

Grösz érsek naplója

GRÓSZ JÓZSEF
KALOCSAI ÉRSEK NAPLÓJA
1944—1946

GRÓSZ JÓZSEF

KALOCSAI ÉRSEK NAPLÓJA

1944—1946

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
az Apostoli Szentszék Könyvkiadója
Budapest

Sajtó alá rendezte:

Török József

A címlapon
Grósz József érsek
portréja, festette: Kontuly Béla, 1951
Kalocsa, érseki székház

ISBN 963 360 779 5

Szent István Társulat
1053 Budapest, Kossuth Lajos u. 1.
Felelős kiadó: Dr. Ákos Géza igazgató
Művészeti vezető: Stefán George
Készült: 22,5 A/5 ív terjedelemben

Zalai Nyomda Rt. 95 3129
Felelős vezető: Somogyi Tibor ügyvezető igazgató

AJÁNLÁS

Harmadik érseklődöm halála 34. évfordulójának napján, reá imádságos kegyelettel emlékezve forgatom Naplója korrektúra példányát s reménykedem, hogy szépre formált könyvként hamarosan eljut elsősorban a Kalocsa—Kecskeméti főegyházmegye papságához, híveihez, másodszorban a szombathelyi és a győri egyházmegyék Grósz Józsefre szeretettel emlékezőihez s nem utolsósorban minél több olyan olvasóhoz, aki őszinte érdeklődéssel, nyitott szívvel szeretné megismerni azt a XX. századi apostolutódot, akinek a jelszava — *Cor pro corde* — szívet szívért — a történelem legborzalmasabb viharában, a II. világháború végnapjaiban, majd az azt követő jégkorszakban is biztonságos fényt, éltető meleget sugárzott.

A Napló kiadásának gondolata párhuzamosan érlelődött a főegyházmegyénk életében bekövetkezett történelmi változással. Amikor fon-
tebb leírtam az érsekség Szentséges Atyánk, II. János Pál pápa Péter-utódi akaratából származó új nevét, amelyet az 1993-as esztendő Pünkösdi ünnepe óta visel, önkéntelenül is fölmerült bennem, talán stílusosabb lett volna, csak a kalocsai főegyházmegyét, annak papságát említeni, hiszen Istenben boldogult harmadik elődöm idejében az érsekség területe éppen hogy nem bővült, hanem szűkült. A pillanatnyi tévovázást azonban elhessegette az a gondolat, ami hosszabb ideje foglalkoztat, s amiért a Napló közzétételét éveken át szorgalmaztam. A gondolat, ami idővel a szándék jellegét is magában foglalta, a következőkben vázolható. Grósz József érseket elsősorban a kalocsai papság s az érseki tartomány egyházi emberei ismerték. Püspökkari elnökségei alatt országos hírnévre tett szert, ám a hivatalos tevékenység, az egyházi élet akkortájt igencsak gondokkal terhelt mindennapjai elfödtek személyiségének számos összetevőjét, szívjóságát és még sorolni lehetne hosszan különböző lelkipásztori erényeit. A főegyházmegye területének bővülésével a váci és a pécsi egyházmegye ide csatolt részein élő papok, főként a fiatalabbak számosan nem ismerték, mert nem ismerhették Grósz Józsefet. A megnagyobbodott főegyházmegyének a papsága a lelkipásztori munka egységét, hatékonyságát joggal az idén nyáron elkezdődött és még négy éven át tartó főegyházmegyei zsinattól várja, amelynek első gyümölcse munkadokumentum formában már minden lelkipásztor és elkötelezett

világi hívő számára hozzáférhető. Viszont a papság lelki egységének megteremtésében, áldozatos munkája még hatékonyabbá válásában feltétlenül szerephez jutnak az emberi tényezők, a példák is. Grósz József érsek személyiségének, amint az a Napló lapjain kibontakozik, példakénti bemutatása pedig egyszerre alkalmas a főegyházmegye régi (1993 előtti) és új (1993-ban átkerült) papsága lelkipásztori elkötelezettségének, hűséges helytállásának további növelésére.

Az idősebb, ám lelkipásztori tevékenységükben ma is aktív papjaim figyelmét arra a Grósz Józsefre szeretném felhívni, aki 1944 tragikus őszén nem volt hajlandó elhagyni érseki székhelyét-örhelyét, mert „a pászturnak a nyája mellett a helye”. Az ő példamutatása, majd börtönévei alatti néma kereszthordozása sok-sok alföldi papnak erőforrást jelentett, hogy ők is hűségesek maradjanak nyájukhoz. Majdnem fél százados távlatból pedig elmondhatom, hogy a magyar papságnak ez a most hatvan-, hetven-, nyolcvanéves derékhada mentette át a katolikus hitet napjainkba, s ezért minden elismerés, köszönet megilleti őket. A fiatalabb papok számára is van üzenete harmadik elődömnek: a napi politika terén oly tisztánlátás szükséges, amely csak az evangéliumok-beli bölcsesség birtokában lehetséges — ám lehetséges!

Főegyházmegyénk papságának derékhada akkortájt volt kisszeminarista, kispap vagy újmisé, amikor Grósz József 1943-ban megérkezett új szolgálati helyére. Valószínűleg már Szombathelyen kézbe vette és tanulmányozta az előző évben megjelent kalocsai Schematismust, hogy megismerje jövődő munkatársait, a papságot, melynek atyjává lett XII. Piusz pápa akaratából. Érdeklődéssel lapozgathatta a növendékpapságról szóló részt, ahol a nagyszeminárium mellett két kisszeminarium szerepelt. Tehát három intézményben folyt a munka, hogy az aratás Urának minél több, készséges aratómunkása legyen. Összesen 44 kispapja és 58 kisszeminaristája volt érsekségünknek ebben az évben. Sokukat elsodorta a háború, majd az egyházi középiskolák államosítása, végül a nagyszeminárium fűlszámolása. Az érsek mindezt fájó szívvel szemlélhette a következő években. Egykori munkatársai révén azonban tudom azt is, hogy sokat imádkozott és imádkoztatott papi és szerzetesi hivatásokért. Az érsekség területi kisebbedése, a politikai változás az utánpótlás gyérebbé válására magyarázattal szolgálhat. Azonban manapság lehet megelégedni a papi hivatások számának csökkenését illetően az ésszerű magyarázattal és tudomásul venni mint megváltoztathatatlan

tényt? Grósz József érsek, mint Urához és a reá bízott hívő nyájhoz háborús körülmények között is hűséges pásztor, az Igaz Jópásztor előtt bizonyára imádkozik most is új papi és szerzetesi hivatásokért.

E Napló számtalan helyen bizonyítja, hogy az őszinte hitnek mekkora az ereje, a buzgó imádságnak mekkora a foganatja. A meg-nagyobbodott főegyházmegye papsága előtt álljon példa gyanánt ez a papi hivatásokért aggódó, imádkozó főpap. Kik imádkozzanak legbuzgóbban papi hivatásokért, ha nem maguk a papok? A II. Vatikáni Zsinat szellemében megújuló főegyházmegyénknak talán jobban, mint valaha, szüksége van papi hivatásokra. Adjuk ezt a Naplót az érdeklődő fiatalok kezébe: hadd lássanak bele az életbölcseességben oly gazdag egykori kalocsai érsek, Grósz József szívébe-lelkébe. Nem véletlenül választotta jelszávának: Szívet szívért!

Az érdeklődő olvasók, szakmabeli történészek számára inkább meggyőző korrajz, mintsem eddig nem ismert tények hordozója ez a Napló. Az apparátus ehhez arányos méreteket öltött, a biztos tájékozódást lehetővé téve, ám a részletek taglalásaiba bele nem veszte. Ennek célja, hogy inkább egy kiváló, sokat vívódott és szenvedett főpap nem nyilvánosságnak, hanem öregkori önmagának szánt emlékirataiként forrassák az olvasók, mintsem lábjegyzetekkel túlterhelt adattárként.

Kortársa, küzdőtársa, mártírtársa, Mindszenty József bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek Naplója inkább a makrotörténelem területére, Grósz József kalocsai érsek Naplója jobbára a mikrotörténelem körébe tartozik. A kettő kiegészíti egymást, s aki olvasta az egyiket, szívesen szán időt a másikra. Ezekkel a gondolatokkal bocsájtom útjára harmadik érsekelődöm Naplóját. Illő megemlíteni, hogy a Szent István Társulatnak és igazgatójának, Dr. Ákos Gézának valamint Dr. Török József egyháztörténésznek e mű kiadásához nyújtott segítségével a munkák folyamán nélkülözhetetlennek bizonyult.

Mindenekelőtt hála a Gondviselésnek, hogy a Naplónak legalább ez a része megmaradt, évtizedek után visszajutott a jogos örökös főegyházmegyéhez és most gazdagíthatja papság-hívőcsereg lelkét-ismereteit, föllevenítheti emlékeit egy olyan Jézus Szíve szerinti főpásztornak, mint aki volt Grósz József kalocsai érsek.

Kalocsa, 1995. október 3.

Dr. Dankó László
érsek

1944.

Október 11.

Borús, esős az idő. Szinte örülünk neki, mert ilyen időben kevesebb a valószínűsége annak, hogy bombázók jönnek. Már régóta félünk a napsugaras időtől, a holdvilágos, csillagfényes éjszakától, mert ezek a legalkalmasabbak a légítámadásokra. De mit szólnak ehhez az időhöz azok, akik már napok óta és ma is úton vannak ismeretlen cél felé, mert a háború kizavarta őket otthonukból?

Kezdjük közelebből megismerni a háborút. Napok óta szekerek végláthatatlan sora vonul keresztül Kalocsán. A bánáti és bácskai németek költözködnek azzal, amit egy-egy szekérre fel tudtak rakni. Német katonaság vonul át megrakodva mindazzal, amit el lehet cipelni. Menekülők ezrei mennek át rajtunk kelet és dél felől. Hallom, a Bácskába telepített székelyek is megint kénytelenek a vándorbotot a kezükbe venni. Kalocsa is tele van izgalommal. Főleg az asszonyokat és leányokat küldik át Dunántúlra.

A menekülők szekereinek egy részét Foktón át a Dunához irányítják, ahol napokon át kell várniok az átkelésre, mert a kompok nem győzik az átszállítást, másik részük Solt felé megy, ahol valószínűleg szintén nagy a torlódás a dunaföldvári hídon. Elszomorító nézni ezt a népvándorlást! Pedig ez csak a kezdete az elkövetkezendő borzalmaknak. Mi lehet ott, ahol az ágyúk dörögnek és a tankok dübörögnek, ahol ellenséges hordák rabolnak, gyilkolnak, asszonyokat és leányokat becstelényeznek meg? Hová jutott a sokat magasztalt modern kultúra, amely Isten nélkül akarta boldogítani az embert? „A 20. század — írja báró Kemény Gábor az Összetartásban — új embert nevelt, aki örök és nemes eszményeket a földi élet javára már itt a földön meg akar és meg tud valósítani. Nem a túlvilágban keresi ez az ember az örök igaz, az örök jó és az örök szép beteljesülését, hanem tudja, hogy azt itt a földön is ki kell harcolni és meg lehet közelíteni. Az ember idealizmusa az élet valóságának alapjait nyerte el a nemzetiszocializmusban. A gyarlónak és az örökkévalónak új fogalmi végleiteit alakítja ki a mai kor harcos, győzelmes, élő embere és a régieket mind sutba dobja. Új jelentőséget nyer ma már a hihetetlen és a rajongó, a két véglet, aki ma életre, halálra szembekerült és egymással leszámolni készül.” Az embernek megáll az esze, amikor ezt a zagyaságot elolvassa, amelyből csak az tűnik ki világosan, hogy nem kell Isten, nem kell túlvilág, a mai kor harcos, győ-

zelmes, élő embertípusa ezek nélkül is boldogul. Vakok és süketek azok, akik ilyesmiket le tudnak írni? Nem látják azt a tengernyi könnyet és vért, amelyet ez az embertípus kisajtolt, és nem hallják az ágyúk dörgését, a bombák robbanását, az összeomlott otthonok robaját és a százmilliók átkozódását? Ezekben a napokban sokszor gondolok arra, hogy milyen rettenetesnek kell lennie a pokolnak, amelyről ez a harcos és győzedelmes ember nem akar tudomást venni, hogy igazságosan bünhődjenek azok, akik ezeket a borzalmakat rázúdították a világra.

Vasárnap, október 8-án a püspöki kar által elrendelt engesztelő triduum befejezésekképpen körmenetet tartottunk a megváltás jelével, Krisztus Urunk keresztyével. Azt mondják, hogy így még nem volt megtömvé a kalocsai székesegyház. Árva, a jövőért aggódó magyarok imádkoztak, könyörögtek irgalomért és ostromolták a Nagyasszonyt a hazáért. Vajon megnyílik-e számunkra az irgalom kapuja? És Nagyasszonyunk kiterjeszti-e fölénk oltalmazó palástját? Bizonyára! De lehet, hogy nagy árat kell fizetni érte. Első nagy hűtlenségünkért, amikor a protestánsná lett magyarok leütötték a Szentszűz fejéről a Szent István által neki adott koronát, 150 éves török rabsággal kellett fizetnünk. Vajon most mennyi könnynek, vérnek kell elfolynia, mennyi imának és vezeklésnek kell az égbe szállnia, hogy felénk fordítsa irgalmas szemeit? Nagyon megelégedtünk magunkról az után, hogy csodával határos módon segített rajtunk abban az évben, amikor missziókban, lelkigyakorlatokban megtisztult lélekkel ünnepeltük szent Fiát az Eucharishtiában a szent király halálának és országa felajánlásának 900 éves évfordulóján. Abban az évben kezdtek széttöredezni a Trianonban ránk rakott bilincsek. Aztán jött az 1939. esztendő és Magyarország, amely mindig keresztyén mivoltát és a szentistváni hagyományokhoz való hűségét hangoztatta; idegen eszmék hatása alatt és részben idegen nyomásra olyan útra lépett, amely nem egyeztethető össze az evangéliummal. Az Úristen türelmes volt velünk négy éven át. Körülöttünk a háború vihara dühöngött, mi békében éltünk: a háború borzalmait csak hírből ismertük. Aztán jött 1944 márciusa és jött az 5. és 7. parancsolat lábbal tiprása a nemzet nevében. És hiába volt minden kérés, minden figyelmeztetés a püspöki kar részéről és hiába helytelenítette a nép nagy többsége a zsidók ellen hozott rendszabályokat, a megköttyagosodottak tapsoltak, zsidóbérenceknek, angol- és oroszbarátoknak mondták a katolikus papokat és kéjelegtek a szerencsétlen zsidók kínjaiban. És jött a büntetés. Bombák

hullottak városainkra, rengeteg érték pusztult el és most magyarok menekülnek otthonukból. Mert minden bűnért bűnhődni kell; a nemzet nevében elkövetett bűnökért a nemzet bűnhődik. Űrsten, légy irgalmas ennek a szerencsétlen országnak azokért a százezrekért, akik vezekelve térdelnek előtted. Nagyasszonyunk, fordulj felénk azokért a százezrekért, akik naponként tízszer, hússzor, ötvenszer ismételtetik, amíg a rózsafüzér szemeit pergetik: Asszonyunk Szűz Mária, Istennek szent anyja, imádkozzál érettünk bűnösökért most és halálunk óráján, és akik annyi bensőséggel és bizalommal éneklük: Magyarországról, édes hazánkról, ne feledkezzél el szegény magyarokról!

A hírek, rémhírek közt nem lehet eligazodni. Vasárnap, október 8-án estefelé az a hír terjedt el, hogy az oroszok már Szabadkán vannak. Olyan valaki hozta, aki úgy szökött át az orosz vonalakon — így mondták. Másnapra kisült, hogy a hír nem felel meg a valóságnak, csak annyi igaz, hogy fölfegyverzett partizánok kerítették hatalmukba a Tisza nyugati partját fel Szegedig és ezek egy csoportja közeledett Szabadkához. A csoport vezére, egy volt szabadkai városi mérnök ultimátumot intézett a város vezetőségéhez, hogy a vérontást elkerülendő éjfélkor adják át a várost. A város vezetősége az ultimátumot visszautasította, mert bár katonaság nem volt és a 300 rendőrből is 150 már előzőleg elhagyta a várost és az ott maradt 150 rendőr sem volt használható semmire sem, 30 csendőr egy rendőrtiszt vezetése alatt vállalta a város védelmét addig, amíg katonai segítség nem érkezik. Nem történt semmi. Egy gyorsalakulat állítólag szétszórta a partizánokat. Kedden, 10-én a szabadkai iskolásnővérek főnöknője azt telefonálta, hogy a városban teljes a rend és a nyugalom, jó volna, ha az elmenekült tisztviselők visszatérnének.

Hétfőn, október 9-én elküldtük iskoláink vidéki növendékeit, kispapjaimat is szélnek eresztettem. Akik még tudtak, hazamentek, a többiek átmentek Dunántúlra, hogy a katonasághoz egészségügyi vagy hasonló szolgálatra jelentkezzenek. A kisszeminaristák egy része egyelőre az egyiki érseki uradalomban dolgozik.

Október 10-e óta a kalocsai posta sem levelet, sem semmiféle más küldeményt nem vesz fel.

Ma, október 11-én dr. Erdős József zárdaiskolai igazgatónak az a jó gondolata támadt, hogy tekintettel az esős, hűvös időre, az átvonuló menekülőknek meleg levest, teát kellene adni. A gondolatot tett követte. Az érseki konyhán, a szemináriumban, kanonoki házakban főzik a levest

és teát, leányok, apácák, papok osztogatják a szerencsétlen hontalanná váltaknak, akik közül akárhánynak napok óta nem volt meleg étel a szájában. Nagyon hálásak érte. Hallom, a dunai kompokhoz vezető faluk népe is tehetségéhez képest segített rajtuk. A jó Isten bizonyára szívesen veszi a felebaráti szeretetnek ezt a megnyilatkozását és a nagy leszámolásnál javunkra írja.

Az átvonuló németek nyugodtan (:talán fásultak?:) és megadással viselik sorsukat. Megrendítő jelenetekben persze nincs hiány. Hiszen haldoklókat indítottak heteken át tartó útra. Aki meghal, leteszik a legközelebbi községben és hozzátartozói mennek — mennek tovább, mert megállás nincs; sietni kell legalább a Dunán át, ahol ebben a pillanatban még nagyobb a biztonság. Lesz-e, aki az itt hagyott halott sírját gondozza és halottak estéjén meggyújtja rajta az emlékezés gyertyáját? Hozzátartozói, ha ugyan célhoz érnek, talán a falu nevét is elfelejtik, ahol eltemették.

Október 12.

A bácskai németek átvonulása tovább tart. Egy fél órára megnéztem őket. Istenem, gondolták-e őkseik, mikor 200—250 évvel ezelőtt régi hazájukból erre az áldott bácskai és bánáti földre jöttek és itt új hazát szereztek, hogy késő unokáik valaha így fognak menekülni, itthagynak apáik sírját és mindent, amit évszázadok szorgalmas munkájával szereztek? Vagy mit szóltak volna ők maguk is, ha egy esztendővel ezelőtt valaki azt mondta volna nekik, hogy 1944-ben szegényebben mennek el innen, mint ahogyan őkseik annak idején idejöttek?

Ez a nép évszázadokon át a józanságnak és szorgalomnak mintaképe volt. Meggyökeresedett itt, az ország, amely őkseiket befogadta, hazája lett, amelynek jó és balsorsában osztozott. Aztán jöttek a hamis próféták és úgy kiforgatták valójából, hogy ma is csodálkoznak rajta mindazok, akik harminc esztendővel ezelőtt ismerték. Elvették tőle őksei hitét, aztán kitepték lelkéből a magyar hazához való hűséget is. Az öregek még kitartottak az ősi vallás és a magyar haza mellett; a magyar honvédségnek a Bácskába 1941-ben történt bevonulását felszabadításnak tekintették, általában hű maradt a magyarsághoz a fiatalságnak az Egyházhoz ragaszkodó része is; ezek voltak „a feketék” (:die

Schwarzen:)”; lapjaik a Berencz Ádám apatini lelkész által kitűnően szerkesztett „Die Donau” és a Kirchenblatt voltak; a fiatalabb nemzedék nagy részét azonban megszédítették a Volksbund agitációja és a nemzetiszocializmus sikerei a Német Birodalomban és a harctereken. A templomok egyre üresebbek lettek, a magyarság megvetés tárgya lett, amelyről ez az elszédített fiatalabb nemzedék tudni sem akart. Szemében a bácskai németiség a Reichnek a Südostraumba előretolt része volt, amelynek egy törvénye, sőt istene volt: a Führer, és csak idő kérdése volt, hogy a Bácskából Prinz Eugen-Gau legyen. A magyar kormány tétlenül (:vagy tehetetlenül?:) nézte a Volksbund hazaáruló propagandáját és a bundisták egyre fokozódó garázdálkodását, 1944 márciusától pedig védtelenül kiszolgáltatta a hazafias németiséget a Volksbundnak, amely a bevonult Waffen-SS-ben és a Gestapóban mindenre kész támaszt kapott. A bundisták büntetlenül bántalmazhatták, sőt el is hurcolhatták nembundista néptársaikat. Az eltávolított Kállay-kormány helyébe állított Sztójay-kormány első teendői között volt a „Die Donau” betiltása. Május 22-én éjjel aztán a Gestapo elhurcolta szerkesztőjét, Berencz Ádám apatini lelkészt magyar csendőri asszisztencia mellett. Szerencsére, május 23-án Pinkovich főispán beiktatására Zomborba mentem, még a zombori csendőrség fogdájában volt; a jelenlevő belügyminiszter közbelépésével sikerült őt kimenteni és Kalocsára hozni Kandler bajmoki adminisztrátorral együtt, akit megbízható értesülés szerint a következő éjjel akartak elvinni. Máshol is fordultak elő atrocitások papokkal szemben, így pl. a paripási plébániába betörték, a veprődi plébánosnak 48 órás ultimátumot adtak az eltűnésre, miután az Ortsgruppenführer kijelentette előtte: Wir haben die Macht in Ungarn übernommen. Előbb csak önként jelentkezőket sorozhattak be a Waffen-SS-be, most a magyar és német kormányok között létrejött megállapodás alapján a toborzás helyébe a német népiséghez tartozókra a köteles előállítás lépett. Hogy pedig ez biztosabban sikerüljön, az összes nekik nem tetsző közigazgatási tisztviselőket (:főszolgabírákat, szolgabírákat, jegyzőket:) kicseréltették. A hazafias németiség hiába tiltakozott a Waffen-SS-be való besorozás ellen és hiába akart a honvédséghez jelentkezni fegyveres szolgálatra, a honvédelmi kormány tehetetlen volt a német erőszakkal szemben. Még a német népiséghez tartozó papokat is alig sikerült a Waffen-SS-be való besorozás alól mentesíteni. A sorozásokra a harctéri események következtében csak néhány helyen került sor, az

elkeseredés azonban óriási volt nemcsak a hazafias németiség, hanem a magyarság és a többi nemzetiség körében is. Az utóbbiak közül sokan a kormány tehetetlensége miatt fordultak el a magyarságtól. Most aztán itt a baj. A Bácskából nem lett Prinz Eugen-Gau, az őseiktől szerzett és évszázadokon át annyi szorgalommal megmunkált és olyan jó kenyeret adott föld mások kezébe kerül. Vajon kik lesznek ezek?

Ma jelentette az érseki főszámvevő, hogy a hajósi uradalmi terület minden tisztje elmenekült Wagner gyakornok kivételével, természetesen bejelentés nélkül. Úgy látszik, mi csak beszélni tudunk kemény helytállásról, kötelességteljesítésről, de mikor ezeket komolyan kellene venni, mentjük a bőrünket. Ezt tapasztalja az ember most minden vonalon. Mintha mindenki elvesztette volna a fejét. Az első, akik a veszélyeztetett területekről menekülnek, a tisztviselők és a rendőrség. Kalocsán is szegedi rendőrtisztek csinálták az első riadalmat már több mint két héttel ezelőtt. Ide hozták családjukat, hogy aztán tovább mentsék Dunántúlra. Telelármazták a várost, hogy nyakunkon az orosz, Szegedet már őrítik. Szeged akkor szemtanúk állítása szerint még teljesen nyugodt volt. És így megy ez azóta is. Éjjelre pl. 80 rendőr keresett Kalocsán szállást. Zomborból jöttek, mert az oroszok nem tudom már hol vannak. És menekül-menekül mindenki Dunántúlra. És mi lesz ezzel az ember-tömeggel, ha Dunántúl is bajba kerül?

Mikor délben az adoratio után kinéztem az ablakon, egy svéd követségi autót láttam befordulni Tantos prelátus úr háza felé. Az autó egy pillanatra megállt, felvette Gologi Lajos jezsuitát és tovább robbogott. Gologi egy esztendeje járja az országot, hirdeti a nagy magyar engesztelést és írja a cikkeket a Szívbe. Kalocsán a Magyarok Nagyasszonya ünnepével kapcsolatos triduumot is ő beszélte végig. Keményen fejünkre olvasta minden bűnünket és erősen csattogtatta fölöttünk Isten ostorát, mondván, hogy itt az utolsó pillanat a megtérésre és a komoly vezeklésre és arra, hogy készek legyünk akár véres halál árán is levezekelni a nemzet bűneit. Akkor már zsebében volt az értesítés, hogy amint zavarosra fordul a helyzet, a svéd követség biztos helyre szállítja. Így könnyű másokat vértanúságra biztatni.

A posta másfél napi szünet után újra megkezdte működését. Délután vonatot is indítottak Kalocsáról.

Déltájban szegénygondozó nővérek jelentkeztek nálam azzal a kéréssel, hogy segítsen őket tovább. Bajáról jöttek. Miért? Hétfőn reg-

gel a bajai cisztercita igazgató misézett náluk a bajai szegényházban. Mise után azt mondta nekik, hogy előző nap beszélt a város főjegyzőjével, aki csodálkozását fejezte ki afölött, hogy a nővérek még ott vannak. Ennyi elég volt ahhoz, hogy a nővérek összeszedjék cókmókjukat, felrakják egy egylovas kocsira és elinduljanak, átadván a szegényház gondozását egy világi embernek. Ők maguk gyalog jöttek a kocsi mellett és most nem tudnak tovább menni. Ma érdeklődtek telefonon a megbízott gondnoknál, hogy mi újság Baján. A felelet: nyugalom van és a szegényházban is minden rendben. Most szeretnének visszamenni, de lovuk aligha bírja már az utat. Nem tudok rajtuk segíteni, mert az én lovaim és kocsisaim is kidőlnek már.

Ez a fejtelenség uralkodik az egész vonalon. A papok közül is többen ok és ész nélkül menekültek. Úgy látszik, az Új Nemzedéknek a nagyszalontai eseményekről közölt jelentése mindenkit megzavart. A hivatalos jelentésen alapuló cikk a nemzeti ellenállást akarta fokozni, ehelyett azonban csak általános pánikot idézett elő. Kalocsa népe egyre nyugodtabb. Látva a menekülők keserves sorsát, egyre többször hallja az ember: inkább itt pusztuljunk el, semhogy így járjunk. Majd csak velünk lesz az Isten, ha jönnek is az oroszok.

Október 13.

A németek átvonulása még mindig tart. Az idő kissé hűvös, de napsugaras s így mégiscsak könnyebb a vándorlás. Az állatok nehezen bírják az utat. A kifáradt állatokat olcsó pénzen eladnák, de az emberek nem mernek venni; akárhányan egyszerűen ott hagyják marháikat, disznáikat és mennek tovább. Semmi sincs biztonságban. Bátya közelében egy német kocsi megrekedt. Az egyik közeli gazdaságból két lovat kértek, a kocsi elé fogták és elhajtottak. A kölcsönlovakat többé nem látta a gazdájuk.

Ma német katonaság is vonult át teljes felszereléssel, nehéz fegyverekkel is. Valahonnan alulról jöttek és észak felé meneteltek.

Dél előtt, délután is hosszabb ideig tartó légiriadó volt, amely a menekülést órákon át megakasztotta, csak a német katonaság nem zavartatta magát; a riadó ellenére is ment tovább.

Ma nagyobb számban vonultak át székelyek papjukkal együtt. Hétfő reggel óta vannak útban. Sümeg és Zalaszentgrót vidékére vannak

irányítva. Három év alatt kétszer kellett vándorútra kelniök: először Bukovinából a Bácskába és most tovább Dunántúlra. Vajon hol telepedhetnek meg véglegesen? Köztük és az átvonuló németek közt a különbség az, hogy a németeknél alig lehet gyereket látni, a székelyeknél minden kocsi tele van gyerekekkel. Útközben is már vagy nyolc gyermek született. Igaz, ugyanannyi öreg székely meg is halt.

Déltájban megjelent az állampusztai lelkész. Mostanában jó hírrel ritkán jön valaki. Ő is két rossz hírt hozott. Az egyik, hogy a dunapataji káplánt elvitte egy SS-alakulat. Kerékpáron Kalocsára jött és találkozáván SS-katonákkal, meggondolatlanul azt találta nekik mondani, hogy Abzug Hitler! Rögtön lefogták, bevitték a dunapataji plébániára, aztán tovább hurcolták Harta felé. Mi lesz a szerencsétlennel?

A másik hír, hogy szerdán minisztériumi rendeletre a hartai fegyintézet összes rabjait hat hónapi szabadságra engedték. Az embernek megáll az esze, amikor ilyen intézkedésekről hall. Nem tudták volna őket munkatáborba vinni, ha már nem akarták őket ott tartani? Rá kellett szabadítani ezeket a gonosztevőket erre a szerencsétlen vidékre, ahol már alig lehet látni csendőrt, rendőrt?

Október 14.

Végre egy jó hír! A dunapataji káplán jelentkezett. Az SS-katonák elvitték Hartára és ott átadták a Wehrmacht-csendőrségnek. A parancsnok kikérdezte, aztán azt mondta neki, hogy máskor ne csináljon ilyen ostobaságot és elbocsátotta. A kerékpárt azonban az SS elvitte.

A menekülők átvonulása még mindig tart. Egy csoport német katona is ment ma át éspedig dél felé, de fegyver nélkül és csak teherkocsikkal. Úgy látszik, megrakodni mennek. Mert ezek elvisznek mindent, amit csak lehet. Az úton menő autóról, kocsiról leparancsolják az embereket, felülnek és elhajtanak. Egyébként se jó gondolni arra, hogy jövőre mi lesz. A földek szántatlanul, vetetlenül hevernek, a kukorica leszedetlen, a szőlő a tőkén, a gyümölcs a fán, az állatok elkallódnak. Semminek sincs gazdája, senki sem intézkedik, a kormány semmiségekkel bíbelődik és egyszerűen nem vesz tudomást arról, hogy az országnak immár a fele Csáky szalmája.

Történnék persze néha mulatságos dolgok is. A napokban egy kozák lovascsapat ment át Kalocsán. Két kozák betévedt a tűzoltólaktanyába, ahol körülbelül tízen voltak együtt. Próbáltak egymásnak mutogatni. Az egyik kozák mutatta, hogy enni akar, adjanak valamit. Az egyik tűzoltó jelezte, hogy ennivaló nincs, de ott a kocsmá a szomszédban, ott jó pénzért lehet kapni ennivalót. Erre a kozák előkapta revolverét és ráfogta a tűzoltóra. A tűzoltó belerúgott, úgyhogy a golyó a plafonnak ment, aztán nekiesett a kozáknak, összevissza pofozta, elvette a revolverét és kiszedte belőle a golyókat, aztán kidobta. Társa nyugodtan végignézte a dolgot és szépen utánaballagott a társának.

Tegnap Péterrévéről megjött dr. Erdős zárdaiskolai igazgató testvére. Családjához jött Érsekcsanádra; onnan látogatott be Kalocsára. Hétfőn este indult el, két nappal azután, hogy Péterrévét megszállták az oroszok. A megszállás rendben folyt le, miután előzőleg a község részéről egy kis küldöttség felkereste az orosz parancsnokot és megkérte, hogy kímélje a lakosságot. Magyar vagy német katonának híre-hamva se volt, a nemzetőrség részéről ellenállásnak nem lett volna értelme. A megszállás első két napján senkinek sem történt bántódása. A papok a helyükön vannak. Az orosz parancsnok rendet tart katonái között, akik javarészt 16—17 éves gyerekek és csodálkoznak azon, hogy a Tiszának ezt a szakaszát nem védte senki. Szinte félve jöttek át rajta, mert cselvetéstől tartottak. Ez a helyzet a Tisza egész alsó szakaszán s így szinte csoda, hogy az oroszok még nem leptek el nagyobb területeket a Bácskából. Csak Szabadkáról halljuk már két napja, hogy elfoglalták. Igaz-e, nem-e, nem tudjuk. A rádió nem szólt róla és Szabadka tájáról sem kapunk híreket. Egyébként is sok minden van, amit mi jámbor halandók nem értünk. Megértjük, hogy elsősorban a fővárost védik, de hát Budapestre nemcsak Szolnokon át vagy Debrecen felől lehet eljutni, hanem dél felől is. Semmi jelét sem lehet látni annak, hogy itt is történék valami.

Megdöbbenve halljuk Budapestről jött emberektől, hogy milyen aljas hadjárat folyik nemcsak a kormány ellen, hanem a kormányzó úr személye ellen is.

Azt hallottuk mindig, hogy a történelem az élet tanítómestere. Mi nem tanultunk a múltból. Mikor annak idején a mohácsi vész előzményeiről és a 150 éves török rabság okairól tanultunk, azt mondták, hogy Mohácsot azoknak a szomorú közállapotoknak köszönhetjük, amelyek

Mátyás erőskezű kormányzását a gyenge Ulászló alatt követték. A török az ország határait fenyegette és a magyar rendek jogaikról és privilégiumaikról vitatkoztak ahelyett, hogy a határok megerősítésére gondoltak volna, Mohács után pedig a magyar urak hol az egyik királyhoz, hol a másikhoz szaladtak és hol az egyiket, hol a másikat árulták el aszerint, hogy melyik ígért vagy adott többet, az ország ügyével nem törődött senki. A szultán 15 esztendővel a mohácsi nagy temetés után végigsétálhatott az országon és besétálhatott Budára. Ma úgy látszik, megint nem az ország a fontos, hanem az, hogy ki ül a miniszteri bársonyszékben. Az annyszor és mindenki által hangoztatott nemzeti összefogás csak frázis, mert éppen a vezetésre hivatottak ezt úgy értelmezik, hogy igenis, legyen meg a nagy összefogás, de csak az én elgondolásom szerint és az én vezetésem alatt, mert csak én tudom megmenteni az országot; aki mást akar, az csirkefogó és hazaáruló. Közben pedig az ellenség, ha tetszik, végigsétálhat az Alföldön, az alföldi magyarok pedig menekülnek a Dunántúlra és várják a csodát, amely megmenti az országot.

És nem tudom, hogy mekkora a hadseregünk, milyen a felszerelése és mit várhatunk a németektől. Jól felszerelt hadsereggel és megfelelő segítséggel bármelyik kormány meg tudja menteni az országot, enélkül pedig semmiféle kormány sem.

Déltájban 400 leventét indítottak el Kalocsáról a Duna felé, hogy átvigyék Dunántúlra. Az öt kilométeres úton a négyszázból viasszökött 220. Úgy látszik, nem akarják elhagyni otthonukat és szeretteiket az eljövendő nehéz időkben. Csak azok mentik a bőrüket, akik a legjobban csörgették a múltban a kardjukat és a leghangosabban szavalták, hogy „itt él-ned s hal-nod kell”. Hallom, az érseki uradalom cselédei sem hajlandók elhagyni otthonukat. Nem is engedem őket kényszeríteni. Elvégre mi bajuk történhetik ezeknek a szegény embereknek megszállás esetén? Már harmadfél hete engem is biztatott a város polgármestere a menekülésre, a napokban pedig a nemzetőrség parancsnoka járt nálam ugyanilyen kérelemmel. Jószándékú figyelmüket megköszöntem, de tudomásukra adtam, hogy nekem itt a helyem, tehát itt maradok. Legyen meg az Isten akarat.

Megint volt néhányórás riadó, de gépet nem láttunk és nem is halottunk.

Október 15.

Csendes napra virradtunk. A menekülők átvonulása egész napon át szünetelt. Csak estefelé ment át egy szekértábor a dunai kompok felé. Reggel nyolc órakor megjelentek a plakátok, amelyeken Kalocsa kiürítését rendelik el. Minden férfinak 18-tól 60 évig el kell hagynia a várost. Senki sem készülődik, senki sem akarja elhagyni otthonát. Akik el akartak menni, már elmentek. A többiek inkább vállalják a közeledő veszedelmet, mint a hányattatást az utakon és ismeretlen helyeken. A székesegyházban egész napos szentségimádás van. A hazáért imádkozunk.

A papság megbeszélést tartott a kiürítéssel kapcsolatos teendőkről. A fiatalok közül néhánynak el kell mennie, a többiek maradnak. A hívekre igen megnyugtatólag hatott, hogy a papok közül eddig nem ment el senki.

Déli egy órakor a rádióban elhangzott a kormányzó úrnak a nemzethez intézett kiáltványa, amelyben bejelenti, hogy fegyverszünetet kért a szövetségesektől. Az emberek fellélegzenek, mert az utóbbi napok bizonytalansága után mindenki úgy érzi, hogy valami történt. Estére aztán felborult minden. A nyilasok hatalmukba kerítették a budapesti rádiót és a kormányzói kiáltvánnyal szemben bejelentették a háború folytatását. A jelszó: győzelem vagy halál. Mi lesz ebből? Az eddigieknél is nagyobb felfordulás és pusztulás? Polgárháború? Megint aggodva gondolunk az elkövetkező napokra. Az Isten legyen irgalmas nekünk, szegény magyaroknak!

Október 16.

A rádióban indulók szólnak, közben nagy szavалások hangzanak el, tarkítva kemény fogadkozásokkal, fenyegetésekkel, zavaró repülésekkel és légiriadókkal. Megtudjuk, hogy az ország nagy többsége az új rendszer mögött áll, ott is állt mindig, csak egy elenyészően kicsi klikk volt az, amely eddig ráfeküdt a nemzetre és olyan utakra vitte, amelyek lelkének idegenek voltak és az ország pusztulására vezettek volna. Azt is megtudjuk, hogy az ország népe 5 osztályra tagozódik. Ezek: a parasztság, a munkásság, az értelmiség a nők és az ifjúság. Es-

tére felfedezték a katonaságot is, holnapra talán felfedezik az iparosságot és a kereskedelmi osztályt is. A budapesti főkapitányság első rendelete az új rendszerben, hogy azok a zsidók, akik a sárga csillagot letették, azonnal tegyék vissza, mert akit enélkül találunk az utcán, azt internálják. Estére aztán egyszerűsítették a dolgot. Elrendelték, hogy a zsidók egyáltalán nem léphetnek ki az utcára; a házakat, amelyekben laknak, éjjel-nappal zárva kell tartani, zsidókat nemzsidók nem láto-gathatnak. Úgy látszik, ezen fordul meg a nemzet jövője és a háború kimenetele is.

Egész nap lestük, hogy kik azok, akik hivatva vannak először megmenteni, aztán boldogítani bennünket. Szálasi Ferencen kívül egyetlen nevet sem hallottunk. Estére aztán megszületett az új kormánylista. Részben ismert nevek vannak benne, amelyeket az elmúlt években többször hallottunk, egyik-másik bírósági tárgyalásokon is szerepelt, részben ismeretlen emberek, de van benne három volt miniszter is: Reményi-Schneller, Szász és Jurcsek; ezeket valószínűleg a németek követelték.

Budapesten, úgy látszik, nincs minden rendben. Erre mutatnak a főkapitányság rendeletei: az utcán háromnál több ember nem mutatkozhatik együtt, sőt a magánlakásokban is csak a családhoz tartozók lehetnek együtt, autók nem közlekedhetnek stb. Várjuk a többit!

Kormányzó urunk most elmélkedhetik bizonyos dolgokon. Csinált vitézi rendet, amelynek tagjai nem tudom hányféle esküvel kötelezték magukat a hozzá mint a rend országos főkapitányához való hűségre. Tízezerszámra osztogatta a nemzetvédelmi keresztet, néhány százezer tisztviselő esküdött neki hűséget és engedelmességet. És az egész hadsereg, amelynek ő volt a legfőbb hadura! És most? Nem volt annyi emberek, hogy a rádiót meg tudta volna tartani. Azt mondhatnak és írhatnak róla, amit akarnak anélkül, hogy védekezni tudna. Szerencse, hogy a magyar nép 24 éves kormányzása alatt sokkal jobban megismerte, sem-hogy bármiféle rágalmat elhinne róla. De persze akadnak, akik mindent készpénznek vesznek és ma már úgy beszélnek róla, mintha ő lett volna az elmúlt két évtized legnagyobb gazembere.

Az esküszegésre persze könnyű megokolást találni. Csak azt kell mondani, hogy a kormányzó maga is megszegte az országnak tett esküjét. Ez megnyugtatta a lelkiismereteket. Valóban megszegte? Ezt nem

firtatják az emberek. De nem is ez a lényeg, hanem az, hogy az esküt letévésekor sem vették komolyan. Eszembe jut valami a nem nagyon régi múltból. Mikor 1921-ben Károly király visszatért az országba, néhány nyugatmagyarországi hadseregcsoporthoz fordult neki. Az akkori kormány eltávolította a törvényes királyt az országból, sőt lövett rá, aztán megmagyarázta a katonáknak, hogy a neki tett eskü nem kötelező. Róla is azt mondták, hogy megszegte az országnak tett esküjét. Így ismétlődik a történelem sokszor rövid időn belül. Félek, hogy ez más vonatkozásban is megtörténik még rövidebb időn belül. Félek, hogy rövid időn belül ellenünk fordítják azokat a rendeleteket, amelyeket törvényekre hivatkozva mások ellen hoztak és hoznak a mi nevünkben.

A viszonyok egyre furcsábbak lesznek. Néhány napja az izsáki majorban megjelent egy hadnagy „úr” néhány katonával, minden további nélkül leöletett 8 darab sertést, elvitette őket, sőt ráadásul még 30 darabot el is hajtatott, az egyik cselédembernek pedig, aki éppen saját disznáját ölte le, azt mondta, hogy miért öli le saját állatját, mikor ott van az uraság sok szép disznaja; miért nem azok közül hajtott ki egyet? Ez az úr tagja annak a honvédségnek, amely állítólag kereszties hadjáratot visel a bolsevizmus ellen. Az ország azért fizeti, hogy védje a polgárok otthonát, vagyonát. Ebből a védelemből nem kérünk. Ma sertéshúsról fáj a hadnagy úr foga, holnap talán másfajta húsról fog fájni; azt is így szerzi meg? Ha aztán a becsületes magyar ember vasvillát fog rá, az lesz a bolsevista és nem a hadnagy úr? Az uradalmi főszámvevő az esetet jelentette a csendőrségnek. Kíváncsi vagyok, hogy szabad lesz-e majd ezt az urat kinyomozni. A honvédség egyes tagjaira más oldalról is merültek fel panaszok. Állítólag menekültek lezárt lakásait törlik fel és fosztogatják. Az egyik híveivel együtt menekült székely telepés lelkesztette, hogy saját fülével hallotta honvéd ajkáról; most majd elbánunk a papokkal. A lelkesztő úgy volt öltözve, hogy a katona nem ismerte fel benne a papot. Hát akkor miért félünk a bolsevistáktól? Azok se tehetnek többet, mint hogy elveszik, amink van és agyonvernek bennünket. Nem akarok általánosítani, de ez a kijelentés és a hadnagy úr eljárása mindezenetre aggasztó.

Újabb menekülők ma nem mentek át a városon, legalábbis nem észrevehető számban. A közönség nyugodt; a politikai események elterelték figyelmét az orosz veszedelemtől.

Október 17.

Szép őszi napunk van. Az idő feltűnően enyhe. Imitt-amott úszkál ugyan egy-egy felhő az égen, de a nap vidáman süt. Sajnos, a szép őszi nap meghozta az ellenséges repülőket. Egymás után riasztják Bácskát, Baját, Földvárt és a dunántúli körzeteket. Egyik ellenséges kötelék a másik után jön. A rádió pedig játszik: jönnek a mijók, a mijófinek, a Lichtspielek, amelyekkel a jámbor magyar nem tud mit kezdeni, hiszen eddig semmi jelét sem látta annak, hogy ezeknek valami értelmük van. Először azt hittük, hogy ezekkel a rébuszos jelzésekkel vadászrepülőket hívnak a veszélyeztetett körzetbe; ez abban az időben volt, amikor a levegő tele volt azzal, hogy a németek valami csodafegyvert találtak ki a repülőtámadások ellen, amely minden ellenséges berepülést lehetetlenné tesz; most azt mondják, hogy éppen ellenkezőleg van: figyelmeztetik a mi gépeinket, hogy jaj csak a rébuszokkal megjelölt térségbe ne menjenek, mert ott baj is történhetik. Mások megint azt mondják, hogy ez az egész móka csak idegcsillapító akar lenni: higgye a magyar, hogy valami történik az ellenséges bombázók ellen az ő védelmére. Amióta látjuk, hogy milyen felséges nyugalommal vonulnak el az ellenséges gépek százával a fejünk fölött, mintha csak légi sétát tennének, és semmi se történik, azóta ez a móka idegcsillapítás szempontjából is hatástalan.

A rádióban tovább folynak a megnyilatkozások az új rendszer vezetői részéről. Egyik-másikról az ember igazán nem tudja, hogy mulasson-e rajta vagy bosszankodjék. Mintha legalább 100 millió ember nevében beszélnének! A hang sokszor alpári. Utoljára 1918 őszén és 1919-ben beszéltek így Magyarországon.

A menekülők átvonulása, úgy látszik, megszűnt.

A katolikus egyház ma Alacoque Szent Margitot ünnepli, Jézus Szentséges Szíve tanítványát és a Szent Szív tiszteletének apostolát. Milyen más volna ma a világ képe, ha azok a fölséges kinyilatkoztatások, amelyeket Szent Margit kapott, termékeny talajra találtak volna az emberek szívében: ha Szent Szív minden szív királya és központja volna.

Október 18.

Az új rendszer és megnyilatkozásai egyre jobban izgatják az embereket. Mindenki azt kérdezi: Mi van Budapesten? Mi van a kormányzó úrral? Mi van a katonasággal: esküszik? nem esküszik? harcol? nem harcol? Rádióban, újságokban hirdetik, hogy a kormányzó úr megsemmisítette október 15-én a rádióban elmondott kiáltványát, lemondott és Szálasit bízta meg nemcsak a minisztérium megalakításával, hanem a kormányzói tiszt gyakorlásával is, illetve ezekhez hozzájárult, de ezeket nem hiszi el senki. A kormány felhívása, hogy azok a katonák, akik elhagyták csapattestüket, térjenek vissza, azt mutatja, hogy a honvédségnél bajok vannak. Innen is, onnan is azt hallja az ember, hogy a katonák nem akarnak fel-
esküdni Szálasira és nem harcolnak tovább. A duklai szorostól a Tatárhágóig az összes hágók állítólag már az oroszok kezében vannak, sőt az ellenség a hágóktól már 20—25 kilométerre áll az országban. A nagy kijelentések a biztos győzelemről messze túlmennek azon, amit a német vezető körök mondanak. Németország kihirdette a népfölkelést: 16-tól 60 éves korig minden férfit mozgósít. Ez már csak a védekezésnek végsőkéig való fokozása és a veszített háború elhúzása, amelynek aligha lesz más következménye, minthogy minden elpusztul, ami még elpusztítható.

Október 19.

Borús, esős őszi idő van. A rádióban délelőtt 10 órakor elhangzott harctéri jelentés arról számol be, hogy Keleten a harcok Debrecen és Szolnok közt folynak, tehát nyugati irányban tolódtak el. Az első honvédhadsereg parancsnoka, akit a kormány állásától felmentett, vezérkari főnökével és több tiszttel átment az oroszokhoz. Nagy a hivatalos megbotránkozás! „Az országot csak a harc mentheti meg, a megadás soha” — hangzik a rádióban.

Pestről jött emberek azt mondják, hogy a kormányzót Németországba hurcolták. A kormányközlés ezt úgy mondja, hogy a kormányzó Németország védelme alá helyezte magát. Most aztán szabad a vásár. Mondhatnak a kormányzó nevében, amit akarnak. A hatalmukban van, tehát nem védekezhetik. Azt is mondják, hogy Budapest körül erős védelmi munkálatok folynak. Úgy látszik, Budapestet is feláldozzák Németországért.

Jószágkormányzóm az uradalmi főszámvevővel estefelé kocsin jött haza az egyik birtokról. Öregcsertőnél a kukoricából valaki rájuk lőtt. Szerencsére a lövés nem talált. Gyönyörű világ van!

Kalocsa csendes.

Október 20.

Az idő napsugaras, de szeles és hűvös.

A rádió 10 órai hírei semmitmondók. Csak a Debrecen körüli harcokról szólnak. Hogy mi van a Duna—Tisza közén, arról sejtelmünk sincs.

Nagy meglepetés volt a számunkra, hogy ma egész csomó levelet kaptunk. Budapest, Győr, Szombathely, Celldömölk és Bakonybél szerepelnek mint feladási helyek. Szinte megszoktuk már, hogy a világ folyásáról csak rádió útján értesülünk. Ismeretlen egyéntől is kaptam egy levélkét. Valami haragos ember valamelyik újságból kivágta a következő közleményt: „Halálozás. Szedlacsek István csongrádi apátplébános az orosz betörés elől való menekülés következtében szerzett betegségében Pestújhelyen október 14-én rövid szenvedés után elhunyt. Temetése október 14-én szombaton délelőtt lesz a pestújhelyi templomból.” A közleményt papírra ragasztotta és alája ezt írta: „Jó példa ez, a pásztor otthagyja a nyáját. Pfuj!” Igaza van! Csak azt nem tudom, hogy miért éppen engem tisztelt meg írásával. Csongrád nem tartozik egyházmegyémmhez. Egyébként ez az eset is csak azt mutatja, amit mindig hangoztattam és az utóbbi időben annyiszor tapasztaltam, ti. hogy az Isten hívó szózata elől nem lehet elmenekülni. A különbség csak az, hogy ha egy papot működése helyén és kötelessége teljesítése közben szólít az Úr, emlékélt megbecsülés övezi, ha pedig a rábízottakat a vesztély órájában elhagyja és csak saját mulandó élete megmentésére gondol, a béresnek járó megvetés az osztályrésze. Az örök Főpásztor adjon erőt nekem is és minden papnak, hogy a jó pásztor hűségével és odaadásával álljunk a nyájunk mellett ezekben a nehéz időkben!

Az egyik konyhai nővér, aki egy ideig a Dunántúlon volt, ma visszajött és beszélt azokról az állapotokról, amelyek a túlzásfolt Dunántúlon vannak. A menekülő bácskai és bánáti németek megrekedtek. A férfiakat elvitték, az asszonyokat, gyerekeket otthagyták. Egy részük

szabad ég alatt tanyáz. Micsoda lelkiismeretlenség volt a németektől kizavarni ezeket a szerencsétlen embereket otthonukból. Egyre jobban megerősödöm abban a véleményemben, hogy a Bácska kiürítését csak azért kellett elrendelni, hogy aztán a visszavonuló német katonák szabadon rabolhassanak. Élnek is a jó alkalommal.

Október 21.

Úgy látszik, kezd betelni a sorsunk. A nagy és döntő jelentőségűnek hirdetett páncélos csata a debrecen—nagyvárad térségben eldőlt: az oroszok elfoglalták a szívósan védett Debrecent. Nyugaton elesett Aachen, a Balkánon Belgrád. Tegnap estefelé ejtőernyősök szálltak le Baján és birtokba vették a várost. Baja mindössze 41 kilométeren van Kalocsától. Egész délelőtt zavaró repülések, légi veszélyek és riadók mindenfelé.

Ma magamhoz kérettem a főszékesegyházi káptalant és közöltem vele, hogy a javadalomátvételtől kifolyólag terhemre írt és a törzsvagyonba befizetendő összeget letétbe helyeztem. A káptalan a bejelentést tudomásul vette.

Október 22.

Csúnya őszi napunk van. A köd sűrűn fekszik rá a városra. Úgy látszik, már az ilyen ködös idő sem akadályozza meg az ellenséges repülőket pusztító munkájukban. Háromnegyed tízkor riadót fújtak volna, ha a szirénák meg tudnának szólalni. De tegnap dél óta nincs villanyunk. Lehet, hogy az oroszoknak Bajára való bevonulása miatt a dunántúli villanytelep kapcsolta ki az áramot. Az oroszok majd csak meglesznek villany nélkül is, de nekünk annál kellemetlenebb az áram hiánya. Telepes rádióm egyelőre még működik. Ha kimerül, semmit sem fogunk tudni a világ folyásáról.

A rádió délelőtti híradása az éjszakai hírek megismétlése. Szolnoktól keletre eredményes támadások vannak folyamatban az oroszok ellen, a mi térségünkben azonban akadálytalanul jönnek felfelé. A Kalocsa felé közeledő csapat tegnap elérte Sükösdöt. Onnan a főbíróhoz érkezett jelentés szerint kerékpáros embert küldtek Dusnokra azzal

a meghagyással, hogy ma ebédre odaérnek, öljenek disznót, mert ebédet akarnak enni. Úgy látszik, van érzékük a humorhoz.

A Soldatensender West szerint a kormányzót a német vezéri főhadiszállásra vitték és ott válasz elé állították: vagy rádiószózatban visszavonja az okt. 15-iki kiáltványát és a magyar hadsereget a harc folytatására szólítja fel, vagy vele és családjával mint árulókkal bánnak el. Ugyanennek jelentése szerint a budai királyi várat a németek rohammal elfoglalták és Szálasit beköltöztették oda. Vajon mennyi időre?

Estefelé az a hír terjedt el, hogy az oroszok már Miskén vannak és hamarosan itt lesznek. Nem érkeztek meg. Néhány robbanást hallottunk. Az országúti hidakat robbantották fel. Irodaigazgatóm nevemben megkérte a katonai parancsnokságot, hogy a kalocsai hidakat ne bántsák, mert ezek felrobbantása az oroszoknak komoly akadályt nem jelent, a városnak azonban mérhetetlenül árt közlekedési és élelmezési szempontból.

Október 23.

Mindnyájan a várakozás izgalmaiban élünk. Mikor érnek ide az oroszok és hogyan fognak viselkedni? Ezek a kérdések foglalkoztatják az embereket. A székesegyháznak a két torony közti párkányán egy csomó ember figyeli a határt. Egyébként csend és nyugalom van.

A rádió délelőtti hírei megint csak a tiszántúli hadműveletekről szólnak, megismételve azt, amit már az előző éjféli leadásban is hallottunk, a Duna—Tisza közéről, amely közelebből érint bennünket, semmit sem mondanak. Az éjféli hírek végén rosszul esett hallanom a búcsúást: „Kitartás! Éljen Szálasí!” Kormányzó Urunkra gondoltam, akit két évtizeden át szinte isteníttetek és most olyan csúfosan magára hagytak elsősorban azok, akik nevének hallatára összeütötték a bokájukat. Vajon merre van szegény és mit gondol tábornokairól?

Az oroszok nem jöttek meg. Állítólag Érsekcsanád táján és János-halmán vannak. Ellenben a nap folyamán nyilas hatalmasságok jöttek ide. Gyártják a behívókat a férfilakosság számára és mindent el akarnak vinni, ami csak elvihető. Ez meglehetősen felizgatta a lakosságot. A férfiak egy része nem merte az éjszakát otthon tölteni, mert az a hír terjedt el, hogy a behívókat éjjel kézbesítik és a behívottakat mindjárt fegyverrel kényszerítik az indulásra.

A Dunántúlra átvitt levették egymás után szöknek vissza. Azt mondják, nyolc nap alatt csak kétszer kaptak meleg ételt, tisztességes fedél sincs a fejük fölött, emiatt sokan megbetegedtek közülük.

Október 24.

A rádió megint szószátyárkodik ellenséges tervekről, amelyeknek megvalósítása nem sikerült, és német ellenintézkedésekről, amelyek folyamatban vannak. Az Aachenért vívott harc — német jelentés szerint — a vége felé közeledik, holott mindenkit tudja már, hogy Aachen napok óta az angol—amerikaiak kezében van. Kiskunfélegyháza az oroszok kezében van. Ide ma sem jöttek meg.

Nagy izgalmat keltett az egész városban a kényszerkiürítésről szóló rendelet, amelyet ugyan még nem adtak ki, de már mindenki tud róla. A Solt vonalától délre eső területet mindenkinek kivétel nélkül el kell hagynia, az állatokat el kell hajtani. Mindenki csak a legszükségesebbet viheti magával, a többit el kell pusztítani, hogy semmi se kerüljön az ellenség kezébe. Hogy hogyan meneküljenek az emberek, azzal senki se törődik. Vonat nincs, fogat nincs 300 ember számára se Kalocsán, mert a lovak, szekerek java részét már elvitték, tehát gyalog mehetnek a betegek, gyermekek, öregek is. Azzal se törődik senki, hogy hova menjenek az emberek, csak egy kikötés van, az, hogy Nagybudapest területét még csak érinteni sem szabad. Körülbelül egymillió embert akarnak így kizavarni otthonából és a biztos pusztulásba kergetni. Merthogy ennyi embert ma már egyik országrész se tud felvenni, azt mindenki tudja, csak azok nem, akik ezt az örültséget kitalálták. „Szolgák uralkodtak rajtunk” — panaszkodott valamikor a próféta. Mi elmondhatjuk, hogy örültek hatalma alá kerültünk vagy olyan gonosztevőkébe, amelyeneket még nem hordozott ez a föld. Nem csoda, ha egyre többen sóhajtanak fel: bárcsak már itt volnának az oroszok. Galádabbul azok se bánhatnának ezzel a szerencsétlen néppel és az ellenségtől talán könnyebb volna eltérni mindezt, mint saját véreinktől. Félek, hogyha ezt a rendeletet végrehajtják, a végsőkéig fokozott elkeseredés véres összeütközésekben robban ki: magyarok gyilkolják majd a magyarokat. Vagy rábízzák majd a magyarok legyilkolását az SS-re és

Gestapóra? Meddig, Uram, meddig még?! Parce, Domine, parce populo tuo!

Október 25.

A tízórai rádióhírekben mindenfélét hallottunk. Hallottunk a Fülöp-szigeti harcokról, a német Volkssturmról, a macedón kérdésről, Eden angol külügyminiszter kairói tárgyalásairól, a De Gaulle-kormány amerikai elismertetéséről, csak Magyarországról nem hallottunk egy szót sem. A rádió vezetősége valószínűleg azt tartja, hogy ez úgysem érdekel itt senkit; minket a Fülöp-szigeti harcok érdekelnek, mert Magyarország sorsa ezektől függ. A német háborús erő kifejtés a Volkssturmban tetőfokát érte el — halljuk a rádióban.

Tíz óra után két csendőrhadnagy jelent meg előttem és jelentették, hogy parancsuk van a város és környékének kiürítésére. Mindenkinek el kell mennie; aki nem megy önként, azzal szemben fegyverüket kell használniuk. Válaszom: Nekem pedig paracsom van a Szentatyától, hogy itt kell maradnom, legfeljebb akkor mehetek el, ha már mindenki eltávozott. Egyébként rendelkezésükre állok: ha magyar csendőrgolyótól kell elpusztulnom, ám legyen! Arra a megjegyzésre, hogy ez természetesen nem vonatkozik az érsekre, azt feleltem: Én is meg tudok halni magyar csendőrgolyótól. Ha már mindent el akarnak itt pusztítani, nem lesz kár értem sem. Különben mit akarnak ezzel a szerencsétlen vidékkel? Nem akarnak ide többet visszatérni a magyarok? Arra a megjegyzésre, hogy nekik parancsuk van és azt végre kell hajtaniuk, azt feleltem: Akkor is, hogyha az a parancs örültség? Aki kényszerkiürítést rendel el, annak azt is meg kell mondania, hogy hogyan és hová menjenek az emberek. Nyáron ez talán nem olyan fontos; akkor az árokparton is megvan az ember, de most ősz van, most tömegesen fognak megbetegedni és elpusztulni az emberek. Mert Magyarországon már nincs olyan terület, amely ezt a rengeteg embert fel tudná vezetni; a Dunántúl már hetekkel ezelőtt tömve volt, a többi országrészt pedig éppen úgy fenyegeti az orosz invázió, mint Kalocsát. Ha el kell pusztulni, elpusztulhatunk itt is. Vegyék tudomásul azt is és jelentsék annak, akitől a parancsot kapták, hogy a nép már végsőkéig el van keseredve. Ennek a népnek már nem imponál a csendőrfegyver. Addig táncoltak az idegein, hogy

már a haláltól sem fél. Hát csak gyilkolják magyar csendőrök a magyar népet, ha úgy tetszik! Arra a megjegyzésre, hogy azért talán mégis jó volna megkezdeni a csomagolást, azt feleltem, hogy azt a pár ruhadarabot, amelyet szükség esetén magammal vihetnék, hamar összeszedem, a házat és felszerelését úgysem vihetem magammal. De a székesegyház dolgai? — vetette közbe az egyik hadnagy. Azt sem tudom elhordatni — feleltem. Csak pusztítsák el azt is a magyar hatóságok.

Ezeket és ezekhez hasonlókat mondtam a csendőrhadnagyoknak. Erre eltávoztak. Irodaigazgatóm, amint utólag hallottam, azt is megmondta nekik, hogy ennek a vidéknek a kiürítése nem magyar érdek; a németek akarnak szabadulni az emberektől, hogy aztán szabadon rabolhassanak. Erre az egyik úr megjegyezte, hogy ha el lehetne takarni a parolinját, ő is így beszélne. Hát akkor takarja el, ha magyar ember — volt a felelet.

Október 26.

A tízórai rádióhírekben végre a magyarországi harcokról is hallottunk, sőt egyenesen a Duna—Tisza közti helyzetről. Eszerint a Duna—Tisza köze Bajáig orosz kézen van. Bajától az arcvonal északkeleti irányban Szolnok felé halad. Külföldi jelentések szerint Szatmárnémeti és Nagykároly elesett.

Tegnap délután rosszul jártak azok a férfiemberek, akik az utcán tartózkodtak. Az egyik nyilas hatalmasság — amint kitűnt, paprikaügyekben anyagilag erősen érdekelt úr — el akarta szállíttatni az itt levő körülbelül 47 vagon paprikát és mivel rendes úton-módon hirtelenében nem kapott megfelelő számú munkást, géppisztollyal kényszerítette az útjába kerülő férfiakat a rakodási munkában való részvételre. Hatósági emberektől tudom, hogy van itt körülbelül 800 vagon kenyérgabona is malmokban, magtárakban. Úgy látszik, ennek elszállítása nem fontos. A fő, hogy őrölt paprika legyen bőségben Budapesten.

Jószágmányzómnak kemény összeütközése volt nyilas és német urakkal állatelszállítási ügyben. A végén kiegyeztek és közös erővel mentek ki Böddre kijelölni az átadandó vágóállatokat, délután pedig a hajósi gazdasági kerületbe. Itt csak a hildi és részben az érsekalmi gazdaságban ágálhattak, mert Kéles és az érsekalmi gazdaságnak is két ma-

gorja orosz kézben van. Katonákat nem láttak sehol. Csak a hajósi pincéknél tartja a vonalat néhány magyar csendőr.

Dabason — amint a polgármestertől hallom — a közigazgatási vezetőkkal megbeszélés volt a Duna—Tisza közének kiürítése ügyében. A polgármester szerint nem is 1 millió emberről van szó, hanem körülbelül 1 800 000-ről. A felvetett kérdések: Miért kell kiüríteni, hogyan és hová? Csak az elsőre kaptak feleletet: Szálasi ragaszkodik hozzá. A másik két kérdésre sem az elnöklő vezérőrnagy, sem a mindenkit leterorizáló jelenlevő nyilasok nem tudtak feleletet adni. Ezeken törjék a fejüket a helyi hatóságok. Az egyik főszolgabíró erre kijelentette, hogy ő nem hajlandó ilyen lehetetlen dolgot végrehajtani és nyomban lemondott állásáról. A többiek ugyan szintén ellenezték a kiürítést, de ahhoz már nem volt bátorságuk, hogy a példát kövessék. A megbeszélésen az én nevem is szóba került, bár senkinek sem adtam megbízást, hogy ott nevemben felszólaljon, sőt a megbeszélésről nem is tudtam. De hát ez a gyáva társaság nem meri a maga véleményét elmondani, hanem az érsekkel takarózik: az érsek így, az érsek úgy. Hogy aztán az érsekről nem éppen tiszteletteljes megjegyzések hangzottak el a jelenlevő nyilas urak részéről, az természetes. Valaki kényszerzubbonyt is emlegetett. Erőszakkal el lehet távolítani a kalocsai érseket, de önként nem hagyja el székhelyét addig, amíg hívei itt lesznek. A kalocsai érsek nem béres, hanem pásztor, sőt főpásztora nyájának.

Október 27.

A tízórai rádió a magyar arcvonal megszilárdulásáról, két helyen elszakadási mozdulatokról beszél. Közben pedig az oroszok elfoglalták Munkácsot és Ungvárt.

Csodálatos, hogy hogyan meg tudnak zavarodni az emberek. Ma kaptam meg a Kemenesalja október 21-iki számát, amely az október 15-iki eseményekkel kapcsolatban a többi között ezeket írja: „A végsőig való áldozatvállalásra hangolt magyar lelkekre drámai feszültség nehezedett. Hála a Gondviselésnek, ez a bénító lelki megrendülés csak néhány óráig tartott... Szálasi Ferenc a vezetése alatt álló jobboldali pártokkal az összeomlás kétségbeejtő pillanatában átvette a hatalmat és még idejében megakadályozta a magyar becsület-

nek és szövetségi hűségnek megsértését.” A Kemenesalja még meszsze van a frontvonalától, ott még szépen hangzanak a frázisok. Itt, az oroszok torkában egy kicsit másképp fest a helyzet. Az oroszok megállításhoz nem szép frázisok kellene, hanem katonák; katonát pedig nem látunk sehol.

Október 28.

A tízórai rádió Göbbels tegnap esti beszédét ismerteti. Nincs benne semmi új. Amit mondott, azt eddig is hallottuk: a szövetségesek még a tél beállta előtt be akarják fejezni a háborút, de ez nem fog nekik sikerülni, az orosz emberanyag se kimeríthetetlen, a szövetségesek egyre több nehézséggel küzdenek, mert egyre jobban távolodnak utánpótlási pontjaiktól stb., stb.

Reggel kifüggesztették a kényszerkiürítési rendeletet. A rendelet általánosságban intézkedik, a részletes intézkedések a helyi hatóságokra várnak. Tehát a Dunántúlra kellene menni, oda, ahonnan a régebben odamenekültek is egymásután jönnek vissza azzal, hogy ami ott van, az már nem emberi élet. A kalocsai helyi hatóságok: a polgármester és a járási főszolgabíró a délelőtt folyamán megállapították, hogy a rendelet végrehajthatatlan, a csendőrség pedig a déli órákban a kifüggesztett rendeletet letépte, mert egy nem létező szerv (városi és járási katonai közigazgatási parancsnokság) adta ki. A rendelet miatt felizgatott lakosság kissé megnyugszik. Vajon meddig hagyják békében?

Estefelé magyar katonaság érkezett a városba. Átvonulóban vannak Dunántúlról. Egy részük állítólag dél felé megy, másik részük Szolnok felé az előnyomuló oroszok feltartóztatására. A legénység hangulata nem a legjobb. Csak kénytelenségből teszi, amit tesz.

Az átvonuló katonaság révén az a hír terjedt el a városban, hogy az orosz megszállás alatt álló Szegeden a város ügyeit egy szűkebb körű bizottság intézi, amelynek állítólag a csanádi püspök is tagja. Bizonyos berkekben nagy a botránkozás a püspöknek a bolsevistákkal való együttműködése miatt. Hogy a város hivatott vezetői, fizetett tisztviselői — felsőbb rendeletre — elhagyták posztjukat és magára hagyták a polgárságot éppen akkor, amikor az a vezetésre és irányításra a legjobban rászorul, azt ezek a képmutatók rendbenvalónak találják.

Hogy akad egy pár ember, köztük püspök is, aki a város és magára hagyott polgárság ügyeivel törődik és próbál segíteni ott és úgy, ahol és ahogyan tud, az a szemükben megbocsáthatatlan bűn. Úgy látszik, jobb lett volna, ha tisztességes ember hiányában az orosz városparancsnokság kénytelen lett volna valamilyen kommunista alakot megtenni Szeged polgármesterévé. Ebből propaganda-eszközt lehetett volna kovácsolni. Hogy a város belepusztul, az nem fontos. Hiszem, hogy Szeged város polgársága, ha majd egyszer szóhoz jut, megfelel ezeknek a képmutatóknak és megmondja véleményét azokról is, akik a bajban gyáván magára hagyták. Úgy látszik ugyanez a képmutató mentalitás adta az említett dabasi értekezleten az egyik résztvevő szájába azt a kijelentést, hogy én azért nem akarom elhagyni Kalocsát, hogy a bevonuló oroszokat kenyérrel és sóval várhassam. Nekem ugyan könnyebb volna valamelyik dunántúli püspöki palotában vagy Pannonhalmán üdülnöm most, ha a lelkiismeretem ezt megengedné, de ilyen hitvány emberek kedvéért nem hagyom el népemet. Kalocsa hála eddigi magatartásomért. Még protestáns ember is akadt, aki azt mondta: Az Isten áldja meg az érsek urat azért, hogy nem hagyott el bennünket!

Érdekes az egyik itteni német katonatiszt nyilatkozata a kiűréssel kapcsolatban. Mikor a készülődésről hallott, azt mondta: Das ist ja der reine Blödsinn. Eine Evakuierung kann doch nicht von heute auf morgen durchgeführt werden. Da muss zuerst alles in wochenlanger Arbeit vorbereitet sein. Man muss wissen, wohin die Bevölkerung zu gehen hat und dann müssen die nötigen Fahrzeuge zu Verfügung gestellt werden. Eine Zwangsevakuierung gibt es überhaupt nicht. Wer trotz der Gefahren, die ihn bedrohen, bleiben will, mag bleiben und seine Haut in Sicherheit bringen, so gut es geht. So haben wir es gemacht in einigen Kampfgebieten.

Október 29.

A magyar csapatok átvonulása a városon tovább tart.

Kalocsa hívő népe Krisztus királyságát ünnepli. A délelőtt folyamán sokan járultak a szentségekhez, a délutáni szentmisén pedig úgy megtöltötték a székesegyházat, ahogyan ez a szép nagy templom

ritkán telik meg. Egyre többen érzik, hogy ezekben a nehéz időkben nincs más, akiben megkapaszkodhatnánk, mint Az, akinek minden hatalom átadatott az égben és a földön, és egyre jobban rádöbbenünk arra, hogy milyen más volna a világ és benne a mi életünk, ha az ő szelíd, békés és igazságos uralma érvényesülne mindenütt a világon.

Egész délután és este távoli ágyúdörgést hallottunk.

Október 30.

Az idő borús. Ennek ellenére a rádió egymás után mondja be a zavaró repüléseket és riadókat. A lakosság hol izgatott, hol kissé megnyugszik aszerint, hogy milyen híreket kap. Most is a kiürítés foglalkoztatja az embereket. A katonai vezetőség álláspontja nem egyforma ebben a kérdésben. Az átvonuló csapatok egyik parancsnoka hülyeségnek minősítette a kiürítést, a másik viszont azt mondta, hogy feltétlenül meg kell csinálni. A dologi kiürítés folyamatban van. Vezetője azt mondja, hogy a rendelkezésre álló szállító eszközökkel esetleg két hónap alatt be is fejezi.

Tizenkét óra előtt néhány perccel kaptam a jelentést, hogy az oroszok két irányból közelednek a városhoz: a Jánoshalma felől közeledő csoport bekerítette a Rém—Boruta—Hajós vonalon álló magyar erőket, a Baja felől közeledő csoport elérte Dusnokot, holnap itt lehetnek. A nyilasok megszöktek már, a polgármester elmenekült, az átvonuló katonaság még útban levő egységei sietve mennek tovább. A kiürítés ügye ezzel megoldódott. További sorsunkat bizalommal tesszük le az Úr kezébe.

Az ágyúzás tovább tart. Du. 5 óra tájban minden elcsendesül, de 6 óra után újra megindul a zenebona, most már egészen közelről, és tart este 10 óra utánig. Az ágyúdörgésbe biztatón, vigasztalólag csendül bele a Szent Szűzet köszöntő harangszó. Egy magasabb hatalom őrökdi fölöttünk. Hiszem, hogy nem lesz különösebb baj. Alighogy a közeli ágyúzás megkezdődött, megindultak az emberek az érseki kastélyba. Uradalmi alkalmazottak hozzák családjukat a kastély pincéjébe. Itt töltik az éjszakát. Háromnegyed tizenegykor mi is lefekszünk. Az éjfélkor újból meginduló lövöldözést még hallom, aztán elalszom.

Október 31.

5 óra 45-kor ébredek. Csend van. Az idő szépnek ígérkezik. 6 óra 30-kor elkezdődik a lövöldözés. A szentmisét ágyúdörgésben mondom. Jól esik érezni az Úr Jézus közelségét. A hálaadás alatt már a fejünk fölött süvitenek az aknák. Néhány egészen közel csapódik be: egy Horváth püspök házának melléképületére, kettő az iskolanővérek kertjébe esik, utóbb egy a Szentháromság-szobor mellett vágódik le alig egy perccel egy magyar katonacsoport elvonulása után, komolyabb bajt nem okoznak. Levonulok a légoltalmi óvóhelyre és nagyrészt ott töltöm a délelőttöt. Az aknák robbanása, a gépfegyverek kattogása rövid szünetekkel állandóan tart, déltájban egy repülőgép jelenik meg, a Duna felől robbanások hallatszanak, imitt-amott géppisztolytűzelést hallunk annak jeléül, hogy már a város területén folyik a harc, aztán minden elcsendesül és pont déli egy órakor a foktői út felől megjelenik a székesegyház előtt az első orosz járőr. A járőr a kastély felé tart, szabályszerűen lekezel a kapuban tartózkodó embereimmel. Az első járőrt hamarosan más katonák követik, öt perc múlva már 45—50 orosz tartózkodik az udvaron. Egyre magyarázzák, hogy ők jó emberek, a magyarokat nem bántják, a pincében tartózkodókat is hazaküldik. Nem nyúltak semmihez. Hamarosan elmentek. Jó háromnegyed órával utóbb megjelent a parancsnok, egy őrnagy egy tolmáccsal. Biztosított, hogy senkinek bántódása nem lesz, folytassuk a munkánkat, az istentiszteleteket tartsuk meg ugyanúgy, mint eddig, a harangozáson se változtassunk semmit, csak ne izgassunk a megszálló csapatok ellen. Az autókat nyomban lefoglalta, köztük az én nagy kocsimat is, de megígérte, hogy más kocsit ad helyette. Ezt persze nem hiszem el. Sőt biztosra veszem, hogy lovaimat is elviszik, hiszen nekik az az érdekük, hogy minél gyorsabban tudjanak mozogni. Ez hát a kezdet. Vajon milyen lesz a folytatás?

Tegnap Budapestre hívtak felsőházi megbeszélésre. Hála Istennek, hogy nem mentem fel. Ma már nem tudtam volna visszajönni. Akkor aztán senki se mosta volna le rólam, hogy az utolsó pillanatban mégiscsak megszöktem. Pedig hétfőn reggel, amikor indulnom kellett volna, még semmi jele sem volt annak, hogy az oroszok ilyen közel vannak.

November 1.

Mindenszentek ünnepe. Azok ünnepe, akik már hazaérkeztek: akiknek már nincsenek gondjaik SS-szel, Gestapóval, nyilas terrorral és oroszokkal; akik már tudják, hogy a földi szenvedés, legyen az bár még olyan nagy, nincs arányban azzal a boldogsággal, amelyet az Úr azoknak ad, akik megadással hordozták keresztjüket a földön. A város csendes, csak néha hallatszik egy-egy puskalövés a közelben és ágyúdörgés vagy aknarobbanás a Duna felől.

Nehéz órákat élek át. Nekem ugyan még nem volt különösebb bajom a megszállókkal, de nagyon átérzem híveim szenvedéseit. Az orosz tisztek általában jóindulatúak és váltig erősítik, hogy senkinek se történik bántódása, de a katonaság?! Bekvártélyozták magukat magánházakba, esznek, isznak, ami megtetszik nekik, elviszik, több helyen erőszakot kíséreltek meg nőkkel szemben. Hiába, régi igazság, hogy jaj a legyőzötteknek. Már nem csodálkozom azon, hogy a gyengébbek meginognak hitükben és azt kérdezik: Hogyan nézheti mindezt az Isten, ha csakugyan Ő a végtelen jószág? Nekem erősnek kell lennem. Mit kellett vétkeznünk, hogy így bünteti az Isten az én szegény népemet! És mi jön még? Éjszakára több családot fogadtam a kastélyba, hogy az esetleges zaklatásoktól mentek legyenek, bár az orosz parancsnok megígérte, hogy drákói szigorúsággal fog véget vetni a garázdálkodásoknak.

Jönnek a rendelkezések: A rádiókat be kell szolgáltatni, a házakra vörös zászlót kell kitűzni, este 6 órától nem szabad az utcán tartózkodni stb.

November 2.

Halottak napja. A küzdő egyház imádkozik a szenvedő egyházért. Hiszem, hogy ma sok testvérünket segítjük át a szenvedés helyéről a boldogság honába és sok közbenjárót szerzünk magunknak a ránk váró nehéz napokra.

Bármilyen nyomasztó érzés tölt is el, mégis jó volt itt maradni és vállalni a megszállás keserveit. Az oroszok előszeretettel török fel a lezárt lakásokat és törnek-zúznak bennük. Az elmenekülteket német

barátoknak tekintik, akik nem érdemelnek kíméletet. Egyébként is minden szavukból kiérzi az ember azt az elkeseredést, amellyel a németek iránt viseltetnek. Fogcsikorgatva beszélnek azokról a kegyetlenségekről és pusztításokról, amelyeket a németek orosz földön véghez vittek és meg akarnak értük fizetni. Csodálatos, hogy ezt a szerencsétlen német népet hogyan meg tudták gyűlöltetni vezetői mindenhol, ahová csak eljutottak. Itt is csak rossz emléket hagytak maguk után. Mi lett volna itt, ha a kiűritést sikerült volna az utolsó pillanatban végrehajtani?!

Immár második napja, hogy a rádiót be kellett szolgáltatni. Most érezzük csak, hogy mit jelent egy ilyen készülék a mai embernek különösen ilyen mozgalmas időkben. Az ember a megszokott időben önkéntelenül megy, hogy bekapcsolja a készüléket és meghallgassa a híreket, aztán csalódottan ül vissza a helyére. Leszámítva a városban történeteket, semmit sem tudunk a világ folyásáról. Egy Pestről jött fiatalember hozta a hírt, hogy az itteni orosz támadó csoport éle elérte Soltot.

A megszállt területen szabadon járnak-kelnek az emberek; az oroszok senkit sem igazoltatnak se utcán, se úton. A mozgást persze erősen akadályozza az alkalmatlanságok hiánya. Vonat nincs, a fogat is kevés. Meg nem szállt területre menni nem lehet.

Miután a város polgármestere nem volt hajlandó itt maradni, gondoskodnunk kellett arról, hogy legyen valaki, aki a város ügyeit intézze és a megszálló orosz parancsnoksággal az érintkezést fenntartsa. Még október 23-án magamhoz kérettem néhány embert a polgárság minden rétegéből és a velük tartott megbeszélés eredményeképp megkértem dr. Hazai Gyula volt kalocsai járási főszolgabíró, hogy a polgármester és a városi tisztviselők távozása után a város vezetését vegye át. A megbeszéléseken leszögeztem, hogy mi nem akarunk törvényteleniséget elkövetni: amit teszünk, azt a szükség kényszere alatt tesszük és azért, hogy ne a megszállók legyenek kénytelenek valakit a város élére állítani, ami később esetleg megtorló intézkedéseket vonhatna maga után az illetővel szemben. Dr. Hazai vállalta a nehéz szerepet és október 31-e óta a polgárság bizalmából áldozatos lélekkel végzi munkáját. A polgárság hálás neki. Van valaki, akihez ügyes-bajos dolgaiban fordulhat és akinél a lehetőség határain belül védelmet talál. Dr. Hazai ma nálam járt és beszámolt eddigi munkájáról és tapasza-

latairól. A dolgok kezdenek kissé rendbe jönni. A közbiztonsági szolgálatot nemzetőrség látja el, köztük derék rendőreink, akik közül tizenhárman itt maradtak. Mától kezdve egy-egy orosz katona megy két-két nemzetőrrel s így remélhető, hogy az éjszakai kilengések száma kevesbedik.

Érdekes, hogy az orosz városparancsnok elrendelte, hogy legkésőbb november 15-ig minden iskolában meg kell kezdeni a tanítást. Érdekes az is, hogy az orosz katonák — legalább eddig — szörnyen respektálják a monasztírt. Nekik monasztír minden ház, amelyben több papot vagy szerzetest találunk együtt. Ha ilyen helyre tévednek, csak annyit mondanak: monasztír, egyet legyintenek a kezükkel, mintha azt akarnák mondani, hogy itt nincs mit keresnünk, aztán továbbállnak. Mennyire igazam volt, mikor az iskolanővérek ált. főnöknőjének arra a kérdésére, hogy az apácák világi ruhába öltözzenek-e megszállás esetén, azt mondtam: A szerzetesi ruha sokkal jobban megvédi Önöket, mint a világi ruha! Adja Isten, hogy ezután is így legyen!

November 3.

„Ha többet gondolnánk arra, hogy az élet örök, hogy van egy abszolút, mindeneket felülmúló Valóság, van egy tökéletes, abszolút boldogság, akkor nem keseregnénk a múltó pillanatok miatt és nyugodtabban várnánk az elkövetkezendőket.” A Mária-kongregáció 1944. októberi számában olvastam ma ezt a levéltöredéket. Mennyire igaza van annak, aki ezeket a sorokat leírta!

Európa ma óriási romhalmaz és hatalmas temető. A pusztítás ördöge úgy végigszántott rajta, mint talán még soha. És mi kicsiny emberek itt járunk a romok között, itt állunk a hatalmas temetőben és aggodva gondolunk arra, hogy mit hoz a holnap, mi lesz velünk. Mert még nem pusztult el minden; még van, amit el lehet pusztítani. És a pusztítás ördöge tovább dolgozik.

Az elmúlt években a rádióban sokszor hallottam egy dalt a katonáról, aki sötét éjszakában őrhelyén áll és az otthonra gondol és arra a boldogságra, amelyből ez a szörnyű világégés kiragadta. Miben kereshetne vigasztalást szegény? Nem azokban a frázisokban, amelyeket vezetőitől hallott. Nem azokban a hősi pózokban, amelyekben a 20.

század emberét festették meg előtte, nem! A régi igazsággal vigasztalódik: „Es geht alles vorüber, es geht alles vorbei — Auf jeden Dezember folgt wieder ein Mai.” Igen, minden elmúlik. Elmúlik az ágyúörgés, a bombák robbanása, a tankok dübörgése, az elsötétítés és a légoltalmi óvóhelyeken való rettegés, az egész borzalmas világégés és akkor vége lesz az őrtállásnak is a sötét éjszakában. De nemcsak ez múlik el. Elmúlik minden, minden, ami rossz, ami nehéz, ami nagypénteki ezen a világon. Elmúlik a jó is, a kellemes is, amit a világ nyújtani tud. De megmarad az abszolút, mindeneket felülmúló Valóság, az örök Isten. Ha vele és benne maradok, a múlt pillanat, a földi élet után jön az örök élet és benne az a boldogság, amelyet senki és semmi el nem vehet tőlem. Miért félek tehát?

A mai nap eseménye orosz házkutatás a kora délutáni órákban. Elég tisztességesen viselkedtek, csak a töltőtollaimat vitték el úgy, hogy csak jó későn vettem észre.

Négy óra után délután egy pár német repülőgép jelent meg fölötünk. Volt egy kis lövöldözés, de baj nem történt.

November 4.

Délelőtt 10 óra tájban az oroszok riasztották a várost, úgy látszik, tévedésből, mert repülők nem mutatkoztak. Délután 4 óra előtt nagy lövöldözés kezdődött nyugat és észak felől, amely az éjszakai órákig tartott. A városban különféle hírek terjedtek el. Az egyik szerint az oroszok Fajsznál átkeltek a Dunán, a másik szerint a mieink jöttek át Paksnál. Budapestről is különféle dolgokat mondanak; állítólag egyes pontokon már 20 kilométerre megközelítették a várost. Biztosat senki se tud. Csak már vége volna ennek az idegekre menő állapotnak!

Az orosz katonák tovább garabonciáskodnak. Tóth prépostot ma a szó szoros értelemben megmotozták és nála levő pénzét elvették. Délután az egyik beállított Kujáni öméltóságához és egy liter bort kért a kapitány elvtárs számára. Megkapta. Mikor fizetni akart, öméltósága azt mondta neki, hogy ingyen adja. Erre a muszka örömeiben nyakába borult és egy párszor képen csókolta. Másoktól is hallom, hogy szinte szenvedélyük a csókolódzás, mert hát „ők jó emberek”. Csak ne volnának mindig berúgva!

November 5.

Szent Imre herceg ünnepe. Hat esztendővel ezelőtt ezen a napon lépték át a magyar honvédek a trianoni határokat, hogy birtokba vegyék a Münchenben visszaítélt felvidéket. Ezen és a következő napokban boldogan hallgattuk a helyszíni közvetítéseket arról a lelkes fogadtatásról, amelyben a bevonuló honvédek mindenütt részesítették. Ki hitte volna akkor, hogy hat esztendő múlva Szeged, Kalocsa, Kecskemét, Debrecen orosz kézen lesz, a fehér lovon Komáromba bevonuló magyar kormányzó a németek foglya lesz és Budapestet ellenséges seregek fogják ostromolni?!

November 6.

A városban nem történt említésre méltó esemény.

A foktői lengyel pap és a homokmégyi plébános jártak nálam. Foktő a dunai arcvonalba esik. Homokmégyen nincsenek oroszok, de a kalocsaiak oda is kirándulnak és éppen úgy garázdálkodnak, mint itt.

A Duna felől időközönként erős lövöldözés hallatszik.

A városházán üzemben levő rádió szerint Budapest déli részén egy a debrecenihez hasonló páncélos csata van kialakulóban.

November 7.

Egy hete, hogy orosz megszállás alatt vagyunk. De hosszú volt ez a hét! Vajon hány hét és hónap fogja még követni?

A kalocsaiak kezdenek beleszokni ebbe a bolond világba. Az éjjeli garázdálkodások ellen úgy védekeznek, hogy egyes házcsoportok védő őrséget szerveztek. Ha aztán valahol megjelennek az oroszok, adott jeltre összeszaladnak a férfiak fejszékkal és egyéb szerszámokkal felszerelve és elzavarják őket.

Órát kalocsaiaknál nem lehet látni. Akitől még nem szedték el a katonák, azok elrejtik.

Nem tudom, hogy másfelé milyenek az orosz csapatok, de az itteniek alapján egyre nagyobb rejtély előttem, hogy hogyan tudták ezek

azokat a harctéri eredményeket elérni, amelyeket elértek. Akaratlanul is Mózes szavai jutnak eszembe: „Quomodo persequatur unus mille et duo fugient decem millia? Nonne ideo, quia Deus vendidit eos et Dominus conclusit illos?” (Deut 32.) Az Isten bűneink miatt átadott bennünket nekik. Addig-addig csúfoltuk meg az evangéliumot, amelynek végeredményben minden kultúránkat köszönhetjük, amíg a mérték be nem telt. Nehéz persze megérteni, hogy miért éppen olyanokat küldött ránk, akik egyenesen az istentelenséget propagálták, de aki gondolkozik, az ezt természetesnek találja. Ostornak az Isten nem prófétákat és szenteket szokott választani. A próféták az ő irgalmának eszközei. Ezek megelőzik az ostort. Ha egy nép nem hallgat a prófétákra, akkor jön az ostor. És az ostor addig csattan, amíg be nem töltötte hivatását.

A próféták szava Noé ideje óta ugyanaz: Tartsatok bűnbánatot és térjetelek meg! A sorsuk is majdnem mindig ugyanaz: Az emberek megmosolyogják őket, gúnyolódnak kuvikolásukon és tovább mulatnak, amíg a vízözön vizei rájuk nem zúdulnak és el nem pusztítanak mindent.

Mi sem vettük komolyan a próféták szavát, mikor a polgári házassági törvény revízióját sürgették, az egyke és egyben nemzeti bűneink ellen dörögtek és a tízparancsolat megcsúfolását ostorozták. Embertelen rendszabályokat hoztunk a zsidók ellen, de a zsidó szellemiség alkotásai fölött féltékenyen őrködtünk és most az Istennel akarunk perbe szállni, ahelyett, hogy alázatos bűnbánattal a mellünket vernők.

A Duna felől ma is minduntalan hallatszik az ágyúzás. Úgy látszik, ez mindaddig így lesz, amíg a Duna másik partja is az ellenség kezébe nem kerül.

November 8.

Az oroszok harmadik napja ünnepelnek. Az 1917-es forradalom évfordulóját ünneplik. Az ünneplés abban áll, hogy még többet isznak, mint máskor.

Kalocsa söpredéke mindjobban kezd összebarátkozni az orosz katonákkal. Hordja a bútorokat az oroszok által elfoglalt lakásokból, főleg az elmenekültek lakásából. Ezek a lakások szomorúan néznek ki — mondják azok, akik egyiket-másikat látták. Dr. Nyáry Béla egyházmegyei ügyész lakásából még sikerült ma megmenteni a nála levő egy-

házmegyei iratok nagy részét; a többit már elégették. Az uradalmi gazdasági hivatal olyan, mint az istálló. Ma sikerült egy orosz őrnagy segítségével kituszkolni onnan a katonákat. Ezek, úgy látszik, csak a rendetlenségben és piszokban érzik jól magukat. Javarészt olyan emberek, akik csak vegetálnak és akiknek semmiféle lelki vagy szellemi igényük nincs. Ma a kisszeminárium kápolnáját forgatták fel. Nem vittek el semmit, csak össze-vissza hánytak benne mindent. Az angolok büszkék lehetnek barátaikra! Ha aztán valaki ezeket a dolgokat szóvá teszi az itteni tisztek előtt, a felelet: Ez semmi! Mit csináltak a németek és barátaik orosz földön! Mi legalább nem gyilkolunk!

Néha bolondos dolgokat csinálnak. A törvénytörő épülete mellett egy gépfegyver van felállítva. A gépfegyver le van takarva. Dísz: egy cylinder. Valamelyik felforgatott lakásban találhatták és nem találtak számára jobb hegyet.

Miután a járási főszolgabíró az utolsó pillanatban szintén elmenekült, dr. Hazaira a járás gondja is rászakadt. Ma kint járt a járás néhány községében és beszámolt tapasztalatairól. Fajszon mintaszerű állapotokat talált. Úgy látszik, itt rendes ember a katonai parancsnok. Itt nincsenek egyéni akciók. A parancsnok közli kívánságait a községi előjárósággal, a község előteremti a szükséges dolgokat, egyeseket nem zaklatnak. Ez kellene Kalocsán is, de dr. Hazainak erre irányuló fáraozásai eddig hiábavalók voltak.

November 9.

Ma meglátogatott az itteni kerület orosz katonai parancsnoka, egy Miskén a plébánián lakó ezredes egy másik orosz tiszttel. Az utóbbi a polgári életben a leningrádi egyetemen az angol irodalom tanára, egy nagyon művelt ember, több nyelvet beszél, a többi közt a németet is elég jól. A háborúban elvesztette feleségét és három gyermekét s így érthető, hogy a németeket már csak emiatt is nem szereti; ennek ellenére higgadtan beszél az eseményekről. Először örömeiknek adtak kifejezést afölött, hogy a német ellenére nem menekültünk el, aztán érdeklődtek, hogy hogyan folynak a dolgok Kalocsán a megszállás óta. Elmondtuk panaszainkat a katonák viselkedése miatt a lakossággal szemben és az uradalomban. Megígérték, hogy rendet teremtenek. Az uradalomra vo-

natkozólag az ezredes rögtön saját kezűleg megírt írást is adott. Sajnos, a tapasztalat az, hogy a katonák csak addig respektálják tisztjeiket, amíg ezek jelen vannak és vagy revolvert szegeznek nekik vagy lemérnek nekik egy pár pofont. Ezt még a nap folyamán tapasztaltuk. Jószágművező kiküldte az ezredes írását Drágszélre, ahol a katonák eddig legtöbbet garázdálkodtak. Az éppen ott garázdálkodó oroszok az ezredes írását kutyába se vették. Azt mondták: Ki az az ezredes? Jöjjön ide, ha valamit akar! És folytatták megkezdett munkájukat: a sertések és birkák elhurcolását. A drágszéli garázdálkodásban drágalátos miskei híveimnek is nagy részük van. Hogy a saját jószágaikat mentse, rászabadították az oroszokat az érseki uradalomra.

Az ezredes kíséretével itt tartottam ebédre s így elég időnk volt a beszélgetésre. Sok érdekes dolgot hallottunk tőlük az oroszellenes propaganda szerintük hazug állításairól és a németek kegyetlenkedéseiről Oroszországban. Úgy látom, szeretnék tetteikkel megcáfolni a propaganda állításait. Mi természetesen csak örülni fogunk neki, ha ez sikerült. Vallási téren eddig tényleg nincs panaszunk: akadálytalanul mozgunk és az istentiszteleteket is zavartalanul megtarthatjuk. A katonák közül többen köszöntenek bennünket, ha meglátnak papi ruhában az utcán, amit a Waffen-SS-ről nem lehetett elmondani. Ha sikerül a katonák garázdálkodásának is véget vetni, a megszállás kibírható lesz.

Szóba kerültek az oroszországi vallási állapotok is. Az egyetemi tanár szerint Oroszországban a szeparáció az állam és az egyházak között teljes volt, de hivatalosan nem üldözték a vallást, sőt megengedték, hogy templomokat is építsenek. Hivatkozott arra, hogy mikor Sztálin grád ipari fejlesztése megkezdődött és az addig jelentéktelen kis város rövid idő alatt félmillió lakosú város lett, másfél millió rubelt gyűjtöttek össze egy hatalmas templom építésére. A gyönyörű és nagyszerűen felszerelt modern templomot a németek istállónak használták.

Érdekes, hogy sem az ezekkel az urakkal folytatott beszélgetés során, sem máskor nem került szóba világnézeti vagy társadalmi kérdés. Nem kerestek összeköttetést kommunista elemekkel, sőt mindig hangsúlyozták, hogy ők nem akarják egyetlen ország állami vagy társadalmi berendezését sem megzavarni, ők nem akarnak mást, mint megszabadítani a világot a hitlerizmustól, aztán hazamenni és továbbépíteni Oroszországot. Nekik nincsenek területi igényeik; országuk elég nagy és természeti kincseik is olyanok, hogy nem szorulnak új földterületekre.

November 10.

A főutcában néhány orosz ment ma délelőtt szekéren. A Szentháromság-szobor közelében szekerük egyik kereke összetört. Először nagy kiabálást csaptak szekérkerékért. Ezt persze nem tartanak készenlétben minden házban, különösen nem a főutcában. Egy darabig tehetetlenül álltak, aztán arra jött egy egylovas kocsin egy gazdaember. Megállították, szó nélkül kifogták kocsijából a lovát, befogták két lovukat és továbbmentek, a jó ember pedig nézhetett utánuk.

Ez nem elszigetelt jelenség. Így megy ez napról napra. A gazdák alig mernek elindulni hazulról fogattal, mert nem tudják, hogy mikor szedik el szekerüket vagy lovaikat. Az oroszok bevonulása előtt ugyanezt csinálták a németek. Ezért aztán a gazdasági munkák igen elmaradtak. Őszi vetés alig van, a kukorica, répa még a földeken van. Egyelőre csak megvagyunk, de mi lesz jövőre?

November 11.

Jószágkormányzóm ma Szentkereszty főintézővel megnézte a böddi gazdaságot. Ott is éppen úgy megy a harácsolás, mint máshol, a munka pedig éppen olyan rosszul megy, mint a legtöbb helyen. Az emberek elvesztették a fejüket. A gazdaságból kifelé jövet találkoztak egy nagy bajuszú, jóképű magyarral, aki a gazdaságba tartott. Szóba ereszkedtek vele. A beszélgetés során kitűnt, hogy nyugalmazott honvédtörzsőrmester, most dunapataji parancsnok és azért megy Böddre, hogy megmagyarázza az embereknek, hogy rendesen végezzék munkájukat. Mikor megtudta, hogy jószágkormányzóm állította meg, azt mondta, hogy szeretné látni az érsek urat és kalapot emelni az előtt az ember előtt, aki nem menekült el az oroszok elől.

Érdekes, hogy milyen nagyra értékelik ezt az emberek. Délután egy orosz főhadnagy jelentkezett a kastélyban azzal a kívánsággal, hogy szeretné látni az érseket, aki nem ment el, noha hallomása szerint mindenképpen el akarják távolítani.

Szombathelyen ma az egyházmegye védőszentjének, Szent Mártonnak az ünnepét ülik. Bizonyára gondolnak ránk is és aggódnak értünk, hiszen — amint hallom — a napokban a Deutschlandsender azt

kürtölte világgá, hogy Kalocsa lángokban áll és 2000 a halottak száma. Kár, hogy nem tudunk nekik megnyugtató üzenetet küldeni.

November 12.

Ma nálam járt Cserháti Gergely bajmoki plébános. Bajmok, Szabadka és úgy látszik, az egész Dél-Bácska Titoék kezében van, akik a szokásos recept szerint megkezdtek a magyarokkal együttműködők üldözését. Újvidéken állítólag 200 szerbet tartóztattak le, a többi között a szerb püspököt is. November 5-én Bajmokon elrendelték azok összeírását, akik 1941. április 11-e óta kerültek oda. A plébános, aki előzőleg egy pár fenyegető levelet kapott, a bíró tanácsára egyelőre elhagyta a községet, de reméli, hogy nemsokára visszamehet, mert hívei közül senkivel sincs baja.

Cserháti szerint a szabadkai plébánosok a helyükön vannak, Berger tavankúti plébános Szabadkán van őrizetben, Budánovics püspök visszavonultan él. Neki mindenesetre használt, hogy a honvédeknek a Bácskába való bevonulása után mártírt csináltak belőle. Két évig internálva volt. Mikor ide kerültem, már otthon volt. Bár az internálás nagyon bántotta, közelebb lehetett volna hozni a magyarsághoz, azonban a magyar hatóságok mereven elzárkóztak előle, sőt nekem is rossz néven vették a nagy hazafiak, hogy érintkeztem vele. 1943. augusztus 16-án Újvidékről visszafelé jövet ebéden voltam nála. Utána hálálkodva írta, hogy rehabilitáltam őt a hatóságok előtt. A szabadkai városfelajánlás alkalmával, 1943. november 14-én nála szálltam meg és a körmeneten is szerepet juttattam neki. Már annyira ment, hogy a kormányzó nevenapján, december 6-án ő mondta el a hivatalos szentmisét. Azonban a magyar hatóságok továbbra is visszautasítottak minden közeledést részéről: nem voltak hajlandók tárgyalni vele helyi vonatkozású egyházi ügyekben sem. Így aztán emberileg érthető, hogy ő is egyre jobban elfordult a magyarságtól. Sajnos, ezt vallási térre is átvitte. Plébánia-templomában, a szép Szent Terézia-templomban a magyar istentiszteletekkel szemben állandóan nehézségeket támasztott, az A. C. programját szabotálta, ilyen irányban befolyásolta a bunyevác papokat és híveket, aminek az lett a következménye, hogy a majdnem színtiszta katolikus városban jóformán pangott a vallásos élet. Az érseki biztos, dr. Ijjas József próbálta káros passzivitását ellensúlyozni, de eredménytelenül. A Budánovics távol-

léte idején szépen megindult magyar—bunyevác közeledés Budánovics visszatérével felborult, dr. Ijjas helyzete egyre nehezebb lett, a bunyevácok egyre élesebben fordultak szembe vele, úgyhogy a béke érdekében és a menthető megmentésére, a miniszterelnökség kérésére is, a múlt év végén megkezdtem az érseki biztosság felszámolását, amelyet különben is szerencsétlen alkotásnak tartottam. De aztán jöttek az 1944. évi március 19-i események: a németek bevonulása az országba, a Volksbund megfélemlítő garázdálkodása a Bácskában, a Sztójay-kormány és közegeinek új nemzetiségi politikája. Baky belügyi államtitkár elhatározta Budánovics újabb internálását. Megbízta a szabadkai rendőrkapitányság vezetőjét, hogy az internálás megokolásához adatokat gyűjtsön. A vizsgálat megindult. Az internálásra ugyan nem került sor, azonban az emberek megijedtek, a papok is elvesztették a fejüket, úgyhogy dr. Ijjasnak megint nagyobb hatáskört kellett biztosítani a szabadkai egyházi ügyekben. Ez volt a helyzet, mikor az oroszok átkeltek a Tiszán és ezzel egyidejűleg a partizánok is megmozdultak Bácskában. Dr. Ijjas október 8-án elhagyta Szabadkát.

Az 1941 áprilisában visszafoglalt délvidéki részek kezelése magyar szempontból egyébként sem volt szerencsés. Megbízható jelentések szerint a bunyevácok 80%-a örömmel tért vissza a régi hazába, de aztán jöttek a lehetetlen intézkedések: a nem sikerült tisztviselő-kinevezések, a jugoszláv földbirtokreform felszámolása és a telepítések, az újvidékszabályai esztelen vérengzésről nem is szólva. A kinevezett közigazgatási tisztviselők tekintélyes része gyenge minőségű, máshol levitézlett emberekből állott, akik a nemzetiségeket nemcsak nem tudták meggyerni a magyarságnak, hanem inkább elidegenítették tőle. Emberek, akik a jugoszláv megszállás idején szabályszerű adásvételi szerződés útján egy pár hold földet szereztek, máról holnapra elvesztették szerzett földjük tulajdonjogát, éspedig nemcsak bunyevácok és szerbek, hanem magyarok is. A dobrovoljácoktól itt hagyott telepekre székyeket és másokat hoztak, holott itt is akadt volna aspiráló magyar elég. Ezekhez járult a hazaáruló Volksbund egyre növekvő agresszivitása. Dr. Steuer György ny. államtitkár, Bácska szülötte és az itteni viszonyok nagyszerű ismerője egyre-másra küldte a jelentéseket a kormánynak és kérte a bajok orvoslását, de hiába: senki sem csinált semmit. A viszonyokkal nem ismerős, túlzott nacionalista helyi hatalmasságok mindent elakasztottak. A kincstári kegyesurasági plébániák jó részét nem lehetett betölteni, mert

az illetékes minisztériumok ezekre és nem rám, az illetékes főpásztorra hallgattak. Végeredményben majdnem mindenki elégedetlen volt.

A kalocsai gazdaságból ma valamelyik frontélelmezési tiszt az összes tehenet el akarta hajtatni. Ezzel szemben az itteni őrnagyparancsnok kijelentette, hogy ennyi állatot nem enged elhajtatni Kalocsáról. Kíváncsi vagyok, hogy melyik győz.

Úgy látszik, a városban kezd elfogyni a bor, mert az oroszok egyre többször jelentkeznak borért a kastélyban. Ma déltájban egy hordót tettek le a portára azzal, hogy fél kettőkor érte jönnek, addigra töltsük meg. Mikor tényleg jelentkeztek érte, jószágkormányzóm elzavarta őket azzal, hogy csak akkor lesz bor, ha valamelyik tisztól írást hoznak és fizetnek. Fél óra múlva az egyik orosz őrnagy személyesen jött el, 20 liter borról írást adott és az árát azonnal kifizette. Melyik honvédőrnagy tette volna meg ezt?

November 13.

Ma itt benn járt a bátyai esperes. Bátyára október 30-án vonultak be az oroszok. A bevonulást megelőző lövöldözésben megsérült a templom tornya. Tőle szegénytől mindjárt a bevonuláskor elszedték az óráját és zsebében levő minden pénzét.

Az ő elbeszéléséből is kitűnik, hogy milyen komolytalan volt mindaz, ami magyar ellenállás címén ezen a vidéken történt. A Bátyán volt honvédtisztek kijelentették, hogy eszük ágában sincs komolyan szembeszállni az oroszokkal, ehhez erejük sincs. Még azt sem tudták pontosan, hogy hol vannak az oroszok. Október 30-án este a korcsmában nyugodtan vacsorához ültek és mikor valaki figyelmeztette őket, hogy az oroszok már a nyakukon vannak, azt felelték, hogy ezt csak bízzák rájuk, ők idejében megtudják, ha baj lesz és menni fognak. Alig ültek le, jött a hír, hogy az oroszok már a községben vannak. Akkor aztán fegyvert és mindent otthagya menekült mindenki, amerre tudott, kettő kivételével, akik a korcsma pincéjében rejtőztek el. Ezeket az oroszok megalálták és másnap kivégezték.

Az ezen a vidéken folyt „halogató” harcok csak arra voltak jók, hogy egy csomó honvéd elpusztuljon és anyagi károk keletkezzenek. És ami itt kicsinyben történt, az történik, úgy látszik, Budapest körül és attól

keletre nagyban. Pusztul az ország Hitler Németországa érdekében. És mindez Szálasiék miatt és azok miatt a tisztok miatt, akik megszegve a kormányzónak tett esküjüket, tovább folytatták a harcot.

November 14.

Két hete, hogy az oroszok megszállták Kalocsát és 13 napja, hogy be kellett szolgáltatni a rádiókat. Azóta csak a városházán kifüggesztett tábláról értesülünk a hazai és külföldi eseményekről. De vajmi keveset tudunk meg arról, ami érdekelne bennünket. Az emberek sok mindenfélét mondanak, de a híreket ellenőrizni nem lehet. Az oroszok állítólag több helyen átkeltek a Dunán.

Eddig azzal hitegettek, hogy a rádiókat hamarosan visszakapjuk, ma azonban a városházán összegyűjtött készülékeket az oroszok felpakolták és elvitték.

Kellemetlen, hogy vízvezetékünk nem működik. Villanyunk november 9-e óta a jezsuiták jóvoltából van a kastélyban, de a telepükről kapott egyenárammal nem lehet a vízvezeték motorját hajtani. Szerencse, hogy a közelben több kút van, ahonnan vizet hordathatunk.

Szomorú őszi napunk van. Délelőtt megeredt az eső, amely hamarosan átment hóba. A hó nagy pelyhekben hullt, de hamarosan el is olvadt. Ilyen undok időben kétszeresen érzi az ember a lelkére nehezedő súlyt. Az imént olvasott prófétai szavakkal vigasztalódom: „Ezért így szól az Úr, a seregek Istene: Ne félj Assurtól én népem, Sion lakója! Vesszővel ver ugyan meg téged és botját felemeli ellened úgy, mint Egyiptomban, ámde kevés és rövid idő múlva véget ér haragom és indulatom az ő gonoszságuk ellen fordul. S a seregek Úra reájuk emeli az ostort úgy, mint amikor megverte Mádiánt Óreb sziklájánál, és botját felemeli a tenger fölé úgy, mint Egyiptomban. És leszen azon a napon: Elvétehtik válladról az ő terhe és nyakadról igája” (Iz 10, 24—27). Hiszem, hogy szenvedéseink mértéke betelik és akkor az Úr azok ellen fordítja ostorát, akik most nyomorgatnak bennünket. Bár mielőbb énekelhetnők a felszabadultak énekét: „Hálát adok neked, Uram, mert haragudtál ugyan rám, de haragod megszűnt és te megvigasztaltál engem. Íme az Isten, az én szabadítóm; bízom én és nem félek, mert az Úr az én erőm és dicsérő énekem, és szabadítóm lett nekem” (Iz 12, 1—2).

November 15.

Ma nálam járt dr. Gaál Gyula magyarkanizsai káplán és jelentette, hogy holnap elindul állomáshelyére, ahonnan az első zavarokban elmenekült. Vajon eljut-e Magyarkanizsára és ha igen, a megszálló hatóságok megtűrik-e?

Ugyancsak felkeresett Horváth püspök úr és elmondta, hogy tegnap óta micsoda szemét népség telepedett be házába. Neki kezdettől fogva voltak oroszai, de az első két csoport mégcsak elfogadható volt, most aztán egy szörnyen garázda társaságot kapott, amely az egész házat felkavarta. Cselédei meg akarnak szökni. Remélhetőleg nem sokáig maradnak. A püspök urat meghívtam a kastélyba, de érthető, hogy ameddig bírja, nem akarja szabad prédának átadni a házát.

A már említett leningrádi egyetemi tanár ma értekezletet tartott az iskolák igazgatóival. Az értekezleten irodaigazgatóm és tanfelügyelőm is részt vettek. Úgy látszik, súlyt helyeznek arra, hogy az iskolákban meginduljon a munka. Minden tekintetben segíteni akarnak. A fűtőanyag beszállítására orosz katonai fuvarokat helyeztek kilátásba, a tanerők igazolványt kapnak, hogy szabadon mozoghassanak, lakásuk zavartalanságát biztosítják. Érdekes, hogy az iskolai szellemre vonatkozólag semmiféle kívánságuk nincs: menjen minden úgy, mint eddig. Az iskolaigazgatók csak azt kérték, hogy a tanulók nyugodt munkáját is biztosítsák, tehát vessenek véget az éjszakai zavargásoknak. Úgy látszik, ez a legnehezebb probléma. Az orosz katonákkal, akik közül akárhány Sztálingrád alól jött idáig és akik látták országuk és családjuk pusztulását, nehéz megérteni, hogy ők ne tehessék ellenséges földön azt, amit a németek Oroszországban tettek. Mit csinálhatnak ezek német földön, ahol a tiszték bizonyára nem igyekeznek visszatartani a katonákat a lakosság molesztálásától? Valamikor, mikor a Führer hatalma és dicsősége tetőpontján volt és az egész világot terrorizálta, kórusban szavalták: Das danken wir dem Führer. Vajon most is és ott is szavalják-e ezt, ahol immár közvetlenül érzik a háború nyomorúságait és borzalmait? Menynyí átok szállhatott már és fog szállni erre az emberre, aki fékezhetetlen göggyével elindította ezt a szörnyű világpusztulást! Aki szembe mert szállni a Fölséggel is és nem akarta megérteni, hogy „vele szemben a föld minden lakója olyan, mint a semmi, mert Ő akarata szerint jár el az égi hatalmakkal és a föld lakóival és nincs senki sem, aki kezének

ellenállhatna és azt mondhatná neki: Miért tetted ezt?” (Dán 4, 32). Addig, amíg a németek a Volgánál és a Kaukázusban jártak és amíg azt lehetett énekelni, hogy „Panzer rollen in Afrika vor”, lehetett lelkesedni a Führer háborújáért, de most? És mit szólnak most azok a magyarok is, akik annyira lelkesedtek a németekért és akik a katolikus papokat angol- és szovjetbarátsággal vádolták azért, mert nem voltunk hajlandók lelkesedni Hitlerért és a pápa által elítélt nemzeti szocializmusért?

November 16.

Harmadik napja orosz őrség áll a kastély előtt. Nem tudom, lesz-e köszönet benne. Két napig rendesen viselkedtek, de már tegnap este erősen ittak és mindenkit, aki a portára került, agyonöntöztek kölni-vízzel.

A város tele van katonasággal. A Duna felől erős ágyúzás hallatszik. Valami készül. Talán itt is át akarnak kelni a Dunán? Mi persze — hiába, az ember mindig önző marad — szeretnők, ha minél előbb átjutnának rajta. Minél távolabb kerül a front tőlünk, annál jobb nekünk. Emberi szempontból senki sem veheti rossz néven tőlünk, hogy szeretnénk szabadulni azoktól, akik akkor sem józanok, amikor nincsenek berúgva. Olyan dolgokat csinálnak, hogy az ember kénytelen azt gondolni, hogy javarészüik nem normális. Felforgatják a lakásokat, törnek-zúznak és a végén össze-vissza csókolják a házigazdát. Ha volna remény arra, hogy hamarosan kiverik az ellenséget az országból, szívesen tűrnénk. De úgy látszik, erre már nincs remény. Hallom, hogy a dunaföldvári hídfőt is feladták már a mieink.

A tompai káplán szomorú híreket hozott a Bácskából, ahol erősen garázdálkodnak a szerbek. Petrányi óbcesei apátplébános az elszenvedett bántalmazások hatása alatt állítólag szívszélhűdést kapott. Szabó Dénes tótfalusi plébánost állítólag kivégezték. Werner martonosi apátplébánost is súlyosan bántalmazták. A szabadkai nővérek közül az anyaországiakat eltávolították; állítólag Szegeden vannak. A Kelebia Szent Anna-templomot teljesen kifosztották, a legméltóságosabb Oltáriszentséget is szétszórták a templomban. Szegény bácskai magyarok!

November 17.

Tegnap meghalt Dudás István jó módú kalocsai iparos, egy közismert kommunista. Sokan benne látták a jövő emberét az oroszok bevonulása esetén, bár ő maga, úgy látszik, nem törekedett vezető szerepre. Egy orosz tehergépkocsi nyomta neki a falnak; belső sérüléseket szenvedett; ezekbe halt bele. Tragikus véletlen?

Estefelé dr. Sághy és dr. Gombos kíséretében visszaadtam a múlt héten nálam járt és azóta Miskéről Kalocsára költözött Cserenkov ezredes látogatását. Gépkocsit küldött értünk segédtisztjével és több tiszt társaságában nagy tiszteességgel fogadott. Vacsorára is ott fogtak bennünket és ez alatt ketten is felköszöntöttek. Vacsora előtt és után barátságosan elbeszélgettünk. Megint csak azt hangoztatták, hogy nekik Magyarországgal nincsenek különös terveik; ők csak le akarják verni a németeket, hogy aztán mielőbb hazamehessenek. Szeretnék, ha a lakosság nem hódítókat látna bennük és megértést tanúsítana irántuk. De hát persze ehhez az kellene, hogy az orosz katonák ne molesztálják a szegény népet.

Horváth püspök úrtól a garázda banda ma reggel eltávozott.

A kalocsai gazdaság tehenei még megvannak; eddig csak 3 darabot hajtottak el.

November 18.

A tegnapi vacsora után beszélgetés közben az egyik orosz ezredes (Leonidov) arra kért, hogy intézzek főpásztori szózatot híveimhez a békéért való közreműködés érdekében; ők majd módját ejtik, hogy a szózat a mostani érintkezési viszonyok közt eljusson hozzájuk. A gondolatot először idegenkedéssel fogadtam. Arra kellett gondolnom, hogy megnyilatkozásomat propagandaeszköznek fogják felhasználni, viszont a másik oldalon esetleg agitációs eszköznek használják majd az Egyház ellen. Másrészt azonban arra is gondoltam, hogy híveimnek bizonyára jól esik, ha főpásztorukról hallanak és a nehéz időkben egy pár bátorító és buzdító szót hallanak tőle, és talán meg tudom csinálni a dolgot úgy, hogy híveimhez intézendő szózatomat ne lehessen az Egyház ellen kihasználni. Azért megígértem a kérés teljesítését abban a reményben,

hogy ezzel is könnyíthetek híveim sorsán; az oroszok talán méltányolják előzékenységemet és orvosolják a felmerült panaszokat. Talán arra is jó lesz ez a főpásztori megnyilatkozás, hogy a megszállás veszedelmében levő országrészek népe kevesebb aggodalommal néz a jövő elé, ha megtudja, hogy mi a helyzet a kalocsai egyházmegyében.

A konkrét megbeszélésen ma dr. Kujáni és dr. Gombos vettek részt megbízásomból. Az oroszok többrendbeli óhajt nyilvánítottak, amelyeket politikai színezetük miatt nem honorálhattam. Ezeket, érveinket figyelembe véve, el is ejtették, csak ahhoz ragaszkodtak, hogy Horthy kormányzóra valami formában hivatkozás történjék. Ezt annál szívesebben megtettem, mert meggyőződésem, hogy sok bajt elkerültünk volna, ha október 15-i kiáltványa szerint jártunk volna el.

A főpásztori szózat ma el is készült. Főbb pontjai: A háború nehéz megpróbáltatásokat hozott országunkra és főegyházmegyénkre, amely immár teljes egészében meg van szállva. Amilyen aggodalommal néztünk a közeledő ellenséges seregek elé, olyan megnyugvással vettük tudomásuk bevonulásuk után, hogy a megszállók nem kívánják az ország szociális rendjét megbolygatni és az Egyház életét sem kívánják zavarni: istentiszteleteinket akadálytalanul megtarthatjuk és a szentségeket minden nehézség nélkül kiszolgáltathatjuk. Én magam is székvárosomban vagyok és megosztom híveimmel a nehéz idők keserveit. Ezekben a nehéz időkben nem lehet más vágyunk és törekvésünk, mint az, amit kormányzó urunk akart, mikor a szövetségesektől fegyverszünetet kért, ti. hogy a háború vihara mielőbb elvonuljon országunkról és a pusztulás véget érjen. Azért folytassuk fokozott buzgósággal imáinkat a békéért!

Lehet, hogy egyesek felszisszennek azért, mert szózatomban Horthy Miklóst az ország törvényes kormányzójának mondom. Eltekintve attól, hogy én ma is őt tartom az ország törvényes kormányzójának, bizonyos, hogy mikor rádiónyilatkozata elhangzott, azoknak is törvényes kormányzójuk volt, akik ma nem tartják annak.

Az is lehet, hogy főpásztori szózatom miatt egyesek szovjetbarát-nak mondanak és talán az Egyház hivatalos álláspontjával is szembeállítanak. Nem vagyok szovjetbarát, de tudomásul veszem, hogy a Vörös Hadsereg itt van; ezzel a ténnyel számolnom kell és ha itteni vezetővel próbálok megértést keresni, ezt elsősorban híveim érdekében teszem. Szózatomban semmiféle elvi kérdést nem érintek, az Egyház és szovjet

viszonyáról sincs benne szó, én csak az itteni és jelenlegi helyzettel foglalkozom.

Sőt talán olyanok is akadnak, akik rossz néven veszik, hogy csak a békéért imádkoztatok. Minden józan eszű embernek látnia kell, hogy orosz megszállás alatt mást tenni nem lehet. Egyébként mikor mi békéért imádkozunk, a Szentatya szándéka szerint mindig igazságon alapuló békére gondolunk. Ennél többet mások sem kívánhatnak: azok sem, akik valami csodában bízva még mindig hősködnék.

Hogy az oroszokkal való megértés keresésének mi lesz az eredménye, azt ma még nem tudom. A már ismételten említett leningrádi egyetemi tanár (Dalicki) dr. Gombos kíséretében ma a délutáni órákban végigjárta azokat az egyházi épületeket, illetve intézményeket, amelyekben az utóbbi időkben komolyabb kifogások merültek fel az orosz katonák viselkedése ellen és legalább pillanatnyilag keményen rendet teremtett. Különösen súlyos volt a helyzet a jó kalocsai nővérek Szent Szív otthonában és a Szent József otthonban, ahol néhány orosz katona nagyon szemtelenül viselkedett. Járt a Tanítók Házában, Horváth püspök és Huber preláthuskanonok uraknál és biztosította őket, hogy ezután nem lesz kellemetlenségük. Ami pedig talán a legérdekesebb, ő maga jött azzal, hogy az egyik Katona-utcai házban magyar hadifoglyokat őriznek, jelöljünk ki egy papot, aki ezeknek holnap, vasárnap szentmisét mond.

Déltájban Cserenkov ezredes, az itteni katonai parancsnok meghallván, hogy mit csinálnak az oroszok a csornai gazdaságban, felvette autójára jószágkormányzómat, kiment Csornára és öt perc alatt minden orosz elzavart, parancsnokukat pedig holnapra magához citálta, hogy megmagyarázza neki, hogy Csorna érseki birtok, amelynek gazdája itt van, tehát ehhez tartsa magát és ne kezelje Csornát mint elhagyott vagy állami birtokot.

Ez az érem egyik oldala; sajnos, a másik oldal még mindig sötét: az orosz katonák tovább garázdálkodnak, most inkább a külvárosban.

A Duna felől egész nap erős ágyúzás hallatszott.

Egyre érdekesebb kezd lenni az említett Dalicki tanár szerepe. Ki lehet ez az ember? Az orosz tisztek csak hadnagynak mondják, ő maga ezredesnek tituláltatja magát, de biztosra veszem, hogy nem katonai a beosztása és rangja és olyan hatalma van, amelyet nemcsak az egyszerű katonák, hanem a magasabb rangú tisztek is respektálnak. És egyike azoknak, akik legjobban rajta vannak, hogy a megszálló csapatok minél

kifogástalanabban viselkedjenek. Nekünk már eddig is nagy szolgálatakat tett. A keze, úgy látszik, messze elér. Dr. Gombos említette neki, hogy Újvidéken a szerbek állítólag kivégezték Keresztes Krizosztom ferences házfőnököt. Azt felelte rá, hogy még holnap utánanézet ennek a dolognak egy e célra szolgáló szervezettel és megteszi a szükséges intézkedéseket, annál is inkább, mert a 2. ukrán hadsereg parancsnoka, akihez a Bácska is tartozik, már kétszer írásban figyelmeztette a bácskai partizán tábornokot, hogy ha nem tartanak rendet, kizavarja őket és újra az oroszok veszik át Bácska megszállását.

November 19.

Délben két német bukórepülő ment át a város fölött. A Duna felé tartottak. Úgy látszik, néhány bombát dobtak le, mert robbanásokat hallottunk.

Alkalmi postával levelet kaptam Bajáról dr. Pintér László plébános-tól. A helyzet ott nagyjából ugyanaz, mint Kalocsán: az istentiszteletek a rendes módon folynak, a papok mind a helyükön vannak a tábori lel-késznek bevonult Porvaj János hittanár kivételével, a templomokban a harcok folyamán károk nem keletkeztek.

November 20.

A Szentháromság-szobor előtti kis téren orosz katonát temettek. Öreg-csertő közelében lőtték agyon orvul. Remélem, nem lesz folytatása. Mert ez keserves volna az amúgy is eléggé meggyötört lakosságra. Félre-vezetett és felheccelt emberek egy pár orosz eltehetnének láb alól, de ez a háború sorsán nem változtat, csak az oroszok bosszúját hívná ki ártatlanok ellen. A temetés alkalmából elhangzott német beszédben a szónok a többi között azt mondta, hogy arra a lövésre, amely ennek az orosz katonának az életét kioltotta, a feleletet nem itt, hanem Németországban, Berlinben adják meg.

Délután 3 órakor az orosz katonák hangversenyt adtak a város lakosságának a városháza közgyűlési termében. Zeneszámok, népdénekek és táncok szerepeltek a műsoron. A szereplők közt volt egy 11 éves fiú

is. Anyja elpusztult, a fiú katonaságával eljutott Kalocsáig. Szörnyű dolog ez a háború! Hány ilyen gyermek hányódik most így ebben a szerencsétlen Európában!

Alighogy a hangversenyről hazaérkeztem, jelentkezett Némédi Kovács Vince, a szabadkai Szent György plébánia plébánosa. Az elfogatás veszélye elől menekült Budánovics püspök és mások tanácsára. Idegei teljesen felmondták a szolgálatot. Némédi Kovács kedves embere volt Budánovicsnak; ő is és Raics Balázs prelátus, a szabadkai Szent Rókus plébánia plébánosa és jelenleg a felszabadítási bizottság elnöke fogadkoztak, hogy nem történhetik baja, ők feltétlenül megvédik, de mikor a dolog komolyra fordult, nem bíztak közbenjárásuk hathatóságában. A Bácskában most a bosszú dolgozik. Az áldozatok száma nagy, nemcsak a magyarok közt, hanem a bunyevácok közt is. Budánovics püspök egészen kétségbe van esve Némédi Kovács szerint. Ő is másképp képzelte el a szerbek bevonulását a Bácskába. Különösen egyházi téren szomorúak az állapotok. Az érseki biztosok szépen dolgoznak, de alig-alig bírnak a nagy paphiánnyal. Féltő, hogy őket is kikezdi csak azért, mert a kalocsai érsektől kapták megbízatásukat. Vallásügyi referensnek a partizánok megtették Lebovics János sebesicspusztai vikáriust, egy jólelkű, de gyenge tehetségű embert, aki készséges szolgáljuk, de a legkevésbé alkalmas az egyházi érdekek védelmére.

Bácska és vele Magyarország sorsa is másképp alakulhatott volna, ha 1941 tavaszán a magyar államférfiakat a németek sikerei el nem kapták volna. Alig két hónappal a magyar—jugoszláv örökbarátsági szerződés megkötése után nem lett volna szabad háborút indítani Jugoszlávia ellen, legfeljebb a rend és közbiztonság fenntartására lett volna szabad magyar katonaságot küldeni a Dél-Bácskába ideiglenes jelleggel. Ezt nem most állapítom meg. Szombathelyi udvari papjaim a tanúim arra, hogy ezt már akkor megmondtam, mikor a kormányzó hadparancsát olvastam a délvidéki bevonulásról. Sajnos, akkor már nem éltek az örökbarátsági szerződés megkötői: gr. Csáky István külügyminiszter és gr. Teleki Pál miniszterelnök. Teleki Pálnak éppen azon a napon kellett tragikus körülmények közt elpusztulnia, amelyen a németek megindultak Jugoszlávia ellen. Ez a nap a mi tragédiánk kezdete. Két hónappal utóbb ugyanazok a hatalmasságok, amelyek megszegették velünk a magyar—jugoszláv örökbarátsági szerződést, megizentették velünk a háborút Oroszországnak. És most a magyar nép fizet mindezt, az a ma-

gyar nép, amely nem akart háborút és amelynek nem volt más vágya, mint hogy békében élhessen és dolgozhassék.

Ma egy bátyai asszony járt jószágkormányzómnál és segélyt kért. Férje kis dunai motorosunk matróza. Az asszony elmondta, hogy testvére a napokban jött át a Dunán. Csapattestét Németországba rendelték. Az országhatárnál szökött meg főhadnagyaival együtt, mert nem voltak hajlandók Németországért elpusztulni.

November 21.

Három hete immár, hogy az oroszok bevonultak Kalocsára. Az utolsó hét feltűnő gyorsasággal múlt el.

A tegnapi reggeli budapesti rádiójelentés szerint az oroszok tíz hadosztálynyi túlerővel támadják a Budapest körüli védőállásokat, az ugyancsak tegnap reggeli londoni rádiójelentés szerint pedig a szövetségesek nem akarják Budapestet romhalmazzá változtatni, ha azonban a várost nem nyilvánítják Rómához hasonlóan nyílt városnak és a makacs ellenállás tovább tart, megindítják Budapest ellen a döntő támadást. Ilyen értelmű felhívást is intéztek Budapest népéhez. Úgy látszik, Budapest végzete is hamarosan beteljesedik, csak az a kérdés, hogy hogyan. Nekünk nagyon fájdalmas volna, ha szép fővárosunk romhalmaz lenne, de nem hiszem, hogy a németek ezzel törődni fognak.

Egyre jobban aggódunk dunántúli ismerőseinkért. Úgy látszik, Dunántúl most kezdi megismerni azokat a keserveket, amelyeket mi szenvedtünk végig az orosz megszállás előtti két hétben. Erre lehet következtetni a budapesti rádióban elhangzó propaganda előadásokból, amelyekben arra buzdítják az embereket, hogy ne jajgassanak, ha elviszik gabonájukat és elhajtják állataikat — most nem ilyen csekélyiségekről van szó, hanem a nemzet életéről — az oroszok közeledtére meneküljön mindenki, aki tud, mert az oroszok mindenkit elhurcolnak Szibériába, és amit nem tud elvinni, azt pusztítsa el, mert úgylis elviszik az oroszok; Szegeden csak azért nyitatták meg az iskolákat, hogy egy rakáson találják a gyermekeket, akik közül máris sokat elvittek Oroszországba. Micsoda lelkiismeretlenség kell az ilyesmihez! Ezeknek a gonosztevőknek, úgy látszik, örömük telik abban, ha milliókat kínlódni látnak. Hiszen nem élvezet orosz megszállás alatt élni, de ilyen szemem-

szedett hazugsággal mégsem volna szabad az embereket ijesztgetni. Eléggé meg vannak rémülve úgyis.

November 22.

Délután jelentkezett Berta Ferenc, az egyházmegyei takarékpénztár szabadkai fiókjának vezetője. 21-én reggel 8 órára behívót kapott munkaszolgálatra. Ez elől szökött meg. A pénzügyintézetek Szabadkán egyébként sem működnek. A Dél-Bácskában szerint legalább tízféle pénz van forgalomban. Családja még októberben átmenekült Dunántúlra. Hat hete nem kapott tőlük és róluk hírt. Ez is háború!

November 23.

Tegnap estefelé a csornai intéző küldönc útján jelentette, hogy ma reggel 7 órakor a gazdaság egész állatállományát át kell hajtani Kecskemétre. Jószágkormányzóm jelentette a dolgot Dalickinak és az ő útján Cserenkov ezredesnek. Az ezredes segédtisztjével és Dalickival ma hajnali 4 órakor autóval kiment Csornára és reggel 7-kor jelentette jószágkormányzómnak, hogy az ügyet elintézte: az állatok elhajtását megtiltotta. Ennek ellenére délután az összes állatot elhajtották. Amint ezt az energikus kis ezredes megtudta, rögtön autóra ült, Kecelen túl utolérte a karavánt, először leszidta az orosz katonákat, aztán segédtisztjével együtt végigpofozta őket és visszafordította az egész társaságot. Este 9 órára az összes állat Csornán volt. Közben jószágkormányzómmal a böddi gazdaságban is járt, ahol szintén bajok vannak. A dunapatajiai az oroszok minden követelését a böddi gazdaságra hárítják át, sőt saját szükségleteiket is onnan fedezik. Pillanatnyilag itt is rendet teremtett.

Mindez ugyan nem zárja ki, hogy az állatokat mégis elhajtják előbb vagy utóbb, de mindenesetre feltűnő az a jóakarat, amellyel Cserenkov és Dalicki minden ügyünket felkarolja. Propaganda ez, amelyet később keserű kiábrándulás fog követni? Csak ez a két ember el ne menne innen!

Délelőtt is, délután is, sőt este is rettentő ágyúzás volt hallható a Duna felől. A kastély ablakai is meg-megremegtek.

November 24.

Itt járt Cserenkov ezredes segédtsíztjével és jelentette, hogy hajnalban megint Csornán járt és mindent rendben talált. Ha bármi történik a gazdaságban, jelentsük azonnal, hogy idejében intézkedhessék. Útközben autója felborult, de szerencsére az ezredesnek nem történt baja.

Több Duna menti községet állandóan lőnek a másik partról. Az orosz főparancsnokság tervbe vette ezek kiürítését. Estefelé üres hordókat szedtek össze. Csónakokat szállítanak át a városon. Úgy látszik, hamarosan át akarnak kelni a Dunának ezen a szakaszán is.

November 25.

Rengeteg katona vonult át a városon. Egy részük Budapest alól jött. A borfogyasztás nagy. Csak a kastély pincéjéből 7 hektolitert vittek el. A rózsafüzér-ájtatosság alatt több orosz katonát láttam a székesegyházban. Elég rendesen viselkedtek. Többen keresztet vetettek. Volt olyan is, aki leborult és megcsókolta a kövezetet. Kettő gyertyát kért a sekrestyében: 100 pengőt fizetett értük, aztán kivitték az első mellékoltárhoz és ott meggyújtották.

Délután a város viszonzta a katolikus körben az orosz katonák hangversenyét. Ezen is zenedarabok, néhány énekszám, egy tánc szerepeltek a műsoron. Volt cigányzene is. Úgy láttam, különösen Zádorfalvynének cigányzenekarral kísért magyar népdalai tetszetek az oroszoknak.

Hallom, hogy Ordast kiürítették. Az ordasiak egy része a böddi gazdaságban van elhelyezve. Uszódon is kihirdették a kiürítési rendeletet, de az uszódiaiak nem hajlandók elhagyni otthonukat. A Dunához közel levő házakat már régebben ki kellett üríteniök. Ezeket teljesen kifosztották. Ennek nem akarják kitenni a falut.

November 26.

Cserenkov és Dalicki, sajnos elmennek. Remélem, utódaikkal is meg tudjuk magunkat értetni. Szerettem volna tegnap este vacsorára vagy ma reggelire meghívni őket, de Cserenkov valahol úton volt és ma reggelre

sem került elő; csak Dalicki tudott eljönni két alezredessel: egyikük zaporozsei kozák volt, egy jóképű és jó kedélyű ember.

A Duna felől megint erősen dörögtek az ágyúk. Csak már egyszer tovább mennének!

Délután Dulovics Árpád nyugalmazott miniszteri tanácsossal találkoztam, akinek itt szép háza van. Szegény elsírta magát, mikor meglátott. Sokat nyomorgatták az oroszok, köztük 3 orvos ugyanannyi nővel. Istállójába, amely 4—6 ló számára épült valamikor, 20 lovat szorítottak be. Tegnap este családjával együtt vacsorára hívták meg mondván, hogy szép vesepecsenyét szereztek. Amint utóbb kisült, a szerzés úgy történt, hogy valahol az úton agyonlőttek egy tehenet, abból szedték ki a jobb húsdarabokat. Az egész ház süített-főzött. Vacsorázás közben egyszer csak írásos parancsot hoztk a katonáknak, erre azok mindent otthagytak és 10 perc alatt lovastól, mindenestől elmentek.

Másoktól is hallottam már, hogy milyen egykettőre készen vannak, ha menni kell. Úgy látszik, mégis van fegyelem bennük, ha ez a fegyelem egészen más is, mint amilyent mi szoktunk meg katonáinkban. Látszólag egészen rendszertelenül kvártélyozódnak be a házakba. Az ember azt hinné, hogy ha hirtelen menni kell, a fele lemarad. Mégis minden tiszt megtalálja embereit és néhány perc alatt összeszedi őket indulásra.

A viszony a tisztek és a legénység közt is egészen érdekes. Szolgálatban, úgy látszik, a tisztek keményen bánnak a legénységgel, de szolgálaton kívül igen közvetlen és kedélyes a viszony köztük. A tiszt a hozzá bevetődő közlegényt étellel, itallal kínálja meg és mindenben segítségére van. A kastély pincéjében az egyik katonától nem fogadták el a hibás 20 pengőst. Panasszal fordult az egyik éppen ott levő főhadnaghoz. A főhadnagy nem sokat teketóriázott, hanem elővette pénztárcáját, átadott a katonának egy 100 pengőst és azt mondta neki: Sose veszdődj, fizess ezzel!

November 27.

Ma reggel egy orosz százados jelentkezett a kastélyban azzal, hogy Cserenkov ezredes eltávozása előtt a lelkére kötötte, hogy az érseki kastélyra különös gondja legyen. Amint utóbb kitűnt, ez a százados az

itteni orosz katonai rendőrség parancsnoka, a polgári életben színházi kritikus Moszkvában. Két igazolványt hozott, amely a kastélyt az ideiglenes katonai beszállásolástól is mentesíti, azonkívül a portára beültetett egy németül is tudó katonát, hogy minden zaklatásnak eleve elejét vegye.

Dalicki 17 menekült lengyel zsidót ajánlott gondjainkba, akiket ideiglenesen Kalocsán helyeztek el. Dalicki annyi jót tett velünk, hogy ezt a kérését nem tagadhattuk meg. No meg, aki már annyi mindenben keresztülment, mint mi, az jobban megérti az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszédet és a szenvedő emberben már csak az embert nézi. Irodaigazgatóm ma utánuk nézett, hogy amiben lehet, segítségükre legyen. Ruhaneműt, fát, pénzsegélyt és a gyermekek számára napi két liter tejet szerzett nekik. A nyomorultak nagyon hálásak voltak a tördésért.

A városban különféle hírek terjedtek el, a többi között, hogy a németek feladták Pestet és a Budára vezető összes hidat felrobbantották és hogy az oroszok több helyen is átkeltek a Dunán. Hogy mi igaz ezekből, azt ellenőrizni nem tudjuk, mert most már a városházáról sem kapunk híreket: az ottani rádiót is elvitték. Az ágyúzás mintha messzebbről hallatszanék, de ennek a légáramlás is lehet az oka.

Cserenkov és Dalicki távozása miatt, az ő tanácsukra is, a csornai gazdaságból az állatokat a kalocsai gazdaságba hoztuk be.

November 28.

Négy hete immár, hogy orosz megszállás alatt élünk. Lassan-lassan kezdünk beleszokni ebbe a világba.

Ma jelentkezett nálam dr. Gaál Gyula magyarkanizsai káplán testvérével, aki Szegeden királyi ügyész és jelenleg 3 hónapos betegszabadságon van. Amint előre látható volt, dr. Gaál nem jutott el Magyarkanizsára. Testvére, a királyi ügyész izenetet és üdvözetet hozott a szegedi püspök úrtól. Annak az itt régebben elterjedt hírnek, hogy a püspök úr tagja a város ügyeit intéző szűkebbkörű bizottságnak, semmi alapja sincs. Ellenben igaz az, hogy a tisztviselők elmenekülése Szegeden máris nagyon megbosszulta magát. A város vezetése nagy részben nem kívánatos elemek kezébe jutott. A rendőrség vezetője pl. Tisza

István gyilkosa. Az orosz megszállás első napjai nagyon keservesek voltak. Tíz napig tartott a katonák szabad garázdálkodása a szerencsétlen városban. A püspök úr gazdaságából minden állatot elhajtottak, a püspöki palotából is sok mindent elvittek, két cselédleányt meggyaláztak. A városban is sok nővel szemben követtek el erőszakot. Most már, bár a városban állandóan rengeteg az orosz, ezekkel kevesebb a baj, de annál több bajt okoznak a helybeli garázda elemek.

Ugyancsak jelentkezett Csipak Ferenc szabadkai esperes és jelentést tett a délbácskai szomorú állapotokról. Immár biztosra vehető Szabó Dénes tótfalui, Varga Lajos moholi, Petrányi Ferenc óbecse-belvárosi és dr. Takáts Ferenc péterrévei plébánosok halála. Egész sereg plébánia pap nélkül van. Egy részükről elmenekültek, másik részükről elhurcolták vagy munkaszolgálatra vitték el őket. A szerb partizánokhoz viszonyítva az oroszok majdnem angyalok.

Vitéz Veres Mihály hercegszántói plébános is elmenekült. Hercegszántón mint a csonka országhoz tartozó közösségben nincsenek partizánok, de a szomszédos Béregről át-átrándulnak és elviszik kiszemelt áldozataikat a hercegszántói magyarok közül. A plébánost egy sokacokból álló helyi társaság a kocsmában halálra ítélte. Hogy miért, azt ez a társaság valószínűleg maga se tudja. Elmenekülése óta egyik éjszaka a partizánok már keresték.

A bácskai szomorú állapotok miatt kérdést intéztem Budánovics püspökhöz, hogy elvállalná-e a volt bácskai apostoli kormányzóság területén az érseki helynöki tiszteletet. Akik erről a szomorú helyről eddig ide kerültek, mind azt mondják, hogy Budánovics az egyetlen ember, aki még megmenthet valamit. Bizonyára lesznek, akik Budánovics helynöki kinevezését rossz néven veszik, de hát most nem törődhetem nemzeti-ségi érzékenységgel, én csak az Egyház és a lelkek érdekét nézhetem.

November 29.

„Ezeket mondja az Úr: Aki ebben a városban marad, kard, éhség vagy döghalál által hal meg; aki pedig a kaldeusokhoz menekül, életben és ép-ségben marad és élni fog. Így szól az Úr: Minden bizonnyal a babiloni király seregének kezébe kerül ez a város és ő elfoglalja azt. Mondották pedig a főemberek a királynak: Őlesd meg, kérünk, ezt az embert, mert

szántsándékkal megbénítja a városban maradt harcosok kezét és az egész nép kezét, ha ilyen szavakat intéz hozzájuk. Ez az ember ugyanis nem keresi ennek a népnek a javát, hanem a romlását... Elhurcolták tehát Jeremiást és bedobták Melkiásnak, Amelek fiának vermébe, amely a tömlöc udvarán volt, úgy hogy kötélen lebecsátották a verembe, amelyben nem volt víz, csak sár és így Jeremiás belesüppedt a sárba.” Ezeket olvastam ma Jeremiás próféta könyvében (38, 2—6).

A történelem kerekai forognak és az események vissza-visszatérnek. Aki a nép javát akarta az Úr parancsára, azt a nép ellenségének nyilvánították. De azzal, hogy Jeremiást sáros verembe dobták, az Úr kezét nem fogták le. Jeruzsálem az ellenség kezébe került és a céltalan ellenállás következtében rengeteg ember elpusztult. 2532 esztendővel utóbb nálunk ugyanezt csinálták. Horthy Miklóst a magyarság ellenségének nyilvánították és vele mindazokat, akik október 15-i kiáltványával egyetértettek. Azt mondták róla, hogy eljátszotta a nemzet becsületét és gyalázatos árulásával megbénította a honvédek karját. Pedig csak a helyzetet látta világosan. Mennyi magyar életet és mennyi magyar értéket lehetett volna megmenteni, ha nem akadtak volna esküszegő tábornokok, kenyerüket féltő tisztek és gazemberek, akik hatalomvágyuknak feláldozták az országot.

Éveken át hallottuk és olvastuk a falakon és városokban az aszfalton, hogy „Szálasi jön”. Először komolyan vettük a dolgot. Azt hittük, hogy itt Hitler-féle egyéniség rejtőzik emögött a név mögött. De aztán hamarosan kitűnt, hogy nem kell félni tőle. Az ország derülni kezdett rajta, hiszen minden megnyilatkozása egy-egy bolondgomba volt. Tábora is egyre több frakcióra szakadt, amelyek egymást igyekeztek túllicitálni vagy ledorongolni. 1944-ben, még a márciusi német megszállás után sem hitte senki, hogy Szálasiéknak ebben az országban szavuk lehessen, hiszen Szálasit még a németek se vették komolyan, és Szálasi mégis jött. Nem a magyar nép akaratából, hanem a németek jóvoltából, akiknek miután tisztességes ember nem akadt, aki kiszolgált volna őket, Szálasi is jó volt. Örök szégyene marad a magyar tisztí karnak, hogy egy ilyen emberért megszegték legfőbb haduruknak tett esküjüket. Nélkülük ez a bitang 24 óráig sem tarthatta volna magát.

Egyre több hír érkezik arról, hogy a magyar hadsereget Németországba viszik. Legutóbb Bozsó uradalmi mérnök küldött üzenetet felegének Pozsonyból. Német uniformisban útban van Németországba.

November 30.

Orosz századosunk délelőtt meghívott bennünket lakására egy mozifilm megtekintésére. Angol kémhistóriát mutatott be orosz felírásokkal. Nem sokat értettünk belőle.

Ez a jó ember, úgy látszik, azt hiszi, hogy mi talán még sohasem láttunk ilyesmit. Hívogat bennünket rádiót, gramofont hallgatni is és örül, ha valaki közülünk elmegy. Jószágkormányzóm és irodaigazgatóm szorgalmasan eljárogatnak hozzá és órák hosszat hallgatják recsegő gramofonját. Az eredmény: minden kívánságunkat teljesíti. Ma például megmentette 34 ökrünket. Az egyik orosz őrmester a drágszéli gazdaságban megrakatott 9 négyökrös szekeret és elhajtatta. Alig ért be velük Kalocsára, jószágkormányzóm megtudta a dolgot, irodaigazgatómmal együtt elment a századoshoz és egy pár perc múlva az ügy el volt intézve: az oroszok kérésre kaptak két vágóökröt, a többi szekerstől bevonult a kalocsai majorba. Legalább 100 000 pengős kártól szabadultunk meg.

Ezekben a bolond időkben tűnik ki, hogy mennyit ér egy pár ember, akinek helyén van az esze és aki nem ijed meg. Hogy az oroszok még nem herdáltak el mindent, azt ezeknek köszönhetem: jószágkormányzómnak, irodaigazgatómnak, néhány ittmaradt gazdatisztnek, ezek közül is különösen Tóth Imre izsáki intézőnek és Wagner segédtisztnek. Az utóbbit rövidlátása miatt el akartuk küldeni. Az oroszok közeledtére három gazdaságban (Hild, Érsekhalma, Kéles) egyedül ő maradt meg; mind a háromnak gondját a nyakába vette és jól csinálja a dolgát. A kastélyban nagyszerűen viselkedik Jóska inasom, egy horvát katonaszökevény, akit egy esztendővel ezelőtt a rendőrségtől vettünk át.

Persze ilyenkor tűnik ki az is, hogy ki a rongy ember. Sajnos, ilyen is van. Számon tartjuk őket.

December 1.

Éjjel erős ágyúzás volt a Duna irányában. Tegnap az oroszok azt mondták, hogy az éjjel itt is átmennek a Dunán. Úgy látszik, ezért volt a nagy ágyúzás. Tegnap egyébként azt hallottam, hogy több helységgel együtt az oroszok elfoglalták Pécsét és már csak öt kilométerre vannak attól a villanyteleptől, ahonnan Baján keresztül Kalocsa is kapja az áramot.

Egyidejűleg dél felől is megindult a támadás Dunántúl ellen; oroszok és szerb partizánok már a Drávától 30 kilométerre északra támadnak.

Dr. Hazai hozta a hírt, hogy Eger, Szikszó, Gödöllő, Újpest orosz kézen vannak.

A dunai átkelésekről szóló hírek, úgy látszik, komolyak. Kalocsán alig van orosz. Századosunk is indulóban van szerény, szimpatikus feleségével együtt, aki már három éve kíséri urát mindenfelé. Kár érte!

Az oroszok érdekes meglepetéseket okoznak. A napokban jelentették jószágkormányzómnak, hogy Drágszállás időközlőként egy szörnyeteg formájú orosz katona garázdálkodik; az egyik asszonyt már majdnem halálra gyötörte. Jószágkormányzómnak jelentésére századosunk két katonát küldött az elfogatására, de ezek másnap üres kézzel tértek vissza. Úgy látszik, megneszelt valamit, mert ottlétük alatt nem jelent meg a majorban. Ma drágszállási cselédek segítségével elfogták a szörnyeteget Kalocsán. Este a százados jelentette, hogy az illető már nem él. Úgy látszik, erkölcsi téren nekik sem szabad minden.

December 2.

A Duna felől néha ágyúzás hallatszott, de nagyon tompán. Századosunk estefelé jelentette, hogy az előző éjszakai átkelésnél 25 kilométeres szakaszon mindössze 8 halottjuk volt. A magyar katonák tömegesen adják meg magukat. Egyes helyeken már 40 kilométerre vannak a Dunától. A magyaroknak több veszteségük volt; a németek hátulról lőtték őket.

Mostanában sokat gondolunk a dunántúliakra. Azok még előtte vannak mindannak, amin mi már átestünk.

December 3.

„Harmatozzatok, egek, onnan felülről és a fellegek csepegjék az Igazat, nyíljék meg a föld és teremje az Üdvözítőt!” A próféta ádventi könyörgése talán még sohasem fogta meg a lelkemet úgy, mint a mostani ádvent kezdetén. Sötét éjszaka borítja a földet, a szenvedések sötét éjszakája. Az ádventi éjszaka, amelyben a próféta élt, sem lehetett sötétebb. Mintha az Úr, aki 1944 esztendővel ezelőtt Betlehemben földre szállt,

megint elment volna és magára hagyta volna azt a szerencsétlen emberiséget, amely nem akart többé tudni evangéliumáról. „Harmatozatok, egek, onnan felülről...” Jöjj vissza közénk, Üdvözítőnk, mert belepusztulunk ebbe a szörnyű magunkraagyatottságba!

Dunántúlról egész nap erős ágyúzás hallatszott. Valahol kemény harcok lehettek. A dunántúli megszállt részekről a menekültek kezdenek visszaszállingózni. Tegnap két rendőr érkezett meg Dombóvárról.

Ferkó bácsinak, a főkocsisnak nagy a bánata. Az oroszok elvitték a gondjaira bízott és annyi szeretettel gondozott hintókat és batárokat. Legutóbb a koronázási díszkocsiba is befogtak és elmentek vele. Hiába való a tisztek egy részének jóakarata, ha katonáik örültek. Ezekkel a néhez batárokkal nem mennek messze. Valahol majd befordítják őket az árokba és otthagyják; hadd pusztuljon! Mennyi minden pusztult már el így ezeknek az eszeveszettségé folytán!

December 4.

„Kalapácsom voltál nekem, harci szerem — mondja az Úr Jeremiás próféta könyvében Babilonról — összezúztam veled nemzeteket, feldúltam veled országokat. Összezúztam veled a lovat lovasával együtt, összezúztam veled a szekeret vezetőjével együtt, összezúztam veled férfit és nőt, összezúztam veled ifjút és hajadont, összezúztam veled öreget és gyermeket, összezúztam veled a pásztort és nyáját, összezúztam veled a földművest igás állataival együtt, összezúztam veled fedelmeket és kormányzókat. De megfizetem Babilonnak és Kaldea összes lakóinak mindama gonoszságukat, amelyet Sion ellen elkövettek” (Jer 51, 12—24).

Az emberek azt hiszik, hogy ők csinálják a történelmet. Nabukodonozor, a hatalmas babiloni király is azt hitte valamikor. Pedig csak eszköz volt az Isten kezében: kalapács, amelyet felhasznált azok összezúzására, akik bűneikkel kihívták maguk ellen haragját. Mikor aztán a kalapács elvégezte feladatát, az Isten nemcsak eldobta, hanem össze is törte.

Most is az Isten csinálja a történelmet; az emberek most is csak eszközök az ő kezében. Hitler Adolf is csak kalapács volt az Isten kezében. Hiába gondolta és hirdette, hogy Európa jövőjének arculatát ő for-

málja meg. A kalapács szörnyű ütésekkel mért országokra és népekre, de úgy látszik, elvégezte feladatát és most őreá kerül a sor. Hiszem, hogy a Vörös Hadsereg is csak kalapács az Úr kezében és ha majd elvégezte feladatát rajtunk, az Úr megfizet azoknak is minden gonoszságért, amelyeket szerencsétlen népünkön elkövettek. Adj a Isten, hogy a kalapácsütések javunkra váljanak: bűnbánatra hangoljanak és lelki megújulást hozzanak.

Az ágyúzás tovább tartott. Különösen a délután második felében hallatszott erősen északnyugati irányból. A harcokban repülőgépek is résztvettek. Erős motorzúgás hallatszott sorozatos bombarobbanásokkal.

December 5.

A mai nappal a megszállás ötödik hete is betelt.

Az óvodában a kicsinyek egy kis Mikulás-ünnepséget rendeztek. Olyan volt, amilyent ezekben a nehéz időkben rendezni lehet: egyszerű, szegényes. Cukorka nincs, alma, dió nincs, maholnap semmi sem lesz, csak gyűlölség, ágyúzás, puskaropogás és bombarobbanás. Nem csoda, ha a jó Mikulás bácsinak üres a puttonya.

A Bácskából egyre szörnyűbb hírek érkeznek. Ma Milla Frigyes csonoplyai káplán jelentkezett. November 16-án hagyta el Csonoplyát, miután idegei már nem bírták az ottani életet. Egy idő óta a hajósi plébánián tartózkodik mint vendég. A Bácskában a magyarok és németek nem mernek kimozdulni házuikból, de a bunyevácok helyzete se rózsás. A magyar és német férfiakat munkaszolgálatra, a bunyevácokat katonai szolgálatra vonultatják be. Különösen jaj azoknak a németeknek, akik tagjai voltak a Volksbundnak és azoknak a családoknak, amelyeknek valamelyik tagja az SS-ben szolgált vagy szolgál. A Bácskában nincs törvény, nincs jog, csak partizán önkény és embertelen kegyetlenség.

Az ágyúzás ma is tartott. Estefelé egy-két repülőgép is járt errefelé.

December 6.

Szent Miklós napja. Több mint két évtizeden át ez a nap ünnepe volt az országnak: kormányzónk nevenapja is — tisztelettel, katonai parádéval és helyőrségi ünnepi ebéddel, amelyen a helyőrség parancsnoka köszön-

tötte a legfőbb hadurat. Az operaházban díszelőadást tartottak a külföldi diplomata, a tábornoki kar és a törvényhozás két háza tagjainak jelenlétében. És ma? Akik rá gondolnak, részvétellel kérdezik: Vajon mit csinál szegény, ha ugyan még él? Így múlik el a világ dicsősége!

Dunántúlról egyre több menekült és magyar hadifogoly érkezik, illetve megy át a városon. A menekültek közt sok a kiéhezett és rongyos ember. A hadifoglyok panaszkodnak a rossz ellátás miatt. Valami majdnem ehetetlen kotyvalék volt a magyar katona kosztja magyar földön; ugyanakkor a németek ujjnyi vastagon kenték a vaját a jó magyar kenyérre. Leventék és honvédek azt mondják, hogy nagyon sokan pusztultak el közülük német golyótól. Hátról lötték őket. Azt hiszem, a dunántúliak is kiábrándultak a németekből.

A nap egyébként csendben telt el. Délelőtt még hallatszott valami távoli morgás, de délután és este már semmi sem zavarta a mély csendet. Oroszt alig lehet látni a városban.

December 7.

„Így szól az Úr Isten azokhoz, akik Jeruzsálemben, Izrael földjén laknak: Kenyerüket majd aggodalommal eszik és vizüket rémülettel isszák, mert a népes ország pusztává lesz mindazok gonoszsága miatt, akik rajta laknak. És a most lakott városok romokká lesznek és az ország elhagyottá és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr” (Ez 12, 17—20).

A próféta jóvendőlése megint beteljesült, ki tudja, immár hányadszor, amióta elhangzott. Hányfelé eszik ma aggodalommal kenyerünket és hányfelé isszák ma rémülettel vizüket az emberek?! Hány virágzó város lett romhalmazzá és hány termékeny terület pusztasággá?! A háborúban szemben álló felek egymást okozzák a pusztulásért. Vajon mikor döbbenünk rá arra, hogy a végső ok a mi kereszténytelenségünk: a kultúrájára olyan büszke emberiség elfordulása Istentől? És vajon mikor döbbenünk rá arra, hogy Ő az Úr?

Ma hiába kerestünk orosz parancsnokságot a városban. Századosunk is elment házunk hűséges őrével, az általa ideállított orosz katonával együtt, akit az egész ház megszeretett.

Halljuk, hogy az oroszok már fél Dunántúlt elfoglalták és Fonyódnál elérték a Balatont.

Jóakaró orosz parancsnokaink távozásával sajnos védtelenek maradtunk a gazdaságokban. A múlt héten kifosztották a kélesi gazdaságot, ma pedig azt jelentették, hogy ugyanez történt a hildi és érsekhalmi gazdasággal is. Jóságkormányzóm kedden (december 5.) reggel elindult Bajára, hogy az ottani orosz parancsnokságnál, ha lehet, védelmet keressen. Kíváncsi vagyok, hogy milyen hírekkel jön vissza.

December 8.

Mikor az oroszok közeledésének hírére számolnunk kellett azzal, hogy a vezető tisztviselők elhagyják a várost és ezért dr. Hazai Gyula főszolgabírórt megkértük a város vezetésének átvételére, elhatároztuk azt is, hogy a városvezető mellé egy, a polgárság minden rétegét képviselő tanácsot állítunk. A város megszállása olyan hirtelen történt, hogy erre már nem kerülhetett sor, a megszállás első heteiben pedig senki sem tudta, hogy mit lehet csinálni. Most, hogy az oroszoknak a Dunán való átkelésével egy kicsit nyugodtabb a légkör, meg lehetett valósítani régi elhatározásunkat. Hosszas tárgyalások után, amelyekben különösen dr. Gombos fáradozott sokat, ma sikerült a tanácstagok személyében megegyezni. A tanács 10-én tartja alakuló ülését a városházán. Reméljük, hogy eredményesen képviseli majd a város és a polgárság érdekeit és meg tudja oldani a közbiztonság és közellátás égető kérdéseit is.

A szép ünnep egyébként nyugodtan telt el, csak déltájban járt fölötünk egy pár repülőgép.

December 9.

Jóságkormányzóm ma visszatért Bajáról, sajnos, eredmény nélkül. A bajai parancsnok, egy orosz őrnagy, aki nem engedi magát elvtársnak szólítani, hanem csak úrnak, nagyon udvariasan fogadta és váltig erősítette, hogy ő nem adott parancsot az érsekségi állatállomány elhajtására, de nem is tehet semmit ennek megakadályozására. A vidék kifosztása, úgy látszik, valamilyen orosz szerv útján történik. Egyelőre az uradalmakat fosztják ki, de sor kerülhet a lakosság kifosztására is. Ha valaki az oroszok előtt ezt szóné teszi és azt kérdezi, hogy mi lesz majd

a néppel, ha nem lesz miből megélnie, a felelet: A németek és szövetségeseik sem törődtek azzal orosz földön. Ezt köszönhetjük Szálasinak és alávaló társaságának! Kélesen egyébként az ökrök javarésztét egyelőre visszahagyták. Izsákon az állatállomány jóformán még érintetlen. Próbálunk belőle megmenteni annyit, amennyit lehet.

Baján, ahol az átkelési vonal miatt is rengeteg az orosz, az emberek erősen meg vannak félemlítve. A városi tanács meglehetősen vörös; a városvezető, aki csanádegyházmegyei pap és úgy látszik, egyházi főhatósága engedélyével töltötte be a városi levéltárosi tisztséget, most későn elcsapni ezt a vörös színű tanácsost.

Kalocsán ma minden épkézláb embert munkaszolgálatra vittek el. Rengeteg lőszert és benzint érkezett a vasútállomásra; ennek kirakását kellett elvégezni; mindent azonnal továbbvittek Dunántúlra, ahol az oroszok már Siófokot is elfoglalták.

December 10.

A papi zsoltosmában ma, advent második vasárnapján Izaiás próféta jövendölését olvastuk a messiási idők boldogságáról. „Együtt lakik majd a farkas a bárányal — mondja a próféta — s a párduc együtt tanyázik a gödölyével; együtt él majd borjú, oroszlán és juh és parányi gyermek terelheti őket. Borjú és medve együtt legelnek, együtt pihennek kölykeik, és szalmát eszik majd az oroszlán, akárcsak az ökör. A csecsemő vígan játszadozik a vipera lyukánál s az áspiskígyó üregébe dugja kezét az anyatejtől elválasztott kisdéd. Nem ártanak és nem ölnek sehol szent hegyemen, mert eltölti a földet az Úr ismerete, mint ahogyan a vizek betöltik a tengert. Azon a napon Jessze gyökere leszen a népek zászlaja, őtána kérdezősködnek majd a nemzetek” (Iz 11, 6—10). Így kellene lennie és így is lenne, ha Európa nemcsak névleg volna keresztény, hanem valóban is. Akkor ha a paradicsomi állapot nem is tért volna vissza abban a formában, hogy a vadállatok is szelídek lennének, de legalább az emberek nem ölnék egymást és a keresztény nemzetek nem pusztítanak egymást. Akkor nemcsak az egyes emberek lelkében lehetne béke, hanem béke volna az emberek és a nemzetek között is. De hol vagyunk mi ettől?

A csúnya, esős decemberi nap egyébként csendben múlt el.

December 11.

A harctéri hírek szerint Vác, Alsógöd, Balassagyarmat az oroszok kezében van, a dunántúli szakaszon az oroszok elérték a Velencei-tavat. A budapest—székesfehérvári vasútvonalat és a gráci műutat tehát elvágták. Marad még a budapesti—bécsi vonal és műút, de az angol jelentés szerint az orosz ágyúk ezt is több ponton elérik. A németek mester-séges köd leple alatt állítólag máris menekülnek Budapestről.

Sükösdről jelentette az esperes, hogy a község vezetését egy hét-tagú kommunista társaság vette át. Innen is elmenekült a jegyző. A kommunisták a polgárságnak is kínáltak hat tagságot a képviselőtestületben, de senki sem vállalta. A tisztviselők távozása és a polgárság fejvesztettsége folytán lassan-lassan a hatalom átcsúszik a vörösök kezébe anélkül, hogy az oroszoknak ezirányban bármit is kellene tenniük.

December 12.

A mai nappal az orosz megszállás hatodik hete is betelt. Mennyi mindent éltünk át ez alatt a hat hét alatt! És mi mindent kell még átélnünk, míg a megpróbáltatás ideje véget ér.

Székesfehérvárról Szegedre tartó és Kalocsán átment franciák azt mondják, hogy az oroszok már 7-én bevonultak Székesfehérvárra. Más forrásból eredő hírek szerint Zalaegerszeg is elesett. Az itteni egy hónapos veszteglés után Dunántúl megszállása csodálatos gyorsasággal történt. A németek fogadkozása, hogy Magyarországot úgy védik, mint saját hazájukat, úgy látszik, csak arra volt jó, hogy elég idejük legyen Magyarországot kifosztására. Miután ez megtörtént és a magyar csapatok java részét is sikerült Németországba szállítani, Magyarország már nem fontos.

Vajon mit csinálnak és egyáltalán hol vannak most azok, akik innen Dunántúlra menekültek? De jó, hogy minden biztatás és erőszakoskodás ellenére sem mentünk el! Miután sem a Kárpátokban, sem a Tiszánál nem sikerült megállítani az oroszokat, minden józan eszű ember tudta, hogy Dunántúl megszállása csak idő kérdése. Ezt csak azok nem látták, akik árulás és esküszegés árán kezükbe kerítették a hatalmat és a rádió hullámain át napokon át ordították bele a világba, hogy „vagy megsemmisítünk vagy megsemmisülünk.”

December 13.

Jószágkormányzóm, a jó Lexi, már napok óta vesződik, hogy még meglevő állatainkat megmentse. Törekvéseiben rengeteg butasággal vagy komisszággal találkozik saját alkalmazottaink részéről. Szegénynek valósággal fizikai fájdalmat okoz az érseki uradalom szétzüllése. Nem csoda! Olyan szépen indult minden. A legjobb úton voltunk arra, hogy a hatalmas vagyont a köz javára kamatoztassuk és most az előtt a feladat előtt állunk, hogy mindent előlről kezdjünk, ha ugyan túléljük a pusztulást.

Az emberi butaság vagy komisszág jellemzésére csak néhány adatot jegyezek fel.

A böddi gazdaságban az egyik új traktorral dolgoztak. Este a nyílt szántóföldön hagyták és még csak le sem zárták. Az oroszok meglátták, elindították és elmentek vele.

Tegnap bort hoztak az érsekhalomi pincéből a kastélyba. A jószágkormányzó személyesen megmagyarázta az embereknek, hogy hogyan rakják fel a hordókat a szekerekre, hogyan takarják le. Ennek ellenére minden takarás nélkül nyíltan hozták a bort. Szinte csoda, hogy baj nélkül beértek vele Kalocsára: hogy valamelyik orosz be nem verte a hordók fenekét. Az érsekhalomi pincében ezt már megtették. Embereink szerint annyi bort elfolyattak, hogy térdig jártak benne.

A gépműhelyben orosz autót javítottak. Mikor elkészültek vele, egyik alkalmazottunk azt mondta az orosz sofőrnek, hogy ő tud egy helyet, ahol jó almát lehet szerezni ingyen. A hely: az érsekség kélesi gyümölcsöse. Ki is mentek oda és jól megrakodtak. Ha aztán az ilyen komisz frátert elcsapjuk, mi leszünk a rosszak.

Egyáltalán az emberek kezdik teljesen elveszíteni az erkölcsi érzéküket. Tóbiás könyvében fel van jegyezve, hogy mikor felesége egy napon kecskegödölyét kapott ajándékba és a vak Tóbiás meghallotta mekegését, azt mondta: „Vigyázzatok! Ha tán lopott jószág, adjátok vissza gazdájának; nem szabad nekünk lopott jószágot ennünk, hozzá se szabad nyúlunk” (2, 21). Itt nem ilyen érzékeny lelkiismeretűek az emberek. Az oroszok nagyon gavallérosan osztogatják a lopott lószágot, de aki a lopott jószágot kapja, nem keresi gazdáját, sőt ha a gazda véletlenül meglátja és vissza akarja venni, energikusan tiltakozik ellene és váltig erősíti, hogy az az övé, mert „az oroszoktól kapta”. Egyik ilyen elajándékozott lovunkkal kapcsolatban még apáca is akadt, aki az új

gazdának pártját fogta. Menekültek és zsidók lakásaiból sok mindent hordtak el azzal, hogy az oroszoktól kapták. A drágszéli számadó kanász talán az uradalmat is eladná, ha az oroszok neki adnák. Eddig csak az oroszoktól kapott lovakat adta el.

December 14.

Kedves látogatóm volt: Beke, kélesi uradalmi tanító. Utoljára október 30-án járt nálam. Akkor még honvédszászlós volt és mint ilyen Kovács százados távollétében az itteni kis helyőrség parancsnoka. A felderítők jelentése alapján az orosz csapatok mozdulatairól értesített. Nem volt szándékában elhagyni Kalocsát, aztán mégis eltűnt. Ma megtudtam ennek okát. Alighogy elment innen, német autók álltak meg a laktanya előtt és katonáival együtt elvitték. A további harcok során az oroszok kétszer elfogták. Mind a kétszer futni hagyták és ő mind a kétszer visszaszökött a magyar csapatokhoz. Harmadszor a lispei olajvidéken fogták el 100 Kalocsa vidéki honvéddel együtt. Most mind a 100 emberével együtt szerencsésen hazaért. Mikor megkérdeztem tőle, hogy az előbbi két elfogatása után miért szökött vissza, elmondta, hogy minden szerdán napi-parancsban közölték velük a következőket: Az oroszok Kalocsát a város négy sarkán felgyújtották és teljesen elpusztították; a székesegyház tornyai is romokban hevernek; dr. Hazai városvezető százszámra végeztette ki az embereket; akik a tűzben és a vérfürdőben el nem pusztultak, azokat az oroszok összefogták, fülükbe bélyegzőt égettek, homlokukra sarló- és kalapácsjelvényt ragasztottak és elhurcolták őket Kievbe. Ilyen körülmények közt nem volt mit keresnie itt, visszaszökött hát, hogy tovább harcoljon és szerettei után ő is elpusztuljon. Mikor harmadszor is elfogták, embereivel abban állapodtak meg, hogy mégiscsak hazajönnék; ha szeretteiket elhurcolták, majd utánuk mennek, valahol csak rájuk akadnak, ha még életben vannak. Csapatuk egyébként Bécsújhelyre volt irányítva; csak elfogatásuknak köszönhetik, hogy el nem vitték őket. Leírhatatlan volt örömük, mikor messziről meglátták a székesegyháznak épségben maradt tornyait és fokozatosan kibontakozott előttük a teljesen ép város képe. Örömükben megcsókolták a földet, mikor a város területére léptek és látták, hogy ami heteken át annyi fájdalmat okozott nekik, hazugság volt.

Úgy látszik, ilyen örült propaganda folyik az egész vonalon. Ugyanilyen hírekkel jött meg nemrég Csap János gimnáziumi testnevelési tanár. Nekik egy honvéd vezérőrnagy mondta el, hogy mi történt Kalocsán. Eszerint az embereket az ismert orosz módszernek megfelelően kopaszra nyírták, a fejükre bélyegzőt sütöttek Kalocsa felírással és egy számmal és így hurcolták el őket Kievbe. Mert ezeknek a szerencsétleneknek már nincs szükségük névre; ezek már csak számot jelentenek a nagy Orosz Birodalomban.

Az embernek megáll az esze. Hát ilyesmi is lehetséges? Hogy a német náci minden aljasságra képesek, azt addig is tudtuk, de hogy magyar tisztok is ilyen aljasságra vetemedjenek, azt mégsem hittük. Ambár esküszegőktől minden kitelik. De hát nem gondolnak ezek az emberek arra, hogy milyen mérhetetlen kínokat okoznak ezzel a hazug propagandával azoknak, akiket ezek a hazugságok közvetlenül érintenek és hogy hány magyar katonát küldenek ezekkel a hazugságokkal a halálba? A magyar katona fel se meri tételezni, hogy amit napiparancsban hall vagy amit magas rangú tisztjei neki mondanak, az szemenszedett hazugság. Csoda, ha elkeseredésében szinte keresi a halált, mikor látja, hogy minden, amiért érdemes volt élnie, elveszett?

Úgy látszik, ezekkel a hazug hírekkel akarják a magyar katonákat harcra, ellenállásra tüzelni és rábírní arra, hogy Németországba engedjék magukat vitetni és meghaljanak Németországért, miután hazájukat nem tudták megvédeni.

December 15.

Az oroszok bánásmódja a magyar hadifoglyokkal teljesen kiszámíthatatlan. Vannak, akikről elfogatásuk után egyszerűen elveszik a fegyvert, aztán szélnek eresztik őket. Vannak, akiket jóformán meztelenre vetkőztetnek és úgy engedik el őket. Vannak, akiket napokon át étlen-szomjan hajtának, amíg valamelyik gyűjtőtáborba nem érnek velük; hogy ezekkel aztán mi történik, senki sem tudja. Ez a kiszámíthatatlanság néha kellemetlen helyzetbe hozza az embert. Az érdekeltnek nem tudják megérteni, hogy ha egyeseket elengedtek, miért nem engedik el az ő hozzátartozóikat is. Ezek aztán jönnek-mennek, protekciót keresnek és sehogy se akarják megérteni, ha az ember nem vállalja a protezsálást. Ma

pl. felkeresett egy Gyalog Istvánné nevű fiatal kalocsai úrinő. Férjét Szekszárdnál fogták el és Bajára vitték, ahol meg is látogatta. Hogy most hol van, nem tudja. Egyesek szerint Kievbe vitték, mások szerint Szerbiába. Nem kevesebbet kívánt tőlem, mint hogy menjek el Bajára, tudjam meg, hogy férje hová lett és hozassam haza. Próbáltam vele megértetni, hogy lehetetlent kíván, nemcsak azért, mert se kocsim, se lovam nincs, amellyel Bajára mehetnék, hanem azért is, mert mi, hadseregünk ellenállása miatt, az oroszok szemében ellenség vagyunk, akik — amint ezt folyton hangoztatják — örülhetünk, hogy úgy bánnak velünk, ahogyan bánnak és nem gyilkolnak, ahogyan a németek és magyarok tették Oroszországban. Amit Kalocsán egyesek érdekében tenni sikerült, azt eddigi jóindulatú orosz parancsnokainknak köszönhetjük. Most nincs a városban parancsnok. Ha lesz és lehet majd valamit tenni, szívesen megteszem. Persze hiába beszéltem. Hallom, hogy mikor elment, nagyon pattogott, hogy az érsek ennyit sem tesz meg híveiért és hogy könnyű annak, aki meleg szobában ülhet. Mintha bizony én csináltam volna vagy hosszabbítanám meg a háborút.

A Dunántúlról visszatért kalocsaiak közt van Bagi itteni tanító is. Ő is hallott a kalocsai rémnapokról. Turcsányi halomi rk. tanító mondta el neki Tolnán, hogy személyesen beszélt azzal a fajszi emberrel, aki a kalocsai gabonapiac téren 70 akasztott embert látott lógni. Hogy ez a fajszi ember csak Turcsányi fantáziájában él, az mellékes. Turcsányi azt is hozzátette, hogy most az érsek örülhet az oroszoknak. Persze ő is azok közé tartozott, akik mindenképpen ki akarták üríteni Kalocsát és környékét és akik igen dühösek voltak azért, mert az érsek nem ment el. Haszontalan ember volt mindig. Mikor márciusban megkapta az új elemi iskolai rendszabályokat, kijelentette, hogy ezek már nem aktuálisak, elmúlt az az idő, amikor Magyarországon papok parancsoltak az iskolában. Mindig szélsőséges ember volt, legutóbb persze nagy nyilas. Szálasiék hatalomra jutása után igen nagy embernek képzelte magát, noha a környéken a kutya se hederített rá: autón jött-ment, agitált, szervezett, ígért és fenyegetett, de az oroszok közeledésének hírére hősi módon meglógott.

Az oroszoknál különösen estefelé nagy volt a mozgolódás. Minden útvonalon jöttek-mentek az autók és harci kocsik.

December 16.

A jó Horváth püspök úr napok óta beteg. Influenzás tüdőgyulladása van. Tegnapelőtt bevitték a kórházba. Kórházba való beszállítása előtt meglátogattam. Ma szentmisém után jelentették, hogy haldoklik. Bementem hozzá. Gyengén volt, de megismert. Úgy láttam, hogy készen és nyugodtan várja az Úr hívó szavát.

December 17.

Ma az egyik V. osztályos gimnáziumi kispap jelentkezett nálam: Varró Dénes Moholról indult el december 11-én és 15-én ért ide. Az utat részben gyalog, részben kocsin vagy orosz autón tette meg. Ő is arról a borzalmas világról beszélt, amelyet a szerb partizánok (nem Titóék, hanem a helybeliek) teremtettek meg a Bácskában. Állítólag eddig 50 000 embert gyilkoltak meg, Moholon Varga Lajos plébánossal együtt 280-at. Itt az áldozatokat először összevissza verték, aztán alsóruhában kivitték őket a Tiszához 50-es csoportokban, a part legmeredekebb részén sorba állították őket és úgy lőtték agyon, hogy holtestük a folyóba esett. Kegyetlen bosszú az 1942-es magyar vérengzésért! Csak hát itt is ártatlanok szenvedtek. Varró szerint a gyilkolási láz most már megszűnt, de egyébként a magyarok bántalmazása tovább tart. A gazemberek éjjel rájuk törnek, megverik őket és továbbállnak.

A kélesi gazdaságból az utolsó darab állatot is elvitték.

Délután félórás erős lövöldözés hallatszott a Duna felől. Német repülőк jártak arra. Úgy látszik, az átkelési vonalakat lőtték.

December 18.

Ma megint körülbelül egy óra hosszat tartó erős lövöldözés hallatszott a Duna felől délben. Délután hatalmas harckocsik tömege vonult át a városon dél felé. Úgy látszik, Bajánál akarnak átjutni a Dunán.

Horváth püspök úrról kedvező hírek jöttek a kórházból. Tegnap az orvosok már lemondtak róla. Ma megint egy kicsit bíznak.

Kalocsán és környékén nagy az elkeseredés az orosz munkaszolgáltatás miatt. Ezt is úgy csinálják, mint mindent: ész nélkül. Tömegesen cipelik ki az embereket a munkahelyekre: a zádori révhez, ahol hidat csinálnak, a csornai legelőre, ahol repülőteret készítenek, a kalocsai állomáshoz. Az embereknek csak negyed része tud dolgozni, a többi tétlenül ácsorog, pedig okosabban is el tudná tölteni idejét.

Az oroszoknak sok a bajuk a burzsujokkal. Burzsuj mindenki, akinek tisztességes ruhája és emberhez méltó lakása van. Úgy látszik, ők csak a piszokban érzik jól magukat; azért csinálnak mindenből istállót. A Tanítók Háza internátusából is azt csináltak. Akik látták, azt mondják, hogy szörnyű állapotban van. A fürdőket és tusolókat baromi módon tönkretették. Most az udvaron fürdenek. Oda cipelték le a fürdőkádakat valami sátor- félébe; a vizet üstökben melegítik. A csendőrlaktanya is olyan állapotban van az ő jóvoltukból, hogy most már ők sem akarnak belemenni.

Azt, hogy köztük nagyobb burzsujok vannak, mint bárhol a világon, nem veszik észre. Talán buták is hozzá, hogy észrevegyék. Kujáni őméltóságához pl. tegnap egy katonaorvos kvártélyozta be magát. Ez még a húst is a tisztiszolgájával vagdaltatta fel magának az asztalnál.

A kalocsai gazdaságot megint felfedezték. Most innen kezdik vinni az állatokat. Úgy látszik, nem nyugosznak addig, amíg valami elvinni valót találnak.

December 19.

Horváth püspök úr állapota az átmeneti javulás után ma reggelre válságosra fordult. Fél tizenegy órakor aztán csendesen elpihent az Úrban két nappal 78. születésnapja előtt. Kemény, elveihez következetesen ragaszkodó, harcos egyéniség volt, főpásztorainak hűséges munkatársa. Az Úr legyen örök jutalma!

Budánovics püspök az általános érseki helynöki tisztséget a bácskai apostoli kormányzóság területére elfogadta. Levelét az egyik paulinumi küsszeminarista hozta meg, aki gyalog jött Szabadkáról Kalocsára, hogy tanulmányait folytathassa.

Az oroszok mozgolódása, átvonulása a városon szinte szakadatlanul tart. A kalocsai majorban is körülbelül 100 szekér volt elhelyezve éjszakára 200 lóval. A katonák mind idősebb emberek voltak, tiszteségesek: egy szál takarmányhoz se nyúltak hozzá. Annál kellemetlenebb meglepetésben volt része a napokban Kőszeghy kanonok úrnak, illetve házvezetőjének. Késő este egy csomó orosz kért éjjeli szállást néhány tiszttel és nővel. A katonák a kanonok dolgozószobájában, ebédlőjében telepedtek le a földre, teljes csendben töltötték az éjszakát és semmihez se nyúltak, bár minden tárva-nyitva volt, még az ebédlőszekrényben levő likőrökhöz és pálinkákhoz sem. A tisztek és nők a házvezetőnő szobájába telepedtek be és mikor reggel elmentek, bezárták az ajtót, a kulcsot magukkal vitték, a bezárt szobaajtóra pedig egy cédulát tettek, hogy visszajönnék. Mikor aztán napok múlva sem jelentkeztek, a házbeliek feltörték az ajtót. A szobát teljesen kifosztva találták. A házvezetőnő ruháit az utolsó darabig elvitték, még a függönyöket is leszedték az ablakokról. De csak mondja ezt valaki egy orosz tisztnek! Energikusan tiltakoznak, hogy „orosz katona ilyent nem csinál!” Mert az önérzet szörnyen nagy bennük.

Az éjjel egy orosz katona agyonlőtt egy itteni szerb származású cukrászt. Szélsőséges, úrgyűlölő ember volt; az oroszokkal nagy barátságot tartott; senki sem sajnálja. A dolog a vele együtt élő nő miatt történt. Ez immár a második eset, hogy éppen egy hozzájuk legközelebb álló embert pusztítanak el.

December 20.

Sok az ismeretlen, gyanús alak a városban. Valószínűleg Dél-Bácskából jöttek körülnézni, hogy hol és mit lehet harácsolni. A város sópredéke is kezd előbújni. Kilátásaink a jövőre nem a legjobbak.

December 21.

Jó Horváth püspököt a főszékesegyházban délelőtt végzett ünnepélyes szentmise után délután a temetőben levő papi kriptában örök nyugalomra helyeztük. Arról, hogy a főszékesegyházból ünnepélyes menetben

kísérjük ki a temetőbe, sajnos nem lehetett szó. Ma ugyan kisebb volt a forgalom a városban, de ezt nem lehetett előre tudni.

A szövetségesek a harctereken Magyarországot leszámítva semmire se mennek, sőt a nyugati fronton a németek több jelentékeny betörést értek el és Magyarországon is meglassult az előnyomulás. A Székesfehérvár és Zalaegerszeg elfoglalásáról szóló hírek valótlanoknak bizonyultak. Itt ma azt híresztelték az oroszok, hogy Budapest elesett, de ez sem volt igaz. Ha a háború ebben a tempóban megy tovább, még sokáig fog tartani. Pedig nagyon jó volna mielőbb megszabadulni a megszállóktól.

December 22.

A nap eseménytelenül múlt el, csak jószághozományzóknak hozott meglepetést. Miután a hajósi kerület tisztjei Wagner segédtsízt kivételével mind elmenekültek, papi ajánlásra felfogadott egy Mikuska nevű szabadkai embert, aki — mint mondotta — az akasztófa alól menekült és Kalocsán egy ideig roppant jámborul viselkedett, és Wagner segítségére a kélesi gazdaságba küldte. Ma aztán jelentették, hogy ez az ember, miután az oroszok Kélesről minden állatot elhajtottak, hálából azért, hogy az uradalom kenyeret adott neki, szintén elkezdett pakolni: almát, az intézői lakásból és az érseki nyaralóból bútort, szőnyeget hordatott el, amíg az uradalmi cselédek észre nem vették és le nem fogták. Lexi holnap megy ki Kélesre ítéletet tartani fölötte.

December 23.

Néhány nap óta egy orosz kapitány személyében új parancsnoka van a városnak. Ez már nem olyan, amilyenek elődei voltak. Embereim próbálták vele érintkezést keresni, de eddig nem sikerült. Ez csak baloldali elemekkel tárgyalgat. Szörnyen igényes és amit követel, annak meg kell lennie. Emellett eszeveszett. A Vámos-féle házba, ahová betelepedett, a jezsuitáktól be kellett vezetni a villanyt. Ennek megtörténte után az összes lámpákat meggyújtatta a házban és egész éjszaka égette: hadd fogyjon az áram, hiszen van és nem kell fizetnie érte! Amint majd kitűnik, ezek a hírek részben hallottak voltak, részben félreértésen ala-

pultak. A városparancsnok nagyon is megfontolt és lényegében jó embernek bizonyult. Körülbelül 2 hétig tényleg elzárkózott, de ezalatt a várost és az embereket tanulmányozta. Mikor aztán megismerkedett a helyzettel, annál megértőbbnek mutatkozott. Úgy látszik, az érsekről még a baloldaliaktól is nagyon jó információkat kapott.

A baloldaliak Munkás- és Parasztszövetség névvel kezdenek szervezkedni. Eddig állítólag 300 tagjuk van. A vezetőség erősen vörös színű, úr- és papellenes. Működését azzal kezdte, hogy lefoglalta az ifjúsági egyesület házát, innen azonban a városi tanács kitessékelte őket. Egyébként a városparancsnokban bízva mindenbe beleüti az orrát. Szóval jó magyar szokás szerint kezdünk egymásnak menni akkor, amikor az összetartásra a legnagyobb szükségünk volna, hogy valamit megment-sünk a jövőre.

A városi tanács elhatározta a gazdátlanul maradt üzletek árukészleteinek értékesítését, természetesen azok közt, akiknek igényjogosultságát egy erre kiküldött bizottság megállapítja. Az igénylőlapokból néhány száz darabot valahogyan megszerzett a Munkás- és parasztszövetség. Ezek az igénylő lap kiadását ahhoz kötötték, hogy az illető belépési nyilatkozatot ír alá a Szövetségbe. Így szereztek tagokat, amíg a városi tanács ezt észre nem vette.

Az egyik elmenekült kereskedő raktárában közel fél millió pengő értékű ruhaneműt találtak, közte több száz pár cipőt. A kiárulásról az oroszok is tudomást szereztek. A cipőkészlet tekintélyes részét természetesen ők vásárolták fel. Mert ezek a derék bolsik nagyon megütköznek a magyarországi szociális állapotokon, ha egy rongyos ruhájú embert látnak, de arra vigyáznak, hogy mi ne ruházhassuk fel őket. Egyébként is nagyra vannak az oroszországi állapotokkal, de azért akad köztük, aki irigykedve nézegette uradalmi cselédek lakását és állatait és bevallotta, hogy bizony náluk megközelítőleg sincs ilyen sora a munkásembernek. Igaz, az illető oroszul beszélő alkalmazottamnak nagyon a lelkére kötötte, hogy ezt meg ne mondja senkinek, mert akkor fejbőlövik.

December 24.

A városban megint rengeteg az orosz. Talán erősebb nyomásra készülnek valahol.

Gyönyörű, verőfényes időben délelőtt 10 órától délután 4-ig majdnem szünet nélkül dübörögnek fölöttünk a repülőgépek. Nagyon sok amerikai bombázó haladt át a városon. Vajon hol rakták le bombaterhüket? Milyen karácsonyestjük lesz azoknak, akik közt terhüket lerakták?

Az éjjeli misét délután 4 órakor tartottuk a főszékesegyházban, a kastélykápolnában azonban a rendes időben éjféltkor.

Karácsonyfánk persze szegényesebb volt, mint máskor.

A szokásos karácsonyfa-ünnepélyek a városban elmaradtak. A városi szegényháznak körülbelül 1 mázsa sertéshúst és zsírt küldtettem az izzási gazdaságból becsempészett disznókból.

December 25.

A karácsonyi angyalok békéről énekelnek, a fejünk fölött amerikai bombázók búgnak, a távolból tompa morajok hallatszanak: a mennyei Atya szerencsétlen földi gyermekei a szeretet ünnepén is egymást gyilkolják.

Híveim nagy részének kellemetlen karácsonya van. Majdnem minden ház tele van oroszokkal. És még mindig újabb csapatok érkeznek. Állítólag Budapesttel akarnak végezni. A rádióhírek szerint Bicskét, Vérteskozmat, Biatorbágyot elfoglalták. Ezzel a budapest—bécsi vasútvonalat is elvágták. Vajon hová tette át székhelyét Szálasi? Nem sokáig élvezte a királyi várat.

Jószághormányszóm tegnap szabályszerű szerződést kötött az oroszokkal néhány vagon széna és szalma szállítására azzal a feltétellel, hogy az oroszok visszaadnak 30 darab ökröt. Kíváncsi vagyok, hogy a feltételt teljesítik-e?

Ugyancsak tegnap megjelent Kalocsán a Gepu. Vezetője egy őrnagy. Mindjárt megtalálták a kapcsolatot az itteni lengyel zsidókkal, akik hálából azért, hogy egy kicsit törődtek velük, úgy látszik, melegen beajánlottak nekik bennünket. Eddig jóindulatot mutatnak velünk szemben. Igyekeznek segítségünkre lenni négy, a kisszeminárium kertjéből elhajtott lovunk visszaszerzésében.

December 26.

A mai nap szenzációja a hír, hogy a megszállott területen magyar kormány alakult. Elnöke vitéz Miklós Béla vezérezredes, honvédelmi miniszter Vörös János vezérezredes, pénzügyminiszter Vásáry István debreceni polgármester, külügyminiszter Erdey Ferenc, földművelésügyi miniszter Nagy Imre, igazságügyminiszter Valentini Ágoston szegedi polgármester, népjóléti miniszter Molnár Erik, kultuszminiszter gr. Teleki Géza. A többi tárcák (belügy-, ipar-, kereskedelem- és közlekedésügyi) úgy látszik, még nem találtak gazdát.

A városban említésre méltó dolog nem történt. Mindent megfeküdt a sűrű köd. A fák zúzmarások.

December 27.

A hidegebb idő beálltával egyre többet fagyoskodunk. Kevés a fánk. A nyáron a Duna elaknásítása miatt nem tudtunk Bajáról elég fát felszállítani, aztán a németek foglalták le motorosunkat, visszavonulásukkor pedig elsüllyesztették. Ami kevés fát mégis fel tudtunk hozni, azt csak részben tudtuk beszállítani Meszesről, a többit elvitték vagy elajándékozták az oroszok. A fűtőtestek egy részét ki kellett kapcsolnunk, ami viszont azzal a veszéllyel jár, hogy megfagy bennük a víz és a csövek megrepednek. Tehát le kell eresztenünk a vizet és áttérnünk kályhafűtésre. Persze ez sem egészen egyszerű dolog, mert a kályhák nagy részét a központi fűtés bevezetésével eltávolították vagy úgy elfalazták, hogy nem lehet hozzájuk férni, a víz leeresztése esetén pedig a szakértők szerint elrozsdásodnak a csövek és tönkremennek. Mégsem tehetünk mást. Olyan kevés a fánk, hogy így is össze kell húzódnunk egypár szobába. Ez is hozzá tartozik a háború keserveihez. És ez még mindig csak erre a téltre oldja meg a kérdést, ha ugyan megoldja. Mert a városi lakosságnak még kevesebb a tüzelője. Lehet, hogy az érseki kert fáinak egy részét ki kell vágnunk, hogy az emberek meg ne fagyjanak. Hogy aztán jövőre mi lesz, ha a háború hamarosan véget nem ér és a munka meg nem indul, azt csak a jó Isten tudja.

Az orosz ezredes, akivel jószágmányzóm az említett szerződést a széna és szalma szállítására vonatkozólag megkötötte, jelentette, hogy

az ökröket nem tudja rendelkezésünkre bocsátani. Ez előre látható volt. Ki tudja, hol vannak már a mi ökreink. Lehet, hogy a harmadik vármegyében egy részüket elosztogatták. Az oroszoknál minden lehetséges.

Egy mai jelentés szerint Esztergom elesett.

December 28.

Kalocsáról és környékéről az oroszok 900 embert igényeltek lovak szállítására állítólag Galacig. Az embereknek ma kellett volna elindulniuk 18 napi élelemmel. Az elmenésből egyelőre semmi sem lett, mert az elszállítandó lovak sehol sincsenek. Talán majd ezután szedik őket össze.

Amíg csapataink jó messzire jártak bent Oroszországban, sokat hallottunk a magyar katona élelmességéről. A magyar katona sok mindent „szerzett”, a tiszturak megdicsérték ügyességéért, mi pedig mosolyogva olvastuk az ezekről szóló harctéri tudósításokat. Most aztán látjuk, hogy az éremnek másik oldala is van. Az orosz katona van olyan „élelmes”, mint a magyar; ő is sok mindent „szerez”, valószínűleg őt is megdicsérik tisztjei és Oroszországban az ő életrevalóságán derülnek. Talán ez az oka annak, hogy az orosz tisztiek olyan energikusan tiltakoznak, ha azt mondjuk, hogy katonáik lopnak. A katona nem lop. A magyarok se loptak, csak „szereztek”. Sőt az orosz tisztiek se lopnak, csak „szereznek”. Sajnos, most a mi bőrünkre megy a szerzés és ezen már nem lehet mosolyogni. Hiába, a háború is egészen más közletről, mint messziről.

December 29.

Az elmenekült papok közül egyre többen szállingóznak vissza. A múlt héten Lémájer Béla zentai gimnáziumi hittanár jelentkezett, tegnap Schönberger József temerini káplán.

Derék magyarjaink szorgalmasan tanulnak az oroszoktól. Sajnos, nincs köszönet benne.

Jószágkormányzóm 28-án elindult Izsákra, hogy ott átkelve a Dunán megnézzé a túlsó parton levő erdőségeket. Az átkelés jégzajlás miatt nem sikerült. Az éjszakát az intézőnél töltötte Izsákon. Este három ma-

gyar jelent meg egy orosz katonával. Ezek, amint kitűnt, a villamos társaság alkalmazottjai voltak, akik a vezetéket hozzák rendbe Baja és Kalocsa között. Az orosz katonát az itteni parancsnokság osztotta be melléjük, hogy zavartalanul dolgozhassanak. Mivel az intézői lakban nem kaptak szállást, a három magyar az uradalmi gépész szobájába telepedett be, ahonnan az orosz katona a családbelieket a konyhába zavarta ki. A három magyar körülbelül egy óra hosszáig volt a gépész szobájában. Akkor az orosz értük jött. Mikor eltávoztak, a gépésznek hiányzott egy báránybőr béléses bekecse, egy kabátja, fiának egy öltözet ruhája, 3 kiló cukor és egyéb ruhadarabok.

Eddig is előfordult, hogy magyarok oroszok segítségével loptak meg magyarokat. Így hordtak el tekintélyes mennyiségű fát a káptalani lera-
katból Kalocsán és Meszesről. Itt jószágkormányzóm egy alkalommal egy pár nőt hordott le, akiket az ott tanyázó orosz katonák az érsekség fájával „fizettek ki”. Így fosztották ki kalocsai rongy emberek az üres lakások egy részét is. Hogy „öntudatos” magyar munkások is ilyesmire vetemedjenek, azt mégsem hittük volna. Szégyellhetjük magunkat az oroszok előtt.

December 30.

Valaki meghallgatta a Donausendert. Eszerint a minden oldalról bekerített Budapest védői a város belsejébe húzódtak vissza és tovább harcolnak. Miután a város elfoglalása már csak napok kérdése lehet, a harc folytatása a város teljes pusztulását jelenti. Az angol rádió szerint a város máris lángokban áll: ég a királyi palota, a parlament, a városháza stb. Szegény Budapest!

Az oroszok, úgy látszik, számolnak Budapest közeli elestével. Szedelőzködnék; telefonjaikat mindenfelé leszerelik. Jó is lesz megint egy kicsit szabadabban lélegzeni.

December 31.

Tegnap reggel óta állandóan berregnek a repülőgépek a fejük felett. Orosz gépek mennek Budapest felé vagy jönnek Budapest felől. Úgy látszik, csapataikat támogatják és igyekeznek teljessé tenni a pusztulást. A

gépek jövés-menésében nincs semmi rendszer. Hol egy gép jön, hol kettő, hol három. De ha több gép jön is, ezek is úgy jönnek, mintha semmi közük se volna egymáshoz. A gépek régebbi modellek, a csillogó amerikai gépekhez viszonyítva ócska tragacsok; egyiknek-másiknak a motorja úgy szuszog-recseg, mint a 120 000 kilométert lefutott autóé.

Ma az a hír terjedt el a városban (oroszok mondták és állítólag az angol rádió is megerősítette), hogy az oroszok parlamentereket küldtek Budapesten a védő sereg parancsnokságához és a feltételek közlése mellett felszólították a város feladására. A parlamentereket agyonlőtték. Ha ez igaz, ez minden jognak olyan felrúgása, amilyen még a vademberek közt sem fordul elő. Mi lesz Budapesttel és népével, ha ilyen előzmények után foglalják el!

A mai nappal egyébként betelt számunkra az orosz megszállás második hónapja és befejeződött az 1944. esztendő, amely olyan gazdag volt eseményekben, annyi vért és könnyet sajtolt ki az emberekből és annyi bajt és szenvedést hozott szegény magyar hazánkra. Ki hitte volna ennek az évnek a hajnalán, hogy mire megkondulnak a Szilveszter esti harangok, városaink romokban fognak heverni, középületeinken vörös zászlók fognak lengeni és az ország négyötöd része ellenséges megszállás alatt fog élni! Ez lett a vége a márciusi eseményeket követő nagy hősködésnek. Vajon mit éreznek most ezek, akik ezért a pusztulásért felelősek? Mégis hálát adunk a jó Istennek az év alkonyán. Ha sokat szenvedtünk is március 19-e óta, élünk és tető alatt vagyunk. Rosszabbul is történhetett volna minden.

A hálaadó ájtatosságon Egerth apátkanonok beszélt nagyon helyesen és okosan. Beszédjének alapgondolata a zsidóknak Izaiás prófétához intézett kérdése volt: „Custos, quid de nocte? — Meddig tart még az éjszaka?” A megpróbáltatások és szenvedések éjszakája elmúlik, ha megcsenvedtünk vagy eleget tettünk bűneinkért és alázattal meghódolunk az Isten előtt. Korunk legnagyobb bűne az egyiptomi fáraó bűne. Kultúrája, nagyszerű technikája olyan gőgössé tette az emberiséget, hogy a fáraóval merte kérdezni: „Ki az az Isten, hogy engedelmeskedjem neki?” Minél előbb tér vissza az emberiség a Fölségeshez, annál előbb ér véget az éjszaka és annál előbb jön el a hajnal.

1945.

Január 1.

Egész nap apró pelyhekben hulldogált a hó. A szűzi fehérség estére vékony lepellet takarta be a napok óta fagyott földet.

Új évet kezdtünk. Az ember ilyenkor akarva, nem akarva arra gondol, hogy vajon mit hoz az új esztendő. Ez a jövő titka. Csak sejtjük, hogy többet-kevesebbet hoz majd abból, amit az elmúlt évek hoztak. Hoz munkát, gondot, megpróbáltatást, csalódást, szenvedést és bizonyára hoz örömet is. Az örömet eleve megköszönjük az Idők Urának, a többit pedig alázatos megnyugvással és erős lélekkel vállaljuk. A fő, hogy az Úr velünk legyen! És mit hoz az új esztendő a világnak és magyar hazánknak? Meghozza-e a mindenki által annyira áhított békét?

Az orosz parlamenterek meggyilkolásával kapcsolatban ma azt hallottam, hogy ez tisztára a németek műve volt. Nemcsak őket lőtték agyon, hanem azokat a magyar tiszteket is, akik őket szabályszerűen a parancsnokságra kísérték. Ha ez igaz, legalább a magyar becsületen nem esett szégyenfolt.

Ma eljött hozzám a már említett új városparancsnok egy őrnagy kíséretében, aki már többször tárgyalt jószágkormányzómmal gazdasági ügyekben. Meghívtam őket ebédre. A városparancsnok jobb és kezelhetőbb embernek látszik, mint amilyennek hírből ismertem. Talán az ebédre való meghívás is jó hatással volt rá. Megkért, hogy ha panasgom vagy kívánságom van, közöljem vele; mindenben rendelkezésemre áll, amiben csak lehet.

Amíg ebéd után a szalonban beszélgettünk, jelentették, hogy két katonára akar beszélni a parancsnokkal és pedig azonnal. Biztatásunkra behívtatta őket a szalonba. Egy főhadnagy volt fegyveres kísérelével. A főhadnagy, aki jó orosz módra sapkával a fején jött be és kezében cigarettával, a magasabb rangú tisztek felé éppen csak biccentett egyet, egyszerűen kijelentette, hogy ebédelni akar és pedig itt az érseki kastélyban. A városparancsnok röviden tudomására adta, hogy itt pedig nem ebédel, hanem menjen el a parancsnokságra, ott majd gondoskodnak róla. Ennek a jelenetnek a hatása alatt a városparancsnok kijelentette, hogy az ilyen alakok távoltartására szemmel fogja tartatni a kastélyt.

A beszélgetés során megint szomorú dolgokat hallottunk az emberek hitványságáról. Irodaigazgatóm szavára tette, hogy a városi ruhaakcióval kapcsolatban panaszok merültek fel orosz katonák ellen, akik

egyszerre 6—8 pár cipőt vásárolnak a szegény lakosság számára amúgy is kicsiny készletből. A városparancsnok már tudott a panaszról. Eddigi vizsgálata alapján kitűnt, hogy az oroszok magyarok, elsősorban nők kérésére eszközölték a vásárlásokat. Magát a jelenlevő őrnagyot is megkérte egy „csinos” nő, hogy vegyen neki egy pár cipőt. Az őrnagy, aki a polgári életben gépészmérnök, világot járt és több nyelvet beszélő ember, nem tett eleget a csinos nő kérésének, de hány orosz tud ellenállni az ilyen kérésnek, ha megfelelő ellenszolgáltatást kap?

Január 2.

A késő éjszakáig állandóan jöttek-mentek fölöttünk az orosz gépek. A délelőtti folyamán napsugaras, tiszta időben amerikai bombázók is több hullámban szálltak át fölöttünk. Úgy látszik, most már a leg-rövidebb időn belül végezni akarnak Budapesttel. Sokat gondolunk a szegény budapestiekre. Mit szenvedhetnek szegények az utcai harcokban! És mit fognak még szenvedni az ellenállás miatt megvadult oroszoktól! A gazemberek, akik a nációk érdekében szép fővárosunkat is feláldozták, bizonyára idejében elmentették rongyos életüket a fővárosból.

A már említett fűtési nehézségek miatt ma átköltöztem az ún. téli lakosztályba.

Január 3.

A késő éjszakai órákban egy orosz tábornok szállásolta be magát a kastélyba. Tolmács hiányában jó Gombos Karcsi nehezen tudott vele dűlőre jutni. Végre mégis sikerült megetetni és lefektetni kíséretével együtt. Reggel Röck közvetítésével néhány percig elbeszélgettem vele. Kilenc órakor aztán elindult Budapestre, amely állítása szerint végre mégis megadta magát. Ő is éppen úgy beszélt, mint eddig minden orosz: hogy nekik nincsenek Magyarországon területi igényeik, ők csak a fasizmust akarják kiirtani, a háborút mielőbb befejezni és hazamenni; őket várják szülőik, testvérek, gyermekek. Persze a háborút a magyaroknak is meg kell szenvedniük oroszországi viselkedésük és ellenállásuk miatt.

A teológusok megszorodtak. Antal József jött meg Szabadkáról. Budánovich püspök elküldte vele vikáriusi esküjét és egy levelet, amelyben jelzi, hogy mindent megtesz a Bácskában, amit lehet.

Déltájban jelentkezett a jezsuita novíciusmester és jelentette, hogy a tartományfőnök úr rendelkezése szerint elhozta a novíciusokat Kalocsára. A Manréza környéke december 24-én került orosz kézre. December 25-én a németek lőtték és bombázták a vidéket. A Manréza is kapott két találatot. A novíciusok 26-án reggel indultak el gyalog; január 2-án értek ide. A P. Magister elmondott egyet-mást a nyilasok budapesti garázdálkodásáról. A házkutatások, fosztogatások, kivégzések, főleg az utóbbi időben, napirenden voltak. Nyilas és német gazemberek minden különösebb ok nélkül agyonlőtték az embereket az utcán. A lakosság hiába fordult a rendőrséghez oltalomért vagy segítségért; a rendőrség egyszerűen nem mert beavatkozni. Válogatott kínzásokat találtak ki a zsidók ellen. Hogy mennyien pusztultak el vagy mennyit hajtottak el közülük, senki sem tudja. A bekerített gettóba már csak körülbelül 60 000 került közülük. A szerencsétlenek menekültek, ahogyan és ahová tudtak. Sokat rejtettek el közülük a papok és szerzetesházak. Ezért is tartottak minduntalan házkutatásokat a papi és szerzetesházakban. A papok közül többeket elfogtak, néhányat ki is végeztek. A pápai nuncius úr rengeteget dolgozott, valláskülönbség nélkül, a megsanyargatott budapestiekért.

A nyilasok garázdálkodása miatt Budapesten éppen úgy, mint máshol, szabadítóként várják a Vörös Hadsereget. Hát nem borzasztó ez?!

A papság a páter szerint nemcsak Budapesten, hanem mindenfelé az országban nagyszerűen viselkedett a nyilas terrorral szemben. Mindössze talán négyen-öten csatlakoztak hozzájuk, köztük egy Kun nevű minorita, aki minorita reverendában, revolveresen ágált a fosztogató nyilasok közt, míg a hercegprímás úr a reverendaviseléstől és papi funkciótól el nem tiltotta.

Január 4.

Mostanában sokszor álmodom dunántúli ismerősekről; talán azért, mert sokat gondolok rájuk. Nemrég dr. Pető Ernőről és dr. Mészáros Hugóról álmodtam, egypár nappal ezelőtt pedig jó Strickó bácsiról. Őt különösen

sokat emlegetjük Lexivel. Már a nyáron is erősen megviselték idegeit a bombatámadások. Vajon hogyan érezheti magát most az oroszok közeledésének hírére? Olyan jó volna neki hírt adni magunkról. Akkor talán könnyebben várná őket. Az angol rádióból bizonyára hallottak valamit rólunk, de mégis más volna, ha mi adhatnánk valami hírt magunkról és megszállás alatti életünkről. És hogyan vannak a többi jó emberek a szenthegyen: Krizsó barátom, Simon mester, Lénárd és Ákos urak, Marcellin testvér? És mit csinálnak a szombathelyiek, a győriek? Vajon látom-e még őket?

Az utak mentén, amerre csak megy az ember, távírópóznák állnak és telefondrótok feszülnek, tengerparttól tengerpartig vasúti sínek futnak, nagyszerű autóutak kötik össze az országot, a tengereken expresszhajók járnak, a levegőben repülőgépek száguldanak többszáz kilométeres óránkénti sebességgel és az emberek, akik alig 20 kilométerre élnek egymástól, heteken, sőt hónapokon át nem tudnak hírt kapni egymásról, mert a technika minden vívmánya nem az életet szolgálja, hanem a halált. Mi ez, ha nem az istentelen kultúra teljes csődje?

Január 5.

Lexi tegnap a csornai gazdaságban járt. Magából egészen kikelve jött haza. Amit látott, az minden képzeletet felülmúl. A pusztulás teljes. De nem a gazdaság állapota hozta ki a sodrából, hiszen ezzel már leszámoltunk, hanem az az embertelen bánásmód, amelyben az oroszok cselédeinket részesítették. Ezek a szerencsétlen emberek hetek óta istállóban élnek; lakásaikba a repülőtéri orosz katonák telepedtek be. Hogy a cselédlakások is úgy néznek ki, mint az istállók, az természetes. A cselédlakások kalocsai népművészeti stílusban kissé ki vannak pingálva, tehát burzsuj lakások és éppen azért tönkre kell őket tenni. És ezek akarják megváltani az emberiséget! Érdemes volna a csornai állapotokat lefényképezni és a fényképeket, ha egyszer megint normális világ lesz, az angoloknak és amerikaiaknak prezentálni; hadd lássák, hogy kiket szabadítottak rá vezetőik az európai kultúrára és kikkel akarják az új világot felépíteni! Nem csoda, hogy itt is elhangzott a kérdés: Mondja, kormányzó úr, hogyan nézheti ezt az Isten? És ez nem annak az egy elkecseregelt asszonynak a kérdése, aki azt tényleg kimondta, hanem ezreké.

Az emberek egyre jobban elveszítik hitüket az Istenben. Ezeknek a szerencsétleneknek hiába beszél az ember arról, hogy a szenvedésnek is megvan a rendeltetése az Isten üdvözítő terveiben: hogy a szenvedés lehet büntetés bűneinkért, lehet a hűség próbája, lehet eszköz a magasabb tökéletességre, de bizonyos, hogy a kereszt útja királyi út, amelynek vége húsvéti öröm. Ezek a meggyötört emberek, akik hetek óta nem aludtak nyugodtan és nem tudtak elmondani egy Miatyánkot, nem értik meg, hogy Budapest, Berlin, London vagy Moszkva bűneiért vagy akár saját bűneikért is miért kell ártatlan gyermekeiknek fázniok és istállóban trágyán heverniök. Ha az Úristen hamarosan meg nem könyörül az emberiségen, félő, hogy nemcsak anyagi téren lesz teljes a pusztulás, hanem lelki téren is olyan aratása lesz az ördögnek, amilyen még nem volt, amióta az Üdvözítő eljött a földre.

A napokban a kalocsai nemzetőröket kirendelték Hajószra. A németeket szedik össze az oroszok Hajóson, Nemesnádudvaron és Császártöltésen, elsősorban azokat, akik tagjai voltak a Volksbundnak vagy a legutóbbi népszámláláskor németeknek vallották magukat. Ebben kellett a nemzetőröknek közreműködniök. Hogy hová viszik ezeket a szerencsétleneket, nem tudjuk; állítólag Oroszországba.

Kalocsáról az orosz katonák javarészt elmentek, de itt maradtak a Gepu zöldsapkás legényei. Ezek a rohamcsapatbelieknél is komiszabbak a lakossággal szemben.

A Dunapataj felé vezető úton reggel holtan találtak egy kétgyermekes családapát. Fejlövés volt. Ki és miért lőtte agyon, nem tudjuk.

Budapest orosz tábornokunk állítása ellenére még mindig nem adta meg magát. A németek a város belsejében védekeznek és lövik a városnak az oroszok által elfoglalt részeit. Úgy látszik, Budapestnek teljesen el kell pusztulnia. Az egyik SS-tábornok állítólag kijelentette, hogy Budapestet nem ők építették, nem is érdekük, hogy megmaradjon.

Január 6.

Az antifasiszta, alias kommunista Munkás- és Parasztszövetség ma puccsszerűen át akarta venni a város vezetését. Farkas János aposztata kalocsafőegyházmegyei pap, aki a nyáron Kolozsvárról Kalocsára, egykori papi működése színhelyére tette át székhelyét, és egy Baksa nevű

kőműveslegény reggel megjelentek a városházán, végigmentek a hivatali helyiségeken és kijelentették, hogy az orosz városparancsnok tudtával és hozzájárulásával átvették a város vezetését; hogy a tisztviselők közül kik maradhatnak meg helyükön, azt majd meg fogják mondani; a nemzetőrséget feloszlatták és helyébe vörös őrséget szerveztek fejenként 300 P havi fizetéssel; a pénzüzetek élére egy Lukács nevű tisztviselőt, az Árpás RT-nek csalás miatt elcsapott cégvezetőjét állították; a telefont kikapcsolták; a városháza és a pénzüzetek, posta, adóhivatal bejáratai elé őrköt állítottak. Szerencsére a polgári elem nem gyulladt be. Gombos Karcsi, akit nem engedtek be a városházára, hamarosan összeszedett egy csomó iparost a katolikus kör helyiségébe és az ezekkel folytatott megbeszélés alapján küldöttséget vezetett a városparancsnokhoz meg tudakolandó, hogy mi része van ezekben a dolgokban. A városparancsnok kijelentette, hogy a kommunista szervezkedést ugyan megengedte, de a város vezetésének a Munkásszövetség részéről való átvételét nem csak nem engedte meg, de azt nem is akarja, a nemzetőrség feloszlását pedig nem tűri; ő nem orosz, hanem magyar törvények szerint akarja kormányoztatni a várost; a városvezetés ellen legfeljebb az a kifogása, hogy egyes dolgokat lassan intéznek el.

Mikor a vörösök észrevették, hogy a polgárság megmozdult és a városparancsnok nem áll melléjük, embereik mindenhol eltűntek és ezzel az egész puccskísérletnek vége volt. Azonban, hogy hasonló kísérleteknek eleve elejét vegyűk, szükséges volna a polgári társadalom mielőbbi megszervezése. Hogy ez Kalocsán sikerűlni fog-e, az még a jövő titka. Itt évtizedes ellentétek osztják meg az embereket. Itt elég X-nek valamit akarnia, hogy az Y megkontrázza csak azért, mert X akarja.

Január 7.

Egész nap havazott.

A nap különösebb esemény nélkül telt el. A városi tanácsűlésen a tegnapi puccskísérletet el akarták tussolni. Csak a végén sikerűlt szóvát tétetni és a munkásszövetségi tanácsstagokat megmosdatni.

A város vezető tisztviselői közt, sajnos, nincs meg az a harmónia, amelyet a nehéz idők megkövetelnének. Úgy látszik, a féltékenység ör-

döge férközött közéjük. A nemzetőrség parancsnoka, egy itt maradt beteges rendőrfogalmazó egyesek szerint a vörösökkel szimpatizál. Szerencse, hogy az oroszok a lehető legrosszabb propagandát csinálták a kommunizmusnak. A Munkás- és Parasztszövetség tagjainak java része se meggyőződéses kommunista; sok köztük a megvásárolt ember vagy olyan, akinek semmiféle meggyőződése nincs, de minden szélsőséges mozgalomban benne van. A tanácsulésen egyébként elhatározták, hogy a Szövetség két tagja, Farkas és Baksa mint afféle bizalmi férfiak megjelenhetnek a városházán és ha tetszik, ellenőrizhetik a tisztviselők munkáját.

Délután a Munkás- és Parasztszövetség gyűlést tartott, amelyen többrendbeli hazugság hangzott el az urak és papok ellen. Baksa úr történelmi és földrajzi tudásáról is bizonyosságot tett mondván, hogy Visegrád, amint a neve is mutatja, ősrégi szláv város, amely már 1000 esztendővel ezelőtt is Jugoszláviához tartozott. Valaki a hallgatóságból ravaszul közbeszólt: Tudja-e, hogy hol van Visegrád? Erre Baksa úr jobbnak látta hallgatni. Igazságtalannak találták a munkaszolgáltatási kötelezettség megváltását is. Igazságtalan is, csak nem azért, amiért ők tartják annak. A munkaszolgáltatás személyi kötelezettség. Engem is személyemben terhel. Igazság szerint tehát csak annyi napszám megfizetésére volnék kötelezve, ahányszor a sor rám kerül. Már most ha havonként 30-szor írnának ki és minden egyes napra 50 pengőt fizetnék, akkor sem kellene 1500 pengőnél többet fizetnem. Ennek ellenére 10000 pengőt fizetek havonként csak azért, hogy a szegényebbek terhén könnyítsek. Viszont azok, akiknek nevében a megváltást kifogásolták, semmiféle terhet nem viselnek, mert akkor is megkapják a megváltási összegből a rendes napszámot, amikor a munkaszolgáltatás rájuk esik, amikor tehát ingyen kellene dolgozniuk. Mit szólnának az elvtársak, ha ezt egyszer valaki megmondaná híveiknek? (Utóbb kiderült, hogy fizetési meghagyás szövege nem világos, a keveselt összeg egy évre szól. Mikor aztán a befizetett pénz elfogyott, megállapították, hogy az összeg az 1944. évre szól, tehát két hónapra fizettem 10000 pengőt).

A rádió szerint Buda már egészen az oroszok kezén van, Pesten az oroszok kelet felől elérték a Thököly útnak a Keleti pályaudvar felőli végét és az Andrássy úton is befelé haladnak.

Január 8.

OTI tisztviselők tegnap azt a hírt hozták, hogy Karácsony körül Baján orosz katonák betörték a Szent József-templomba és kifosztották. Állítólag a legméltóságosabb Oltáriszentséget is meggyalázták. A plébános még nem jelentett semmit. Más forrás szerint a bajai Szent Szív-templomban egy részeg orosz katona mise közben szuronnyal rátámadt a káplánra. A hívek kiabálására éppen arra járó orosz tisztek szabadították ki. A tisztek kipofozták a részeg katonát; egyikük állítólag sírva fakadt a nekik is kellemetlen incidens fölött.

Rádióhírek szerint a Dunántúlon folyó nagy páncéloscsata során a németek visszafoglalták Esztergomot. A jelek szerint a németek éket akarnak verni a Budapestet körülzáró orosz gyűrűbe, hogy a Budapesten rekedt védősereget kiszabadítsák. Szörnyű lehet egy ilyen, a harcok során többször gazdát cserélő helység sorsa. Mennyivel szerencsésebben úsztuk meg mi a háborút, legalább eddig.

Január 9.

Sok bajunk van a villannyal. A bajai vezetéket még mindig nem hozták helyre, a jezsuiták telepe pedig minduntalan felmondja a szolgálatot. Mostanában elég sokszor kell petróleumlámpa vagy paraffinmécses mellett vakoskodnunk.

Az érseki kertben tegnap óta favágók dolgoznak. Lexi néhány száz köbméter fát akar kitermelni.

A munkabérek és fuvardíjak lehetetlenül magasak. Hildről pl. a város rendelkezésére bocsátott fát ölenként 160 pengőért hordják be. Az emberek lelkiismeretlenek. A fuvarosokkal fizetett ellenőröket kell küldeni, hogy a fát útközben el ne adják vagy egyszerűen el ne lopják. Ha aztán a fa drága, az uradalom a hibás.

Egész nap havazott.

Január 10.

Tegnap estefelé nálam járt dr. Hazai városvezető. Egyebek közt megemlítette, hogy a Munkásszövetség bizalmi férfiai, szám szerint hárman,

másfél napi szereplés után eltűntek a városházáról. Beleártották magukat hivatalos ügyekbe és rendelkezni akartak. Ezt dr. Hazai a városparancsnok előtt nehezményezte, amire a városparancsnok, úgy látszik, elzavarta őket. Most, hallom, Gombos Karcsit szidják, pedig ő ebben a dologban teljesen ártatlan. Az ügyfelek is hamarosan észrevették, hogy az elvtársak semmihez sem értenek, és ezért nem voltak hajlandók szolgálataikat igénybe venni. Valószínűleg ők maguk is szívesen otthagyták nem éppen dicsőséges szereplésük színterét, de persze kifelé úgy kell feltüntetni a dolgot, mintha irtózatossérellem érte volna, nem őket, hanem az általuk képviselt népet. A városháza egyébként bolondok háza lenne, ha az iparosok és földművesek előbb-utóbb megalakuló pártjai is bizalmiakat küldenének a városházára és a tisztviselők mellett ezek is mind intézkedni akarnának. A Munkás- és Parasztszövetségben tömörült népnek egyébként nem lehet panasza, mert a városi tanácsban számarányán felül van képviselve.

Január 11.

Az orosz városparancsnoknak visszaadtam a látogatást és Gombos Karcsival nála maradtam ebédre. Egészen kedélyesen megvoltunk. A városparancsnok minden kérés vagy célzás nélkül megígérte, hogy egy rádiókészüléket küld. Egyéb ügyeink iránt is nagy jóindulatot tanúsít. A Tanítók Háza internátusból délelőtti személyesen zavarta ki a beszállásolt és ott rendetlenkedő katonákat. Már az összetört székeket és egyéb bútordarabokat tüzelték el. A csornai gazdaságba is katonákat küldött, hogy utána nézzenek az ottani állapotoknak és jelentést tegyenek.

Az idő mára erősen megenyhült; délután az eső esett. Valamelyik garázda alaknak éppen ebben a pocsék időben jutott eszébe a szánkázás az érseki szánkón. Gombos Karcsinak a parancsnokság segítségével sikerült visszaszerezni a szánkót.

Január 12.

Déltájban nagy meglepetés ért bennünket. P. Kerkai Kalot-vezér állított be hozzánk. Körúton van Debrecenből egy orosz autón, amely a nemzeti

kormány rendeleteit szállítja mindenfelé. Budapestről december 6-án menekült, amikor a Kalot-vezetőket kezdték összefogni a nyilasok; még a gépiró kisasszonyokat is elvitték. Sok borzalmas dolgot hallottunk tőle a nyilasok és németek gyalázatos tetteiről és sok érdekes dolgot tudtunk meg tőle a nemzeti kormány terveiről. Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök kérése: A papság igyekezzék a nép idegenkedését a honvédségtől eloszlatni vagy legalább tompítani, hogy a hadseregben a megbízható polgári elem is megfelelő számban képviselve legyen. P. Kerkai kérése: A Kalot-munkát mindenütt indítsák el, illetve folytassák a lelkipásztorok. Politikai szempontból új a számunkra, hogy a hercegprímás hozzájárulásával már hónapokkal ezelőtt megindult a Keresztény Demokrata Néppárt szervezése. A szervezők közt van Szekfű, Kovrig, Közi Horváth és Pálffy József. A párt az együttműködésre megállapodást kötött a Független Kisgazda Párttal. Minthogy a párt tagja volt a németellenes Magyar Frontnak, a szervezésnek nincs akadálya; a miniszterelnöknek a párt szimpatikus.

A német-nyilas garázdálkodásra vonatkozólag P. Kerkai megerősítette mindazt, amit a jezsuita novíciusmester elmondott. Körülbelül 200 000 zsidót hajtottak el válogatott kegyetlenkedések közt Budapestről: gyermekeket és felnőtteket, fiatalokat és öregeket, egészségeket és betegeket. Az utakat holttestek borították. Egyik ismerőse autóját javította a budapest—bécsi úton; közben négy siheder 80 zsidó nőt hajtott el mellette. Az autójavítással körülbelül fél óra alatt elkészült, utána folytatta útját a csoport után. Mire utolérte, 8 holttestet látott. Ezek a lelkiismeretlen gonosztevők egyébként Budapest egész lakosságát ki akarták hajtani Németországba. Az erre vonatkozó rendelkezés végrehajtását kisbarnaki Farkas Ferenc vezérezredesre bízta, akit Horthy kormányzó néhány nappal Szálasiék hatalomra jutása előtt Budapestre rendelt, hogy terveinek végrehajtója legyen, és akit Szálasiék választás elé állítottak: vagy vállalja Budapest kiürítését mint országos elhelyezési kormánybiztos, vagy lefoglalja. Barátai tanácsára vállalta a kormánybiztosságot és ebben a minőségben sikerült Szálasiékat meggyőzni tervük keresztülvihetlenségéről. Ezt P. Kerkai magától Farkas Ferencről tudja.

A kormányzói kiáltvány kihirdetését Horthy kormányzó október 18-ra tervezte, amire a megfelelő előkészületek megtörténhetek volna. Október 15-én a kormányzó Miklós fiát a városban megtámadták és meglőtték. Ennek hatása alatt a kormányzó hirtelen elhatározta a

kiáltványnak a rádióba való beolvasását, nehogy elfogatása ezt lehetetlenné tegye. A németeket annyira meglepte a dolog, hogy eszevesztetten csomagolni kezdtek, de látva az esküszegésre kész és legfőbb hadurukat cserbenhagyó katonatisztek magatartását, észbe kaptak; az utcákon megjelentek a tigrisek, előkerültek Szálasiék, a rádióban a vezérkari főnök nevében hamis nyilatkozatot olvastak fel és ezzel Budapest és az ország sorsa meg volt pecsételve. Másnap a kormányzót családjával együtt Németországba szállították. További sorsa ismeretlen.

Kállay Miklós volt miniszterelnök 8 hónapig a török követségen rejtőzött. A követség előtt állandóan egy-egy német és egy magyar autó állott készenlétben arra az esetre, ha Kállay elhagyná a követség épületét és menekülni próbálna. Szálasiék hatalomra jutása után külügyminiszterük magához hívatta a török követet és felszólította Kállay kiadására, ellenkező esetben a követséget megostromolják. A követ utasítást kért kormányától; a török kormány kitérő felelete után (legyen rajta, hogy a helyzet ki ne éleződjék!) elmondta az egész dolgot Kállaynak. Kállay nem akarván a 8 hónapi vendéglátást azzal meghálálni, hogy a követséget kellemetlenségnek teszi ki, távozott. Elfogatása után valamelyik szanatóriumban napokon át vallatták, aztán a Margit körüti fogházba szállították, rabruhát adtak rá és mint közönséges gonosztevőt kezelték. Itt meglátogatta Tamás testvére, akinek búcsúzáskor a fülébe súgta, hogy halálra van ítélve. További sorsáról nem tudnak. Ezeket P. Kerkai Kállay fiától, Kristóftól tudja, akit a jezsuiták rejtegettek.

Dálnoki Miklós Béla családját a gödöllői premontreiek mentették meg, Vörös János vezérkari főnök pedig ferences ruhában a kecskeméti franciskánusoknál bujkált, amíg az oroszok a várost el nem foglalták. Miklós Béla Kerkainak azt mondta, hogy ebben az országban csak a papok voltak hősök, akik német propaganda és nyilas terror ellenére is helyükön maradtak.

P. Kerkai értesülvén Mindszenty püspök elfogatásáról, december első napjaiban elment Veszprémbe. A pápai nuncius iratával sikerült bejutni a püspökség épületébe, ahol a püspököt két udvari papjával egy cellában őrizték. A letartóztatás körülményeit magától a püspöktől tudja. Mindszenty memorandumot készített, amelyet a győri és székesfehérvári püspökök és a pannonthalmi főapát is aláírtak (a szombathelyi püspök az aláírást megtagadta mondván, hogy ő külön felterjesztést tesz) és azt személyesen adta át Szálasi helyettesének. A memorandum lényege,

hogy mentsek meg Dunántúlt, hogy legyen egy terület, ahonnan az ország gazdasági restaurálása kiindulhat. Ezt úgy látszik, rossz néven vették neki. Várták az alkalmat, hogy beleköthessenek. Az alkalom nem sokáig késett. Mindszenty neszét vette annak, hogy Szálasi Veszprémbe akarja áttenni székhelyét és e célból le akarja foglaltatni a püspöki palotát. Erre elvonult egy szobába, amely fogadó-, dolgozó- és hálószobául szolgált, a palota többi szobáiba betelepítette szemináriuma negyed- és ötödéves növendékeit (a szemináriumot hadikórháznak adta át), azonkívül menekült irgalmas nővéreket fogadott be. November vége felé egy napon megjelent a püspöki palotában Veszprém nyilas főispánja, egy Schiberna nevű csirkefogó, hogy a palota üres szobáit lefoglalja. Az egyik aulista elég keményen tudomására adta, hogy a palotában üres szoba nincs, mire a főispán nyomban letartóztatta. Ugyanígy járt meggyesi Schwartz irodaigazgató, majd maga a püspök is. A püspök ügyészi letartóztatási végzést követelt, amire a főispán eltávozott, de negyed óra múlva visszatért egy rendőrségi autóval és kijelentette, hogy ügyészi végzésre nincs szükség, mert a letartóztatás Szálasi parancsára történt, majd felszólította a püspököt, hogy szálljon be a rendőrségi autóba. Ezt a püspök megtagadta és kijelentette, hogy gyalog megy. A rendőrök erőszakoskodni próbáltak, de kispapjai szoros gyűrűt vontak püspökük körül és vele együtt elindultak a negyedóránnyira levő rendőrségi épület felé. Útközben a rendőrök próbálták áttörni a gyűrűt és a püspököt az autóba szorítani, de ez nem sikerült. Megérkezve a rendőrségre a püspököt két aulistájával egy cellába zárták. Kispapjait is letartóztatták. A káptalan nyomban értesítette a letartóztatásról a pápai nunciust és a hercegprímást. A nuncius tiltakozott Szálasiéknál a püspök letartóztatása ellen azzal, hogy ilyesmire Magyarországon 1000 éves történetében még nem volt példa, de amíg P. Kerkai Budapesten volt, nem kapott megnyugtató feleletet. Ellenben a főispán nyilatkozatot tett közzé a lapokban, amely szerint Mindszenty és társai ellen egy sereg címen bűnvádi eljárás van folyamatba téve. Mivel P. Kerkainak december 6-án menekülnie kellett, a püspök további sorsáról nem tud, de valószínűnek tartja, hogy azóta már Németországba hurcolták. Magyar bíróságra aligha merik bízni ügyét.

És Szálasinak, ennek az őrült gazembernek az eskütételénél szerepelt Uzdóczy-Zadravetz ny. tábori püspök, Horthy kormányzó kedves embere, Hász tábori püspök pedig a hatalomnak általa történt

átvétele alkalmából nagy beszédet mondott, ha nem is Szálasi dicsőítésére, de a hadseregnek a Szálasiék szellemében való további ellenállására. Azt hiszem, ezzel mindketten befejezték pályafutásukat Magyarországban.

A Szentkorona egyébként P. Kerkai szerint Veszprémbe van egy ládában a Nemzeti Bank pincéjében; ugyanott van a Szentjobb is egy másik ládában, ha ugyan mindkettőt azóta el nem vitték Németországba.

P. Kerkai szerint Szálasi és nyilas miniszterei örültek, nem nyilas miniszterei: Reményi-Schneller, Szász és Jurcsek pedig gonosztevők.

P. Kerkait nagyon meglepték az itteni állapotok, nevezetesen az a viszony, amelyben mi az egymást felváltó orosz városparancsnokokkal vagyunk, és az a jóindulat, amelyet ezek irántunk mindenben tanúsítanak. Ilyesmit eddig sehol sem tapasztalt. Az egri érsek tele van panasszal. Állatállományának és borainak 90%-át elvitték a németek, a többit az oroszok. Ómaga — szerintem helytelenül — egy kocsislakásban húzta meg magát, noha az érseki palota érintetlen és üresen áll. Dudás hajdúdorogi püspöknek is sok kellemetlensége volt; ő is kedvétvesztett ember. Ellenben Hamvas püspök tele van bizakodással és tetterekészséggel. Azzal szemben, hogy itt a csonka egyházmegyében mindössze két plébános menekült el és ezek helye is be van töltve, Szabolcsban és Csongrádban egész vidékek vannak, ahol egyetlen pap sincs.

Az itteni állapotokban bizonyára része van annak, hogy mi is igyekeztünk megértést tanúsítani az oroszok iránt és nemcsak nem zárkóztunk el előlük, hanem magunk is kerestük a velük való érintkezést. Az érsek még az ő szemükben is valaki. És az érsek nemcsak szóba áll velük, hanem közbe-közbe ebédre is meghívja őket és elfogadja meghívásukat. Csak a napokban mondták Gombos Karcsinak a parancsnokságon, hogy szívesen vannak az érsek úr társaságában, és szinte aggodva kérdezték, hogy vajon az érsek úr is jól érezte-e magát köztük. Az érintkezés fenntartásában különösen Gombos Karsai nagy mester, aki úgy jár be-ki a parancsnokságon, mintha oda tartozna. Szinte elvárják, hogy mindennap benézzon, ha van ott dolga, ha nincs. A városparancsnok helyettese, egy nagy darab orosz kapitány, a minap egy üveg benzint adott neki öngyújtója számára és tűzkövet; szemmel láthatólag örült, hogy adhatott neki valamit, és biztosította, hogy akármikor literszámba kaphat benzint, csak szóljon, ha kell valami.

Január 13.

Bárd János teológiai tanár két doboz cigarettát hozott Mihályfi János-halmi káplántól. A jó ember maga nem dohányzik, de tudja, hogy érseke dohányos ember és most nem lehet cigarettát kapni, hát elküldte azt a cigarettát, amelyet tavaly a Jánosalmi legényegylet jubileuma alkalmával az érsek számára vett, de akkor nem fogyott el. Hát nem kedves figyelem ez?

A németek összeszedése és elszállítása tovább tart. Szegények rettentően bűnhődnek Hitler bűneiért és hazaárulásukért. A német falvakban jóformán csak gyermekek és öregek maradnak. A férfiakat a 18. életévtől a 45-ig, a nőket 18-tól 30-ig viszik, de ezt nem veszik szigorúan; mennek feljebb is. Sajnos, Jánoshalmáról is elvittek 75 német nevű embert, bár ezek nem is tudnak németül. Ebben már hazai gazembereknek is van részük. Remélhetőleg a megszokott orosz gondosság mellett nem mindenki jut el Oroszországba, akit el akarnak vinni vagy tényleg vonatra raknak.

Ma nálam járt Janzer István számtanácsos, akit a város és járás az ideiglenes nemzetgyűlésbe képviselőnek küldött, és biztosított, hogy mint jó katolikus ember és kongreganista az Egyház érdekeit mindenkor szem előtt fogja tartani.

Január 14.

A városban a politikai helyzet kissé zavaros. A polgári pártok szervezése nehezen megy, bár Gombos Karcsi rengeteget fáradozik. Az emberek fáznak a munkától és a felelősségtől. Az iparosság a Munkás- és Parasztszövetséggel tárgyal, bár hangoztatják, hogy ők nem kommunisták. A városi vezető tisztviselők közti diszharmónia is egyre szembevetőbb. A városvezető és a főjegyző harmadik személyekkel izengetnek egymásnak ahelyett, hogy egymással tárgyalnák meg a dolgokat.

Tegnap megjelent a Kalocsa és Vidéke lap első száma. Nem éppen sikerült, de azért rövidesen 2000 példányt kapkodtak el belőle, bár a kétoldalas lapot 1 pengőért vesztegették. Az emberek, akik harmadfél hónap óta legfeljebb a városházi tábláról értesültek az eseményekről, szeretnék tudni, hogy mi történik a városban, az országban és a világban.

Január 15.

Hallom, hogy Jánoshalmán Mihályfi és Mayer káplánokat is besorozták az elszállítandó németek közé, de az utolsó pillanatban kivették őket a transzportból. Mikor a jánoshalmi csoport Bajára ért, az ottani parancsnok kereste a két papot. Mikor megtudta, hogy nincsenek az elszállítandók között, állítólag azt mondta: Szerencse, mert különben a jánoshalmi parancsnokot fejbe lövettem volna. Úgy látszik, Teheránban az angolok és amerikaiak nagyon komolyan követelték, hogy az Egyházhoz ne nyúljanak hozzá az oroszok.

Tegnap egy orosz orvosnő jelent meg a városházán és koporsót kért. Két orosz katona részeg fejfel egymásra lőtt, az egyik nyomban meghalt, a másikat haldokolva vitték be a kórházba.

P. Kerkait pénteken (12-én) délután három órakor már hajkurászták, hogy azonnal indulnak tovább és ha nem jön, itt hagyják. Tíz perc múlva el is indult az érseki kastélyból, de szombaton délben még itt volt a városban. Mert közben az autót vezető oroszok elmentek inni. Szombaton reggel két hektoliter bort hoztak valahonnan. Megint ittak és a sofőr csak déli egy órára aludta ki magát.

Estefelé egy rádiókészüléket hoztak Bátyáról. Sajnos nem tudom használni, mert váltóáramos hálózati készülék és a mi villanyunk egyenáramos. Talán egyszer elkészül a bajai vezeték.

Január 16.

Ma végre megalakult a Független Kisgazdapárt. A Katolikus Körben tartott alakuló gyűlésen nagy volt a lelkesedés. Hallom, a vidék is erősen szervezkedik. Megvan a remény arra, hogy az iparosság is csatlakozik, mert az iparosság zöme nem lelkesedik a Munkás- és Parasztszövetségért.

Január 17.

Sok bajunk van az újsággal. Az első számot két valaki ismeretlen állította össze a városháza megbízásából. Ezt természetesen mindenki kifogásolta, de azóta is hiába keresünk szerkesztőt. Munkatárs akadna, de a

nevét senki sem akarja vagy meri odaadni. Mindenki fél a felelősségtől, illetve a jövőtől.

A város megint tele van katonasággal. Úgy látszik, a Budapesten harcoló csapatokat pihentetik errefelé, mert a környező falvakban is, amint hallom, rengeteg az orosz. Éjjelre 2000 foglyot jelentettek elszállításra; ezeket Bajára viszik tovább.

Lexi kellemes meglepetés érte. Az oroszok kifizették a nemrég elszállított széna és szalma árát. Egy Király nevű szigorló állatorvos, akit Lexi az uradalomban foglalkoztat, vállalkozott rá, hogy elmegy a pénzért a front mögötti beszerzési csoporthoz. Tolnán meg is kapta a 32 000 pengőt. Sőt írásos rendeletet is hozott 23 darab kélesi ökrök visszaidázásáról. Az ökrök Jánoshalmán vannak. Király holnap meggy értük. Azért csoda lesz, ha meg is hozza őket.

Január 18.

Tegnap este a londoni német leadást hallgattam. A németektől felszabadított európai országok állapotait ismertették egy előadás keretében. Mindenféle különleges bíróságok működnek, amelyeknek feladata a háborús bűnösök felelősségre vonása. Mindenhol a bosszú szelleme dolgozik, csak Finnországban nem. Ott nincsenek különleges bíróságok és nem vonnak felelősségre senkit; ott nem azzal kezdik az újjáépítést, hogy fizikailag vagy erkölcsileg kivégeznek mindenkit, aki eddig szerepet játszott országuk történetében; ott a háborús kormánynak miniszterei éppen olyan akadálytalanul és zavartalanul részt vesznek a most folyó parlamenti választási harcban, mint bárki más. Úgy látszik, elég a gondjuk és bajuk az oroszokkal, nem tetézik belső egyenetlenségek szításával is. Az elmúlt években sokszor emlegettük büszkén a finnekkel való rokonságunkat. Vajon követni fogjuk-e a rokonokat ebben az erkölcsi nagyságról tanúskodó magatartásban is? Vagy most is azzal kezdjük az újjáépítést, hogy először egy sereg embert lehetetlenné teszünk és egymást marjuk? Ma már könnyű beszélni. De hol voltak a mindentudók három évvel ezelőtt, mikor a németek Moszkva és Alexandria előtt állottak?

Az bizonyos, hogy a magyar népnek nem kellett ez a háború, de nem kellett kormányainknak sem. Legfeljebb egypár tábornok és a fiatal tiszt urak lelkesedtek érte, akiket német bajtársaik sikerei elkápráztattak.

De ezek is inkább csak elméletben, mert amíg lehetett, itthon csörtették kardjukat és hódították meg a világot, a frontra a tartalékos tiszteket küldték. Amit kormányaink tettek, kényszerből tették és azért, hogy az országot a német megszállástól megmentseék. A háborús évek alatt ismételtlen volt alkalmam beszélni Horthy kormányzóval. Ő Hitlerékről mindig mint közönséges gengszterekről beszélt, akiktől szívesen szabadult volna, ha lehetett volna. Az olaszoknak a háborúból való kiugrása után egyesek tanácsa ellenére csak azért nem követte a példát, mert akkor a németek még elég erősek voltak ahhoz, hogy tönkre bombázzák városainkat és kirabolják az országot, és Magyarország területén nem álltak szövetséges seregek úgy, mint Olaszországban, sőt a magyar határok közelében sem. Ezt ő maga mondta el nekem, mikor 1943 őszén nála voltam. Ma persze könnyű azt mondani, hogy inkább vállalni kellett volna bármit a németek részéről, de mit szóltunk volna ehhez akkor? És mit szólnánk ma, ha a németek a kormányzó eltávolításával már akkor nyakunkra ültették volna Szálasis és bandáját?

Más elbírálás alá esnek természetesen azok, akik 1944. október 15-én szembehelyezkedtek a kormányzóval és a törvényes kormánnyal és ezzel okai lettek az ország további pusztulásának.

Tegnap estefelé megérkeztek a jelzett magyar foglyok, katonák és civilek vegyesen. Hamarosan jelentették, hogy két pap is van köztük, akik kérnek, hogy szabadítsam ki őket. Ma reggel embereim (Lexi és Miskei) mindenfelé keresték őket a foglyok közt, de sehol sem találták. Pedig talán sikerült volna őket kiszabadítani, mert az orosz tisztek váltig állítják, hogy papokat nem visznek el. De talán nem is baj, hogy a szerencsétlenek között papok is vannak. A foglyokkal való bánásmód nem emberi. Reggel, amint hallom, jólelkű asszonyok meleg levest akartak nekik adni; a közelükbe sem engedték őket. Állítólag még vizet sem adtak nekik. A városon úgy hajtották keresztül őket, mint valami állatcsordát. Voltak köztük betegek, akik már alig vonszolták magukat.

Mikor ezeket hallottam, eszembe jutottak az alig nyolc hónappal ezelőtti események. Akkor a zsidókat hajtották így étlen-szomjan Endre és Baky pribékjei. Az egyik dunántúli állomáson, szemtanú elbeszélése szerint, magyar csendőr le akarta szűrni azt a katonát, aki a túlsúfolt vasúti kocsiban szomjúságtól gyötört zsidóknak egy vödör vizet akart beadni. A kalocsaiakat elszállíttatásuk előtt meglátogatta P. Buzna S. J., hogy a katolikusokat ellássa a szentségekkel. Alig engedték be hozzájuk.

Olyan állapotban találta a szerencsétleneket, hogy eljövetelekor azt mondta a rájuk felügyelő magyar tisztnek: Kívánom, hogy Isten legyen irgalmasabb Önhöz, mint amilyenek Önök voltak ezekhez a nyomorultakhoz. Reményi-Schneller minisztertől hallottam a nyáron Balatonfüreden, hogy az egyik dunántúli állomáson repülő hídról incognito végignézte egy zsidókat szállító vonat rakodását; leírhatatlan jeleneteknek volt a tanúja; a dolgot minisztertanácson szóvá tette, de Imrédyék letorkolták. Ki tudja, hányan helyezeltek akkor Bakyéknak azok közül, akik ma megbotránkoznak a magyar foglyokkal való bánásmódon! És eszembe jutott, amit a nyilasoknak a budapesti zsidókkal való bánásmódjáról nemrég hallottam. Hiába, minden bűnért bűnhődni kell; a nemzet nevében elkövetett bűnökért is. Néha az Isten malmai gyorsan őrölnek.

Január 19.

Ma egy esztendeje az egész ország Szent Margit magyar királyleányt ünnepelte, akinek imái és vezeklései 700 esztendővel ezelőtt megmen tették az országot és akit a Szentatya néhány hónappal előbb a szentek fénykoszorújával ékesített fel. Szentté avatása a kelet felől fenyegető veszély idején biztató jel volt a számunkra, hogy az Isten nem hagyja el népünket: hogy most is meg fogja menteni hazánkat. És egy esztendővel a szentté avatási ünnepségek után városaink romokban hevernek és az ország 4/5 része ellenséges megszállás alatt van. Igaz, addig is, azóta is sok minden történt szerencsétlen hazánkban, ami joggal kihívhatta ellenünk Isten haragját és aminek kiengesztelésére nem volt elég a jók imája és vezeklése. További kemény megpróbáltatások tüzében kell megtisztulnunk, hogy az Isten irgalmára megint méltók legyünk.

Az éjjel egy orosz ezredes volt vendégünk két tiszttel. Szörnyen meg volt hatva, hogy ilyen előkelő helyre szállásolták be. Nagyon jól érezte magát. Mikor reggel elköszönt, nagyon hálálkodott és meghívott Moszkvába. A végén emlékül egy névjegyet kért. Fényképet adtam neki. Jóska inasnak, aki különben megállapította róla, hogy úri ember, mert rendszeren eszik, azt mondta, hogy ezt a fényképet mindenkinek megmutatja, amerre csak jár; hadd lássák, hogy kinek volt ő a vendége Kálósán. Innen Székesfehérvárra indult, mégpedig a dunaföldvári hídon át, amelyet még a múlt héten helyreállítottak. Tűrhetően beszélt németül.

Január 20.

Tegnap egész nap nagy volt a forgalom. Rengeteg teherautó ment át a városon. Délután erős dübörgések hallatszottak északnyugati irányból. Az esti rádiójelentések szerint a német—magyar csapatok Székesfehérvárnál áttörték az orosz vonalat; a harcokba repülők is beavatkoztak; úgy látszik, a dübörgések bombarobbanások voltak. Ilyenformán ezredesünk aligha jutott el Székesfehérvárra.

Magyar és német jelentések szerint is Pesten megszűntek a harcok. A védők a budai oldalra húzódtak vissza felrobbantván maguk mögött a pótolhatatlan Lánchidat és a világ egyik legszebb hídját, az Erzsébet hidat. Az oroszok újabb 20 000 foglyot jelentettek Budapestről.

Az éjjel az egyik haszontalan magyar tolmács jóvoltából egy sereg orosz telepedett be a kastélyba, jöllehet a kastélyt az orosz parancsnokság csak törzstiszteknek jelölte ki szállásul. Két tiszt és egyikük felesége a földszinti vendégszobákban, hatan a portán aludtak. A kapubejáratban három hatalmas teherautó állott. Az oroszok, úgy látszik, jól érezték magukat a meleg szobákban; persze ennivalót is kaptak. Sehogy sem akartak elmenni, sőt egyre többen lettek. Délután a portán már alig lehetett mozogni tőlük. Végre a városparancsnokság segítségével sikerült elzavarni őket. Egyébként tisztességesen viselkedtek.

A nap folyamán két fogolycsoportot is hajtottak át a városon. Pest környékén összeszedett polgári egyének voltak, köztük két bácskai származású kalocsai kisszeminarista is. Egyikük (Schwendeman) mindig nagy német volt; a másik (Hegedűs) Érsekhalmon volt több társával. Mikor az ottani intéző motyójával Dunántúlra menekült és a cselédek közül senki sem vállalkozott megrakott szekerei elhajtására, Hegedűs két másik társával vállalta a kocsis szerepét. Kalocsán a P. Subregens leparancsolta őket a szekerekről. Két társa engedelmeskedett, ezeknek nincs semmi bajuk, Hegedűs nem.

Az este ideért fogolytranszportból három eleven szemű magyar diáknak sikerült meglógnia. Eldugtuk őket. Szent István napján szedték őket össze. Eddig Cecén voltak. Egyik napról a másikra hitegették őket, hogy majd elmehetnek. A székesfehérvári áttörés miatt aztán hirtelen elindították őket Bajára. Itt majd meglesznek, amíg haza nem mehetnek.

Kellemes meglepetés érte Arató itteni villamostársasági igazgatót néhány emberével. Bajáról hazafelé jövet Dusnok és Bátya között találkozott az egyik fogolycsoporttal. A csoportból még Dunapataj táján néhányan megszöktek. A csoportot kísérő katonák észrevették, hogy foglyaik megfogyatkoztak. Jó orosz módszer szerint úgy segítettek magukon, hogy egyszerűen magukkal vitték az útjukba eső Aratóékat. Szerencsére egy bátyai ember meglátta a dolgot. Lóhalálában bejött Kalocsára és jelentette az itteni postafőnököknek, ez pedig Gombos Karcsinak. Gombos átment a parancsnokságra, aki aztán Aratóékat kiszabadította kellemetlen helyzetükből. Hallom, mások is jártak így. Így aztán nem csoda, hogy fogolyszállítások idején senki sem mer kimozdulni.

Látva ezeket a fogolyszállítványokat, megint csak hálát kell adnunk az Istennek, hogy mi legalább eddig, olyan szerencsésen úsztuk meg a dolgot.

Király szig. állatorvos üres kézzel tért vissza Jánoshalmáról. Egy az első világháborúból itt ragadt orosz, aki szép vagyont szerzett Jánoshalmán és most nagy hatalom, eltüntette az uradalom ökreit. Ennek a gazembernek se lesz tanácsos itt maradnia, ha az oroszok egyszer elmennek Magyarországról.

Az éjjel agyonlőttek egy Somogyi nevű embert. Két orosz katona akart erőszakoskodni a feleségével. A szerencsétlen ember a városparancsnokságra akart futni segítségért. Egyikük utána lőtt és eltalálta.

A Pestre menekültek visszaszállingóznak. Ma megérkezett Máté-Tóth Jenő káptalani ügyész a feleségével a Malinovski orosz marsaltól rendelkezésére bocsátott autón.

Január 21.

Tegnap külföldi rádiójelentések szerint az egyesült nemzetek Moszkvában aláírták a magyar kormánnyal kötött fegyverszüneti szerződést. Ma közzétették a szerződés pontjait. Ezek szerint az 1938 óta visszacszerzett területekről ki kell vonulnunk, 6 év alatt 300 millió amerikai dollár hadikárpótlást kell fizetnünk és a németek elleni háborúhoz 8 hadosztályt kiállítanunk. A német barátságért nagy árat kell fizetnünk.

A Székesfehérvárnál áttört magyar—német csapatok tovább törtek kelet felé, sőt az éjféli magyar jelentés szerint egyik ponton elérték

a Dunát. Miután a keleti arcvonalon a Balti-tengertől a Kárpátokig mindenhol verik a németeket, sőt a Dunától északra is és egyre mélyebben nyomulnak be Kelet-Poroszországba, nem tudom, hogy mi értelme van ennek az erőlködésnek, hacsak az nem, hogy az oroszokkal karöltve minél jobban elpusztítsák Magyarországot.

Az oroszoknál egyre érdekesebb megfigyeléseket lehet tenni.

A nemrég ide bekvártélyozott orosz tábornokot és tisztjeit természetesen megkínáltuk vacsorával. A tábornok nem tisztjeivel evett, hanem külön — a tisztek a maradékot kapták meg —, de asztalához ültette a vele jött kalocsai tolmácsot, akinek vele kellett ennie. A legutóbb itt beszállásolt ezredes pedig Jóska inassal vacsorázott és reggelizett. Először azt hittük, hogy ez hozzátartozik a demokráciához, de aztán rájöttünk, hogy megmérgezésről félnek. Tegnap a géderlaki kántortanító behozott egy ismerős orosz tisztet, akinek innen a frontra kellett mennie. Kujáni öméltósága éjszakára vendégszobájában helyezte el. Mikor Kujáni úr, aki a kastélyban alszik, elbúcsúzott tőle, aggódva kérdezte, hogy nem fogják-e a házbéliek éjjel elvágni a nyakát.

Általában igen jól érzik magukat Magyarországon. Ellenben, úgy látszik, különösen az intelligensebb tisztek egyáltalán nincsenek elragadtatva az oroszországi állapotoktól. Az legutóbb itt járt ezredes egyik tisztje, egy jóarcú őrnagy, Jóska inasnak azt mondta, hogy ő nem megy vissza többet Oroszországba, hanem Magyarországon marad. Másokról is hallottam már ilyenfajta kijelentéseket.

Mások viszont leszámolni készülnek a mostani rezsimmel. Mikor az egyik jóra való tiszt elbúcsúzott itteni házigazdájától és a házbéliek azt mondták neki, hogy majd a háború után meglátogatják, azt felelte, hogy Oroszországba ugyan ne jöjjenek, mert ott a háború után olyan felfordulás lesz, amilyent még nem látott a világ. Ezt el is lehet hinni. Mert hogy az orosz katonák, akiknek itt a csirke- és kacsapecsenye sem elég jó már, otthon megelégedjenek azzal, amit eddig kaptak, az ki van zárva.

Az angolokban nem bíznak. Azt mondják, hogy ők csak addig keltenek az angoloknak, ameddig ezeknek szükségük van rájuk. Akkor aztán cserben fogják őket hagyni. Történelmi tudásuk nem nagy, de annyit, úgy látszik tudnak, hogy Anglia mindig csak a maga érdekeit nézte.

Az egész várost megfekszi az a nyomott hangult, amelyet az áthajtott foglyok látása kelt az emberekben. Ma délelőtt megint két csoportot hajtottak át. Az éjjel hárman meghaltak a szerencsétlenek közül, har-

minchetet dr. Murányi és Gombos Karcsi utánjárására itt hagytak; ezek annyira le voltak gyengülve, hogy a szomszéd községig se jutottak volna el. Ezeket bevitték a kórházba. Köztük van az egyik kelenföldi káplán, illetve expositus.

Az emberek nem tudják megérteni, hogy miért hurcolnak el annyi polgári egyént. Némelyek szerint ennek magyarázata részben az, hogy a katonák javarészt az utolsó pillanatban polgári ruhát öltenek és elbújnak, hogy a fogságtól megmeneküljenek; azért aztán az oroszok, hogy győzelmük dokumentálására megfelelő számú foglyot mutathassanak fel, bosszúságukban a szegény, polgári lakosságot fogják össze és hajtják el. Az oroszokra ez rávall, viszont alávalóság a „hősoktól”.

Január 22.

Külföldi rádiók Churchill kijelentését és a Times cikkét fűjják arról, hogy a magyar fegyverszüneti feltételek nem mondhatók kegyetleneknek; a finn, román, bolgár fegyverszüneti szerződések után a magyarokat ezek a feltételek nem lephették meg; mint Hitler csatlósai nem várhattak mást. Úgy látszik, ők maguk is érzik, hogy nagyon is kegyetlenül bántak el velünk, azért mosakodnak. A románokra meg éppenséggel kár hivatkozniuk; azok sokkal jobban benn voltak ebben a háborúban, sőt nekünk részben miattuk kellett belemenni, és mégis megkapják jutalmul Erdélyt, amely a történelem során soha sem volt az övék. Abban azonban igazuk van, hogy mást nem várhattunk. Anglia évszázadok óta a világ legnagyobb zsványja. Néhány évtized óta méltó párjára akadt az Amerikai Egyesült Államokban. Egyelőre a két zsvány összetart, mert egyformán félnek a sárga fajtól és a szlávságtól, sőt cinkostársnak befogadták maguk közé a Szovjetet is. Anglia nem dezavualhatja cinkostársát, amely a fegyverszüneti feltételeket diktálta, tehát helyesel. De fél, hogy előbb-utóbb utoléri a zsványok sorsa. Azért beszél Churchill folyton arról, hogy Angliának, az Egyesült Államoknak és a Szovjetnek nemcsak ebben a háborúban kell összetartaniuk, hanem a háború után is, mert csak ez biztosítja a béke állandóságát és a népek boldogságát. Egy időre ez talán sikerül is, de meddig? Eddig még minden rablóbanda összeveszett a koncon. A világ hatalmasai pedig már sok térképet szerkesztettek és mindig azt hitték, hogy örökre elintézték a világ sorsát. És meddig tartott?

Január 23.

Német és magyar csapatok visszafoglalták Székesfehérvárt és tovább nyomulnak kelet felé; az éjjeli magyar jelentés szerint 25 kilométerre megközelítették Budát. Budán viszont az angol jelentés szerint az utolsó háztömbökért folyik a harc.

Gombos Karcsi próbálja megszabadítani Dulovics Árpád ny. miniszeri tanácsost az oroszoktól. Szegénynek idegei már teljesen felmondták a szolgálatot; beszéde zavaros. Kezdetől fogva nyomorgatják az oroszok. Most is tele van az istállója lovakkal, lakóházában pedig a Gepu rendezett be különféle raktárakat és egyébként is úgy megszállták, hogy családjával egy szobába szorult be.

Az oroszok napok óta nagy munkában vannak. Az elmenekültek lakásaiból hordják el a bútorokat. Ahová orosz katonák kvártélyozták be magukat, ott már sok mindent összetörtek vagy nagyilelkűen elajándékoztak. Ami megmaradt, azt most összehordják. Hogy mi a tervük ezekkel a bútorokkal, nem tudjuk, talán ők se.

A kelenföldi káplánt sikerült végleg kiszabadítani és a kórházból a szemináriumba áthozni. Nekem kellett felelősséget vállalnom érte, nevezetesen azért, hogy nem fog kémkedni.

A szökött foglyok közt van Hamvas püspök úr unokaöccse is. Ő is itt van egyelőre a kastélyban. Idővel talán eljut Szegedre. Mikor csoportját továbbindították, sikerült beugrania az árokba és a hó alatt megbújni. Kalocsán többeket is rejtegetnek.

Január 24.

Az éjjel német repülők jártak Kalocsa fölött. Egy éppen a jezsuiták kertje mellett teljes reflektorokkal Dunapataj felé haladó orosz teherautó-karavánra néhány száz öklömnyi bombát dobtak. Egy autó sérült meg jelentéktelenül és egy orosz sofőr halt meg. A környéken azonban egy sereg ablak betört és néhány háztetőt átlukasztottak a bombák; szerencsére a plafont nem ütötték át sehol s így emberéletben nem esett kár.

Lexi, aki megint háromnapos körúton volt a gazdaságokban és körújáról estefelé tért vissza, a látottak miatt igen ideges; egyre fogadkozik, hogy agyonver egy pár muszkát. Biztatom, hogy lesz ez még rosszabbul is.

Elvégre nem várhattuk az oroszoktól, hogy angol lordok módjára fognak viselkedni. És még mindig hálát adhatunk az Istennek, hogy úgy vagyunk, ahogyan vagyunk. A budapestiek, ahogy a visszatért menekültektől halljuk, három hétig nem kerültek ki a pincékből; az utcák tele voltak halottakkal, akiket nem lehetett eltemetni; a pincékben nem volt se villany, se víz, de volt bűz és kétségbeesés. És mi lehet a Dunántúlon, ahol ide-oda hullámszanak a harcok.

Az oroszok néhány napja elfoglalták Kassát és ma Rozsnyót. Mindenütt előre mennek, csak a dunántúli arcvonalon szorították őket vissza; ezért aztán mi sem tudunk megszabadulni tőlük.

Január 25.

A kastély megint tele van oroszokkal. Az éjjel egy tábornok jött feleségével, egy csomó tiszttel és négy sofőrrel. Jóska inasnak először a tisztekkel, aztán a tábornokékkal kellett ennie. Úgy látszik, ezek is félnek, hogy megmérgezzük őket.

A német—magyar csapatok visszafoglalták Felsőgallát. A Rádió Budapest szerint a Szálasi-kormány külön bizottságot alakít az orosz garázdálkodására vonatkozó adatok összegyűjtésére. Az eddigi panaszok: Nőket becstelenítettek meg, a gazdáktól elvitték jó lovaikat és agyonhajszolt gebéket adtak nekik helyükbe. Ezenél mi különbeket regélhetnénk. Ezzel szemben viszont az oroszok rémregényekbe illő dolgokat mondanak a németek és magyarok viselkedéséről Oroszországban. Az esztendő óta háborúskodó katonák persze nem angyalok egyik oldalon se, a baj csak az, hogy ártatlan embereknek is szenvedniük kell, viszont akik a háborút megcsinálták, azoknak kutya bajuk. Állnának ki csak 48 órára Hitler, Szálasi, Churchill és Sztálin oda, ahol hóban, fagyban golyók fütyülnek és tankok dübörögnek! Akkor hamarosan béke lenne!

Január 26.

Ma jelentkezett nálam Mihály Ferenc V. éves teológus. Tegnap érkezett Kalocsára. A teológusoknak október 9-én történt elbocsátása után tized-

magával a szombathelyi szemináriumba ment, onnan november közepén rokonaihoz a Tolna megyei Tamásiba. Itt érte az orosz megszállás. Most innen jött meg gyalog a Duna jegén át. Társairól nem tud, de valószínűnek tartja, hogy többnek közülük be kellett vonulnia a katonasághoz, mert kevéssel az oroszoknak Tamásiba való bevonulása előtt behívási parancs jelent meg. Szombathelyi tartózkodása alatt több bombatámadást élt át. Egyik alkalommal telitalálatot kapott a IV. kerületi Jézus Szíve-templom láncos bombával és egy faldarab kivételével teljesen romba dőlt. Az idegenek száma már novemberben 16 000 volt Szombathelyen.

A dunántúli arcvonalon, úgy látszik, megakadt a német—magyar előnyomulás. A rádiók már orosz ellentámadások visszaveréséről beszélnek.

A magyar és német állomások szerint a dunántúli visszafoglalt községekben óriási az elkeseredés az oroszok ellen. A férfiak fegyvert kérnek, hogy az oroszok ellen mehessenek és bosszút állhassanak azokért a gázságokért, amelyeket rajtuk elkövettek. Nem hiszem, hogy sok fegyverfogható férfi maradt ezekben a községekben s így ezzel a propagandával csak ártanak ennek a szerencsétlen vidéknek. Dunapentelén a nemzetőrök rálőttek a visszavonuló oroszokra és három tisztet agyonlőttek. Ennek hatása alatt itt rögtön elszedték a fegyvereket a nemzetőroktől. Most aztán bottal vigyázhatnak ránk. És mi lesz, ha az oroszok visszakérülnek Dunapentelére? Pedig visszakérülnek. És hol lesznek akkor ezek a hősök, akik azt hitték, hogy három orosz agyonlövésével megnyerik a háborút?

A szegedi tanoncinternátus felszerelését 30 inasgyerekkel még az oroszok bevonulása előtt Kalocsára hozták. Kaposi papigazgató hamarosan eltűnt, itt hagyva a fiúkat és felszerelést egy Titán nevű felügyelővel. Titán három hete elindult Szegedre körülnézni, hogy nem lehetne-e a fiúkat visszavinni. Most visszafelé jövet egy diákfiúval és egy inasgyerekkel felkérdezkedett egy orosz autóra. Csomagaikat felrakták a kocsira, a diákfiú is felmászott rá; mikor az inasgyerek is kezdett felkapaszkodni, a gazember orosz belelépett a gázba és elrobogott. Az inasgyerek éppen csak le tudott ugrani a kocsiról, hogy ne kerüljön a kerekek alá. A diákfiút néhány kilométernyi út után szintén lezavarta a muszka a kocsiról. Szegényeknek mindenük odaveszett, amit magukkal hoztak.

Január 27.

Harmadik napja van a kastélyban az említett orosz tábornok a feleségével, de még nem láttam őket. Igaz, napközben a tábornok soha nincs itthon. Azt mondják, szimpatikus ember, elégedett és mértékletesen iszik. Hallom, erősen érdeklődik, hogy milyen ember az érsek és hogy nagyon haragszik-e az oroszokra. Felesége, hallom, nagyon kedves fiatal asszony.

Jóska a zseblámpámba két batériát szerzett a tábornok egyik sofőrjétől.

Délután Drágszélről 50 tinót hajtottak el Miskére. Estére a városparancsnok segítségével Lexi visszaszerezte őket. Vajon mennyi időre? Mert hogy nem nyugszanak, amíg mindenből ki nem fosztanak bennünket, az bizonyos.

A város csak úgy hemzseg az oroszoktól. Hallom, a környék is tele van velük. Egész nap repülőgépek dübörögtek fölöttünk. Úgy látszik, valamire készülnek, hogy kiköszörüljék azt a csorbát, amely a Dunántúlon érte őket. Csak már vinné őket valami jó szél innét minél messzebbre!

Sokat emlegetjük mostanában Cserenkovot és Dalickit. Úgy hallottuk legutóbb, hogy Székesfehérváron vannak. Kár volna értük, ha baj érte volna őket.

A városparancsnok vissza akarta vitetni az ide küldött rádiót, amelyet különben sem tudtam használni. Ez is a dunántúli események hatása alatt történt. A tábornokné éppen a portán volt, mikor a parancsnokságtól ide küldött katona a rádiót el akarta vinni. Egyszerűen lefoglalta magának, mondván, hogy ő majd átalakíttatja magának és ha elmennek, itt hagyja az érseknek.

Január 28.

Az oroszok hadikórházat akarnak berendezni. A kisszemináriumban, amely magyar hadikórház is volt, minden a rendelkezésükre áll, de ez nem kell nekik; ellenben kell a közkórház új szárnya, amely nem használható, mert az egész épületben nincs egyetlen kályha sem, a központi fűtés pedig szén és villany hiányában nem helyezhető üzembe. Persze kémények sincsenek. Amilyen örültek, képesek lesznek az el-

menekültek lakásaiból összehordani a kályhákat, aztán kiverni egy-egy ablakszemet és azon keresztül kivezetni a füstöt a kórtermekből; csak az ne történjék, amit a józan ész diktálna.

De így van ez az egész vonalon. A villanyt nem engedik átvezetni Bajánál a Dunán, ellenben nem kevesebb mint 270 darab petróleumlámpát követelnek a városon akkor, amikor semmit sem lehet kapni. És ugyan meddig fognak ezekkel világítani? Biztos, hogy egy hét múlva a fele se lesz már használható. Ezek akkor is összetörnék őket, ha a lámpacilindereket vasból lehetne készíteni.

A szőlőkben Czár Menyus hőstettéről beszélnek. A minap szomszédságában egy orosz katona erőszakoskodni akart egy asszonnyal. Az asszony jól fejbeverte a muszkát; aztán elszaladtak Menyus barátunkért. Menyus két más férfi segítségével lefogta az orosz, szabályszerűen megkötözte és bekísérte a parancsnokságra. A ruszki útközben ordított, de senki se segített rajta. Hogy mi történt vele, nem tudják, csak annyit tudnak, hogy a parancsnokságon kihallgatásukkor az orosz tiszt dühösen lemarházta és ott fogta.

Délelőtt nagy tanácskozás volt a városházán a munkaszolgáltatás, illetve ennek megváltása ügyében. Először teljesen rendszertelenül ment a dolog. Mikor az oroszok munkásokat igényeltek, a város kidoboltatta, hogy ezek és azok, ennyien és annyian itt és ott jelentkezzenek. Ment, aki ment. Aztán a Munkásszövetség vállalta, hogy a szükséges munkáslétszámot kirendeli, a város fizessen ezeknek napszámot azon összeg terhére, amelyet a lakosságra munkaváltság címen kivet. A megváltási összeget rengeteg tanácskozás után ki is vetették, a befolyt mintegy 100 000 pengőt — hogy kinek az intézkedésére, azt nem lehet tudni — kiadták a Munkásszövetségnek, amely aztán gavallérosan fizette embereit; 20 pengős napszámokat fizetett sokszor semmittevésért. De a kommunistáknak „jól jött” a dolog, mert így akkor is jó napszámot kaptak, amikor mint sorosok ingyen lettek volna kénytelenek dolgozni. Ezt az eljárást sokan nehezményezték; sokan egyszerűen nem fizették meg a rájuk kivetett munkaváltságot. Mikor aztán a befolyt összeg elfogyott és a városvezető a Munkásszövetség által megállapított napszámot a normálisra szállította le, a Munkásszövetség a munkáskirendelést megtagadta. Egy hete aztán Lukács, az Árpád Rt. elcsapott üzletvezetője, új tervet dolgozott ki és ennek végrehajtását — hogy tulajdonképpen kinek megbízásából és milyen minőségben, azt megint nem

lehet kihámozni — meg is kezdte kiirendelvén mindenek előtt az érseki uradalom cselédjeit munkára és egypár papot lóápolásra. Az új rendszer sem tetszett az embereknek. Ezért kellett ma tanácskozni. Egyelőre az ügy megrekedt. Hogy a legegyszerűbb megoldást miért nem választják, nem tudom. Írják össze a munkaszolgáltatásra köteles férfiakat és bízzák rájuk, hogy mikor a sor rájuk kerül, személyesen tesznek-e eleget kötelezettségüknek, vagy állítanak-e valakit maguk helyett. Ha úgy tetszik, a város maga is vállalhatja megfelelő napszám befizetése ellenében a helyettes kirendelését. Elég ember akadna Kalocsán, aki a munkát megfelelő napszámmért vállalja és ezek nyilvántartása sem okozna különösebb gondot.

Hamvas püspök úr unokaöccsének ma Gyetvai Péter kiadta az útját. Igazi pesti alak volt, aki mindent jobban tudott és mindenhez jobban értett, mint mindenki más, csak éppen dolgozni nem volt hajlandó a kosztjáért és a szállásért, sőt a többieket is visszatartotta a munkától. A három diáktól már a második napon 100 pengőt kért kölcsön.

Január 29.

A magyar rádió tegnap esti jelentése szerint a dunántúli arcvonalon az oroszok két irányban is erősen támadnak, külföldi jelentések szerint több községet el is foglaltak. A kastélyban levő oroszok készülődnek.

A városban napok óta szánokat és kocsikat lehet látni megrakva ágyneműkkel. A környező falvakból hordják össze a kórházi felszereléshez szükséges dolgokat. Mégis elővették a józanabb eszközöket és a kisszeminárium mellett döntöttek.

Január 30.

Ha a szövetségesek hírei megfelelnek a valóságnak, akkor talán mégis kifelé megyünk a háborúból. A keleti fronton az oroszok olyan erővel és sikerrel támadnak, hogy az egyik frontszakaszon már csak 180 kilométerre vannak Berlinton.

A kastély oroszai az éjjel javarészt elmentek, csak a tábornokné van itt egy sofőrrel.

Egész nap berregtek a repülőgépek és a késő éjszakáig tompa robbanások hallatszottak északi irányból. Nem tudjuk, mire vélni a dolgot. Az emberek meg vannak ijedve. Attól félnek, hogy ha az oroszokat visszanyomják, innen is elhurcolják magukkal a férfiakat.

Ma megalakult a szellemi munkások érdekképviselőlete. Gombos Karsci biztatására szervezik a demokrata polgári pártot, a nemzeti parasztpártot és a szociáldemokrata pártot. Igyekszünk a nemzeti bizottságban és a megalakítandó városi képviselőtestületben biztosítani a polgári többséget a kommunistákkal szemben, akik úgyis csak addig játszhatnak itt remélhetőleg szerepet, amíg az oroszok itt vannak. Mindenestre érdekes, hogy a szociáldemokrata párt szervezését is papnak kell elősegíteni. A polgárság, főleg a vezetésre hivatott emberek iszonyúan gyámoltalanok vagy kényelmesek, talán félénkek is. Csak attól tartok, hogy ha majd kezd menni a dolog, lesznek, akik jó kalocsai módszer szerint belerondítanak a dologba és felborítanak mindent.

Hitler a hatalom átvételének 12. évfordulóján beszédet intézett a rádióban a német néphez. Az angolok hanglemezekről idézték régebbi beszédeit. Hát bizony a régebbiek és a mostani közt óriási a különbség. A németeknek, úgy látszik, különösen az tetszett, hogy a német népet az Isten teremtette, Hitlerék az Isten alkotását védik, mikor a német népért harcolnak, azért az Isten nem hagyhatja el őket, tehát győzni fognak. Az sem utolsó, hogy Hitler már nem tartja a német emberrel összeegyeztethetetlennek az alázatos leborulást az Isten előtt. Kijelentette, hogy térdre borulva kér kegyelmet és áldást népe számára. Csak az a baj, hogy egy kicsit későn kezdi. Ha 1933-ban tette volna meg ezt és pedig őszintén és komolyan, nem jutott volna oda, ahol ma van. De akkor még nem volt szüksége az Istenre. Nem volt szüksége rá két esztendővel ezelőtt sem, amikor csapatai még Sztálingrádnál és a Kaukázusban álltak. Most, amikor Kelet-Poroszország el van vágva a birodalomtól, Brandenburgban orosz tankok dübörögnek és milliós tömegek menekülnek hóban, fagyban a birodalom belseje felé, más a helyzet. A csodafegyverek nem születtek meg vagy nem váltak be; az emberek nem üvöltöttek: „Das danken wir dem Führer.” Most hát jó volna, ha az Isten elfelejtené a rosenbergi Mythost, a Hitlerjugend és az SS istentelenkedéseit, a papok és szerzetesek elleni aljas hadjáratot, a kolostorok lefoglalását, mindent, mindent, amit a nácik 12 év alatt az isteni és természettörvények ellen elkövettek, azt is, hogy trónjára Hitlert

ültették, és csodát tenne. De tesz-e? Úgy biztosan nem, ahogyan Hitler gondolja.

Január 31.

Ma három hónapja, hogy az oroszok megszállták Kalocsát. Az ember azt gondolná, hogy három hónap alatt kialakult valami rendszer, amelyhez a mindennapi életben alkalmazkodni lehet. Sajnos, az oroszok ki- és beszámíthatatlanok. Városparancsnokaink részéről sok jóindulatot tapasztaltunk és sok segítséget kaptunk, de ők maguk is tehetetlenek ezzel a garázda társasággal szemben. Az embernek minduntalan megáll az esze és csodálkozva kérdezi: Kik ezek tulajdonképpen?

Lexi tegnapelőtt Böddön járt. Kevéssel előtte hajtották el onnan az uradalmi ökröket Dunapatajra. Hogy kik? Hát az oroszok. Szükségük volt rájuk? Dehogy. Egypár bolondnak éppen ehhez volt kedve. Hát elvették és beterelték lakószobákba. Mikor Lexi Böddről utánuk ment, még így voltak elhelyezve. Másnap a dunapataji parancsnok visszaadatta őket. Egy pár cselédmarhát is elvittek. Mikor a cselédek arra hívatkoztak, hogy ők szegény emberek, ne bántsák jószágjukat, a felelet az volt: Ez nem igaz; a cselédember szegény ember; Oroszországban a szegény ember együtt él állataival; akinek az állata istállóban van, az nem szegény ember, hanem burzsuj. A dunapataji bírónak az ottani őrnagyparancsnok írást adott, hogy mint közügyekben fáradozó ember, mentes a beszállásolásoktól. A minap orosz katonák akarták magukat bekvártélyozni hozzá. Megmutatta nekik az írást. Erre dühbe gurultak, az írást földhöz vágták, leköpték, megtiporták és csak azért is betelepедtek egy szobába harmincan. Eddig semmiféle hatalom nem tudta őket kizavarni onnan.

A városparancsnok helyettesével és két Előszállásról most idekerült alezredessel ma nálam volt ebéden. Jó 40 percig kellett rájuk várni.

Február 1.

Estefelé jó ideig megint sorozatos robbanásokat lehetett hallani északnyugati irányból.

Gombos Karcsi elkeseredetten jött haza. Három óra hosszáig veszködtek a városparancsnok helyettesével az újság legközelebbi számán. Ez a jó ember, úgy látszik, rettentően fél a felelősségtől, a magyar viszonyokról halvány sejtelve sincs, a tolmácsok gyatrák, nem tudják a dolgokat kellőképpen lefordítani, illetve megmagyarázni, azért aztán csak olyan közleményeket enged leadni, amelyek más lapokban már megjelentek. Az újságot egyébként Kerner szemináriumai rektor szerkeszti Janzer István képviselő nevében.

Néhány napja Kalocsa szenzációs dolognak volt tanúja. A főutcán orosz katonák gyakorlatoznak. Ha nem is díszlépésben, de szabályszerűen menetelnek és egyéb rendes dolgokat is csinálnak. Hallom, altisztképző iskolát nyitottak, hát innen a csoda.

Február 2.

Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe ragyogó napsugárral köszöntött ránk, a háztetőkről csurgott a víz, a medve visszabújhat az odújába, mert a néphit szerint a télnek még nincsen vége.

Amitől tartottam, az úgy látszik hamarább bekövetkezett, mint gondoltam. Kerner rektor a székesegyházból hazafelé jövet igen magyarázott a kalocsai pártokról. Hiába tipródtam a kastély kapujában a felázott kövön, mert a lábam majd lefagyott, csak beszélt, beszélt, és mikor otthagytam, még mindig beszélt, sőt mikor már felfelé jöttem a lépcsőn, még akkor is magyarázott. Néhány nappal ezelőtt már megizentem neki és ma újra megmondtam, hogy mielőtt várospolitikai és pártügyekben valamit tenne, beszélje meg a dolgokat Gombos Karcsival, aki ezekkel az ügyekkel kezdettől fogva és állandóan foglalkozik, mert ha annyifelé mennek, ahányan vannak, vagy pláne egymás ellen dolgoznak, ennek csak a kommunisták látják hasznát. Ez szemmel láthatólag nem tetszett neki.

Néhányan a mieink közül megirigyelték Gombos Karcsi tagadhatatlanul eredményes munkáját. A megszállás első két hónapjában csak sopánkodni és nyöszörögni tudtak és Gomboshoz szaladgálni, hogy itt segítsen, meg ott segítsen. Amióta kezd valami kialakulni, kezdik felfedezni magukban az elhivatottságot a vezetésre és szinte beteges hiúsággal tolják magukat előtérbe. Arra, hogy az orosz parancsnokság-

gal tárgyaljanak, nem kaphatók; ezt csak végezze továbbra is Gombos: kapargálja ki nekik a sült gesztenyét, de a fórumon majd ők ágálnak. Kerner az újságszerkesztést is csak azzal a feltétellel vállalta, hogy a városparancsnoksággal nem neki kell tárgyalnia.

Nem bírják Gombost természetesen a kommunisták sem. Nemcsak január 6-i kudarcukat köszönhetik elsősorban neki, hanem sok más kudarcukat is. Farkas János csak a napokban panaszkodott egy ismerősének amiatt, hogy a papok úgy megfőzték a városparancsnokot, hogy ők, a kommunisták be se tudnak hozzá jutni és ha bejutnak, nincs benne köszönet. Baksa elvtársat is csak a minap hordta le alaposan január 28-i gyűlésük miatt. Mindenki tudja, hogy a városparancsnokot az érseki kastély „főzte meg”, elsősorban pedig Gombos Karcsi.

A kormány a községekben fontos szerepet szán az ún. nemzeti bizottságnak, amelyet a politikai pártok kiküldöttjei alkotnak. Farkasék, hogy a bizottságban biztosítsák maguknak a többséget, a Munkás- és Parasztszövetség kebelében három pártot alakítottak: kommunista, szociáldemokrata és nemzeti parasztpártot. Igen ám; csakhogy mire ők parasztpártjukat megalakították, Gombos Karcsi a polgári parasztpárt megalakítását már be is jelentette a városparancsnokságnak és tudomásul vetette vele a párt megalakulását, sőt rávette az általuk kijelölt elnököt, hogy a polgári parasztpárt elnökségét vállalja. Valószínűleg sikerül a szociáldemokrata párttal való terveiket is keresztülhúzni. Akkor aztán négy, de a legrosszabb esetben is három párt áll velük szemben. Ezért is eszi őket a méreg. Ezeknek Kerner kapóra jönne. Tegnap valami pártközi értekezletet tartottak. Hogy ki hívta össze és kiket hívtak meg, azt egyelőre még homály fedi. A pártok nem küldtek ki senkit. Gombost nem hívták meg, de Kerner ott volt, sőt őt kérték fel elnöknek.

Gombosról nagyon jól tudják a kommunisták, hogy minden szervezési munkája végeredményben ellenük irányul, illetve arra, hogy túlságosan hatalomhoz és befolyáshoz ne jussanak. Vele nem lehet alkudni. Kerner előtérbe tolásával tehát félre akarják állítani. Kernert meg lehet ijeszteni. Ő annyira fél, hogy az utcán előre köszön az orosz katonáknak; ezt magam is tapasztaltam, mikor a minap együtt mentem vele a jezsuita templomig; vele majd lehet alkudni. Csak hát Gombost nem lehet olyan könnyen félreállítani!

A január 28-i gyűlésről érdemes külön is megemlékezni. A gyűlést Baksáék hívták össze a városparancsnok előzetes engedélye nélkül.

Tulajdonképpen ezen akarták megalakítani a földosztó parasztpártot. Lexi valahogy tudomást szerzett róla és Gombos Karcival elment rá. Körülbelül 120-an voltak együtt, férfiak és asszonyok vegyesen. Jó kis cirkusz volt. Először Baksa adta elő mindazt, ami a kommunista bölcseségből beleszorult. Természetesen erősen kirohant a nagybirtokosok ellen, egyháziak és világiak ellen egyaránt; szerinte ezek mind fasiszták voltak, az érseket azonban a jelenlevők tiltakozása miatt ki kellett vennie. Dr. Hazai városvezető és a városi tanács is megkapta a magáét. Utána Lexi tette le a garast és alaposan kikészítette Baksát és az egész földosztást. Farkas és Baksa minden igyekezetükkel se tudták belefojtani a szót. Csak úgy röpködtek a „hazudik, hülyeség, marhaság” és ezekhez hasonló kifejezések, persze Lexi szájából is; ez ti. a demokrata stílus. A végén szétoszlottak anélkül, hogy pártot alakítottak vagy a nagybirtokot felosztották volna. Gombos Karcsi másnap referált dr. Hazainak a gyűlésen történekről, aztán együtt elmondták a dolgokat a városparancsnoknak, aki alaposan lehordta értük Baksát. A gyűlésnek volt derűs epizódja is. Baksa a többi között elmondta, hogy már 12 éves korában az érsekségnél dolgozott apja mellett. „És mi volt a jutalom?” — tette fel a szónoki kérdést. Nyomban meg is felelt rá, mondván: „10 évi fegyház.” Amire az egyik asszony jámborul megjegyezte: „Hát az bizony sok egy szegény embernek.”

Február 3.

Tegnap este elfogtam az egyik német állomást. Éppen arról számolt be, hogy kiket tüntetett ki a Führer a Budapest hősi védelmében szerzett érdemeikért. A kitüntettek mind SS-vezetők, akik úgy megvédték Budapestet, hogy a város óriási romhalmaz, úgyhogy az emberek ma is pincékben élnek, mert a házak lakhatatlanok. A Budapestről jövők szerint Pest holt város: az üzletek romokban hevernek, villamos nem jár, az emberek csak ténferegnek az éhezők és reménytelenek kifejezésével az arcukon, a hidak felrobbantva, csak a Ferenc József híd van még meg. Hát ez derék megvédelem volt a magyar fővárosnak! Most még csak az van hátra, hogy Szálasi is kitüntesse azokat a derék nemzettestvéreket, akik Budapestnek ilyenén való megvédésében részt vettek.

Ma megjelent Kandler keceli káplán. A múlt évben május 23-án Bajmokról személyesen hoztam el Kalocsára, mert a Gestapo mint a németiség árulóját el akarta fogni, most az a veszedelem fenyegeti, hogy német neve miatt elviszik az oroszok. Hát nem bomlott világ ez? Persze Kecelen is egypár helybeli kommunista gazember csinálja a bajt és terrorizálja a lakosságot.

Kezembe került a Budapesten megjelenő Szabadság című demokratikus napilap 10. száma (1945. január 31.). A vezércikk ezzel kezdődik: „Ezeréves történelmünk legnagyobb szabadságát és legszörnyűbb nyomorúságát egyszerre kaptuk. A szabadság a győzelmes Vörös Hadsereg, a magyar kommunista párt és az ország többi demokratikus erőinek halált megvető harcából született. A nyomorúság, a halál, az éhség, a szégyen, amivel az egész világon bemocskolták a magyar nevet, a nyilasok öröksége.” Abban igaza van, hogy megkaptuk ezeréves történelmünknek talán legszörnyűbb nyomorúságát, de hogy a legnagyobb szabadságot is most kaptuk meg, azt csak olyan valaki állíthatja, aki csak tizedik napja él a Vörös Hadsereg árnyékában. No meg, hogy ezt a szabadságot a magyar kommunista párt „halált megvető harcának” köszönhetjük, ez is egy kicsit merész állítás, mert erről a harcáról senki sem tud.

A lap beszámol a budapesti nemzeti bizottság jan. 27-i üléséről, melyen a többi között lelkes éljenzéssel vették tudomásul, hogy az oroszok segítségére akarnak lenni Budapestnek „az élelmezés rendbehozatala szempontjából”. Az éljenzők még nem ismerik az oroszokat. Ezek ígérnek mindent de nem adnak, hanem csak visznek. Ugyanez a nemzeti bizottság egyébként egy másik közleményben ezt mondja: „A szovjet katonai hatóságok igen jelentős mennyiségű gabonát bocsátottak rendelkezésre, de nincs szén, nincs vasút, nincs malom, nincs szállítóeszköz.” Hát ez az! A szén az oroszoknak kell, a vasút az oroszoknak szállít, a malom az oroszoknak dolgozik, a lovakat az oroszok viszik el, a gabonát az oroszok maguknak rekvirálják el (tegnapelőtt kellett a géderlakiaknak beszállítaniok 2 vagon búzát Kalocsára), de azért az oroszok jó emberek, nagyon jó emberek, talán még Budapestet is újraépítenék, ha nem kellene elvinni a magyarokat százezerszámra Oroszországba. Naív pestiek! Három hónap múlva talán ők is látni fogják, hogy milyen nagyon jó emberek az oroszok és hogy mennyire fáj nekik, hogy a magyarok éhen pusztulnak. Mert hát arról igazán

nem tehetnek, hogy az a jelentős gabonamennyiség, amelyet rendelkezésre bocsátottak, valahol a holdban van, ahonnan ezek a tökéletlen magyarok szállítóeszköz hiányában nem tudják elhozni.

A budapesti nemzeti bizottság ülésén egy indítvány is hangzott el. Varga Béla indítványozta a Kisgazdapárt részéről, hogy a Budapestért vívott harcokban elesett vörös katonákat nyilvánítsák a nemzet hőseinek és a hősöket megillető kegyelettel gondozzák sírjaikat. Az indítványt természetesen lelkesedéssel elfogadták. Úgy látszik, az emberek végképpen elvesztették fejüket. Ilyen indítványt tenni és elfogadni a fegyverszüneti szerződés közzététele után a szolgálatteljesítésnek olyan foka, amelyért a történelem csak megvetéssel fizethet ennek a hitvány nemzedéknek. Szerencse, hogy Budapest nem Magyarország és a budapesti nemzeti bizottság nem a magyarság. Hiszem, hogy a magyarság, ha egyszer megint szabadon élhet, kiveti magából azt a hitvány szolgálatteljesítőt, amelyre Oroszország is csak megvetéssel nézhet.

Február 4.

Megjelent a Kalocsa és vidéke 4. száma. A lap leközlí Nagy Imre földművelésügyi miniszternek Debrecenben elmondott beszédét az új földbirtokpolitikáról. A beszéd az ismert frázisok halmaza „a feudalizmus átkos maradványainak gyökeres felszámolásáról” és „sok százezer mezőgazdasági munkásnak és szegényparasztnak életképes kisbirtok tulajdonosává tételéről”.

Évek óta sokan szavalnak a feudalizmusról, akiknek halvány sejtelmük sincs a feudalizmus mibenlétéről. Meggyőződésem, hogy a miniszter úr sem tudja, hogy mi volt a feudalizmus, magyarul hűbériség, mert akkor nem használta volna ezt a szót a földbirtokpolitikával kapcsolatban. Magyarországon sohasem volt hűbériség; valami hasonlóság a nyugati hűbéri birtokhoz ugyan volt a jobbágytelkekben, de ezt már 1848-ban „gyökeresen felszámolták”.

Megjegyzem, sohasem voltam és most sem vagyok ellensége a nagybirtok felosztásának. Tudom, hogy ezen egyszer át kell esni, mint a gyerekbetegségeken. De a földosztás még nem földbirtokpolitika. Oroszországban csináltak földbirtokpolitikát. Nem mondom, hogy

nálunk is a kolhoz-rendszert vezessék be, de ha nem csinálunk valamit, ami a magántulajdon bizonyos fokú fenntartása mellett is biztosítja a termelés fokozását, akkor a miniszter urak egypár esztendő múlva majd törhetik a fejüket, hogy miből fizessék a tisztviselőket.

Eddig is mezőgazdasági állam voltunk, a jövőben még inkább az leszünk. Mert nagyiparunkat a háború úgy tönkretette, hogy belátható időn belül nem leszünk képesek azt helyreállítani, még kevésbé a külföldivel versenyképesé tenni. Nekünk a mezőgazdaságból kell megélnünk. Ebből pedig csak akkor fogunk megélni, ha egész mezőgazdasági termelésünket átállítjuk és lehetőleg olcsóvá tesszük. Búzánk csak addig ér valamit, amíg Amerikából és Oroszországból a gabonaszállítások meg nem indulnak. Ettől kezdve gabonatermelésünk nem lesz rentábilis. Ezt az 1930-as évek mezőgazdasági kríziséből már tudjuk. Tehát más növények termelésére kell áttérnünk. Ehhez kísérletezések és gépek kellenek. Öt-tízholdas kisbirtokon nem lehet kísérletezni, sem gépgazdálkodásra berendezkedni. Ellenben el tudom képzelni, hogy minden község határa egy-egy mezőgazdasági egységet képezzen, amelyen a gazdálkodás szakképzett vezetés alatt tervszerűen történjék. Azonos természetű vidékeken ki lehet hasítani egy-egy kísérleti telepet és a községeknek lehetnének megfelelő gépeik. Ez volna földbirtokpolitika, de az egyszerű földosztás csak politika, másszóval kortes-eszköz, amellyel esetleg többséget lehet szerezni egy választáson, de az ország jövőjét biztosítani nem lehet.

A Kalocsa és vidéke magyar fordításban közli a Pravda cikkét „a jugoszláv király kommunikéje” címmel és Szlobev Leonid írását „a győzelmek útján Bukarestben” címmel. Nem tudom, hogy ki követte el ezeket a fordításokat; azt sem tudom, hogy az illető tud-e oroszul, de hogy magyarul nem tud, azt látom. Különösen a Pravda cikke úgy van lefordítva, hogy kétszeri átolvasás után is legfeljebb csak sejti az ember, hogy miről van szó. Kár a papirosért, mert ilyen írásoktól nem lesz okosabb az ember. Vagy ez úgy sem szükséges a demokráciában?

Nagy harctéri híreit honnan vette derék lapunk, azt nem lehet tudni. Ezek szerint az oroszok már elfoglalták nemcsak Breslaút, hanem Prágát és Brünn-t is. Ekkora tévedéssel akár Londont is írhattak volna. Kár a lap hitelét ilyen valótlanságokkal rontani.

Február 5.

A városi tanács tegnapi ülésén kimondta átalakulását nemzeti bizottsággá. Ezt annál is inkább megtehetette, mert a tanácsot az időközben megalakult politikai pártok tagjai alkotják. Miután a kommunistapárti tanácsstagok az ülésen nem jelentek meg, felszólították a pártot, hogy a nemzeti bizottságba megfelelő számú tagot delegáljon. Képzelem, hogy ez a sakkhúzás hogyan fogja pukkasztani a kommunistákat. Farkaséknak különben sem tetszenek az itteni állapotok. Csak nemrég mondta egyik ismerősének, hogy ő vérszagra vágyik. Az illető erre azt felelte: Ezen könnyen segíthetsz. Állj be a hadseregbe és menj ki a frontra, szagolhatsz ott annyi vért, amennyit csak akarsz.

Orosz parancsra összeszedik a fényképezőgépeket. Sajnos, hatásaink túlzott buzgósággal iparkodnak végrehajtani az ilyen, a fegyverszüneti szerződés szerint is jogtalan rendelkezéseket. Nem elégszenek meg a lakosság felhívásával, hogy a fényképezőgépeket szolgáltatassa be, sőt még a házkutatással való fenyegetéssel sem, hanem szorgosan kutatnak a fényképezőgépek után. Lengyel kommunista érzelmű itt maradt rendőrfogalmazó a hivatásos fényképészeknél kutat, hogy kik szoktak náluk felvételeket kidolgoztatni. Ilyesmire az oroszok sohase gondoltak volna. Az apácáknál is jártak emberei azzal, hogy ők nagyon jól tudják, hogy kiknek vannak gépeik; ha önként nem adják be, átkutatják a házakat és akkor majd egyéb dolgok is előkerülnek. Szóval magunk is segítünk az országot kifosztani. Ennek ellenére se hiszem, hogy valami sok fényképezőgépet fognak kapni.

A városparancsnokság karkötőóra után áhítózik, azért Gombos Karcsi felcsapott óraszállítónak. A városparancsnoknak a napokban szállított egyet jó pénzért, most helyettesének szerzett egyet. Mindenestre becsületükre válik, hogy így és nem orosz módszer szerint szerznek órákat.

Az utóbbi időben többször meghallgattam az angliai német hadifoglyok rádióleadásait. Sok érdekes dolgot mondanak el. A minap az SS viselt dolgairól mondtak el egyet-mást személyes tapasztalataik alapján. Borzalmas társaság! Ezekkel kapcsolatban is meg lehet kérdezni, aminthogy a német hadifoglyok is feltették a kérdést: Sind das Menschen? Kétlem, hogy ezeket a szadista gonosztevőket, akik szemrebbenés nélkül tudnak kiirtani egész falvakat le az aznap született cse-

csemőig és röhögve tudtak elföldelni még élő embereket, vissza lehessen vezetni a polgári társadalomba. Ezeket ki kell kapcsolni! Tegnap asszonyaikat és gyermekeiket siratták el, akiket most hóban, fagyban hajtának az SS-pribékek keletről és nyugatról a birodalom belseje felé. Ők, akik látták menekülni az embereket Franciaországban és Lengyelországban a stukák géppuskatüzében, tudják, hogy mit jelent az, mikor százezrek futnak nyomorult életükért. Egy tanító pedig azt az istenkáromlást bélyegezte meg, amelyet Hitler január 30-i beszédében azzal követett el, hogy az isteni Gondviselés kiválasztottjának, a Mindenható küldöttjének merte magát nevezni. Az az ember, akinek kezeiről milliók vére és könnye csurog, aki százmilliók átkával a fején és az elátkozottak bélyegével a homlokán áll a történelem országútján, legfeljebb az ördög küldöttje lehet.

Délelőtt az eső esett. Egy pár orosz azzal szórakozott a főutcán, hogy egyikük az esernyővel mellettük elmenő nőkbe karolt és az esernyő alá bújva egy darabig elment velük, a többi meg röhögött a jó tréfán. Így járt két iskolanővér is.

Február 6.

Tegnap az irodában járt egy Pestről néhány napja visszaérkezett tanítónő. A légoltalmi pincékben az ostrom alatt átélt szenvedések mellett az is nagyon nyugtalanította őket, hogy vidéki hozzátartozóikról semmit sem tudtak. A Duna—Tisza közén történt eseményekről csak annyit tudtak, de ezt aztán teljes bizonyossággal, hogy az érsek teljes főpapi díszben fogadta a bevonuló oroszokat és hogy a szeminárium és a székesegyház telitalálatot kaptak, aminek következtében az egyik torony le is dőlt. Persze nagyot nézett, mikor hazaérkezve látta, hogy ebből az egészen biztos értesülésből egy szó sem igaz. Vajon mit tudhat rólunk Miska barátunk Győrött? Sokat emlegetjük különösen akkor, mikor a 21-es kergetésével vigasztalódunk.

Kerner kellemetlenül érezte magát, mikor a városi tanács közölte vele vasárnapi határozatát és felhívta, hogy azt a múlt héten összehívott pártközi társasággal mint annak elnöke közölje. Nehezen bár, de mégis megtette. Baksa elvtárs tájékozott és kijelentette, hogy a tanács határozatát nem veszi tudomásul, a nemzeti bizottságot ők fogják megalkotni

és ha kell, elmegy a legfelsőbb fórumig. Kerner meg van ijedve, mi pedig várjuk a fejleményeket. A demokrácia szép dolog, de talán mégsem jár vele, hogy egy kőműveslegény intézze a város ügyeit, a városi főjegyző pedig elmenjen maltert keverni. Mert az ellen, hogy házépítést vállaljon, Baksa elvtárs bizonyára tiltakoznék; ez ti. már szakmunka, amihez csak az érthet, aki tanulta.

Február 7.

Az emberi butaság alaposan belerondított a dolgainkba. Gombos Karcsi tegnap délből egészen letörve jött haza a parancsnokságról.

Említettem, hogy Kerner vállalta a Kalocsa és vidéke szerkesztését, de a parancsnoksággal való tárgyalást, illetve a cenzúráztatást Gombosnak kellett vállalnia. Amíg ő a legutóbbi szám anyagát február 1-jén a parancsnokságnak bemutatta és három órán át veszkődött vele, Kerner az anyagot anélkül, hogy a cenzúrárt bevárta volna, kinyomatta. A parancsnokság több közleményt törölt. Ennek ellenére Kerner értékesítette a kész lappéldányokat úgy, hogy kiküldte őket a környékbeli falvakba, mondván, hogy a parancsnokság cenzúrája, illetve engedélye csak a városra vonatkozik. Kalocsa számára az engedélyezett anyaggal más lapot állított össze. Valami úton-módon a nem engedélyezett lap is a parancsnokság kezébe került. Tegnap aztán a parancsnok Gombost kérdőre vonta. Hiába erősítette Gombos, hogy ami történt, tudtán kívül történt és hiába jelentette ki, hogy ilyen eljárás után a lap ügyeivel tovább nem foglalkozik, a parancsnok mindezt tudomásul vette, de bizalma Gombossal szemben szemmel láthatólag megrendült: úgy kellett előtte állnia mint egy vádlottnak és a végén kezet sem fogott vele. Közben a nyomdavezető, hogy Kernert mentse, össze-vissza hazudott, amire ha csak egy kicsit utána néznek a dolognak, okvetlenül rá fognak jönni. Hogy mi lesz a dolog folytatása, még nem tudjuk. Az bizonyos, hogy a kommunisták alaposan ki fogják használni a dolgot éppen akkor, amikor a nemzeti bizottság körüli harcokban nagyon rá volnánk szorulva a parancsnokság jóindulatára. Ha a parancsnokság a kommunisták mellé áll és ezzel a város képe vörös színezetet nyer, ezt Kerner ostobaságának köszönhetjük. De ha ez nem is történnék meg, a papság becsületén olyan folt esett, amely okvetlenül megrontja azt a jó viszonyt, amelyben

a parancsnoksággal eddig voltunk. Én magam is annyira szégyenlem a dolgot, hogy nem mernék a parancsnok szemébe nézni. Sajnos, anyagi szempontból is beláthatatlan következményei lesznek ennek az örűlt-ségnek. Hogyan forduljunk ezután védelemért, segítségért ahhoz a parancsnokhoz, aki eddig feltétlenül megbízott a papokban és most így járt velünk?

A sértett hiúság rossz tanácsadó. Azt mondják, Kerner nem tudja megbocsátani Gombosnak, hogy a városi tanácsba a papság részéről nem őt, hanem Kujánit ajánlotta be. Csak azért is szerepelni akar! Hallom, a szemináriumi asztalnál már napok óta kritizálja Kujáni és Gombos elgondolásait a nemzeti bizottság körül. Lehet, hogy most sikerült Gombost a parancsnokság előtt lehetetlenné tennie, de ebben aligha lesz öröme; ő sokkal jobban belekerülhet a pácba. A legnagyobb baj azonban az, hogy ostoba eljárásának ügyeink látják a kárát.

Tassi Ferit és Strilich Karcst ma munkaszolgálatra rendelték ki. Az állomáson vagonokba rakták azokat a deszkákat, amelyeket nemrég hoztak valahonnan a muszkák és ugyancsak közmunkával rakattak ki. Közben ugyanis meggondolták a dolgot: a deszka nem ide kell, hanem máshová. Vagy talán nem is gondolták meg, csak egy kicsit foglalkoztatni akarják a magyarokat, más dolguk úgy sincs. Tassi Feri 11 óra tájban hazaballagott, Strilich Karcsi ebédre jött meg. Délután el se mentek. Talán az se lett volna baj, ha egyáltalán nem mentek volna el. Senki sem őrzi ellen, hogy a kirendeltek elmennek-e vagy sem. Az egész dolog komolytalanul megy. Az oroszoknak halvány sejtelmük sincs arról, hogy egy bizonyos munkához hány ember kell. Kérnek hát ötszázat. Ebből megjelenik nyolcvan. Dolgozik harminc, a többi úgy tesz, mintha dolgoznék. Rendben van. Közben esetleg valamelyiknek eszébe jut, hogy hiszen alighanem több embernek kellene itt lennie, mert ők többet kértek. Akkor aztán fogja magát, bemegy a gimnáziumba és a képzőbe és kizavartatja a diákokat. Ezek elindulnak, útközben a fele meglóg, a többi tesz-vesz egy darabig, aztán igyekszik szintén meglógni. Kezdem megérteni, hogy az Orosz Birodalom a maga mérhetetlen gazdagsága mellett miért nem jelentett semmit sem a világpiacokon. Ezen Leninék és Sztálinék nemcsak nem javítottak semmit, hanem inkább talán még rontottak.

Ma lefoglalták orosz hadikórháznak a szemináriumot. Közben ugyanis a kisszemináriummal megint mást gondoltak ki: ezt átadták a

miske-drágszéli repülőkhöz. Hogy elfoglalják-e, az megint más kérdés. Nosza nyargaltak Gombos Karcsihoz, hogy segítsen; mert erre jó. Gombos az előzmények után félve ugyan, de elment a parancsnokságra. Szívesen fogadták. Szerencsére éppen megjött tábornokunk is. Ő is szólt a parancsnokságnak. Így aztán sikerült a szemináriumot megmenteni. A tábornok egyébként azt mondta, hogy Kalocsára az ő tudomása szerint nem is akarnak kórházat hozni. A jó ég tud ezeken eligazodni!

Reggel szépen nyugodtan meghalt a jó öreg Nikl bácsi. Mikor tegnapelőtt este Bárd meglátogatta, kérte, hogy adja fel neki az utolsó kenetet. Mikor aztán szépen elvégzett mindent, Bárd ajánlotta neki, hogy a szent útravalót is vegye magához. Azt mondta rá, hogy nem, most nem áldozom, majd holnap reggel megáldozom és holnapután meghalok. Úgy is lett. R. i. p.

Február 8.

Tegnap estefelé nálam járt dr. Hazai városvezető. Múlt pénteken (február 2.) Janzer István képviselővel elindult Debrecenbe, hogy a kormánytól egy kicsit tájékozódjék a teendőkről. Kecskeméti autóval, onnan vonattal akartak menni. Kecskeméti el is jutottak úgy, hogy az utolsó 13 kilométernyi utat, miután autójuk bedöglött, sárban, hóleben gyalog tették meg. Onnan aztán nem tudtak továbbjutni. Hétfőn (február 5.) kalandos utazás után visszaérkeztek Kalocsára. Amerre jártak, mindenfelé csak leírhatatlan piszkot és pusztulást láttak. Kalocsa és környéke az általuk megjárt vidékekhez viszonyítva valóságos paradicsom, pedig piszok és pusztulás itt is bőven van. A főispán, Márkus Ferenc, akivel Kecskeméten találkoztak, nem tudott eleget csodálkozni, mikor Hazai az itteni állapotokról referált neki. Ilyesmit sehol se látott. A kecskeméti mezőgazdasági kamara az itteni állapotok hallatára arról kezdett álmodozni, hogy az ország gazdasági restaurálása innen indul ki. No hát erről majd gondoskodnak a ruszlik.

A szövetségesek táborában, főleg Amerikában egyre többet foglalkoznak azzal a sérelemmel, hogy az oroszok az amerikai és angol újságírókat nem engedik be az általuk megszállt országokba. Hát ez aztán érthető. Ha a külföldi újságírók csak tizedrészét írják meg annak, amit látnak, az amerikai és angol publikumon az elszörnyülködésnek

olyan moraja futna végig, amely a szövetséges kormányoknak ugyan-csak komoly gondokat okozna. Az oroszok ezt nagyon jól tudják, azért ahogyan az elmúlt évtizedekben gondosan őrködtek afölött, hogy a világ meg ne tudja, hogy mi történik Oroszországban, úgy most is ügyelnek arra, hogy a világ ne értesülhessen garázdálkodásukról azokban a szerencsétlen országokban, amelyeket amerikai és angol tankokkal és repülőgépekkel „felszabadítottak”. De az Úristen igazságos. A leigázott népek átka Amerikán és Anglián is megfogamzik, ahogyan megfogamzott Németországon. Néha gyorsabban, néha lassabban, de mindennek megjön az ideje. Az Úristen nem nézheti büntetlenül, hogy amikor százmilliók éheznek és tízezrek vesznek éhen, örült bitangok a megszegett kenyérből kiszedjék a belet és a kibelezett kenyérhéjat éjjeli edénynek használják, ahogyan ez a csornai gazdaságban megtörtént; nem nézheti el ezt és sok mást még akkor sem, ha ezek Amerika és Anglia barátai.

Délben jelentkezett nálam a jezsuita kollégium rektora. Most meg a gimnáziumot foglalták le kórháznak. Bár a gimnáziumot jelenleg nem használják, mert a konviktusban tanítanak, mégis kellemetlen lenne az oroszokkal egy fedél alá kerülni. Azért arra kért, hogy adjam át kórháznak a tanítóképzőt, ők viszont helyet adnak házukban a képzőnek. Tekintettel arra, hogy a képző teljesen különálló épület és egyébként is olyan állapotban van, hogy azon már az oroszok se sokat ronthatnak, kéréséhez hozzájárultam. Estefelé hallottam, hogy a képző nem kell az oroszoknak, ragaszkodnak a gimnáziumhoz, de megelégszenek az 1. és 2. emelettel és hozzáveszik a belvárosi elemi iskolát, ahol eddig is oroszok tanyáztak.

Lexi ma Királlyal a tábornok autóján megjárta a káptalan csalai gazdaságát, szarkasi szőlőjét és a csornai gazdaságot. Mindenütt piszok és pusztulás. A jó öreg csalai intéző feleségével a konyhába szorult, lakásában muszkák randaléroznak. A major tele van orosz autókkal. Javítóműhelyt rendeztek be, illetve lefoglalták maguknak a káptalani műhelyeket. A csornai magtárban egy szem gabonát sem hagytak, de azért termeljünk. Így mondja a kormány és így kívánják az oroszok. Hogy így a földbe az egyszeri ember szerint legfeljebb csak bukfencet vethetünk, az nem számít. Lexi nagy lármát csapott a keceli orosz parancsnokkal, Király is, de hogy használt-e valamit, az még nagy kérdés.

Február 9.

Dél felé dr. Szörényi Andor teológiai tanár és szemináriumi oeconomus jelentkezett. Tegnapelőtt érkezett meg Pestről Kaiser és Gémes teológusokkal. Pest ostromát és az azt követő szörnyűségeket öccsének Andrássy úti lakásán, illetve a lakás pincéjében élte át. Amit az ottani állapotokról elmondott, az nem más, mint a földre telepített pokol. A nők 70%-a 12 éves leányoktól 9 hónapos áldott állapotban levő asszonyokig megbecstelenítve, a férfiak java része elhurcolva, minden lakás kifosztva, a város templomaival együtt romokban, éttermekben, üzletekben lovak, az utcán, temetőekben, kifosztott üzletekben temetetlen holtak ezrei, a pincékben kiéhezett, félig megtébolyult emberek, akik többnapos elhullt lovakból vagdálnak maguknak húsdarabokat megevésre stb. Ilyen lehetett Jeruzsálemben, mikor Jeremiás próféta elmondta fölötte siralmait. Budapest, a szép, de bűnös város szörnyen bűnhődött bűneiért!

Február 10.

Úgy látszik, Baksáék megvalósították tervüket: megalakították nemzeti bizottságukat. A Kiszgazdapárt felhívást kapott a 2. nemzeti bizottság elnökétől, Farkas Jánostól, hogy a bizottságba három tagot delegáljon. Természetesen esze ágában sincs. Így hát két nemzeti bizottságunk is van. Hogy pedig a kavarodás teljes legyen, főispánunk azt mondta Janzer képviselőnek Kecskeméten, hogy a nemzeti bizottságnak ő, Janzer lesz az elnöke. Vajon mit szól ehhez Farkas?

Baksa mindenképpen érdekemet akar szerezni az oroszok előtt. Hallom, néhány diákgyerek az utcán „csürhének” nevezte a mellettük elvonuló orosz katonákat. Baksa meghallván ezt, a fiút, aki a megjegyzést tette, be akarta vinni a parancsnokságra. A fiú útközben meglogott, de társai — csodálom, hogy megtették — elmentek vele a kommunista párhelyiségbe, ahonnan Baksa telefonon felhívta a parancsnokságot, hogy jelentse a szörnyű esetet. A parancsnokság azonban, úgy látszik, nem állt vele szóba, mert a diákokat minden további nélkül elküldte. Sajnos, hogy ilyen alávaló gazemberek járnak köztünk.

Február 11.

Farsangvasárnap volna, de az ilyenkor szokásos hejehujázásnak sehol semmi nyoma. Kinek is volna kedve most mulatni?

Éjjel a magyar rádió alaposan letette Tildy Zoltánt a budapesti nemzeti bizottságban való szerepléséért, nevezetesen azért, mert a Vörös Hadseregnek a magyar nemzettel szemben tanúsított „nemes magatartásáért” elismerést és köszönetet szavazott és javaslatot tett, hogy Sztálinnak köszönőlevelet küldjenek és a hős Vörös Hadseregnek Budapesten szobrot állítsanak.

A budapesti nemzeti bizottságról megmondtam véleményemet és ez nem éppen hízelgő erre a szolgálalkú társaságra. Ehhez másoknak is joguk van, csak Szálasinéknak nincs joguk hozzá. Akik az országot ebbe a rettenetes pusztulásba vitték és maguk is a vádlottak padján ülnek a nemzet előtt, azok ne tetszelegjenek maguknak az ítélőbíró tőgájában.

A Kalocsa és vidéke 5. száma helyreigazít: Az oroszok még nem foglalták el Prágát és Brünnt. Egyébként ez a szám is bővelkedik értelmetlenségben.

Ma hozták a hírt, hogy Drágszélen a napokban egypár garázda orosz járt. Az odaküldött segédtiszttel egy kicsit furcsán bántak, amíg az ugyancsak nemrég odaküldött tanító meg nem magyarázta nekik, hogy az intéző nem olyan utolsó ember, amilyennek ők gondolják; az egy egész gazdasági kerületnek a felügyelője. Erre megszeliidültek. Azt mondták, adjanak nekik egy pohár bort, akkor nem bántanak senkit és semmit. Megkapták. A további beszélgetés során elmondták, hogy Kalocsán nem szívesen vannak, jobb szeretnének vidéken lenni, mert Kalocsán mindig csak azt hallják, hogy rendesen viselkedjenek, mert mit szólnak az érsek, meg a többi papok, ha nem viselkednek tisztességesen. Baján pedig egy orosz tiszt, mikor valaki megkérdezte tőle, hogy miért nem viselkednek ott is úgy, mint Kalocsán, azt felelte: Ha Baján is volna egy akkora úr, akinek fehér kesztyűs inasok szolgálnak fel az ebédnél, akkor ott is mások volnának az oroszok. Úgy látszik, az érsek személye még ezekre a garázda emberekre is fékezőleg hat.

Február 12.

A Dunán összetorlódott a jég és ez akadályozza az olvadás következtében felduzzadt vízmennyiség lefolyását. Huszonnégy óra alatt több mint két métert nőtt a víz. Fajsznál már kiöntött. Egyéb bajok mellett még ez is!

Éjjel a Soldatensender West jelentette, hogy Budán megszűntek a harcok: a védősereg, mintegy 30 000 ember, megadta magát. A londoni leadó, amelyet közvetlenül utána hallgattam meg, nem szólt róla. Az éjjeli magyar leadás még kevésbé. Ellenben ebben valaki nagy szavalást cselekedett meg arról, hogy a nemzetiszocializmus mint egyedül üdvözítő koreshme függetlenül a harctéri eseményektől diadalmasan tör előre. Ugyanakkor a szövetségesek közzétették a jaltai konferenciáról szóló kommunikéjuket, amelyben egyebek mellett erősen fogadkoznak, hogy a nemzeti szocializmust mint az emberiség átkát irgalmatlanul megsemmisítik.

Február 13.

Húshagyó kedd, de a hangulat olyan, mintha nagypéntek vagy halottak napja volna. Az emberek csak lézengenek és azon fohászkodnak, hogy bárcsak legalább húsvétra megszabadulnánk az oroszoktól. Csak ezek ordítanak mostanában elég sokat és csinálják a bolondságokat. A napokban lóháton láttam nyargalni kettőt a városban. Az egyik nyeregben ült egy könnyű lovon, a másik nyereg nélkül egy irtó nagy meklenburgin. A nyerges elől, a másik galoppban 20 lépéssel utána. Mintha az életükért futottak volna, pedig biztosan semmi dolguk sem volt, csak éppen ehhez volt gusztusuk. Ember, állat csupa lucok. Lexi egy másikat látott; az nyereg helyett egy ágymatracot kötött a ló hátára; azon ült; majd szétrepedt, de azért ment; neki meg ehhez volt gusztusa. Lehet, hogy később megunta a dolgot és a matracot valahol eldobta. Mert ők ezt így szokták.

A hajósi főjegyző mondta el ma Lexinek, hogy a hajósi pincék nagy részét feltörték és kirabolták, persze orosz módra. Hordós szekérrel megállnak egy-egy pince előtt, betörik az ajtót, feltörnek egypár hordót, esetleg egyszerre valamennyit, aztán valami edénnyel felfognak a kiöm-

lő borból annyit, amennyit és így töltik meg hordójukat. Ami elfolyik, elfolyik. A hajósiak a pincékben tartják burgonyájukat, zöldségüket, a szőlőműveléshez szükséges eszközüket és egyéb dolgokat. Hogy ezek eláznak? Hadd ázzanak! Volt eset rá, hogy térdig jártak a borban, aztán valamelyiknek kedve szottyant ebből inni, hát csizmásan belegázolt, merített a fazekával és ivott, amennyi belefért. Amit csak eddig így elherdáltak a megszállt területen, abból játszva kifizethették volna a hadikárpótlást. Az Úristen nagyon türelmes az ő kosztosaival szemben!

Ma reggel az egyik félkótya a kalocsai majorban felszerszámozott két girhes orosz lovat, elment velük a gépműhely felé, ott befogta őket az egyik nagynehezen visszaszerzett batárba és elment vele. A batár rúdját már régebben eltörték, hátsó ülését úgy szétszedték, hogy csak a fa váza van meg. Embereim (Király, Miskei, Pista bácsi) utána. Utol is érték, mert a két girhes ló alig bírt a nehéz csukott batárral. Az orosz ordított, embereim szintén kiabáltak. Közben előkerült két orosz kapitány. Ezek megértvén, hogy miről van szó, próbálták megmagyarázni a muszkának, hogy lovai egy kilométerre se húzzák el a nehéz batárt, de az csak nem engedett. Mindenkit lelövésssel fenyegetett, de aztán mégis kocsit, lovat otthagyott nagy dühösen és elszaladt azzal, hogy majd írást hoz, embereim pedig a kocsival behajtottak a kastélyba. Estig nem került elő az írással, holnap meg már jöhet. Addigra keresheti a kocsi kerekeit.

Este már az össze szövetséges rádiók jelentették Budapest teljes megtisztítását. London szerint a Budapestért folyó harcokban a német—magyar csapatok összesen 110 000 foglyot és 49 000 halottat vesztek. Ennyi embert áldoztak fel azért, hogy Budapest teljesen elpusztuljon. Moszkva szerint most már nyitva az út Bécs felé.

Február 14.

Korán reggel félreverték a harangokat. A város egész férfilakosságát árvízvédelmi munkákra rendelték ki. A veszély egyre nő. A izsáki intéző reggeli telefonjelentése szerint a cselédek és állatok az éjszakát már a padlásokon töltötték, mert az egész gazdaságot elöntötte a víz.

A Rádió Budapest, amely nem tudom, hol működik, még nem vette tudomásul a budai védősereg kapitulációját. Dél előtt 10 órakor még Budapestnek az oroszok által megszállt részéről beszélt. A hazudozás

egyébként is vígan folyik tovább. A németek, mint két esztendő óta mindig, most is minden támadást visszavernek, minden betörést elreteszelnék vagy kiküszöbölnék, csak imitt-amott rövidítenek egyet arcvonalukon, de akkor is mindig előnyösebb védelmi vonalba mennek; közben százával lövik ki a tankokat és horribilis veszteségeket okoznak az oroszoknak. A jámbor figyelő csak azt nem érti, hogy szakadatlan győzelmeikkel hogyan jutottak el mégis Sztálingrádtól Berlin alá. — A szövetségesek minden rádiója másfél napja fújja a jaltai konferenciáról kiadott kommunikét és benne a szövetségeseknek Németországra vonatkozó legközelebbi terveit, de azért a Rádió Budapest még ma is azt magyarázza, hogy a Németországra vonatkozó terveket még „nem fogalmazták meg”, helyesebben Sztálin még nem nyilatkozhatta ki, mert hiszen Churchill és Roosevelt csak azért mentek el Jaltába, hogy ott Sztálin parancsait átvegyék. Ezt mindenki tudja, csak Churchill és Roosevelt nem, illetve ezek is tudják, csak strucc módjára homokba dugják a fejüket — így magyarázta ezt a minap az egyik hungarista nagyság a magyarországi rádióban. — A tízórai hírekből megtudtam, hogy az ország totális hadbavetésének is van már minisztériuma. Igaz, Németországnak már régen van, hát illik, hogy Magyarországnak is legyen. Új kifejezést is hallottam: „Kisriadó Kanizsa-Zala!” Nem tudom, hogy mi lehet a kisriadó.

Dél felé beállított Lexi testvéröccse egy miniszteriális tisztviselő barátjával. Budapestről jöttek gyalog, bujkálva, a községeket gondosan kikerülve. Csak Dömsödre mentek be; vesztükre; mert az oroszok elfogták, mindenükből kifosztották és hosszú vallatás után, hogy nem katonák-e, munkára fogták őket. Sikerült megszökniük és idáig jutniuk egy szál ruhában, alaposan kiéhezve. Megérkezésük után arra kérték Lexit, hogy szerezzen nekik két kiló sertéshúst, merthogy ők megfogadták, hogy ha még egyszer ez életben rendes körülmények közé jutnak, egy ültő helyükben megesznek két kiló sertéshúst kirántva. Persze, sertéshúst itt se lehet mindig kapni; most se; de la lehetett volna is kapni, akkor sem engedték volna meg nekik, hogy egyszerre ilyen húsmennyiséget egyenek meg másfél hónapi koplalás után. Majd lassan-lassan kietetjük őket.

A Pestről jövők mindig újabb és újabb szörnyűségekről hoznak híreket. Vasárnap még erősen ágyúzták Pestet Budáról a németek, különösen a Bazilikát és környékét lőtték. A járványos megbetegedések

száma ijesztően nő. Még most is megesik, hogy mikor egy-egy lezárt üzlethelyiség redőnyét felfeszítik, a kifosztott üzletben 30—40 holttestre bukkannak, akiket még a nyilasok gyömöszöltek be a kifosztott üzletekbe. Az egész Pest egy nagy temető; ahol nem kellett aszfaltot vagy kövezetet felfeszíteni, mindenhol emberek vannak eltemetve.

Lexi szülőföldje, a Sopron megyei Bő község bevonult a világtörténelembe. A földművelésügyi Minisztérium rendeletére oda kellett küldeni a „hasítottkőrmű, üzemképes állatok” jegyzékét Nagy Emil címére.

Február 15.

Tegnap délután megint megbeszélés volt a városházán a munkaszolgáltatás, elsősorban az intelligens elemek igénybevétele ügyében. Nyáry főjegyző a fejébe vette, hogy példaadás kedvéért az intelligencia is vegye ki részét a fizikai munkából. A város vezetősége természetesen ki van véve a munkaszolgáltatásból s így neki nem kell jó példát adnia. Az intelligencia ez elől nem is zárkózik el, de az mégiscsak lehetetlen állapot, hogy loápolásra, tetves oroszok fürdetésére törvényszéki bírakat, tanárokat és papokat rendeljenek ki. Megjegyzem, hogy a kalocsai kubikusok eddig egy cseppet sem épültek a jó példán. Ameddig Baksáék 20 pengős napszámokat fizettek a megváltási összegből, addig kivonultak; esetleg ki se vonultak, de a napszámot felvették; azóta azonban nem hajlandók dolgozni; ellenben jókat mulatnak az urakon. Az ügyosztályvezető a megbeszélés eredményeként megígérte, hogy a munkára való beosztásnál figyelemmel lesz arra, hogy az intelligens elemeket megfelelően csoportosítva nekik megfelelőbb munkára ossza be, és a kirendeléseket ezentúl lelkiismeretesen ellenőrizteti. Határozatba ment az is, hogy bárki helyettelt küldhet maga helyett.

Golubov, a lisztes kapitány szörnyen dühös. Lexivel üzleti tárgyalásban van; árpát, zabot és dohányt akar venni. Lexi megkérte, hogy őriztesse az érsekhalmi dohányt addig, amíg el tudja szállítani. Ki is küldött két fegyveres katonát Érsekhalmára. Az egyiket zabráló oroszok félholtra verték, a másik úgy elbújt az erdőben, hogy napokig nem volt található. Ezért dühöng Golubov. Lexi és Király húzzák, hogy hogyan lehetett ilyen vitézekkel Sztálingrádtól Kalocsáig jönni.

Február 16.

Az árvízveszedelem a mi oldalunkon, úgy látszik, elmúlt. A Duna apad. Ellenben vaj van a dunántúli oldalon. Bogyiszló víz alatt van; állítólag 400 ház összedőlt vagy az összedőlés veszedelmében forog.

Orosz—angol jelentések szerint Budapesten a foglyok száma 130 000-re emelkedett. Szerintük eddig ez a legnagyobb fogolyszám, amely ebben a háborúban egy hadművelet során ellenséges kézre került. Sztálingrádnál a foglyok száma 90 000 volt. Budapest elfoglalásáról egyébként immár a Rádió Budapest is tudomást szerzett. A város romhalmaz, 180 000 katona elveszett, de azért „a hős védők áldozata nem volt hiábavaló, mert lehetővé tette a német hadvezetőségnek ellenintézkedések foganatosítását; a Sárvíz környékének megtisztítását ebből a szempontból kell nézni”. Hát ez mindenesetre derék dolog! A főváros elpusztulása és 180 000 ember feláldozása ellenében egypár valószínűleg szintén romokban heverő község és ez is csak átmenetileg! Aki nem látja be, hogy ez a pár község megérte-e ezt az áldozatot, arról nem is érdemes beszélni. De elvégre mégsem lehet megmondani, hogy fővárosunkat azért kellett rommá lövetni és az egész dunántúli hadakozás is csak azért van, hogy a német hadvezetőség időt nyerjen a birodalom délkeleti határainak megerősítésére.

A városban egyre több orosz nőt lehet látni. Nem igen különböznek a férfiaktól. Inkább csak a hosszabb hajukról lehet megismerni, hogy nők, no meg azt, amelyiket a szoknyájáról. Talán ezek lesznek az ápolók a hadikórházakban.

Városparancsnokunkat ma őrnaggyá léptették elő. Boldog. Egy liter rumot és 10 liter bort kért, hogy a gratulálókat megkínálhassa. Megkapta.

Február 17.

Böddön 600 ló számára lókérdőházat rendeztek be az oroszok. A parancsnok egy őrnagy; nagyon jó ember. Lexi tegnap kiment, hogy összeállítsa vele az uradaloméból elhasznált takarmány számláját. Vele volt Király, Bagi és természetesen a böddi segédtsízt. Az őrnagy nagyon szívesen fogadta. Mielőtt bármihez kezdtek volna, enniük kellett. Bort

Lexiék vittek magukkal. Evés közben előkerült két harmonikás orosz. Egypár nóta eljátszása után az őrnagy felkérte Királyt egy keringőre, aztán eljárt egy orosz táncot és utána megtáncoltatta a többieket is Lexi kivételével, aki kijelentette, hogy nem szokott és nem is tud táncolni. Közben Gombos Karcsi Drágszálon járt. Onnan tenyészbikákat, birkákat és sertéseket akartak elhajtani zabráló oroszok. A pasikat behozták a kalocsai parancsnokságra.

Az esti leadásban a Rádió Budapest erősen köntörfalazott. Közben úgy látszik, a moszkvai és londoni rádióból megtudták, hogy a budai védősereg egy részével a hegyekben még folyik a harc, hát fordítottak egyet a dolgon és most szemérmetlenül azt állítják, hogy a védősereg, miután a Várban és a Citadellában már nem tudta magát tartani, nyugat felé kitört és átküzdötte magát a német—magyar csapatokhoz. Aki csak ezt a leadást hallgatta, az abban a jámbor meggyőződésben él, hogy Budán senki nem esett fogságba. Igaz, az egyik külföldi leadó már két nappal előbb bement, hogy a német hadijelentés, ha a budai védősereg kapitulációját már nem tudja tovább elhallgatni, azt fogja mondani, hogy a védők az összes hadifontosságú dolgok elpusztítása után átverekedték magukat Budapesttől nyugatra álló csapataikhoz, de hát ez bizony csak olyan hazugság lesz, mint sok más.

A Rádió Budapest esti leadásából egyébként azt is megtudta a világ, hogy a magyar országgyűlés — hogy mikor, hol és kikből állt az országgyűlés, azt elfelejtették bementeni — törvénybe iktatta a magyar nyilaskeresztes párt hungarista mozgalom érdemeit. Ezzel kapcsolatban olyan dicshimnusz hallottunk a pártvezér és nemzetvezető Szálasiról, amilyent még egyetlen magyarról sem mondtak el. Szálasi volt az, aki hosszú évek küzdelme árán, nem törődve börtönnel és életveszedelemmel, a végpusztulástól mentette meg az országot. Neki köszönhetjük, hogy „az ország hajója nem kötött ki valamelyik angol vagy orosz kikötőben, hanem szétroncsolt fedélzettel ugyan, de bizalommal evez a boldog jövő felé és az ő vezetése alatt el is jut a pax hungarica révébe”. Mikor ezt és a többi zöldséget hallottam, a fejemhez kaptam. Azt hittem, három és fél hónapig álmodtam. Azt álmodtam, hogy orosz megszállás alatt élek, hogy az ország a pusztulás képét mutatja, Budapest romokban hever, az emberek éheznek, pedig lám kutyabajunk: Szálasi az utolsó pillanatban ugyan, de még jókor megragadta a kormánykereket és lesöpörte a kormányhídról azt a becstelen klikket, amely az ország hajóját a biztos

romlásba akarta dirigálni. Sajnos, rá kellett jönnöm, hogy nagyon is ébren voltam ezekben a hónapokban. Mindössze az történt, hogy a Rádió Budapest ebben a zagyva világban elnézte a naptárt: három hónappal később tartotta meg a húshagyókeddet.

Február 18.

Az éjjel a Rádió Budapest nagyon dühös volt. Alpári hangon szidta Miklós Béláékat. Egyebek közt a szemetek szemetjének nevezte. Hogy mi dühítette fel, nem tudom, mert a kirohanásnak csak a végét hallottam.

A polgári nemzeti bizottság ma formálisan is megalakult, megválasztva elnökéül Selmeczyt. Az értekezleten megjelent Baksa elvtárs is, tiltakozott a megalakulás ellen és bejelentette, hogy a városparancsnok helyettese holnapra összehívta a pártokat a nemzeti bizottság megalakítására; ezután eltávozott. Miután a városparancsnokságnak a nemzeti bizottság megalakításához semmi köze, Gombos azonnal átment és megkérdezte, hogy mi az igazság Baksa bejelentése körül. A parancsnok helyettese azt válaszolta, hogy ő tényleg kéri holnapra a pártokat, de nem a nemzeti bizottság ügyében, hanem azért, mert néhány dolgot közölni akar velük. Az immár formailag is megalakult nemzeti bizottság határozatilag kimondta, hogy a 72 tagú városi képviselőtestületbe a kisgazdapárt 28, a többi pártok (nemzeti demokrata, nemzeti paraszt, szociáldemokrata és kommunista) 11—11 tagot küldenek ki. A szociáldemokraták részéről Studt jelen volt az értekezleten, Keller volt uradalmi műhelyvezető Gombosnak tett ígérete ellenére sem jelent meg, pedig Gombos csak a napokban mentette meg attól, hogy műhelyét, a volt Dudás-műhelyt, az oroszok lefoglalják.

Február 19.

A mára tervezett pártközi értekezletből semmi sem lett. A város és járás polgárainak hirtelenében más gondja akadt. Az oroszok ugyanis először 50 vagon gabonát vetettek ki a város és járás közönségére. Mire ezt kezdték volna leszállítani, a kivetett mennyiséget 150 vagonra emelték

fel. Most aztán az emberek azon törik a fejüket, hogy hogyan lehetne ebből valamit lealkudni. Az ezzel foglalkozó megbeszélésre Farkas és Baksa elvtársak is beszemtelenkedtek, noha ketten együttvéve életükben még nem termeltek egy szem búzát sem. Sőt nemcsak hogy beszemtelenkedtek a megbeszélésre, hanem bele is beszéltek a dologba. Vesztükre. Mert olyan alapos kioktatásban részesültek, hogy nem dícseszenek el vele. „Addig nem nyugszom, amíg nem építék mindenkinek olyan házat, amilyen magának van” — mondotta Farkas Jakab csizmadiamesternek. Erre Jakab: „Maga? Először hozza rendbe a házatáját a szívében, meg a fejében, aztán építsen házat önmagának és csak azután törődjék a más dolgával!” Farkas dühösen: „És ezt egy csizmadia mondja nekem?” Jakab: „Az! De én mindig becsületes ember voltam; engem nem rúgtak ki a társaim maguk közül, mint ahogyan magát kirúgták a papok maguk közül, mert nem becsülte meg magát.” — Baksának valaki: „Maga járattja a száját? Maga börtöntöltelék! Maga akar boldogítani másokat? Maga volt az utolsó kőműves Kalocsán. Csak sétált és a száját járatta, ahelyett, hogy dolgozott volna!” Stb. A megbeszélésből kifolyólag küldöttség megy a földművelésügyi miniszterhez. Kíváncsi vagyok, hogy mit szól majd a miniszter úr, ha megtudja, hogy ez a kérdés sokkal jobban érdekli ma az embereket, mint a feudalizmus felszámolása, azaz a földosztás.

A Rádió Budapest még mindig a 10 hónappal ezelőtti nótát fújja. Az esti leadásban arról elmélkedett, hogy a jaltai értekezletről szóló kommuniké nem felel meg a valóságnak, mert a résztvevők közt nem említi a legfőbb tényezőt, a szövetségesek minden tettének irányítóját, a nemzetközi zsidóságot, amely aranyhálóval akarta befogni a világot. Hogy ez nem sikerült, ez egyedül a hitleri Németország, no meg természetesen a vele szövetséges Szálasi társaság érdeme. Ezért folytat ezek ellen élethalálharcot ez a nemzetközi zsidóság. A szövetségesek nem is tudják, hogy tulajdonképpen kinek az érdekeiért harcolnak. Nem tudom, hogy ezek a hülyeségek odaát érdekelnek-e valakit. Hogy itt nem érdekelnek senkit, az bizonyos. Nekünk sokkal komolyabb gondjaink és bajaink vannak.

Tábornoknénk megköszönve a közel négyhetes vendéglátást, ma reggel elment, de a lakást egyelőre fenntartotta.

A hadikórházakat anélkül, hogy beteget láttak volna, leszerelik. A falusiaknak megizenték, hogy jöhetnek holmijukért. A géderlakaiak

meg is jelentek. Kár volt sietniük. Mert a dolgaikat nem kapták meg. Jöjjenek egypár nap múlva! Addigra talán sikerül a ruszoknak mindent elszállítaniuk. Akkor aztán ők nem tehetnek róla, hogy nem találhatnak semmit, és a géderlaciak, meg a többiek is üres kézzel mehetnek vissza.

Február 20.

A kórházfronton mára megint változott a helyzet. Mégiscsak mást gondoltak ki. Nemcsak nem szerelik le őket, hanem újabb épületeket foglalnak le. Ma le akarták foglalni a zárda internátusát. Erre a jezsuita rektor felajánlotta a konviktust a gimnázium mellé. Így a nővérek egyelőre megszabadultak az oroszoktól.

Lexi 12 ökrös szekeret küldött ki Érsekalmára borért. A városparancsnok egy géppuskás orosz adott az emberek mellé. Kíváncsi vagyok, hogy szerencsésen visszaérkeznek-e.

Délután egypár órára megérkezett tábornokunk. Azt mondta, hogy holnap vagy holnapután egy vagy két sertést küld, és kérte, hogy a konyhán dolgozzák fel és őrizzék meg; ő majd időközönként elküldi a kocsiját egy-egy ötkilós csomagért; nagyon ízlett neki, amit itt kapott.

A teológusok megint megszáporodtak. Budapestről megkerült Dombay. A mieinken kívül befogadtuk a szemináriumba Killinger Hugó esztergomi subdiakónust. Az éhség kergette el Pestről.

A magyar rádióból érdekes dolgokat tud meg az ember. Így pl. ma a negyednyolcas leadásból megtudtam, hogy a német vezetők nem jósolgatnak és nem festenek színes álmképeket népük elé, mint Churchill piktor úr, hanem a rideg valóságot közlik hadijelentéseikben, mert nekik nincs szükségük álmképekre, hogy népükbe lelket verjenek; a németek összeszorított fogakkal és ökölbesorított kézzel harcolnak és dolgoznak a jövőért. No lám: Churchill a piktor! Az sem utolsó, hogy Szálasinak most nincs más gondja, mint a nyilaskeresztes párt hungarista mozgalom új jelvényének megtervezése. Erről folytat tanácskozásokat és megbeszéléseket művészekkel és egyebekkel. Az új jelvényt bizonyára személyesen fogja adományozni az érdemeseknek.

Február 21.

Délután megérkezett tábornokunk adjutánsa két sertéssel és azzal a kéréssel, hogy mivel pénteken nagy ünnepük lesz, szeretne már holnap reggel 10 kiló kolbászt elvinni. Erre a nővérek mindjárt neki is álltak az egyik sertés feldolgozásának.

Este kellemetlen kalandok után megérkeztek az Érsekalmára borért küldött ökrös szekerek. A gépfegyveres ruszki derekasan viselkedett. Az utolsó orosz főhadnagyot Kalocsán nem messze a parancsnokságtól zavarta el, sőt be is kísérte a parancsnokságra.

Szerencsés gondolat volt Lexitől a bor beszállítása. A Vörös Hadsereg megalapításának 27 éves évfordulóját február 23-án, úgy látszik generális ivással akarják megünnepelni. Minden irányból jöttek a teherautók rakodni Érsekalmán. Szekereink kiérkezésekor is volt ott egy társaság egy őrnaggyal. A ruszki rájuk fogta a géppuskát és elzavarta őket. Utóbb egy magát kapitánynak kiadó hadnagy került elő. Ezt is elzavarta. Erre a pasi a cselédek holmiját kezdte összeszedni és autóra rakni. Addig randalírozott, míg a cselédek egy kötéllel meg nem kötötték és megkötözve bele nem dobták egy ágyba. Reggel megkötözve átadták két arra menő kapitánynak. Azok nem is csodálkoztak a dolgon. Ezeknél úgy látszik, ez is természetes.

Február 22.

Az első karaván élményeinek hatása alatt Lexi ma megint elküldött Érsekalmára 6 ökrös szekeret. Hátha sikerül még a borból valamit megmenteni.

Budapest pusztulásának képe kezd egyre jobban kibontakozni előttünk. Mindig többen és többen jönnek az elpusztult fővárosból. Ma Szappanyos Béla A. C. titkár jelentkezett Mihalovics Zsiga izenetével, hogy élnek, de éheznek. Ha volnának szállítóeszközök és nem volnának zabráló oroszok, talán tudnánk nekik valamit juttatni. Így egyelőre inkább magunkhoz invitáljuk őket. Jobb volna, ha a kormány földosztás és egyéb demokratikus berendezkedések helyett az éhségtől pusztuló magyarság megmentésén törné a fejét, mert megtörténhetik, hogy majd nem lesz, aki a demokrácia áldásait élvezze.

A Budapestről jövők mind fogcsikorgatva beszélnek arról a szörnyen véres terrorról, amelyet a nyilasok a szerencsétlen fővárosban ki-fejtettek. Miket fogunk majd hallani Dunántúlra arról a szerencsétlen részéről, amelyet ezek a bitangok még mindig megszállva tartanak? Itt is átkozott az emlékü, hiszen céltalan ellenállásuknak köszönhetjük, hogy az oroszok immár 4 hónapja megülnek és felélnek bennünket.

A szövetségesek, úgy látszik, most már a legrövidebb időn belül be akarják fejezni a háborút. Amit a légiháború terén véghezvisznek, az egyszerűen elképzelhetetlen. A Soldatensender West esti jelentése szerint ma egy óra leforgása alatt nem kevesebb mint 5000 angol—amerikai repülőgép rakta le terhét a német vasúti hálózatra. Tönkrebombáztak 30 vasúti csomópontot, szétszórtak 300 vonatot és jóformán teljesen megbénították egy időre a forgalmat Németországban kelet és nyugat között. Ha ez így megy tovább, Hitler 1000 éves birodalma 12 évi dicstelen fennállás után hamarosan romba dől. De azért a Rádió Magyarország még mindig arról szaval, hogy „vagy megsemmisítünk vagy megsemmisülünk”. Kívánjuk, hogy az utóbbi nyilas vonatkozásban bekövetkezzék, még mielőtt az ország megsemmisül.

Február 23.

Dr. Máté-Tóth öméltósága elküldte a Szegeden megjelenő Délmagyarország három számát. Úgy látszik, új stílushoz kell szoknunk, helyesebben: bele kell törödnünk abba, hogy a néhány éve bevezetett stílus továbbra is érvényben marad. A különbség mindössze az, hogy addig a nácik ordították, hogy mindenkit kiirtunk, aki az embereket másképp akarja boldogítani, mint mi, most a másik oldalon ordítják ugyanezt. Szavalnak, hogy így meg úgy felépítjük a demokratikus Magyarországot, a magyar nép ezeréves álmát, de arról, hogy hogyan, semmit sem hallunk. Az egyetlen, amit eddig ki tudtak sütni, a már 25 évvel ezelőtt kitalált földosztás, és nem veszik észre, hogy sem a gazdáknak, sem a mezőgazdasági munkásoknak nem kell föld, azon egyszerű oknál fogva, mert nem tudják megművelni azt sem, amijük van — erről idejében gondoskodtak a felszabadítók. Kalocsa vidékén az érseki uradalom az őszi vetéseknek 80%-át végezte el, a gazdák 15%-át sem. A lépesvessző, amely egypár esztendővel ezelőtt még annyira kapós volt,

ma nem kell azoknak, akiknek kínálják. Azért majd akadnak, akik kapnak utána, de ebben nem lesz köszönet. Azok, akiknek egy kecskéjük sincs, nem csinálnak többtermelést. Ha a nagy demokrátáknak egy csepp eszük volna, megvárnák, amíg az uradalmak megint felszerelkeznek; akkor a földdel együtt a felszerelést is el lehetne venni és odaadni a kisembereknek részletletagadásra.

Ugyancsak ma került a kezembe a budapesti Szabadság 25. száma, amely teljes egészében közli Rákosi Mátyás kommunista vezérnek február 11-én Debrecenben elmondott beszédét. A beszéd a reakció elleni szokásos kirohanások mellett nyílt beismerése annak, hogy a demokratikus Magyarország felépítése terén azon felül, hogy összehoztak egy nemzetgyűlést és megalakítottak egy ideiglenes kormányt, eddig nem csináltak semmit. Ennek egyik oka, hogy „a városokban, de a falvakban is sokan vannak, akik ellenségesen vagy legalábbis értetlenül nézik az új helyzetet és ezeknek az ellenségeskedése vagy meg nem értése természetesen gátolja és fékezi a demokratikus erők kifejlődését”. Hát ez is valami. De ennél sokkal jobb annak beismerése, hogy azok, akik az építő munkára vállalkoztak, nem értenek hozzá. „Gyakorlatlanok vagyunk — mondja a derék főelvtárs — azoknak a lehetőségeknek kihasználásában, amelyeket a demokrácia számunkra nyújt. Huszonöt évig éltünk elnyomva, csendőrszuronyok közt és a börtön fenyegető árnyékában. Nem szoktunk hozzá, hogy a magunk dolgát magunk intézzük és természetes, hogy ez a gyakorlatlanság kisebb-nagyobb hibákban és nehézségekben mutatkozik.” Ez aztán már komolyabb dolog! Mert az Írás szerint mikor vak vezet világtalant, könnyen megtörténhetik, hogy mind a ketten verembe esnek. Még vigasztaló, hogy Rákosi elvtárs legalább meg akarja tanulni azt a mesterséget, amelyhez egyelőre nem ért. A csizmadia persze először megtanulja mesterségét és csak azután vállalkozik csizmacsinálásra. Igaz, hogy a csizmacsinálás komoly dolog, mindenesetre komolyabb dolog, mint a demokratikus Magyarország felépítése. Egyébként Rákosi elvtárs is a földosztásnál köt ki mint egyedül üdvöztető programpontnál. Egyebek mellett aztán még elmondja annak illusztrálására, hogy a reakció még nincs letörve, hogy „nagy meglepetéssel olvasta a Népszavában, hogy a Nyírségben a vasútállomásokon kokastollas csendőrök állnak.” Lehet, hogy Rákosi elvtársban a kokastollas csendőrök kellemetlen emlékeket idéznek fel, mi örömmel és megnyugvással halljuk, hogy már vannak helyek, ahol magyar csendőrök és

rendőrök vigyáznak a rendre és közbiztonságra, és csendben azért fohászodunk, hogy bárcsak minél előbb mindenhol magyar csendőrök és rendőrök őriznék a magyar életet.

A lap a továbbiakban egy apróbetűs híreस्कében közli, hogy a miniszterelnök és földművelésügyi miniszter előtt megjelent Hajdúszovát nagyközség küldöttsége és egy memorandum átnyújtásával kérte a földbirtokreform mielőbbi végrehajtását: hárommillió nincstelennek és törpebirtokosnak földhöz juttatását, természetesen azzal, hogy a kormány lássa el a kisbirtokokat igavonó állatokkal, traktorokkal és az ezekhez szükséges üzemanyaggal is. A földművelésügyi miniszter természetesen „leszögezte, hogy a felsorolt kívánságok megegyeznek a kormány programjával”. Hát ez rendben van. Föld csak lesz, amíg lesz felosztható nagybirtok. Most már csak állat, traktor és üzemanyag kell. És itt lesz a baj! Hogy pedig a csizma is felkerüljön az asztalra, a derék hajdúszovátiak ugyanabban a memorandumban azt is követelik, hogy „a sváb származású tisztek és altisztek honvédelmi munkaszolgálatra” osztassanak be. Még jó, hogy nem követelik, hogy föld, állat, traktor és üzemanyag mellé még ezeket is rendelkezésükre bocsássák. Ha már lesz ingyen föld, állat, traktor és üzemanyag, miért ne legyen ingyen munkaerő is? Ez lenne az igazi demokrácia! Akkor aztán a derék hajdúszovátiak nem cserélnének az egri érsekkel sem.

Február 24.

A Vörös Hadsereg 27 éves évfordulója nagyobb bajok nélkül múlt el. Egy kicsit féltünk tőle. A lakosság egy kocsiderékra való mindenféle süteményt hordott össze a katonák részére. Minden alakulatnak bőségesen jutott belőle. Ez annyira megthotta a városparancsnokot, hogy mind a két éjszakán megkettőzött őrszemeket cirkáltatott a városban a rend fenntartására és a garázda társaság fékentartására. Egy kis randalírozás azért volt. Néhány illuminált tiszt a kastélyba is elvetődött. Ezeket a városparancsnok helyettese személyesen tuszkolta ki, akit aztán ennek ellenében a portán megkínáltunk ennivalóval. Olyan mennyiségű kolbászt és egyéb disznóságot kebelezett be, hogy embereim még ma is azon csodálkoznak, hogy hová fért bele az a rengeteg ennivaló, bár jókora darab ember. Evés közben és utána Gombos Karcsi és Lexi szórakoz-

tatták. A derék ruszki, aki a polgári életben kémiaiával foglalkozik, egyik ámulatból a másikba esett, mikor Gombos Karcsi gimnáziumi és Sághy Lexi azonfelül akadémiai tanulmányai alapján szakszerűen elbeszélgettek vele kémiai, algebrai és trigonometriai és egyéb dolgokról. Ezeknek mi papok egyébként is rejtély vagyunk. Minél jobban megismernek bennünket, annál jobban megcsodálnak. Az ő pópáik, úgy látszik, műveletlen emberek. Különben is, aki náluk 8—10 évig járt iskolába, az már szörnyen művelt ember. El is dicsekszik vele minden tiszt, aki ennyi ideig tanult. Hogyne bámulnának hát, mikor azt hallják, hogy nálunk minden papnak legalább 17 évig kell tanulnia és hogy egy sereg van köztünk, aki külföldi egyetemeken tanult? Az meg éppen nem megy a fejükbe, hogy nincs feleségünk vagy legalább szeretőnk, de látszik rajtuk, hogy ez imponál nekik.

Tegnap estére a második és utolsó borszállítmány is megérkezett. Nem volt semmi kalandjuk, csak a gépfegyveres kísérő ivott mint a gödény a nagy ünnep tiszteletére.

A német közlekedési hálózat tönkretétele tovább tart. A Soldatensender West tegnap éjjeli jelentése szerint tegnap megint többezer angol—amerikai gép járt Németország fölött és újabb 25 vasúti csomópontot vert szét.

Törökország tegnap megizente a háborút Németországnak és Japánnak. Úgy látszik, közeledik az osztozkodás ideje.

A magyar rádió újabban egyre többször mond olyan elképesztő dolgokat, amilyeneket csak megkergült emberek mondhatnak. Tegnap este valamelyik nagyhangú nemzettestvér egy színvonalra hozta Ulein-Reviczkyt, Károlyi Mihályt, Dálnoki Miklós Bélát és Vörös Jánost mint olyanokat, akik akkor emigráltak, mikor „a jó öreg édesanyának, a magyar hazának legnagyobb szüksége lett volna rájuk”. No de jaj nekik! Ha esetleg a hungarista ököl nem csap le rájuk, ezekre a hazaáruló bitangokra, a büntetéstől azért nem szabadulnak meg: lelkiismeretük mint egy nem tudom hány mázsás harangnak a szíve döngeti majd a keblüket. — Hogy Károlyi Mihály hogyan került bele ebbe a társaságba, nem tudom. Azt ellenben tudom, hogy Miklós Béla és Vörös János Debrecenben vannak. Miklós Béla vasárnap Szegeden járt és tudtommal minisztériumával együtt Budapestre készül. Azt is tudom, hogy Budapest, Szeged és Debrecen Magyarországon van, tehát Miklós Béláék itthon vannak és nem vándoroltak ki. Mit akarnak hát ezekkel a sületlenségekkel? Vagy

talán nyilas uraimék közben elköltöztették Magyarországot a Duna—Tisza tájáról Grác vagy Linz vidékére?

P. subregens, akivel a káptalani misére menet találkoztam, említette, hogy Hegyi tanár ma reggel meghallgatta a Donausendert és meglepetéssel hallotta, hogy Virág Ferenc pécsi püspököt és Grósz József kalocsai érseket az oroszok kivégezték. Ez utóbbi én volnék, aki most fél egykor ezeket a sorokat írom és akinek, hála Istennek, semmi bajom. A hírrel természetesen az egész város tele van. Hogyan hathatott ez a hír testvéreimre otthon és a szombathelyi és győri ismerősökre? Úgy látszik, propaganda célokra minden eszköz jó azoknak az aljas gazembereknek, akik képesek saját hazájukat és népüket is elpusztíttatni csak azért, hogy még egypár hétig vagy hónapig hatalmon maradjanak.

Február 25.

A Rádió Budapest tegnap este felvetette a kérdést: Győzhetünk-e még? Mindenesetre nagy baj, mikor már ilyen kérdést fel kell vetni. Az angolok ezt a kérdést akkor sem vetették fel, mikor a németeké volt Franciaország, Belgium, Hollandia, Dánia, Norvégia, az egész Balkán és Észak-Afrika és ők még egyedül álltak szemben velük. A feleletet előre tudtam, de a megokolásra kíváncsi voltam. Megkaptam. Íme röviden összefoglalva: Az ellenség számban és felszerelésben fölöttünk áll, de a háborút nem ez dönti el. Dávid jóformán még gyermek volt, fegyvere is mindössze egy parittyá volt, mégis legyőzte az állig felfegyverzett óriást. Na ja: csoda mindig történhetik, de akin már csak az segíthetne, annak jobb, ha abbahagyja a háborút. Mert hogy az Isten pont Hitlerért és Szálasiért tegyen csodát, azt egy kicsit vakmerőség várni.

Említettem, hogy tábornoknénk a városparancsnokság által vizsgaként rádiókészüléket lefoglalta magának azzal, hogy átalakíttatja és ha elmennek, itt hagyja az érseknek. Reméltük, hogy így lesz. Tegnap aztán érdeklődésünkre megtudtuk, hogy a készülék eltűnt: a tábornokné elfelejtette itt hagyni.

Néhány nap óta Budán elfogott hadifoglyok mennek át a városon kisebb-nagyobb csoportokban, magyarok és németek vegyesen, a magyarok közül sokan német egyenruhában. Tegnap legalább 4000 ment át. A magyarok elég jó kondícióban vannak. Velük tűrhetően bánnak az

oroszok: meleg ételt is kapnak. Annál komiszabbak a németekkel szemben. Még azt sem tűrik el, hogy valaki egy darab kenyeret dobjon oda nekik. Gombos Karcsi két asszonyt szabadított ki a parancsnokság pincéjéből, egy harmadikat és egy fiút pedig a lecsukástól mentett meg. A bűnük: ennivalót adtak németeknek. Mentő ok: nem németeknek, hanem német egyenruhás magyaroknak adtak valamit. Nyikoláj, Gombos Karcsi barátja azzal szórakozott, hogy kiállt a parancsnokság elé és az elvonuló német hadifoglyoknak oda-odaszólt: Heil Hitler! A németek hallgattak, de hogy magukban mit gondoltak erre a hősi cselekedetre, azt el lehet képzelni.

A város tele van rémülettel. Azt beszélik, hogy 18 000 sebesültet akarnak idehozni. Ha csak a harmad része kerül is ide, ez is olyan sáskajárás lesz, amely mindent letarol.

A kórházfronton egyre nő a kapkodás és a komiszkodás. Egy sereg épület le van foglalva, csak imitt-amott lézeng bennük egy-két orosz, de azért mindig újabb és újabb épületeket foglalnak le. Minden alakulat a maga szakállára dolgozik, egyik a másikról nem vesz tudomást és nincs fórum, ahová igazságért vagy védelemért lehetne fordulni. Délelőtt a jezsuita kollégiumot foglalták le, délután ezt feloldották és lefoglalták a szemináriumot, mindjárt azzal, hogy 4 óra leforgása alatt ürítsük ki. Nagy könyörgésre holnap 10 óráig halasztást adtak. Nem csoda, ha az ember végre is elveszti a türelmét és nem éppen jámbor kívánságokkal traktálja ezt a társaságot.

Délelőtt jelentkezett vitéz Szabó István érsekségi főerdőtanácsos. Sárszentágótáról került meg négy hónappal elmenekülése után. Ott egy kis poklon ment keresztül; szinte csoda, hogy ép bőrrel úszta meg a dolgot. Ő is azt mondja, hogy mi valósággal paradicsomban élünk Dunántúlhoz viszonyítva. Örülünk, hogy megjött ez a derék, hűséges ember; most már erdészeti szakemberünk is van Kalocsán.

Egyiptom is megizente a háborút Németországnak és Japánnak.

Február 26.

A szemináriumot ezúttal nem sikerült megmenteni; igaz, nem is erőltetjük a dolgot; úgy láttuk, előbb-utóbb úgyis rákerült volna a sor. Tegnap délután megkezdődött a hurcolkodás és tartott este 8-ig. Az egész apá-

cazárdá, a jezsuita noviciátus, kispapok és papok cipeltek, amit tudtak. És aki csak erre járt a kalocsaiak közül vagy észrevette a hurcolkodást, az mind igyekezett segíteni. Ma korán reggel folytatódott a munka. A gimnázium, tanítóképző és a zárda egész növendékserege le az óvodásokig dolgozott úgy, hogy 10 órára a hatalmas épület 99%-ra ki volt ürítve. Az oroszok csoportba verődve a jószágigazgatósági épület sarkától nézték a munkát, de nem akadt, aki csak a kisujját megmozdította volna. Magyar ember ezt nem tudta volna így, tétlenül végignézni. Az üresen álló zárdainternátusba és a kastélyba hurcolkodtunk be. A káosz mind a két helyen teljes, de talán egy hét alatt rendbe jövünk, ha újabb meglepetés nem ér bennünket. Ebédidőre minden fedél alatt volt; ebéd után a nővérek már a szemetet söpörték össze a zárdainternátus előtt.

Az egyik orosz alezredes, mikor látta, hogy hogyan dolgozik minden épkézláb ember a szemináriumért, azt mondta: Ezt elhibáztuk. Úgy látszik, arra számítottak, hogy a kalocsaiaknak tetszeni fog, ha egy kicsit megpiszkálják a papokat. Ebben aztán alaposan csalódtak.

Mikor aztán a szeminárium üres volt, az oroszok — ezek a jó emberek — elkezdtek sajnálkozni: hogy ők ezt nem így gondolták; dehogy akartak ők nekünk ennyi munkát és fáradságot okozni! Hiszen nekik a szeminárium csak rövid időre kell, talán néhány hétre; akkor ők úgyis továbbmennek Dunántúlra. Elég lett volna a legszükségesebb dolgokat elvinni, a többi maradhatott volna; vigyáztak volna ők mindenre, aztán hiánytalanul visszaadták volna. Hát lehet, hogy mikor az üres épületet meglátták, rájöttek, hogy bizony okosabb dolog lett volna azt a bölcs tanácsot adni, hogy hagyjunk mindent a helyén. De tegnap még nem így gondolták. A jószágigazgatói épületben, amelyet részben szintén lefoglaltak, csak nagy könyörgésre hagytak meg egy íróasztalt és egypár szekrényt, mert az ajtón nem lehetett kihozni. Persze ha adtak volna is ilyen bölcs tanácsot, akkor is mindent elhoztunk volna. Ismerjük mi már őket. Ahová ezek egypár hétre beveszik magukat, ott nem marad semmi épségben. Talán a falakat is csak azért nem rombolják szét, mert rájuk szakadna a tető. Valamelyik majorunkban már ilyesfélét is csináltak. Az egyik cselédlakásban addig piszkálták a mennyezetgerendát, amíg a mennyezet rájuk nem szakadt. Akkor aztán szidtak mindent és mindenkit, csak azt nem ismerték be, hogy ők voltak a hibásak.

Hogy mi mindent tudnak ezek kitalálni, az egyszerűen fantasztikus. A papokban a csornai intéző hozta be a dolgait Kalocsára két szekrény

kivételével. Ezeket, amint mondta, azért nem hozhatta be, mert oroszok alusznak bennük.

Február 27.

Valami baj lehet a szeminárium lefoglalása miatt. Hogy mi, azt nem tudjuk. Lehet, hogy tábornokunk csinált valami katrabontot, aki tegnap délután váratlanul megjelent feleségestül és akit nagyon bántott, hogy ígérete és fogadkozása ellenére mégis lefoglalták a szemináriumot. A városparancsnok ma reggel ide küldte a derék Gloviákot, aki a magyar világban itt rendőr volt és most mint ruszin származású ember tolmács-szerepet tölt be, és arra kért, hogy adjak neki írást, hogy a szemináriumot és a jószágigazgatósági épületet önként ajánlottam fel orosz hadikórház céljaira; ő holnap a frontra megy; szeretné ezt az írást magával vinni a köztem és köztük fennálló jó viszony dokumentálására. Ezt persze megtagadtam, hiszen ez közönséges hazugság lett volna, Engem meg se kérdeztek. Mi minden előzetes tudtunk és hozzájárulásunk nélkül vasárnap délután megkaptuk a városvezetőségtől a rendeletet, hogy ezeket az épületeket 4 óra alatt ürítsük ki. Hogy a bajból — amelyről úgy látszik maga sem tehet — kihúzzam és mert a dolgon most már úgysem lehet segíteni, a Gombos Karcsi és a parancsnokság közti megbeszélés alapján olyértelmű nyilatkozatot adtam neki, hogy a városvezetőség rendeletére kiürített két épületet ezennel felajánlom hadikórház céljaira ideiglenes jelleggel, emberbaráti szempontból abban a reményben, hogy ez is hozzá fog járulni az orosz katonaság és a polgárság közti viszony megjavításához. A városparancsnok délután személyesen köszönte meg ezt a nyilatkozatot és ígéretet tett, hogy több kórházat nem enged idehozni, több épületlefoglalás nem lesz. Ha ezt az ígéretet meg tudja tartani és elvonulásukig nem zavarják meg intézményeinket, nem sajnáljuk az áldozatot, amelyet a szeminárium kiürítésével hozni kellett.

A városparancsnok idejövet útközben megemlítette Gloviáknak, hogy az itteni kommunisták feljelentették, hogy az érseki kastélyba jár és velünk barátságos érintkezést tart fenn. Erre ő kijelentette, hogy annyira megbízik az érsek úrban, hogy nyugodtan aludnék vele egy ágyban (az úgy látszik, orosz szólás-mondás a legnagyobb bizalom kifejezésére), ellenben a kommunisták rongy emberek, akiknek a vezetőit, ha nem

maradnak vesztve, lecsukhatja vagy elzavarja innét. Még jobban ellenük hangolódott, mikor elmondtuk neki, hogy Farkas az után kutat, hogy mennyi pénzébe került az érseknek, hogy az oroszok nem lőtték fejbe papjait.

Amíg mi kisebb-nagyobb ügyeinkkel vesződünk, a háború teljes borzalmassággal tovább folyik. Tegnap este jelentette a Soldatensender West, hogy Berlin átélte eddig legborzalmasabb légitámadását. Körülbelül 2000 ellenséges gép ment rá zárt egységekben és mivel vadászelhárítás nem volt és a légvédelmi ágyúk is alig léptek működésbe, teljes nyugalommal végezték romboló munkájukat. A város a támadás után egy tűztenger volt. Az oltási munkálatokat majdnem lehetetlenné tette, hogy a tűzoltóság nem tudott szabadon mozogni, mert az utcák barrikádokkal vannak eltorlaszolva és az úttesteken sokfelé aknamezők vannak.

Szíria és a libanoni köztársaság megizente a háborút Németországnak és Japánnak. Úgy látszik, még lesz egypár hadizenet, mert a szövetségesek st. franciskói értekezletén csak azok az államok vehetnek részt, amelyek március 1-ig háborúban lesznek Németországgal vagy Japánnal.

Február 28.

A Rádió Magyarország felcsapott prófétának mondván, hogy miután Churchill már annyiszor felsült jóslásaival, most ő próbálkozik, de nagyobb joggal és tehetséggel és ezennel megjövendöli, hogy Németország és szövetségesei megnyerik a háborút. A győzelem holtbiztos, mert a történelem tanúbizonysága szerint Törökország 1683 óta minden háborút elvesztett, tehát a mostanit is el fogja veszteni, mivel pedig Törökország most a szövetségesek mellé állt, így a háborút csak úgy vesztetheti el, ha a szövetségesek is elvesztik azt, ergo. Hát ez csak világos!

Nem tudom, hogy Churchill a Rádió Magyarország nyilvántartása szerint miféle jóslásokat követett el, csak arra emlékszem, hogy még 1940-ben megmondta, hogy Anglia 1943-ra készen lesz és akkor visszavág. Akkor az egész német érdekeltség gúnyosan kérdezgette: Ugyan hol lesz már Anglia 1943-ban? És Anglia készen lett és visszavágott és azóta állandóan ezt csinálja olyan eredménnyel, hogy ma már a Német Birodalom területén folyik a pusztító háború.

Ellenben hallottam más jövendöléseket, amelyek nem teljesedtek be. „Dieser Gengner ist niedergeschlagen und wird sich nie wieder erheben” — hallottuk 1941 őszén. Majd megint: „Wir werden Stalingrad berennen und auch nehmen”. És Sztálingrádot nem foglalták el, ellenben az oroszok feltámadtak és most Berlin előtt állanak. „Dieses Jahr wird uns den Endsieg bringen” — hallottuk 1942 elején. És az 1942. év nem hozta meg a németeknek a végső győzelmet. „Herr Churchill mag wo immer einen Landungsversuch am europäischen Festland unternehmen, er kann von Glück sprechen, wenn er sich neun Stunden lang halten kann” — hallottuk 1943-ban. És Churchill partra szállt Normandiában, kiverte a németeket Franciaországból, Belgiumból, Hollandiából, áttörte a Siegfried-vonalat és most Kölnt löveti. És még egy sereg ilyen jövendölést lehetne felsorolni. Az angolok időközönként ezekkel szórakoztatják az embereket, különösen ha a Führer hosszabb időn keresztül hallgat. Akkor ők szólaltatják meg hanglemezeken. Mert ezeknek arra is volt idejük, hogy a Führer megnyilatkozásait hanglemezekre vegyék.

A szeminárium lefoglalása alaposan megzavarta az oroszokat. Itt olyasmi történt, ami nem volt a felsőbbbség szándékai szerint. Ma ebéd alatt jelentették, hogy két orosz őrnagy akar velem beszélni. Az egyik a frontról jött, a másik az itteni kórházparancsnok. Mikor fogadtam őket, azt mondták, hogy a szeminárium rendelkezésemre áll; ők csak abban az esetben veszik használatba, ha azt önként átengedem; ez esetben igen hálások lesznek: vigyáznak mindenre, a két szeminárium kertjét és az érseki uradalmat megvédik és ígérik, hogy Kalocsán több épületfoglalás nem lesz. Megmondtam nekik, hogy a felajánlás már tegnap megtörtént, a vonatkozó nyilatkozatot a városparancsnok magával vitte. Nagyon megköszönték és külön is kifejezték örömlüket afölött, hogy barátságos fogadtatásra találtak. Erre nem számítottak. Éppen indulóban voltak, mikor jelentették, hogy tábornokunk megérkezett és azonnal beszélni akar a két őrnaggyal. Tehát az ő keze van a dologban. Annyira érdekelte ez az ügy, hogy csak ezért szaladt ide a frontról. Valamit evett és már ment is vissza.

Dél előtt itt jár a fajszi plébános. A magyar rádióban hallotta saját füleivel kivégeztetésem hírért s bár tudta, hogy a hír nem igaz, mégis személyesen akart meggyőződni a hír valótlanágáról. A magyar rádió svájci jelentésre hivatkozott. Nem tudom, hogy a még meg nem szállt

magyar részeken eddig milyen tapasztalatokat szereztek a rádióhírek körül. Ha hisznek nekik, bizonyára akadtak, akik elsíratnak.

Gombos Karsai ma a városparancsnok-helyettesnél összeakadt Janzerrel, akinek neve alatt a Kalocsa és vidéke eddig megjelent; már amikor megjelent. Mert a két utóbbi szombaton nem jelent meg. A parancsnokhelyettes megkérdezte, hogy mi van a lappal. Gombos Karsai az ismert incidens óta nem foglalkozott a lap ügyével, Janzer azt felelte, hogy úgylis Pestre készül, ott majd a sajtókamaránál érdeklődik, hogy mi legyen. Erre a parancsnokhelyettes azt kérdezte, hogy mit akar az érsek úr: akarja-e, hogy a lap megjelenjen vagy sem? Gombos igenlő válaszára a parancsnokhelyettes csak ennyit mondott: Akkor a lapnak meg kell lennie, mert a fronton azt mondták, hogy amit az érsek úr akar, annak meg kell lennie.

Március 1.

Négy hosszú hónap múlt el azóta, hogy az oroszok megszálltak bennünket. A mai nappal megkezdjük az ötödik hónapot. Az elmúlt hónapokban alig volt nap, amely ne hozott volna valamilyen meglepetést. Vajon mit hoz a március? Göbbels tegnapi rádióbeszédében ugyan biztosította a németeket a győzelemről, „sonst ware die Göttin der Geschichte rine Hure”, de hát ez nem érv. A szövetségesek légitámadásai egyre hevesebbek, a frontokon egyre többen adják meg magukat a németek közül és az élelmezési viszonyok egyre nehezebbek lesznek. Göbbels beszéde előtt adták ki a rendelkezést, amely az adagokat a jövő héttől kezdődőleg 20%-kal az 1918-as éhség hónapok adagjai alá szálítja le. Meddig fogják ezt bírni?

Március 2.

A német hadijelentés tegnap végre beismerte Posen elestét, hozzááté természetesen, hogy a védők csak az utolsó töltény kilövése után szüntették be az ellenállást. Mikor az oroszok Posen elfoglalását jelentették, jelentették azt is, hogy a védők még 4 hónapi lő- és élelmiszerkészlettel rendelkeztek.

Az angolok München—Gladbach elfoglalását jelentik, a németek a nyugati fronton is mindenhol teljes elhárító sikereket jelentenek. A német városok és vasúti hálózat bombázása éjjel-nappal szakadatlanul folyik. Szerencsétlen németek!

Nem elég, hogy az orosz katonák élnek fel bennünket, egyre több orosz gyermeket lehet látni a városban. Úgy látszik, otthon nincs elég ennivalójuk. Az oroszok élelmiszerekért minden árat megadnak; ezért aztán az árak napról napra emelkednek. Pakson, hallom, már 10 pengőt adnak egy tojásért; itt még három pengőért lehet kapni.

Március 3.

A kommunisták zavarják a helyzetet Kalocsán. A polgáriak addig-addig szuszogtak, amíg Dr. Keményné elnökségével ők is megalakították nemzeti bizottságukat és városi képviselőtestületüket és az utóbbit március 4-re össze is hívták. A városparancsnok helyettese, aki úgy látszik a politikai ügyeket intézi és szemmel láthatólag a kommunistáknak kedvez, kijelentette, hogy ő csak ezt a nemzeti bizottságot, illetve képviselőtestületet ismeri el, mert a másiktól, miután azt neki nem jelentették be, nem tud. Erre dr. Hazai tudomására adta neki, hogy a városvezetői tisztségről lemond, a parancsnokhelyettes viszont kijelentette, hogy dr. Hazainak állásában meg kell maradnia. Megint Gombos Karsinak kellett közbelépnie és megmagyaráznia a parancsnokhelyettesnek, hogy ez belügy, tehát nekik ehhez semmi közük. A parancsnokhelyettesnek arra a kijelentésére, hogy miután Kalocsa frontzóna, a városi közigazgatás a katonasághoz tartozik, Gombos viszont kijelentette, hogy akkor az egész ügy nem aktuális. Ezt a parancsnokhelyettesnek is el kellett ismernie. Ennek következtében a képviselőtestületi ülés elmarad és az egész história egyelőre ad acta kerül.

Tegnap szabályszerű igazolványokkal felszerelve megjelent egy magyar zászlós. Feladata a magyar hadsereg megszervezése a járásban.

A magyar rádió folytatja blöfföléseit. Tegnapesti leadásában Magyarország nagy részének elfoglalását azok nyakába varrja, akik mindig csak Moszkvát és Londont hallgatták és bedőlve az orosz és angol propagandának behódoltak a bolsevistáknak. Mintha bizony a mi feladatunk lett volna megvédeni a határokat! És mintha tehattünk volna mást, mint

meghódolni, miután a Szálasiékhoz átpártolt katonaság, csendőrség és rendőrség itt hagyott bennünket és elment harcolni Németországért. Elmúltak már azok az idők, amikor kapával, kaszával és vasvillával is meg lehetett védeni a magyar rögöt. Abban azonban igaza van a magyar rádiónak, hogy azok, akik a megszállás áldásait átélvezték, szívesen ragadnának fegyvert, hogy ezekért az áldásokért megfizessenek, de téved, ha azt hiszi, hogy visszakívánjuk Szálasiékat. Eben gubát nem cserélünk.

Az ember nem tudja, hogy sírjon-e vagy nevéssen, mikor a gr. Kemény m. kir. külügyminiszter horvátországi látogatásáról szóló híradást hallgatja. Az apparátus, amellyel ez az elcsapott közigazgatási gyakornok elvonult a szomszédba, a fogadtatás, amelyben a magyar rádió szerint részesült, az ebédek, vacsorák, díszelőadások, amelyeket tiszteletére rendeztek, a szónoklatok, amelyek elhangzottak, mind-mind olyan volt, mintha egy olyan hatalom képviselője jelent volna meg Zágrábban, amelytől legalábbis Európa sorsa függ. Hogy horváth kollégájával minden kérdésben megegyeztek, az természetes. Azt hiszem, mind a ketten tisztában voltak azzal, hogy amit ők aláírnak, az országaik jövője szempontjából a semminél is kevesebbet ér. Csak azon csodálkozom, hogy nem nevettek egymás szemébe, mikor azt a nagyképűsködést végigcsinálták.

A Rádió Magyarország leadta Ribbentropp nyilatkozatát, amelyben Churchillnek a krími konferenciáról az angol parlamentben tett jelentésére reflektál. A szövetségesek minden rádiója fújta Churchill beszámolóját és az angol parlamentnek ezzel kapcsolatos vitáját. Churchill éppen úgy hangoztatta Londonban, mint Rooseveltt az amerikai kongresszus előtt, hogy a szövetségesek nem a német népet akarják megsemmisíteni, hanem a nácizmust és a német militarizmust, de ezt aztán tökéletesen. Hiába: Ribbentropp ezt jobban tudja, ha nem is volt ott; Jaltában igenis a német nép teljes kiirtását határozták el.

A szövetségesek elfoglalták Triert, Kreefeldet és Neussnél elérték a Rajnát. Berlin tegnap kapta egymás után tizenegyedik éjjeli légítámadását. A Soldatensender West szerint a németek lázas sietséggel építik ki új fővárossá Münchent.

Tegnap estefelé egy kisebb hadifogolycsoport érkezett Kalocsára, körülbelül 240 német; egyikük itt meghalt. Állítólag egy 5000-es csoport is útban van errefelé.

Csupor kélesi nyaralói felügyelőt oroszok pénteken estefelé agyonlőtték. Részleteket nem tudunk. A gyilkosokat elfogták.

Március 4.

Tegnap este 7 órakor egy Szöllősy nevű nemzettestvér beolvasta a Rádió Magyarországra egy cikkét. A nagy pátoossal leadott cikkből mindenki megérthette, hogy a nemzetiszocializmus az utolsó fázisa annak a mozgalomnak, amelyet az 1789. évi francia forradalom indított el azoknak a népi erőknél a felszabadítására, amelyeket a nagybirtok és a vele szövetkezett kapitalizmus mind ez ideig rabszolgaságban tartott. Hogy ez a felszabadulás az 1848-as papirosszabadság és az 1920-as évek komolytalan próbálkozása után végre Magyarországon is boldog valóság lett, az Szálasi érdeme. Mert Szálasi majd elintézi a nagybirtokot. Éppen azért az ő diadalmas forradalmában a magyar nép évszázados álmainak megvalósítását és Mátyás király óta folytatott harcainak győzelmét látja. — No lám: minden út Rómába vezet; a földosztásban jóbarát és ellenség találkozik.

Eszembe jut az egyszeri tót városatya. Valamelyik felvidéki városban polgármestert választottak. Az egyik városatya azzal argumentált a főjegyző mellett, hogy az már eddig is nagy érdemeket szerzett a város körül és megmutatta rátermettségét a polgármesterségre, mert lám a templom terét is milyen szépen bekerítettette. Erre tót atyánkfia csak annyit mondott: „A város pinzin az egisz világ körül drotoztatok.” Elosztani vagy elkölteni a másét, ehhez nem kell nagy tudomány. De ettől az ország még nem lesz gazdagabb. Pedig az ország- és nemzetvezetőknek talán erre is gondolniuk kellene, nemcsak a voksokra a választásokon.

A nemzetiszocializmus rabszolgaszabadítása körül is hiba van. Napról napra hallom a rádióban németek százezreitől, hogy Németországban még nem volt olyan szolgaság, mint amilyent a nemzetiszocializmus teremtett. Közismert dolgok: a sajtót „gleichschaltolták”, a szólásszabadságot megszüntették; beszélni ugyan beszélhetett mindenki amit akart, legfeljebb Dachauba került, ha olyasmit mondott, ami a pártnak nem tetszett; az NSDAP-én kívül semmiféle pártot nem tűrtek meg; minden szervezetet, egyesületet betiltottak; százezerszámra csukták be

az üzleteket, műhelyeket és milliószámra semmisítették meg az önálló egzisztenciákat – még a bírói függetlenséget is tönkretették stb. Csak a pártnak, illetve funkcionáriusainak volt szabadságuk, de azoknak aztán mindenre, az emberölésre is. Ezt a szabadságot adták Szálasiék a hatalmuk alatt álló területnek. Pártjelvényes kölykek szabadon lőhettek agyon Budapesten békés embereket. Találkoztam olyan emberrel, aki átélte Budapest rémnapjait. Azt mondta, hogy azok után, amiket Budapesten átélt, mindenkit, aki nyilasjelvényt visel, nyugodt lelkiismerettel agyon tudna verni.

Az angolok jelentik, hogy a Rajnától nyugatra levő német front felbomlásban van. Ugyanezt mondja a Soldatensender West is. A német jelentések szerint nincs semmi különösebb baj. Trier, München—Gladbach, Kreefeld elestét még nem ismerik be, de már előkészítik rá a publikumot mondván, hogy München—Gladbachban és Trierben harcok folynak és az ellenségnek sikerült Kreefeld irányában előnyomulnia.

Március 5.

A Rádió Magyarország a tegnap esti 7 órai leadásban megállapította, hogy ezt a szörnyű háborút Anglia indította meg, de nem Lengyelorszáért, amint némelyek eddig tudni vélték, hanem irigységből és félelemből. Irigységből, látva azt a nagyszerű anyagi fellendülést, amelyet a nemzetiszocializmus Németországnak rövid idő alatt hozott, és azt a szociális jólétet, amelybe a szegényebb néposztályt, főleg a munkásságot juttatta. És félelemből attól, hogy az indiai pária sorsban élő angliai néposztályok, látva a német állapotokat, forradalmi úton szerzik meg maguknak azt a jobb anyagi helyzetet, amelyet kormányaik nem tudtak, de nem is akartak nekik megadni. Hát ez mindenesetre érdekes. A baj csak az, hogy az emberek memóriája nem olyan rövid, mint amilyennek a Rádió Magyarország gondolja. Mi nagyon jól ismerjük a háború kitörésének előzményeit és azokat az erőfeszítéseket, amelyeket Anglia a háború megakadályozására tett. És arra is jól emlékszünk, mikor Hitler győzelmei tetőpontján dicsekedve szónokolta, hogy amit 1918 óta egyetlen német államférfiú sem mert megtenni, ő megtette: odadobta a kesztyűt a hatalmas angol világbirodalomnak. A következetesség sem éppen nagy. Nemrégén ugyanabban a rádióban még azt magyarázták,

hogy a háborút a nemzetközi zsidóság zúdította rá a világra; Anglia, az USA és a Szovjet csak eszközök ennek a kezében.

Az éjféli leadásban más csemegével is szolgált a Rádió Magyarország. Egy derék székely atyafiról beszélt, aki nem szökött meg a székelyföldről — ilyent gondolni sem szabad, mert a székely nem hagyja el bajban az ősi földet — csak éppen elment jelenteni a Rádió Magyarországnak, hogy a székely vér nem vált vízzé, az erdélyi hegyekben még él a Gábor Áronok szelleme. Az oroszok hiába mutogatták legjobb ábrázatukat és hiába próbálták a székelyeket körülhízelegni, a székelyeket nem lehet becsapni; a székelyek szembefordultak a harácsoló és asszonyaik becsületét tipró gazokkal, de ejtőernyősöket és modern fegyvereket kérnek Szálasitól. Ejtőernyősöket és fegyvereket a Rádió Magyarország sem ígért. Azonban derék atyánkfia, ha kedve lesz néhány száz kilométert viasszasétálni, elviheti a testvéreknek a Rádió Magyarország csodálatát és együttérzését és Szálasieék üzenetét, hogy „kitartás, jövőnk!”

Ugyanebben a leadásban a Rádió Magyarország megint feltálalta a régi csemegét: Szegeden a vörösök csak azért nyitották meg az egyetemet és az iskolákat, hogy egy csomóban találják a legkiválóbb pedagógusokat és a magyar ifjúságot és leplombált vasúti kocsikban elszállíthassák Szibériába.

Valamelyik német állomás az éjjel leadta, hogy a magyar országgyűlés törvénybe iktatta Budapest hős védőinek érdemeit és a városnak a hősi kitartás városa (die Stadt des heldenhaften Durchhaltens) nevet adta. A romokban heverő Budapest éhező népe bizonyára boldog megelégedéssel veszi tudomásul ezt a nemes gesztust.

Kezembe került a Hivatalos Lap 3. száma, amely a népbíróságok szervezetéről és hatásköréről intézkedik. A vonatkozó rendeletnek (81/1945. M. E. szám) van egypár intézkedése, amely a magyarázatra tág teret nyújt. Így a 11. par. azt mondja: „Háborús bűnös az: 1. aki az 1939. évi háborúnak Magyarországra való kiterjedését vagy Magyarországnak a háborúba mind fokozottabb mértékben történt belesodródását vezető állásban kifejtett tevékenységével vagy magatartásával elősegítette, vagy azt megakadályozni nem törekedett, bár erre vezető közhivatali állásánál, politikai, közgazdasági, közéleti szerepénél fogva módja lett volna; 2. aki mint a kormány, országgyűlés tagja vagy mint vezető állást betöltő közalkalmazott kezdeményezője, vagy bár a

következményeket előre láthatta, részese volt olyan határozat hozatalának, amely a magyar népet az 1939. évben kitört világháborúba sodorta...; 4. aki vezető jellegű cselekményével a nyilas mozgalomnak segítséget nyújtott a hatalom megszerzésére irányuló lázadáshoz, a hatalom megtartásához vagy aki e hatalom megszerzése után kapott kinevezés alapján a nyilas kormányzatban, közigazgatásban vagy honvédelem keretében életét fenyegető kényszerű szükség nélkül vezető állást vállalt (vezető állás alatt miniszteri, államtitkári, főispáni, főpolgármesteri, hadseregpáncsnoki, hadtestpáncsnoki vagy hasonló fontosságú állást kell érteni).” — Ki állapíthatja meg nyugodt lelkiismerettel ma, hogy hol kezdődik vagy hol végződik az a közhivatali, politikai, közgazdasági vagy közéleti szerep, amely módot nyújtott volna 1941-ben a háborúba való belesodródás és folytatólag a fokozottabb mértékben való belesodródás megakadályozására? Ennek a paragrafusnak az alapján el lehetne ítélni a miniszterelnököt, honvédelmi minisztert és mindazokat, akik a háborús költségvetéseket megszavazták. Viszont semmi bajuk sem történik azoknak a tiszteknek, akik pl. nem engedelmeskedtek Miklós Béla hadseregpáncsnoknak és tovább folytatták a harcot, mérhetetlen károkat okozva az országnak. Vagy ki állapítja meg, hogy X úrnak mit kellett volna előre látnia? És hol kezdődik az életet fenyegető kényszerű szükség? A visszaható erővel bíró törvények különben mindig igazságtalanok.

A kommunisták tegnap délután gyűlést tartottak. A gyűlésről érkezett hírek szerint Baksára nem lehetett ráismerni, olyan szordinóval beszélt. Még az érsekségi birtokot sem osztotta fel, sőt egyenesen védelmére kelt. Amint utólag kitűnt, a várospáncsnok-helyettes előzőleg bekérte és cenzúrázta beszédét.

Tegnap délután 5 órakor a várospáncsnok autót küldött értem. A moziba akart elvitetni. Nem voltam itthon s így nem kellett megnéznem a németek kegyetlenkedéseiről készült propagandafilemet. Gombos Karsai ott volt.

Az éjjel nagy razzia volt a városban. Úgy látszik, orosz és magyar katonaszökevényeket kerestek. Mert orosz frontszökevények is bőven akadnak és ezek a lógósok a legkomiszabbak, de inkább a tanyákon garázdálkodnak. A városban majdnem minden lakásba bezörgettek. A kastélyban nem voltak. De jártak Egerth apátkanonok úrnál, akinek a házában az emeleten orosz leányok laknak. Ezek jobban megijedtek a

razziázóktól, mint a házbéliek, és mikor a katonák az ő szobáikba is bementek, az ágy alá bújtak. Vezetőnőjük, úgy látszik, megmondta a katonáknak a véleményét, mert az egyik orosz ráfogta a fegyverét. Erre a vezetőnő is előkapta revolverét és azzal hadonászott az orosz előtt. Most aztán fogadkoznak, hogy ha nem állítanak őrséget a ház elé, itt hagyják az egész pereputtyot: ápolják betegeiket ők maguk!

Március 6.

Az Isten, úgy látszik, még nem vert meg bennünket eléggé. Mert az emberek, elsősorban egyes pap urak, még mindig jogokat emlegetnek, csak saját kényelmükkel törődnek és követelőznek.

A szemináriumot, amint említettem, az iskolanővérek internátusába helyeztük át. Az internátusban természetesen megközelítőleg sincs annyi helyiség, mint a szemináriumban; össze kell húzódni. A kispapoknak egy hálószoza és egy közös tanulószoba jutott. Szörényi, amint ezt a rektor tegnap a Szent József-litánia után említette, a tanulószobát el akarja venni és a kispapokat nappalra is a hálóba préselni, merthogy neki erre szüksége van. Az előjárók és kispapok ebédlője az átköltözködés óta közös. Szörényi úr ebbe nem akar belenyugodni, merthogy az uraknak mégiscsak más dukál, mint a kispapoknak. Úgy elfutott a méreg, hogy azt mondtam a rektornak: Mondja meg Szörényinek, hogyha sokat okoskodik, úgy kirúgom a szemináriumból, hogy a lába sem éri a földet! Pesten heteken át pincében lakott és örült, ha teának nevezett meleg vizet kapott. Másfél hete még azon törte a fejét, hogy mivel érdemelte ki Kalocsa, hogy a háborút eddig így úszta meg. Most meg már semmi sem elég jó neki? Van tisztességes lakása és olyan kosztja, amelyért Budapesten 900 000 ember térden állva adna hálát az Istennek.

A szeminárium minden lakóját elhelyeztük, csak Magyar István öreg nyugdíjossal volt baj. Kujáni úr, sőt amint utólag megtudtam, Gonczlik úr is felajánlotta neki kanonoki háza emeleti lakását, de ez nem kellett neki. Az anyaházi nővérek az öreg urat különcködései miatt nem fogadták be, ellenben közbenjárásomra felajánlották az ún. spirituális szobát Angeli teológiai tanárnak és spirituálisuknak. Angeli úr a szemináriumi hurcolkodás megkezdésekor ebbe a szobába vette be magát és egy hétig, amíg a rumli tartott, ebben a szobában lakott; az

egész idő alatt nem tett semmit, csak egészségét gondozta; szombaton, amikor a nővérek át akarták költöztetni az internátusba, nem engedte holmiját átvinni. Most, amikor a ház rendben van és a nővérekkel való megegyezés alapján mi jelöltük ki neki ezt a szobát lakásul, megmaka-csolja magát: nem marad, hanem átmegy az internátusba!

Ezek a derék urak segíteni nem, csak akadékoskodni tudnak. Pedig ha a dolgok úgy mennek tovább, mint eddig, örülhetnek, ha a jövő télen egyetlen fűtött szobájuk lesz a házban. Az erdőkben favágás nem volt a télen. Ami fa van, azt elzabrálják az oroszok. Az embereknek hamarosan nem lesz mivel főzniük. Azt hiszik, hogy az érsek majd annyi fát tud nekik adni, hogy úri kényelemben melegekedhetnek?

Március 7.

A szövetségesek tegnap este bejelentették Köln és Graudenz elfoglalását. Az angol jelentés szerint Köln negyed része romokban hever; a dómnak állítólag nincs komolyabb baja. A német jelentés még csak Köln nyugati külvárosaiban folyó harcokról akar tudni. Köln Németországnak nagyságra negyedik városa. Lakossága rengeteget szenvedhetett. Az angolok szerint a víz- és villanyszolgáltatás hónapok óta szünetelt. A lakosságból 150 000 ember maradt vissza. Merre lehet a többi? Berlint immár 15. napja minden éjjel bombázzák. Úgy látszik, ennek is romhalmazzá kell válnia és a többi német városnak is, hogy Hitlerék még egy darabig élhessenek.

Japánban is bajok lehetnek, mert már ott is új fegyverekről beszélnek, amelyek ugyan még nincsenek meg, de már készülnek és bizonyára ott is olyan csodákat művelnek, mint a német frontokon.

A néphumor ezekben a szörnyű időkben is jelentkezik. Azt mondják, Magyarországon a németek kitűnő eredménnyel vetették be a V. 3-at. Ennek köszönhető, hogy az oroszok itt végleg megrekedtek. Ez pedig nem más, mint a Balaton környékének jó bora. Az oroszok, amíg ebből tart, csak isznak és nem hajlandók tovább menni. A rossz nyelvek szerint a németek egy-egy támadás alkalmával tömegesen dobálják bele a részeg oroszokat a Balatonba és a vízzel teli árkokba.

Az angolok nagyon komolyan veszik a náciizmus megsemmisítését. Valószínűleg az ő nyomásukra történt, amit a Soldatensender jelent, ti.

hogy a napokban Svájc, aztán Portugália függesztette fel a banktitkot. Csak Svájcba állítólag 5 milliárd franknyi értéket siboltak ki a náci vezérek „Notgroschen”-nak ínségesebb időkre. Hát ebből egy páran szerényen megélnék egy darabig. Úgy látszik, a szövetségesek ezeket a hatalmas összegeket meg akarják kaparintani. Ha a hadikárpótlásba beszámítják, a németek még hálásak is lehetnek nekik.

Ma reggel a városparancsnok egy frontőrnagyot hozott el hozzám. Az összefogásról, együttműködésről beszélgetett és a földnek szükséges megműveléséről. Ehhez minden segítséget megígért, de hogy mi lesz ebből, az még a jövő titka. Gombos Karcsi kipakolt a helybeli kommunisták ellen, akik nem férnek a bőrükbe és mindig újabb és újabb dolgokat találnak ki a béke megbontására. Tegnap nemzeti tanácsuk — hogy milyen jogon, azt ők tudják — Lengyel rendőrfogalmazót kinevezte rendőrkapitánnyá, egy Ruzsinkó nevű kalocsai közismert dologkerülőt kinevezett a nemzetőrség parancsnokává. Selmeczy a másik nemzeti tanács nevében természetesen tiltakozott a jogtalan kinevezések ellen. A frontőrnagy valami emlékművet is emlegetett. Később kitűnt, hogy nem kevesebbet óhajtanak, minthogy én állítsak emlékművet az itt meghalt orosz hősöknek. Ezt aztán kereken megtagadtam. Hogyisne! A kalocsai érsek nem állíthat emlékművet azoknak, akik az országot kifosztották, a magyar népet embertelen módon sanyargatták és asszonyait meggyalázták.

Déltájban két pesti katolikus újságíró jelentkezett a Keresztény Demokrata Néppárt megbízásából. A párt egyelőre az elismertetésért küzd Pesten és kiküldöttjei útján tájékoztatja a vidéket az eseményekről. A politikai szereplést, szerintem helyesen, nem ambicionálja. A most szereplő pártok csak lejáráthatják magukat. Az újságírók szerint a kommunisták proletárdiktatúrára törekszenek. A párttagok száma Pesten rohamosan nő, mert az élelmiszerek kiosztását párttagsághoz kötik. Az éhezők is csak undorodva lépnek ugyan be a pártba, de a fő a szám. A földosztás is csak előkészület a proletárdiktatúrára. Rákosiék is tudják, hogy a földosztást a beharangozott októberi terminusra nem lehet, vagy csak rosszul lehet megcsinálni. Bármelyik esetben majd azzal állhatnak elő, hogy íme a demokrácia ezt a kérdést sem tudta megoldani, az ország baján csak mi tudunk segíteni.

Este 9 órakor beállított Varga Béla balatonboglári plébános a Kisgazdapárt alelnöke. Szeretett volna alkalmi autóval elmenni Balaton-

boglárra, ahonnan múlt évi március 19-én kellett elmenekülnie, de csak Kaposvárig jutott, onnan visszafelé jövet a hóvihar miatt Kalocsán rekedt. Éjjeli szállást kért. Az ország állapota és a politikai helyzet szorin te teljesen vigasztalan. A Dunántúl pusztaság. Kifosztották a németek és a nyilasok és ami még megmaradt, azt elvitték az oroszok. A kormány tehetetlen. Tekintélye az oroszok előtt semmi és hozzá polgári tagjai állandóan egymást marják. Az oroszok az első évben esedékes 30 millió dollár hadikárpótlás fejében legalább 300 milliót akarnak elvinni állatokban és gyári felszerelésekben. Úgy látszik, sürgős nekik a dolog, mert Magyarország állítólag Ausztriával és Dél-Bajorországgal együtt az angol érdekszférába kerül. Erre mutat a Pravda állítólagos cikke mellett az is, hogy az eddig más politikai foglyokkal együtt Kiskőrösön őrzött Bethlen Istvánt az angolok a napokban elvitték Debrecenbe, a nemzetközi ellenőrző bizottság jelenlegi székhelyére a kiskőrösi plébános tegnapi elotti jelentése szerint.

Március 8.

Visszatért a tél. A tegnapi hóviharak lehűtötték a levegőt. Reggelre néhány centiméteres hótakaró fedte a földet.

Fél egy óra tájban amerikai bombázók mentek el a város fölött. Jó másfél órával utóbb tértek vissza. Vajon hol jártak?

Ebéd után egy cédulát találtam íróasztalomon. Nem tudom, ki hozta. Erika nővér jelenti: „Az országút közepén írok. Élünk. A Margit sokat szenvedett, bombát, aknát bőven kapott. Senki sem halt meg. Tizenketten Klotildon élünk.” Lélekben megköszöntem Erikának ezt a pár sort. Lexivel sokat aggódtunk Budapest ostroma alatt a Margitos nővérekért. Annyit már hallottunk Budáról jött emberektől, hogy az intézet áll. Most legalább azt is tudjuk, hogy a jó nővérek is megvannak. Persze szerettem volna külön-külön is hallani a jó főnöknőről, Ilmáról, Balzsamról, Elláról, Editről, de ez is valami.

Varga Bélák autójával Szeder Ferenc szoc. dem. képviselő is Kalocsán járt. Gombos Karcsi elindulásuk előtt sokáig beszélgetett vele. A szociáldemokratákat kiharancsolta a kommunista párhelyiségből. Dél előtt át is költöztek a nemzeti demokrata párthoz. Baksa elvtársat igen félvállról kezelte. Úgy látszik, nem lelkesedik a kommunista elvtársakért.

Tegnap estefelé megáldottam a szeminárium kápolnáját. Utána végignéztam a házat. Egészen jól berendezkedtek. Magyar István lakásügye miatt kénytelen voltam keményen rájuk mordulni. A pattogás használt. Angeli, amint a rektor ma jelentette, átköltözött a zárdában részére kijelölt szobába.

Március 9.

A Bajai Hírlap 5. számában olvastam Rákosi Mátyás főelvtársnak február 25-én Budapesten elmondott beszédét. A beszéd tele van panasszal, hogy a dolgok nem mennek úgy, ahogyan kellene; Budapest még mindig éhezik, a népbíróságok még mindig nem akasztatnak, a falu népe még mindig nem osztja a földet. A közellátási minisztert fel kell váltani és olyan embert állítani a helyébe, aki „tényleg el akarja látni élelemmel Budapestet és az iparvidéket”. „A népbíróságok kezdjék el végre működésüket és mutassanak példát, mutassák meg, hogy a demokrácia le tud sújtani azokra, akik a nemzetet beledöntötték ebbe az örvénybe. Meg vagyok győződve róla, hogy ha Budapesten, Szegeden és egyebütt lógni fognak a vezető nyilasok, azonnal tisztább lesz a levegő.” Faluhelyeken meg kell szervezni a Földigénylők Szövetségét. Többrendbeli kirohanás a reakció, fasizmus és a Keresztény Demokrata Néppárt ellen, tiltakozás a tanácsköztársaság és egy Rákosi-kormány követelése ellen: ez alkotta a beszéd többi részét. A derék főelvtárs az összes nemzeti erők összefogása mellett tört lándzsát. Imigyen ti. a hibákat és sikertelenségeket mindig rá lehet kenni másokra, ahogyan ezt pl. ebben a beszédben is tette, mikor a közellátási miniszter ellen kirohant. Rákosi főelvtárs ugyanis elfelejtette, hogy Budapestnek külön közellátási kormánybiztosa van Vass kommunista elvtárs személyében s így a bajokért elsősorban őt kellett volna felelőssé tenni. Avagy az elvtársak úgy képzelik a dolgot, hogy a polgári miniszter csak szállítson mindent helybe, de bőségesen, az elosztásról majd gondoskodnak ők? Hát ehhez nem kell kormánybiztos! Vass elvtárs egyébként a Szabadság március 4-i száma szerint más bölcsességet is kitalált közellátás gondjai enyhítésére; felhívta a főváros felesleges lakosságát, hogy mielőbb hagyja el Budapestet, merthogy „tele vagyunk felesleges intézményekkel, amelyekre a romvárosnak

nincs szüksége. A nem létező bankok, a ki nem nyitható luxusboltok, a sokáig fel nem támadó finomiparok, a túlméretezett hivatalok és intézmények népe mit keres itt? És mit fognak csinálni az öregek? Legeslegfőképpen azonban — kérdezhetné a jámbor magyar — mit keres ott Rákosi főelvtárs?

A Rádió Magyarország tegnap este a megszállt Pestről tartott előadást egy kalandos körülmények között átmenekült nemzettestvér adatai alapján. Nem mondott újat, csak a beállítás volt egy kicsit furcsa. Mikor végighallgattam, az jutott eszembe, hogy így festett volna, ha az első húsvét reggelén Kaifás azt mondta volna kezét mosva: Én ártatlan vagyok, én meg akartam menteni a Názáretit, de az a gazember Pilátus minden áron keresztre akarta juttatni. Mert Budapest pusztulásáért első-sorban azok felelősek, akik olyan nagyszerűen megvédték és akik Budapest védelmét most az újjászervezett hungarista hadsereg legfényesebb haditettének könyvelik el.

Londoni jelentés szerint az 1. amerikai hadsereg Bonn és Köln között átkelt a Rajnán.

A tegnap fölöttünk átrepült gépek Komáromot és Hegyeshalmot bombázták.

Március 10.

Kezembe került a Képes Frontújság 1945. januári száma az ideiglenes kormány tagjainak arcképével. A miniszterek pártállása:

Katonák: Miklós Béla vezérezredes, miniszterelnök, Vörös János vezérezredes, hadügyminiszter, Faragó Gábor vezérezredes, közellátási miniszter.

Független kisgazdák: Dr. Gyöngyössy János külügyminiszter, Vársári István pénzügyminiszter.

Szociáldemokraták: Takács Ferenc iparügyi miniszter, Valentiny Ágoston igazságügyminiszter.

Kommunisták: Nagy Imre fölművelésügyi, Gábor József kereskedelemügyi miniszter.

Nemzeti parasztpárti: Dr. Erdey Ferenc belügyminiszter.

Pártonkívüliek: gr. Teleki Géza közoktatásügyi, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter.

Az éjjel angol jelentés szerint a németek a Balatontól északra felé támadást intéztek az oroszok ellen és benyomultak állásaikba. Nem tudom, hogy mire való ez az erőlködés, mikor a Soldatensender West szerint minden pillanatban megindulhat a támadás Berlin ellen és a nyugati arcvonalon egymás után adják meg magukat a német kötelékek. Úgy látszik, még nem pusztult el eléggé Dunántúl.

Március 11.

Nemcsak az emberek között folyik a harc, hanem a természetben is. Hetek óta tart a küzdelem a tél és a tavasz közt. A tél még tartja állásait, de a tavasz minduntalan betör ezekbe az állásokba. Egyszer-egyszer még sikerül kivetni, de a kertben már kidugja fejét egy-egy fűszál. Tudja, hogy a tavasz győzni fog, a letarolt mezőkön megindul az élet. Hiszem, hogy azokon a romokon is, amelyeket az emberek harca hagy maga után, egyszer megindul az életet jelentő munka.

Lexi pénteken Királlyal és egy itteni orosz kapitánnyal orosz teherautón elment Izsákra, a hadsereg-parancsnokság székhelyére felvenni az oroszoknak eladott termények árát. Az összeget, 252 000 pengőt meg is kapta. Egyébként azzal jött vissza, hogy mi nem is tudjuk elképzelni, hogy mi van másfelé az országban. Ez a szerencsétlen Izsák csakúgy hemzseg az oroszoktól. Az emberek nagy része istállókban lakik, mert lakásukat lefoglalták az oroszok. A plébános is istállóban húzta meg magát a községbíróval és még vagy 12 emberrel; holmijából az maradt meg, ami éppen rajta volt, mikor lakásából kizavarták: egy kihajtott gallérú ing, alsónadrág, nadrág, reverenda és egy mellényszerű bekecsféle egy pár cipővel. Hogy az emberek miből élnek, azt tulajdonképpen maguk sem tudják. A plébánost a Gepu ismételtlen vallatta; mindenképpen a helybeli fasiszták neveit akarták megtudni tőle és mert nem vallott, meztelenre vetkőztetve össze-vissza verték. Az is bűne, hogy prédikációiban nem szidja a németeket. A templom áll, csak ablakai vannak összetörve. Lexi ma üveg pohárral misézett. Az emberek elmondták Lexinek, hogy mikor a vezérkari főnök elvtárs megérkezik, katonák futószőnyeget húznak az autótól a lakásbejáratig. És ezek beszélnek! A burzsuj társadalomban ilyesmit legfeljebb államfőkkel tettek meg. A szegény izsákiak úgy meg vannak félemlítve, hogy jóformán

szólni sem mernek. Közvetlenül Izsákról való elindulásuk előtt egy Polacsek nevű budafoki ember jelent meg a községben három teherautóval. Gabonát akart vinni. Mivel gálicot és szódát emlegetett, a községbeliek Lexit is elhívták a Polacsek úrral való tárgyalásra, gondolván, hogy gálícra az érsekségnek is szüksége lehet. A budafoki nagy legény akart lenni a szegény megvert magyarok közt. Lexit elfutotta a méreg. Alaposan megmondogatott neki. Mikor pedig arról kezdett szavalni, hogy majd Kalocsára is eljön — oroszokkal —, Lexi kilátásba helyezte neki, hogy ha itt is pökhendiskedik, olyat rúg rajta, hogy a következő télen a hóval esik le a levegőből. Az izsákiak csak néztek, hogy ebben a szerencsétlen országban akad magyar ember, aki így mer beszélni. Pedig csak így lehet még valahogy boldogulni. Lexi és Gombos Karcsi ezt már elég jól megtanulták. A napokban két orosz tiszt jelentkezett Lexinél. A jószágigazgatóságon akartak valami átköltöztetést csinálni. Lexi rájuk förmedt, hogy nyet; azt hiszitek, hogy mert ti bolondok vagytok, én is bolond vagyok és mindennap kétszer hurcolkodom? Olyan nincs! A muszkák ugyan semmit sem értettek a nagy pörlekedésből, de azt látták, hogy a bátyuska mérges és nem akarja megtenni, amit kérnek; hát megnyugodtak és nagy dobrozással elmentek.

Ma egyébként megint nagy repülőgépjárás volt fölöttünk. Úgy látszik, a dunántúli csorbát akarják kiküszöbölni az oroszok.

A nagy fogadkozásnak, hogy több épületet nem fognak lefoglalni Kalocsán, az lett a vége, hogy ma lefoglalták kórháznak a törvényszék egész épületét. A környező falvakban is egyre foglalják le a használható épületeket. A Dunántúlról mindent idehoznak: embert, állatot egyaránt.

Március 12.

A Rádió Magyarország éjjeli leadásában a nagy nyilas-hungarista jel-szóról meditált, hogy „a föld azé, aki megmunkálja”. Mikor ők ezt a jel-szót kivágták, a régi világ embereit kirázta a frász, de ők ezzel mit sem törődve kitarítottak a nagy gondolat mellett és mihelyt az oroszokat kiverték az országból, száz százalékig meg is valósítják programjuknak ezt a lényeges pontját. Hát ami ezt a nagy gondolatot illeti, ez éppen-séggel nem új és kitalálása nem a nyilasoknak volt fenntartva. Ezt már akkor hallottuk, amikor a nyilas eszme még az idők méhében pihent és

amikor itt még senki sem beszélt Kárpát-Duna nagyhazáról, rögválóságról és egyéb zöldségekről. No de azért csak iparkodjanak hungarista uraimék, mert különben Rákosi főelvtárs megelőzi őket és akkor mit hoznak a magyar gyepük népének.

Március érdekes évfordulók hónapja. Március 7-én volt kilenc esztendeje annak, hogy Hitler a versailles-i békeszerződés felrúgásával bevonult a demilitarizált Rajna-vidék fővárosába, Kölnbe és ezzel megtette az első lépést a második világháború felé. Március 11-én volt hét esztendeje, hogy Hitler a Schuschniggnek tett ígéretei ellenére és megelőzve a neki kedvezőtlennek ígérkező népszavazást, bevonultatta seregeit Ausztriába. Ha a jó bécsiek előre látták volna mindazt, ami azóta történt, vajon hogyan fogadták volna Hitlert, mikor ma 7 esztendeje bevonult a Kaiserstadtba? A napokban lesz hatéves évfordulója a prágai bevonulásnak is.

Március 13.

A városban rengeteg az orosz sebesült. Dunántúlról hozták át őket. A Führer kísérlentezik. Egypár offenzívája nem sikerült. Először keleten próbálkozott, legutóbb nyugaton, most Magyarország van soron. A Soldatensender West szerint a németek a Führer parancsára a Drávától Esztergomig támadnak, hogy az oroszokat átszorítsák a Dunán és ezáltal a veszedelmet az Alpengauoktól távol tartsák legalább addig, amíg ott utolsó védővonalukat kiépítik. Hadd pusztuljon Németország és Magyarország, csak ők meghosszabbíthassák egymár hónappal nyomorult életüket! Most aztán mi is szavalhatjuk, hogy „das danken wir dem Führer!”

Hogy milyen arányokban folyik a pusztító háború, mutatja az, hogy a Soldatensender West szerint Essen tegnapelőtti bombázásakor hozzávetőleges becslés szerint 25—30 000 ember vesztette életét és Dortmund tegnapi bombázásánál körülbelül ugyanennyi volt az áldozatok száma.

Nagy baj lehet a földosztás körül, mert állandóan ezzel veszködnek. A Szegeden megjelenő Délmagyarország március 7-i száma nagy kirohanást eresztett meg a reakció ellen. Mert mi más lehet az oka annak, hogy az embereknek nem kell a föld, mint a reakció? A reakció „suttogja,

terjeszti a nép között: Minek a föld magántulajdonban? Minek a kisbirtok? Úgy kell csinálni, ahogy a Szovjet csinálta! Kollektivizmus kell ide, kolhozokat kell szervezni Magyarországon!” Nesze neked reakció! Nagyszerűen véded meg nagybirtokodat! Máskor meg a reakció csatlósai „az aggodalom és a részvét álarcát veszik magukra és azt mondják a falu szegény népének: Miért igényelsz földet? 50—60 pengős napszámot fizetünk neked a tavasszal; jobb kereset ez, mint az 5—10 nyomorúságos hold föld, amit úgysem tudsz megművelni.” Ugyancsak butának nézik ezek a jó urak a magyar birtokost. Ugyan mit kellene termelnie, hogy 50—60 pengős napszámot tudjon fizetni? Nem, urak, nem itt a baj, hanem ott, hogy nincs eke és igavonó állat és hogy a magyar paraszt nem tudja, hogy mérgeledjék-e vagy nevéssen, amikor arról szavalnak neki, hogy bottal vagy a tíz körmével kaparja a földet, de egy tenyérynýt sem szabad megmunkálatlanul hagyni, mert ha most anyagi téren csatát veszünk, vége a demokráciának. A magyar paraszt ugyan nem sokat törődik a demokráciával, de azt mindenesetre szeretné látni, hogy mit termelnek a demokrácia hősei bottal és a tíz körmükkel. Ő — reakció ide, reakció oda — már csak inkább ökör, ló és eke mellett marad.

Március 14.

A románok a Rádió Magyarország szerint tegnap orosz asszisztenciával nagy ünnepséget csaptak Kolozsvárott abból az alkalomból, hogy Észak-Erdély közigazgatását átvették. Nagy siránkozás és bűnbakkeresés! Persze a nyilaskeresztes párt hungarista mozgalom joggal hihette, hogy a szövetségesek elismeréssel lesznek a magyarok iránt, akik cserben hagyták kormányzójukat és a nemzet becsületét megmentett Szálasi vezetése alatt tovább folytatták ellenük a háborút, és nemcsak a régi Magyarországot adják vissza, hanem valahonnan meg is toldják egy darabbal. Ami bizonyára meg is történt volna, ha nem lettek volna Miklós Bélák és a többi hazaárulók. No de azért nincs nagy baj. Majd jön Szálasi és mindent rendbe tesz!

A Rádió Magyarország egyébként tegnap megint öldöklő kedvben volt. A jobboldaliakkal van baj odaát, akik 25 éven át adták a bankot, de nem tettek semmit a jobboldali gondolat diadalrajutásáért, aztán a hungaristák diadalmas forradalma után odavágyódtak Szálasi mellé és most,

úgy látszik, gáncsoskodnak, nem gondolva arra, hogy az a mozgalom, amely elsöpörte Horthyékat szegedi gondolatukkal és egész klikkükkel, le tud számolni velük is.

A németek a napokban egy névtelen fiatal hőst ünnepeltek rádióikban. Az egyik nyugat-németországi elfoglalt községben egy kanadai katonát valamit kérdezett egy német fiatalembertől. A derék „Junge” felelet helyett előrántotta revolverét és belelőtt a kanadaiba. Ez volt a hőstett. „Gegen solches Volk kämpfen wir” — mondják a németek szerint az angolok. „Das sind unsere Jungen” — gondolják büszkén a németek. Hogy mi lett a hőstett vége, arról egyelőre hallgat a krónika. Napok vagy hetek múlva talán nagy meglepetéssel világáig kürtölik, hogy X községben az angolok agyonlőttek egy fiatalembert, akinek az volt az egyetlen bűne, hogy német volt. Velük is megtörténik ilyesmi. Akkor a tettest orgyilkosnak hívták és megtorlásul agyonlőttek 100 embert. Si duo faciunt idem, non est idem.

A Keményné—Baksa nemzeti bizottság tegnap gyűlést tartott, amelyen elcsapták Berkovics politikai nyomozót. Berkovics ti. azzal kezdte működését, hogy a zsidólakásokból elhurcolt bútorok és egyéb holmik után kutatott. Ez persze kellemetlen volt, mert ezek a holmik Baksák híveinek birtokában vannak. A derék Ruzsinkó elvtársról pedig kiderült, hogy nem magyar, hanem lengyel állampolgár.

Tegnap este Kalocsa lakossága — már akik véletlenül az utcán voltak — épületes látványnak volt a tanúja. Golubov kapitány kergetett revolverrel egy kozák tisztet, aki kifosztatta raktárát, amelyben dohány, bor és egyéb kozáknak is kedves dolgok voltak. A derék kollégák több lövést adtak le egymásra; a kozák comblövést kapott.

Ma levelet kaptam Hagyó-Kovács Gyula előszállási cisztercita jószágkormányzómtól. A gyönyörű gazdaságot olyan alaposan kifosztották az oroszok, hogy egy szem árpa-, zab- és burgonyavetőmagja sem maradt, 400 ígás lovából egy sincs, ökre 2—6 darab maradt egy-egy majorban, tehenészete, sertés- és juhállománya teljesen tönkretéve, de még csak ásójuk vagy kapájuk sincs, hogy kézi erővel lehessen valamit csinálni a 18 000 holdas gazdaságban. Az oroszok — úgy látszik, mivel az apát nem lakik Előszálláson és egyelőre orosz uralom alatt sem — a birtokot mint elhagyott birtokot kezelik. Lexi egészen megbékült az itteni helyzettel, mikor a levelet elolvasta. A levél hozójától, az Előszálláson rekedt biharsámsoni adminisztrátortól hallottam egyébként, hogy az

egész jószágkormányzói és lelkesi hivatalt egy időre a házból is kizavarták és a házat úgy kifosztották, hogy egy ideig az egyik napon bableves, a másikon babfőzelék volt a menü, amelyet az egyik cserkésztsízt-tanár főzött meg.

Március 15.

A város házain magyar zászlók lengenek. De jól esik annyi hónap után látni a magyar lobogót! Az embernek könny kívánczik a szemébe. Egy kis reménysugár a sötét éjszakában!

A demokratikus ifjúsági szövetség sikerült március 15-i ünnepélyt rendezett a mozi helyiségében, amelyen a városparancsnok helyettese is részt vett. Természetesen egy kicsit szidni kellett a fasiszta elnyomást és egy kicsit meg kellett dicsérni a felszabadító Vörös Hadsereget.

A dunántúli arcvonalon tovább tart a Führeroffenzíva. A Balatontól délre, úgy látszik, semmire sem mentek eddig a németek, a Balatontól keletre azonban nagy veszteségek árán sikerült visszanyomniuk az oroszokat és a magyar jelentés szerint Simontornyát, Enyinget és Gárdonyt elfoglalniuk. Szerencsétlen vidék!

Az oroszok rengeteg állatot hajtottak át Dunántúlról. Napról napra jelentkeznek istállóért. Lexi alig győzi elzavarni őket. Azokkal, akiknek eddig helyet adtunk, jól jártunk. Böddön és Érsekhalmán nyugalom van, amióta lókorháznak adtunk bennük helyet. A zabrálók sietve továbbállnak, mihelyt meghallják, hogy orosz parancsnok van a majorban; az emberek nyugodtan élnek és dolgoznak. Hozzá mind a két helyen nagyon tisztességes ember a parancsnok. A böddi tegnap személyesen hozott hatezer-egynéhány száz pengőt az általuk elhasznált takarmány ára fejében. Talán a mezőgazdasági munkálatoknál is hasznukat tudjuk venni. Az izsáki GH-vezető a múlt héten megígérte Lexinek, hogy parancsot ad ki, hogy a munkára használható lovakat bocsássák az uradalom rendelkezésére a tavaszi munkákhoz. Golubov is próbál segíteni. Tegnap 26 ökröt akart ránk tukmálni a Draskóy gazdaságból. Mikor Lexi nem akarta őket átvenni, azzal fenyegetőzött, hogy levágatja őket. Mivel a főkáptalan elszámolásban van Draskóyékkkal, Lexi mint a főkáptalan gazdasági tanácsadója a főkáptalan számára vette át őket használatra és megőrzésre.

Március 16.

A Rádió Budapest és a Rádió Magyarország is megemlékeztek március 15-ről. Nehéz volna eldönteni, hogy melyik mondott több hülyeséget. Az egyikből megtudtam, hogy Szálasi „a legbátrabb és legigazibb magyar”, a másikkól, hogy Szálasi „a 20. század legnagyobb magyarja”, akit Hitler Adolf-fal és Benito Mussolinivel együtt egyenesen az Isten küldött Magyarország, illetve a világ megmentésére. A szónoklatokban volt szó liberalizmusról, feudalizmusról, minenki megöléséről, aki nem hungarista, a vége pedig: „Vagy megsemmisítünk, vagy megsemmisülünk!” Ez nagyon tetszik nekik. Csak arról nem beszélt senki sem itt, sem odaát, hogy mit fognak enni az emberek a jövő héten, ha eke helyett ágyúk szántják fel a földeket és ásás-kapálás helyett sáncolással töltik idejüket az emberek. Itt a tavaszi munka ideje és 30—40 kilométeres útvonalon 2—3 embert látni kapargálni a határban.

Március 17.

Az angliai német foglyok tegnap egy újabb márciusi évfordulóról emlékeztek meg. Március 15-én volt 10 esztendeje, hogy Hitler bevezette Németországban az általános hadkötelezettséget. Szokás szerint hirtelen összehívta a Reichstagot, „dieses Kollegium der immer Jasagenden”, amely természetesen egyhangúlag megszavazta az általa előterjesztett törvényjavaslatot. Az embereket ugyan meglepte a dolog, mert a beavattaknak kívül senki sem sejtette, hogy mi készül, de a talaj jól elő volt készítve. A propaganda nagyszerűen dolgozott. Két éven át minden a katonaiideált állította a nép szeme elé: a rádió, a mozi, a színház, a költők versei, a katonaindulók. Akadtak ugyan, akik az általános hadkötelezettség bevezetésében megérezték a távoli ágyúdörgést, a második világháborút, de a többség büszkén öltötte magára az uniformist, amely fokozatosan annyira domináló lett, hogy végül is az egész ország hatalmas kaszárnának látszott.

A magyar rádió, úgy látszik, megirigyelte a német márciusi évfordulókat. Mert a napokban megállapította, hogy a március nemcsak 1848-ban jelentett fordulóponzt a magyarság életében, hanem máskor is. Ennek illusztrálására azonban nem tudott felhozni mást, mint azt, hogy

1944-ben majdnem szintén a március hozta meg azt a fordulatot, amelyet a nyilasok évek aknamunkájával előkészítettek. Nem rajtuk múlt, hogy az 1944. év márciusához fűzött reményeik nem valósultak meg. — Sajnos, meg kell állapítani, hogy 1944 márciusa valóban fordulópontot jelent nemzetünk életében. A német páncélosok végigdübörgése az országon arra az útra sodorta az országot, amelynek vége mostani tragédiánk lett.

A rádióállomások részletesen foglalkoznak azzal a béketapogatózással, amelyet a német külügyminisztérium kísérelt meg a stockholmi angol követség útján. A németek természetesen tagadnak, de pl. Svájc is olyan konkrét formában tárgyalja a dolgot, hogy a tagadásnak senki sem ül fel. Ribbentropp titkári hivatalának egyik magas rangú tisztviselőjét, Fritz Hesse dr-t bízta meg a tapogatózással. Indokok: Az angoloknak is érdeke a háború mielőbbi befejezése, mert a további pusztulás nehezebbé teszi Európa újjáépítését, a Németországban levő külföldi munkások további sorsa is ezt kívánja. Feltétel: A párt átalakított formában és megváltozott programmal megmaradhasson, mert csak Hitler és Himler tudják megértetni és elfogadtatni a néppel a kibékülést az angol-amerikaiakkal. Szóval amíg népüket tömegesen küldik a vágóhídra, ezeknek a derék uraknak legfőbb gondja saját rongyos életük és hatalmuk megmentése.

Király délben egy röpcédulát hozott. A határban találta. Aláírása: Magyar Királyi Honvédség felszabadító bizottsága. A „hadászati szempontból ideiglenesen az oroszoknak átengedett” országrészek magyarjait szólítják fel benne, hogy az orosz hadsereg működését minden eszközzel bénítsák meg. Egyebek mellett ilyen tanácsokat adnak: Az oroszok szállásait gyűjtsátok fel. Az utakra szórjatok üvegcserepeket és vasdarábokat. Az utakon feszítsetek ki drótokat. Az útszorulatokat torlaszolja-
tok el. A házak ablakait törjétek be. A kéményeket dugaszolja-
tok el. A kútvdöröket tüntessétek el. Elhullott állataitokat dobjátok a kutakba, de ti csak felforralt vizet igyatok. Az oroszok benzinjébe hintsetek porcukrot, vagy ha az nincs, kenderrost is jó lesz. Az oroszok ivóvizébe keverjétek meszet, higanyt, mosdóvizükbe szódát. Mindenféle üzemanya-
got, szenet, fát puszítsátok el. A lámpákat, villanykörtéket és minden világítóeszközt dugjátok el. A telefon- és villanyvezetéseket vágjátok el stb. Egyszeri átolvasás után ennyit tudtam magamnak megjegyezni. A cédulát vissza kellett adni Királynak. Hát nem derék dolog ez? Nem

akarom elhinni, hogy a magyar királyi honvédséghez tartozó egyén vagy egyének találták ki ezt a bölcsséget. Mert a magyar királyi honvédség tagja nem lehet ennyire hülye, még ha nyilas vagy hungarista is. Az oroszok, azt hiszem, nagyon könnyen segítenének magukon, ha ilyen marhasággal megpróbálkoznánk. De még ha nem élnének is megtorlással, ugyan mit kezdenénk mi, ha a házainkat felgyújtánánk vagy legalábbis lakhatatlanná tennénk, ha nem tudnánk főzni, ha nem volna ivóvizünk, ha állataink az üvegcserepek és vasdarabok miatt nem tudnának végigmenni az utakon, ha az éjjel emelt úttorlaszokat nappal nekünk kellene szétszednünk stb. Hogy mi nem akarunk áldozatot hozni a hazáért? Jó urak, nem egy pár napról van szó, amennyit esetleg ki lehetne bírni! Kalocsa ideiglenes átengedése már pl. közel öt hónapja tart. És ha az urak egyáltalán nem érnek ide, ami nem is valószínű, hanem biztos? Hogy mit tettek az orosz, szerb partizánok és a francia szabadcsapatosok? Ilyen marhaságokat biztosan nem! Egyébként az oroszok okosabban csinálják a dolgukat, mint a németek. Az oroszok nem operálnak sündisznóállásokkal és nem szaladnak végig az országutakon, maguk mögött hagyva ellenséges csapatokat és egyebeket, hanem ugyancsak alaposan végigseprik az általuk elfoglalt területeket. Itt nem maradtak munió- és élelmiszerraktárak. Itt az ilyen marhaságokba csak belepusztulni lehet anélkül, hogy ebből a hazának bármi haszna lenne. Az orosz megszállás nem paradicsom, de azért bolondok még nem vagyunk. No meg Szálasiék után se vágyakozunk.

Március 18.

A Soldatensender West tegnap esti jelentése szerint az oroszok a dunántúli német támadást 13 napi kemény küzdelem után megállították, sőt ellentámadásba mentek át és Székesfehérvár irányában előnyomulásban vannak úgy, hogy az irtózatos vér- és anyagáldozattal megszerzett terület egy részét máris át kellett nekik engedni.

A nyugati fronton a szövetségesek, úgy látszik, elkezdik a legkegyetlenebb pusztító háborút. Ellentétben eddigi gyakorlatukkal tegnap felszólították Frankfurt am Main és Mannheim-Ludwigshafen egész körzetének lakosságát, hogy azonnal hagyja el ezt a vidéket. A S. W. véleménye szerint a pusztító hadjáratban nagy szerepük lesz a néhány nap-

ja használatos 10 tonnás bombáknak, amelyeknek hatására jellemző, hogy a becsapódási helytől 2 km távolságra úgy dőltek össze a házak, mintha kártyából lettek volna, és ugyanebben a távolságban is találtak halottakat, akiket a légnyomás ölt meg. Nem csoda, ha az angliai német hadifoglyok ezeknek az eseményeknek hatása alatt feljajdulnak és napról napra könyörögnek a katonáknak és a polgári lakosságnak, hogy vessenek véget a háborúnak, hogy legalább valami megmaradjon a hazájukból. De a pártnak ez nem fontos. És ezek mernek hazaszeretetről beszélni!

Március 19.

A zárdában tegnap délután a különféle iskolatípusok nagyterem hiányában külön-külön köszöntöttek, nagyon kedvesen. Jó volt egy kicsit elfelejteni, hogy háború és gyűlölség van a világon, és belenézni kisleányaink tiszta szemébe, amely szeretetet és hitet sugároz. Híveim közül is sokan megmutatták a szívüket. Úton-útfélen megszólítottak, köszöntöttek és köszönték, hogy a nehéz időkben nem hagytam el őket. Sokat emlegetik, hogy az érsek úrnak köszönhetik, hogy itt mégsem olyan komiszak az oroszok, mint ahogyan más vidékekről hallják, sőt már azt is kitalálták, hogy ez egyenesen Sztálin parancsára történik, merthogy az érsek úr Sztálinnal együtt tanult a szemináriumban. Délben a cigányok is eljöttek és elhúztak egy pár nótát.

Két napja nem hallunk ágyúdörgést és bombarobbanást. Úgy látszik, az oroszok tényleg visszanyomták a németeket a Balaton vidékén. A S. W. szerint hamarosan várható az oroszok nagy támadása Bécs és az alpesi tartományok ellen.

Március 20.

A kétnapos csendet ma megint repülőgépek zúgása és távoli robbanások hangja zavarta meg. A gépek zúgása és a robbanások egész nap tartottak. Mi ez?

A Rádió Magyarország az esti 17 órai leadásban kioktatta a református atyafiakat, hogy a Szovjet nemcsak a görögkeleti és római kato-

likus egyházaknak ellensége, hanem minden vallásnak, tehát a reformátusnak is, és ha most politikai és egyéb okokból nem is mutatja ki foga fehérjét, a vége mégiscsak tarkólövés lesz. Úgy látszik, ez Debrecennek szól. Egyébként ócska szellemeskedést is megengedett magának, mondván, hogy nem felel meg a valóságnak az a hír, hogy a Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés c. regényéből készülő filmben Churchill játssza a főszerepet.

Március 21.

Szent Benedek napja kellemes idővel köszöntött be.

A háború egyre vadabbul megy. Tegnap a szövetséges főparancsnokság az egész Ruhr-vidéket halálzónának nyilvánította és felszólította a lakosságot, hogy azonnal hagyja el ezt a területet, mert teljesen el fogják pusztítani olyan fegyverekkel, amelyek ellen semmiféle légoltalmi óvóhely nem nyújt biztonságot. A Saar-vidéken is egyre nehezebb a németek helyzete. Saarbrücken, Saarlautern, Zweibrücken, St. Wendel, Kaiserslautern és Worms angol—amerikai kézen van. Magyarországon a németek kiürítették a siklósi Dráva-hídfőt, a Balatontól északra a Bakony keleti részén, Székesfehérvár és Alsógalla között a Vértesekben folynak a harcok a német hadijelentés szerint; Tatától nyugatra a németek visszaverték az oroszok támadását. A háború elveszett; ezt mindenki látja, de azért a nácivezérek nem hagyják abba.

Tegnap itt járt valami főkommunista Budapestről. A pártokkal folytatott tárgyalásokat a nemzeti bizottság megalakítása ügyében. Nyíltan bevallotta, hogy az ő ideáljuk nem a demokratikus, hanem a kommunista Magyarország, de ez esetleg csak 30 vagy 50 esztendő múlva valósulhat meg, azért most a demokratikus erők összefogásának hívei. Ennek megfelelően Baksa elvtársat is lehiggasztotta. Hosszas tárgyalás után sikerült ezt a régóta vajúdo ügyet megoldani és a nemzeti bizottságot az öt demokratikus pártból (kisgazda, nemzeti demokrata, szociáldemokrata paraszt és kommunista) megalakítani. A bizottság a kisgazdapárti Sisitkát választotta meg elnökévé. Az összetétellel adott esetben meg lehetünk elégedve.

A drágszéli tanítót a segédtiszttel és még vagy hat emberünkkel tegnap az oroszok elfogták és Miskére vitték. Hogy mi a baj, még

nem tudjuk. Állítólag azokat a fegyvereket keresik rajtuk, amelyeket a visszavonuló magyar katonák otthagytak, illetve a Vajasba dobtak.

Március 22.

Március 15-i kelettel megjelent a nagy ígéret: a kormány rendelete „a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról”, amely hivatva van valóra váltani a magyar földművesnép évszázados álmát”. A jelen viszonyok közt az országra károsabb rendeletet a legkötyagosabb nyilas-hungaristák sem adhattak volna ki.

A földbirtokot részben elkobozzák, részben megváltják. Elkobzás alá kerül teljes egészében és nagyságra való tekintet nélkül a hazaárulók, a nyilas, nemzetiszocialista és egyéb fasiszta vezetők, a Volksbund-tagok, továbbá a háborús és népellenes bűnösök földbirtoka, az ennek megművelésére szolgáló eszközök, élő és holt felszerelési tárgyak és épületek (4. és 7. paragrafusok). Hazaáruló, háborús és népellenes bűnös az a magyar állampolgár, aki a német fasizmus politikai, gazdasági és katonai érdekeit a magyar nép rovására támogatta, aki önkéntes jelentkezéssel német fasiszta katonai vagy rendfenntartói alakulatba belépett, aki valamely német katonai vagy rendfenntartói alakulatnak a magyarságot sértő adatokat szolgáltatott, aki ismét felvette német hangzású családi nevét (5. par.). Nyilas, nemzetiszocialista és egyéb fasiszta vezető az, aki bármilyen elnevezés alatt, a nyilas vagy más hasonló mozgalom (Magyar Megújulás Pártja, az országgyűlés tagjaiból alakult Nemzeti Szövetség stb.) politikai programját valló tagja volt a kormánynak, a képviselő- és felsőháznak, az országos, kerületi vagy budapesti vezetőségben tegnap volt, vagy aki 1941. június 26. után a nyilaskeresztes vagy más fasiszta mozgalom politikai, társadalmi és gazdasági elveit szolgáló párt, egyesület vagy más szervezet helyi alakulataiban mint vezető, helyettes vezető, titkár, ügyész működött, avagy a nyilas és egyéb fasiszta pártban rendvédelmi alakulatnak tagja volt (6. par.) Méltányos esetben a lakóház 600 négyszögöl belsősséggel meghagyható a családnak (7. par.). Az elkobzásról a Községi Földigénylő Bizottság előterjesztésére a Megyei Földbirtokrendező Tanácsok döntenek (8. par.).

Megváltás alá kerül minden 100 holdon felüli birtok: mezőgazdasági terület, erdő, szőlő, gyümölcsös (9., 10., 19., 24. paragrafusok). Az

egy tulajdonost megillető összes ingatlanokat egybe kell számítani. Ha a tulajdonos kívánságára szőlőt vagy gyümölcsöst hagynak meg, egy kat. hold szőlő vagy gyümölcsös 5 kat. hold szántónak felel meg. Megváltás alá kerül az ingatlanhoz tartozó élő és holt felszerelés, gazdasági épület stb. a megmaradt területen szükséges felszerelésen kívül (25. par.). Igénybe vehetők az ingatlanon levő mezőgazdasági ipari üzemek (malmok, szeszfőzők, kenderfeldolgozók stb.) is megváltás ellenében; ezek községi, állami, esetleg szövetkezeti tulajdonba mennek át (31. par.). A törvényhatóságok, községek és egyházak földbirtokainál 100 hold mezőgazdasági ingatlan mentes a megváltás alól (12. par.).

Ránk nézve fontos a 17. és 50. par. A 17. par. ezeket mondja: „A földművelésügyi, népjóléti, továbbá a vallás- és közoktatásügyi minisztériumok kiküldötteiből összeállított és szakértő igénybevételevel eljáró háromtagú bizottság a különleges kulturális célra rendelt, továbbá a Közalapítvány ügyigazgatóság felügyelete alá tartozó valamennyi földbirtokon fekvő célvagyonot felülvizsgálni köteles annak megállapítása végett, hogy a kulturális vagy alapítványi cél közérdekű-e, annak megvalósításához milyen nagyságú földbirtokra van szükség és van-e a kulturális intézménynek vagy alapítványnak olyan mértékű egyéb jövedelemforrása, amely a földbirtokot nélkülözhetővé teszi... Amennyiben az 1. bekezdésben írt bizottság az alapítványi célt közérdekűnek találja és a meghagyott földbirtok a cél elérését nem biztosítja, a kormány más eszközökkel gondoskodik a cél eléréséről.” Az 50. par. pedig így szól: „Amennyiben az elkobzott vagy megváltott földbirtok egy része kegyúri jog alapján vagy mint egyházi javadalmi birtok egyházi célokat szolgál, úgy erre a célra az illetékes egyházi főhatóság földingatlant igényelhet.”

Juttatás: Kisgazdaságok létesítésére földhöz juttatandók a gazdasági cselédek és mezőgazdasági munkások, birtokuk kiegészítésére a törpebirtokosok és olyan nagycsaládú birtokosok nős fiúgyermekai, akiknek földbirtoka várható örökrészükkel együtt 5 holdnál nem több (35. par.). A juttatott szántóföld és rét együttvéve 15 kat. holdat, kert és szőlő együttvéve 3 holdat nem haladhat meg (34. par.), kivételes esetben 25, illetve 5 hold lehet (36. par.).

Kártalanítás: A földhöz juttatottak által fizetett megváltási összegből földbirtokrendező alap létesül, amelyből az állam teherbíró képessége szerint kártalanítja a megváltást szenvedőt (39. par.). A földhöz juttatott a föld ára fejében a kataszteri tiszta jövedelem hússzorosát fizeti (1

korona egyenlő 1.16 pengővel, 40. par.). Az ingó gazdasági felszerelésnél az 1938. évi árak irányadók, amelyek legfeljebb 15%-kal emelhetők. Az épületek és egyéb ingatlan felszerelési tárgyak megváltási ára nem haladhatja meg a földingatlan megváltási árának 30%-át (41. par.).

A megváltás tehát közönséges maszlag; a megváltást szenvedőnek semmiféle jogot nem biztosít, mert az állam csak teherbíró képessége szerint fizet, tehát előre láthatólag semmit, mert nem lesz miből fizetnie. Az erdőbirtoknál pedig az 1. par-ban hangoztatott elv sem érvényesül, mert ezt az állam nem adja oda ősi jussként a népnek, hanem lefoglalja magának (20. par.). Úgy látszik, ebben ez volt a magyar földművesnép évszázados álma.

Mi egyelőre ráülünk a 17. és 50. par.-okra és tiltakozunk minden földosztó kísérlet ellen addig, amíg az ezekben említett kérdések és lehetőségek el nem dőlnek. A jószágigazgatóságnak kiadtam az utasítást, hogy minden adatot, kötelezettséget és terhet pontosan állítson össze, hogy a tárgyalásra minden készen legyen.

Hallom, vasárnap egy elvtárs Dunapatajról kiszállt Böddre a földigénylések összeírására. A cselédasszonyok kinevették, mondván, hogy ne bolondozzon az úr, mi meg vagyunk elégedve a sorsunkkal, hagyjon bennünket békében!

Ma egész csomó levelet hozott a posta. Baja, Bácsborsod, Kasztó, Paks a feladó állomások, sőt Pécsről, Egerből és Rozsnyóról is kaptam levelet. Rozsnyóról jó Bubnics püspök halálát jelentik február 22-ről. Egerből Modesta nővér jelenti, hogy az ottani Annunciáták, szám szerint 22-en, eddig baj nélkül úszták meg a nehéz időket. Az egri szeminárium, akárcsak a kalocsai, orosz hadikórház.

Március 23.

Néhány nap óta egyre-másra fogják be az embereket. Legújabban Rökk festőművész, Bagi tanítót és Iván ügyvédet fogták le. Az utóbbit még csak értem. A kommunisták megmozdulása óta a párt ügyészének csapott fel, de októberben még nyílas volt és mint ilyen szemtelenkedett be Turcsányival azokra a megbeszélésekre, amelyeket a polgármester abban az időben néhány vezető emberrel folytatni szokott. De hogy Rökkal és Bagival mit akarnak, azt nem tudom. Rökk felesége orosz asszony,

ő maga az oroszok bevonulása óta tolmácsként működik. Állítólag tagja volt a nyilas pártnak. Bagi azonban nem volt nyilas. Először azt hittem, hogy a Gepu szórakozik vagy szórakoztatja a város közönségét. Tegnap este aztán azt hallottam, hogy az egész Katus elvtárs műve, aki Ruzsinkó elvtárs eltűnése óta a levitézlett nemzeti bizottság megbízásából átvette az őrszemélyzet, azaz a nemzetőrség vagy polgárőrség vagy vörös őrség — a jó ég tudja, hogy tulajdonképpen hogy hívják most — parancsnokságát. Kérdés, hogy lehet-e valamit tenni ennek a szemét embernek a garázdálkodása ellen. Csak ne volnának itt az oroszok! Egyelőre megizentem Lengyel „rendőrkapitány” úrnak, hogy amíg egyetlen csirkefogó lesz az őrségben, annak költségeihez nem járulok hozzá, sőt adót sem fizetek; kommunista csavargókat nem pénzelek.

A R. M. tegnap erősen kirohant a „kálvinista Róma” ellen. Debrecenben állítólag felhívták a lakosságot, hogy a Vörös Hadsereg részéről tapasztalt „gyengédség” viszonzására vigyenek virágot a sebesült orosz katonáknak és a vörös hősök sírjára. A R. M. azt hitte, mikor ezt a hírt megkapta, hogy a magasságos ég minden csillagával leszakad Debrecenre, de ha ez nem történt meg, azt mindenesetre elvárja, hogy a debreceni nagytemplomban valamelyik nagytiszteletű úr alaposan mennydörögjön az ellen, hogy a magyarok gyilkosainak és a magyar asszonyok megbecstelenítőinek virággal kedveskedjenek. Hát a kirohásban van valami igazság, ha a felhívás tényleg megtörtént. Egészen lealacsonyodnunk mégsem volna szabad.

A S. W. szerint az oroszok elfoglalták Esztergomot, Felsőgallát, Tatabányát és Komárom felé nyomulnak elő; délebbre 20 kilométerrel túlmentek Székesfehérváron, maguk mögött hagyva a városban rekedt németeket. Az angol jelentés szerint a nyugati fronton március 14-e óta ejtett foglyok száma meghaladja a 100 000-et. Bomlik minden, a Ruhr-vidék városai lángokban állnak, de azért tovább folytatják a háborút.

Kujáni öméltósága Mihály nevű testvérét 25 éves fiával, a géderlaki molnárral és gépészével és egy legénnyel az oroszok egy hete elvitték Szekszárdra. Az utóbbinak mindössze az volt a bűne, hogy mikor négyüket teherautón kivitték a faluból, búcsúzóul odaköszönt nekik. Az eset előzménye az volt, hogy a fiatal Kujáni a malomban egy ócska puskával babrált. Mikor a puskát elsütötte, homlokán megsérült, ami miatt egy ideig a kalocsai kórházban kezelték. Erről tudomása volt egy haszontalan géderlaki asszonynak. Mivel a molnár mások rovására nem

szolgálatra ki azonnal, jelentette a dolgot az oroszoknak. A szerencsétlen embereket Szekszárdon először egy szobába zárták, amelyben még látottak az előző kivégzések nyomai, majd a fogházban külön-külön cellába rakták. Ott aztán átélték a pokol kínjait. Táplálékuk egy darab savanyú kenyér volt és egy korsó víz. Egyikük vizet egyáltalán nem kapott. Ez a harmadik napon már ordított a kínzó szomjúságtól. Éjszakaról éjszakára hallották a fogház udvaráról a fegyverropogást. Hogy kiket végeztek ki, azt természetesen nem tudták. A halálra készültek: megírták búcsúleveleiket és várták utolsó órájukat. Napok múlva végre kihallgatták őket. A fegyver nem érdekelte az oroszokat; látták, hogy ezzel az ócska puskával ugyan nem árthatnak nekik; csak a pártállásukra voltak kíváncsiak. Mikor aztán igazolták magukat, hogy sohasem voltak nyilasok vagy hasonló szerzet tagjai, minden további nélkül elengedték őket. Gyalogolhattak Szekszárdtól Géderlakig. Tegnapelőtt értek haza kiéhezve, meggyötörve és egy olyan emlékkal a szívükben, amelyet holtuk napjáig nem fognak elfelejteni. Itthon egy sereg ember kínlódott aggodva értük. És mindez egy égetni való asszony miatt, aki nem állott magyarokat orosz kézre adni aljas bosszúból.

Lexinek estefelé a kalocsai majorban lett volna dolga. Amint odaért, paradicsomi kép fogadta, amelynek láttára sietve eliszkódott. A majorban másfél hónapig tüzérek voltak bekvártélyozva. A dunántúli német támadás idején ezeket is a frontra vitték. Ma délután érkeztek vissza. Távollétük alatt, úgy látszik, a ruha nem került le róluk. Hát piszkosak is voltak, meg tetvesek is. Megérkezésük után egy hatalmas kondért kerítették, azt megtöltötték vízzel és tüzet raktak alája. Aztán nekivetkőztek, behányva ruhadarabjaikat egyenesen a vízbe. Amíg a ruha főtt, ők úgy, ahogy voltak, azaz anyaszült meztelenül defellíroztak a majorban.

Március 24.

Tegnap két nővér jelentkezett az Isteni Szeretet Leányai svábhegyi anyaházából. Az anyaházat teljesen kifosztották az oroszok, szép gazdaságukat tönkretették, a nővérek korpából sültöt pogácsán éldegélnek. Élelmiszereket akarnak venni az uradalomból. Kapnak is, csak el tudják szállítani. Mert ez nehéz dolog ebben a bolond világban. A velük jött

Teotima iskolanővér elmondta kalandjukat egy ilyen élelmiszerszállítmánnyal. Orosz autón indult el a múlt hét keddjén Szappanyos Béla A. C. titkárral, aki szintén élelmiszereket szállított. Szalkszentmártonig szerencsésen el is jutottak. Ott az útjelző orosz katonák, egy férfi és egy nő (a nők a komiszabbak, egyenesen undorítóan komiszak) mindenestől leszedték őket az autóról; csomagjaikat nagy ügyel-bajjal átszállították a tassí plébániára; most is ott vannak, ha időközben az oroszok el nem zabrálták. A nővérek egyébként elmondták, hogy Budán az állapotok még sokkal szörnyűségesebbek, mint Pesten.

Az idő gyönyörű. A hőmérő az ablakomon árnyékban 19 fokot mutat, de a határban alig mozdul valami. A gazdák nem mernek kimen-ni földjeikre; féltik állataikat; az uradalmak erőlködnek, de a cselédek imitt-amott kezdenek bomolni. A kommunisták 8 órai munkaidőről maszlagolnak nekik és hát dologkerülő ember mindenhol akad. A demokrácia jól indul. Az angolok azt jóslgatják, hogy a következő télen Németországban naponként 5000 fog éhen halni. Nálunk se lesz sokkal különb a helyzet. A kormánynak azonban nem ez a gondja, hanem a feudalizmus és reakció megsemmisítése.

Március 25.

A nemzeti bizottság tegnap ülést tartott. A szociáldemokratákban csatlódtunk. Studt ugyan a jelek szerint a polgáriakkal szavazott, de Keller cserben hagyta őket s így Katus eltávolítása nem sikerült. Az orosz parancsnokság mossa a kezét modván, hogy belügyeinkbe nem avatkozik bele. Addig, amíg a vörösök hatalomhoz nem jutottak, a parancsnok-helyettes mindenbe beleütötte az orrát, most adja az érdektelent. Képmutató banda! Úgy látszik, velünk is eljátszatják a román játékot.

Ilyen időkbén tűnik ki, hogy ki a piszok ember. Keller a budapest—bécsi autóbusszjáratnál volt alkalmazva valamikor. Onnan valami miatt mennie kellett. Akkor Jalsovszky a szanálás idején idehozta és a műhely élére állította. Tulajdonképpen most is érsekségi alkalmazott, mert mikor a Dudás-féle műhelyt átvette, csak szabadságot kért és kapott. Az érsekség jó kenyeret adott neki, mikor állásából kicsöppent. Úgy látszik, most ezt hálálja meg. A műhely többi alkalmazottainak már régen nem kell. Nekem sem volt szimpatikus soha. Ugyanígy vagyunk Boromissza

jószágigazgatói altiszttel is. Ez a kalocsai kommunista parasztpárt elnöke. Amíg felesége ide szaladgál, hogy tanító fiát szabadítsuk ki a ceglédi fogolytáborból, Boromissza úr az érsekség ellen dolgozik. Azt mondják, a többi alkalmazottak körülöttünk ugyanennyit érnek a két inas, Jóska és Pali kivételével; ezek szívükön viselik érdekeinket. A nyugati végeken mégsem ilyen hitványak az emberek. No de lehet még Budán kutyavásár!

Március 26.

Tegnap megkerültek Katona és Lőv teológusok. Kecskés professzor ajánló levelével jelentkezett Richter Aladár esztergomi pazmanita is Budáról. Befogadtam a szemináriumba.

A Dunántúlon már jól ismert vidéken járnak az oroszok. A Duna mentén Tata, Tóváros, Bánhida, Mocsá, Neszmély stb., a Balaton vidékén és a Bakonyban Balatonfüred, Almádi, Bakonyszentlászló, Zirc, Csesznek stb. szerepelnek az orosz jelentésekben. A németeknek „sikerkült magukat az oroszok bekerítő mozdulatai elől visszaverekedniük előre elkészített állásaikba.” Hogy tankjaikat, repülőgépeiket üzemanyag hiányában nem tudják használni, az csak a S. W. kitalálása. Úgy látszik, Pannonhalma és Győr sorsa hamarosan beteljesedik és hűsvétra Szombathelyen is hallják az ágyúdörgést. De azért Szálasiék igazságügyminisztere a R. M. szerint arról nyilatkozik Sopronban, hogy milyen törvényjavaslatok vannak előkészítés alatt, Baráth professzor ugyanott az egyetemi oktatásnak hungarista szellemben való megreformálásáról tart előadást és a németek Amerika közélélmzési nehézségeiről értekeznek.

Március 27.

Az oroszok tegnap Devecser és Pápa elfoglalását jelentették, a Duna mellett 8 kilométerre voltak Komáromtól.

A kommuniszták szörnyen dühöngenek Studt ellen. A csirkefogók a polgáriak jámborsága folytán kezükbe kerítették a szombati nemzeti bizottsági ülés szavazólapjait, végigelemeztek és ennek alapján megállapí-

tották, hogy Studt ellenük szavazott. Kellerrel íráspróbát csináltak és a maguk szempontjából igazolták.

Ehhez értenek, de ha rajtuk múlik, a városok népe éhen halhat. Mert a munka ugyancsak bűdös nekik és az általuk félrevezetett emberek is csak követelőzni tudnak. A böddi uradalomban még leszedetlen a tengeri. Mivel a demokrácia dédelgetettjeivel okosan beszélni nem lehet, Lexi az apácázárdával és a jezsuitákkal szerződött. Ma reggel a zárdából 55-en, a gimnáziumból és tanítóképzőből 30-an indultak el kukoricatörésre. Ha egy kicsit iparkodnak, 3—4 nap alatt 3—4 vagon csöves tengerit kereshetnek; 1/5 része a leszedett kukoricának az övék; kosztolásra minden napra két bárányt kapnak.

Baksa elvtárs a napokban ellátogatott a demokratikus ifjúsági szövetségbe és ott a reakcióról kezdett szavalni. A szövetségi elnök, Sisitka piarista növendék jámborul megkérdezte: „Mondja, Baksa bácsi, mi az a reakció?” „Azt mindenki tudja” — vágta ki Baksa. „No igen — mondotta Sisitka — mi tudjuk, de maga tudja-e?” Erre Baksa elvtárs dühösen otthagya őket. A kommunisták legközelebbi gyűlésén majd döröghet a reakció ellen, amely íme apácákkal és diákokkal töreti a tengerit, hogy a munkásosztály szájából kivegye a kenyeret. Mert ez csak reakció; vagy nem?

Tegnap az izzási gazdaságban egy orosz rákapcsolta teherautójára a gőzeke szerkocsiját és Kalocsa irányában elhajtott vele. Hogy mit akart vele, a jó ég tudja. Talán hálószojának akarta használni, vagy arra számított, hogy majd csak talál valakit, aki egypár liter bort ad érte. Az intéző betelefonált a jószágigazgatóságra, aztán kocsin utánaeredt. Innen a parancsnokságtól kapott két orosz katonával eléje mentek. A város végén el is csípték. Először lármázott a pasas, aztán egyszerre igen készséges lett: hogy ő visszaviszi a kocsit oda, ahonnan elhozta. „Nem kell” — mondta neki az intéző. Akkor hát bevontatja a kalocsai gazdaságba. „Az se kell!” Akkor elviszi, ahová az urak akarják. „Ne vidd te sehová se, majd mi elvisszük.” — A kis ravasz mindenképpen tudni szeretne volna, hogy hová kerül a kocsi, hogy mégis elzabrálhassa. Az ilyen alakokkal persze nem történik semmi. Ha a zabrálás sikerül, jó, ha nem, úgy is jó, legfeljebb azt mondja neki a feljebbvalója: Te marha, máskor csináld okosabban! És ezek akarják a világot megreformálni!

A német rádióban tegnap este valaki megint Anglián sajnálkozott, amelynek a rajnai offenzíva utolsó kétségbeesett erőlködése, hogy a

háborút befejezze, mielőtt a belső összeomlás a szigetországban bekövetkezik. Tehát csak kitartás, németek! Csak még egy kis kitartás! Akkor győzünk! És ugyanakkor a S. W. szerint ők, a németek, az 1929-es évfolyamot, tehát a 15 éves gyerekeket akarják besorozni a Wehrmachtba.

Március 28.

A Dunántúl északi részén, úgy látszik, minden ellenállás megszűnt. Az orosz jelentés szerint Ács, Lázi, Bakonypéterd, Románd, Lovászpátona egy sereg más községgel együtt a kezükben van, a gráci műúton elérték Vas megyét és elfoglalták Jánosházát. Nyugaton az angol—amerikaiak Würzburg irányában törnek előre. De azért a R. M. úgy ágál, mintha legalább a fél ország még Szálasiék kezében volna. Tegnap este valaki arról szavalt, hogy egy talpalatnyi földnek sem szabad megműveletlenül maradnia, mert a Dunántúlnak nemcsak önmagát és a nemzetért küzdő hadsereget kell ellátnia, hanem neki kell gondoskodnia kenyérről és vetőmagról a jelenleg megszállás alatt levő és teljesen kifosztott ország-rész számára is. Merthogy az orosz hordákat hamarosan kiverik; ez sohasem volt annyira biztos, mint éppen most. A S. W. szerint dr. Ley azzal argumentált a német győzelem mellett, hogy Németország ma nem áll olyan rosszul, mint ahogyan Poroszország állt a hétéves háború idején. Poroszországnak akkor 3 és fél millió lakosa volt, ellenfelei 50 milliót számláltak. Az arány szerint Németország ellenségeinek ma másfél milliót kellene számlálniuk, ennek azonban csak a felét érik el. A győzelmi eshetőség tehát 50%-kal jobb, mint akkor volt. Ez csak világos!

Tegnap Argentína is megizente a háborút Németországnak és Japánnak.

Március 29.

Jánosháza után az oroszok elfoglalták Celldömölköt, a Marcal menti községeket, majd átkelve a Rábán, tegnap elfoglalták Csornát és Sárvárt. A Duna vonalán elesett Komárom és Győr. Milyen napjuk lehet a győrieknek? És hogyan érezhetik magukat a szombathelyiek, ahová talán ma vagy holnap vonulnak be az oroszok?

Kedves meglepetés volt a számomra, mikor a templomban a szentmise végén két Margitos nővért láttam: Miriánát és Jolánt. Nem ide indultak, aztán mégis ide jutottak. Délután sokáig elbeszélgettem velük. A szép intézet súlyos sérüléseket szenvedett és a németek alaposan kifosztották. Szegények szűkösen élnek és a szállítási nehézségek miatt alig-alig lehet rajtuk segíteni.

Baján a közelmúltban propagandafilmet játszottak. A publikum vegyes volt: magyar és orosz. Az egyik jelenetben Hitler és Mussolini tárgyalnak, amikor szétnyílik egy spanyolfalszerű alkotmány és megjelenik Sztálin. A meglepetés jeléül a filmen teljes a csend. A közönség is szinte lélegzetét visszafojtva lesi, hogy mi lesz most. Ebben a pillanatban megszólal egy inashang: Sztoj, davaj csaszi (Állj, elő az órákat)! Derűtség a magyar hallgatóság részén, az oroszokat eszi a méreg. A következő pillanatban felgyulladnak a lámpák, az oroszok keresik a hang gazdáját, de szerencsére nem találják. Talán széttépték volna. Becsületére válik szomszédainak, hogy nem árulták el. Szinte csoda! Szeretném megölelni őket az után a sok aljasság után, amelyet a magyarok részéről tapasztaltam.

Március 30.

Szombathelyre vonatkozó sejtésem valóra vált. Tegnap az oroszok oda is bevonultak, sőt elfoglalták Kőszeget is és elérték az osztrák határt. Sopron megyében elfoglalták Kapuvárt. A nyugati fronton egyes pontokon az angol—amerikaiak már 200 kilométerre keletre vannak a Rajnától. És a nácik még mindig nem hagyják abba a harcot.

Megalakult Kalocsán a Földigénylők Bizottsága. Már tegnap jelentkeztek, hogy beszélni akarnak velem. Gyetvay jószágkormányzóhoz utasítottam őket. Ma megint zavarogtak. Megizentem nekik, hogy nekem nincs tárgyalnivalóm velük, nekik sem lehet tárgyalnivalójuk velem, mert azt talán még a demokrácia sem kívánja, hogy az, akit meglopnak, tolvajaival tárgyalgasson.

Katus tovább garázdálkodik. Ma elfogatta Selmeczy tanítóképző intézeti helyettes igazgatót. És mi az oroszok miatt kénytelenek vagyunk eltérni ennek a gazembernek a garázdálkodásait!

Március 31.

Az oroszok tegnap este bejelentették Keszthely és Zalaegerszeg elfoglalását és a Balaton és Dráva közti területen támadásuk megindulását. Magyarország teljes elfoglalása most már csak rövid napok kérdése. Minél kisebb területre szorítkozik Szálasiék hatalma, annál tajtékosabb a dühöngésük. Éjjel a R. M. az eddiginél is alpáríbb hangon rohant ki Miklós Béla, Vörös János, a „félkótya Teleki gróf, a hazaáruló Teleki Pál fia” és társaik ellen, akik kormányosdit játszanak és a debreceni Bikában pezsgőznek, miközben az általuk félrevezetett magyarok két csoportban mennek a halálba: az egyik csoport nyugat felé vonul a német csodafegyverek elé, a másik kelet felé az orosz pusztákra vagy Szibériába. Úgy látszik azonban, hogy az utóbbi napok eseményeinek hatása alatt győzelmi reményeik erősen megcsappantak, mert már nem a hungarista ökölrel fenyegetik meg Miklós Béláékát, hanem csak azzal biztatják, hogy előbb-utóbb megkapja a vörösöktől azt a bizonyos tarkólövést.

Most, amikor Egyházunk az isteni szeretet nagy misztériumát ünnepli, az embernek kétszeresen fáj annak a gyűlöletáradatnak a látása, amely előmlött a világon. Az ember szomorúan kérdezi: Miért van ez így? És csodálkozik azon a végtelen türelmen, amellyel az Atya az ő eszes teremtményeinek véres játékát nézi. Micsoda hatalma van az Atya szívéen Egyszülöttje imádságának: Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek! Mert mást aligha lehet a mentségünkre mondani.

Április 1.

A feltámadási körmenetet teljesen az eddigi módon tartottuk meg. Nemzetőrök és fegyveres orosz katonák ügyeltek arra, hogy senki és semmi meg ne zavarja. A kalocsaiak szinte tüntető tömegben vettek részt rajta és úgy viselkedtek, hogy csak épülésére szolgálhatott az oroszoknak. Senki sem féltette ünneplő ruháját: kivétel nélkül mindenki térdénállva köszöntötte a Szentségben előtte elhaladó Urat. De itt volt minden ép-kézláb orosz is. Sokan közülük bejöttek a templomba, többen levett sapkával részt vettek a körmeneten, sokan ugyancsak levett sapkával álltak az útvonal mentén, de a többiek is rendesen viselkedtek — nem úgy, mint tavaly az SS tagjai. A körmenet szemmel láthatólag meghatotta

őket. Mikor láttam ezt a hatalmas, Istenétől megfosztott tömeget, mélységesen megsajnáltam. Az Úr bizonyára még jobban megsajnálta, hiszen ezekért is meghalt a kereszten. Talán lesznek, akiknek lelkét megérintette a szeméből kisugárzó fény és a Szívéből kiáradó kegyelem. Talán lesznek, akiket elfog a honvágy az után a szebb világ után, amelynek Krisztus a királya.

A feltámadás ünnepe zavartalanul múlt el. Selmeczyt, miután nem talált benne és ellene semmiféle büntetésre méltó dolgot, Katus elvtárs ma délelőtt 1/2 10-kor kegyesen elbocsátotta.

Április 2.

A Szabadság ma ideérkezett száma szomorú hírt hozott. Őeminenciája, a bíboros hercegprímás nagycsütörtök délután 2 órakor szívszélütésben meghalt. Ma, amikor az ő higgadságára, világos látására, nagy jogi tudására, külföldi összeköttetéseire olyan nagy szükségünk volna, tiszszeresen érezzük a veszteséget, amely elhunytával a püspöki kart és a magyar katolicizmust érte.

A nyugati részen tegnap elesett Sopron és egyebek közt földim plébániája, Mattersburg is Burgenlandban.

A németek, úgy látszik, végérvényesen megőrültek. Wehrwolf néven egy partizánféle szervezetet (Freiheit bewegung) alakítottak, amely engesztelhetetlen gyűlöletet és kérlelhetetlen harcot hirdet az oroszok, angolok, amerikaiak és azok ellen a németek ellen is, akik meghódnak vagy együttműködnek a megszállókkal. Tagjai férfiak és nők, fiúk és leányok. Fegyverük minden, amivel embert lehet ölni. Semmiféle szabály vagy törvény nem köti őket. Amikor ezt a Deutschlandsender az éjjel büszkeséggel és elégtétellel bejelentette, egy szuszra megütközéssel adta le, hogy az egyik megszállt német városban az utcán agyonlőttek egy fiatal német leányt. Úgy látszik, az angol vagy amerikai katona keze gyorsabb volt, mint a Wehrwölfiné. A német örültséget német néprétegek kiirtása követheti, mert a szövetségesek aligha fogadják el, hogy ölni csak németnek szabad.

Tizenegykor megjelent a városparancsnok és helyettese búcsúzni. Mindjárt el is indultak Zalaegerszegre. Hálásan gondolok arra a jóindulatra, amelyet különösen a városparancsnok részéről három hónapon át

tapasztaltam. Helyét, miután már nagyon messzire kerültünk a fronttól, állítólag nem töltik be.

Április 3.

A szövetséges rádiók tegnap este bejelentették Nagykanizsa elfoglalását. A moszkvai rádió 10 000 foglyot jelent erről a térségről. Ezzel Magyarország megszállása jóformán befejeződött. Talán csak néhány község van hátra Zala, Moson és Pozsony vármegyékből. Az oroszok három csoportban közelednek Bécs felé. Elérték Bécsújhely külső kerületeit és a Semmeringpasst. Baldur von Schirack felszólította Bécs lakosságát, hogy készüljön fel az Ostmark fővárosának védelmére és inkább temetkezzék a város romjai alá, semhogy megadja magát. Majd meglátjuk, hogy ő maga megteszi-e. Aki a Gauleiterek közül tudott, az eddig mind meglógott, ráhagyván a romok alá való temetkezést a Volksgenossen-ra.

Katus elvtárs Selmeczy és Zádorfalvy elfogatásával úgy látszik, rossz fogást csinált. Hallom, hogy a nép eltávolítását követeli. Legfőbb ideje volna!

A földosztás egyre jobban felkavarja a kedélyeket. Lexi tegnap összehívta a gépműhely alkalmazottait és közölte velük, hogy miután az uradalom felosztás alá kerül, a műhelyt május 1-vel felosztatja. Lakásaikban megfelelő bér ellenében megmaradhatnak, szövetkezeti alapon a műhelyt is bérbe vehetik felszerelésével együtt, de megélhetésükről maguknak kell gondoskodniuk. Az elkeseredés nagy, ami érthető. Egy csomó ember elvesztette nyugodt egzisztenciáját. Erre és sok másra nem gondoltak a földosztó urak. Még kétségbeejtőbb a gazdasztek helyzete. Ezek egyáltalán nem tudják, hogy mihez kezdjenek.

Persze a földigénylőknek is megvannak a maguk elgondolásai a jövőről. Bagó Albert itteni gazdálkodónak a tavaszi munkához napszámra lett volna szüksége. Felkereste hát a napokban az egyik atyafit, aki dolgozni szokott nála. Az atyafi megütközve utasította el a hívást, mondván: Hogy képzeled te ezt, Albert? Hogy én napszámban dolgozzak? Olyan nincs! Írattam 20 hold földet, ezt kiadom felesbe, oszt urizálok! Arra persze nem gondolt a derék atyafi, hogy ennyi esze másnak is volna. De ki fog akkor egyáltalán dolgozni?

Mostanában sokat emlegetjük barátainkat a nyugati végeken. Visszagondolunk a novemberi napokra. Ők most mennek át azokon a ke-serves dolgokon, amelyeken mi már akkor átestünk. Hogy érezhetik magukat Kiss prelátus, Winkler Miska, Poschék, a pannonhalmi kedves ismerősök, a győri orsolyiták, M. Aquina, a szombathelyi annunciáták, az ikervári verebek és mamáik? Élnek-e? Mikor látjuk viszont őket? Lexi mindenképpen menni akar. Nem is bánnam, ha sikerülne eljutnia Szombathelyre és híreket hozna. Nyugaton talán annyival könnyebb a helyzet, hogy az oroszok nem ülik meg őket úgy, mint minket: rohannak tovább Ausztriába. De hagytak-e ott valamit a nyilasok?

A mai nap különben szomorú évforduló. Ma egy esztendeje kapta Budapest az első komoly légítámadást. Ezzel a háború szelét már közel-ről éreztük meg. Mi minden történt azóta, amire akkor még gondolni se mertünk volna!

Április 4.

A németek tegnap feladták Wienerneustadtot; az oroszok már Bécs külső körzeteiben harcolnak (Baden). A nyugati fronton a S. W. szerint német részről minden szervezett ellenállás megszűnt; az angol—amerikaiak mindössze 240 kilométerre vannak Berlintől.

Április 5.

Ma egy orosz kapitánynak, az itteni autójavító műhely parancsnokának jóvoltából Gombos Karsai kíséretében autón megjártam Budapestet. Egy kicsit tájékozódni szerettem volna és egyben a miniszterelnököt, kultusz- és földművelésügyi minisztereket, illetve pesti exponenseiket tájékoztatni a földosztó rendelet következtében előállott lehetetlen állapotokról és ezeknek az ország közélélmézése szempontjából várható következményeiről. Ugyancsak az Egyház nevében be akartam jelenteni tiltakozáso-mat az erdők államosítása és a Földigénylő Bizottságok azon eljárása ellen, hogy a rendelet 17. és 50. paragrafusait kutyába se veszik.

Pesti utamról a lehető legrosszabb benyomásokkal jöttem vissza. A miniszterek közül csak a kultuszminisztert találtam Pesten, a többiek

még Debrecenben vannak. A kultuszminisztertől megtudtam a földosztó rendelet keletkezését. A minisztériumban megvolt a jószándék a kérdés komoly megfontolására. Egy napon aztán éjfélkor Vorosilov Debrecenben székelő orosz nagyhatalmasság összehívta a minisztereket, eléjük terjesztette a kommunisták által megszerkesztett rendeletet és követte, hogy azonnal írják alá. Így fest ti. az a „legnagyobb” szabadság, amelyet az oroszok jóvoltából kaptunk. A kultuszminiszternek, aki világos fejű, higgadt és jószándékú ember benyomását tette rám, átadtam a földosztó rendeletre vonatkozó felterjesztésemet és elmondtam neki a kalocsa—pesti 120 kilométeres úton szerzett tapasztalataimat. Az egész úton alig láttam 10 embert, aki a földeken dolgozott, ellenben az egész út tele volt élelmiszerekért menő vagy élelmiszerekkel hazafelé tartó emberekkel: férfiakkal, nőkkel. Az egyik a hátán vagy kosárban, a másik talicskán, a harmadik kétkerekű, a negyedik négykerekű alkalmatosságon cipelte, amit összeszedett; voltak, akik egy- vagy kétlovas kocsival fuvarozták dolgaikat. Ha a dolgok úgy mennek tovább, mint mostanában, a falukban imitt-amott még található készletek elfogynak, talán még előbb elfogy, amit a városiak az élelmiszerekért adni tudnak, és akkor a városok szerencsétlen népe még jobban fog éhezni, mint eddig, a jövő téltre pedig nem is jó gondolni. Nekem lesz betevő falatom, ha egy barázdát sem hagynak is meg, a falusi gazdák sem fognak éhezni, de az elvtársak éhen fognak veszni vezetőik jóvoltából. Ezt akarja a kormány? A miniszter szegény csak hümmögött. Holnap Debrecenbe megy és elviszi magával a miniszterelnökhöz és földművelésügyi miniszterhez intézett felterjesztéseimet is. P. Kerkaitól, aki a napokban jött vissza Debrecenből és Pesten felkeresett, hallottam, hogy a földosztó rendelet előidézte kavargás híre Debrecenbe is eljutott már, a miniszterelnök és a közellátási miniszter kétségbe vannak esve; azt izenik, hogy próbáljunk szövetkezeti alapon gazdálkodni és jelentsünk be minél több igénylést egyházi és kulturális célokra. Azt azonban elfelejtették megmondani, hogy hol érvényesítem igénybejelentéseimet, azt meg valószínűleg nem is tudják, hogy a szövetkezeti gazdálkodást a földosztó urak már hetekkel ezelőtt olyan reakciós gondolatnak minősítették, amelyet a nagybirtokosok találtak ki a földosztás elgáncsolására. Egyébként ezt ne nekünk ajánlgassák hanem azoknak, akik a földet kapják!

Az egész kérdésről különösen azt a benyomást szereztem, hogy Vorosilov és emberei részéről — mert a kommunista pártban ez a csa-

pat viszi a főszerepet — pokolian gonosz játék folyik. Tudják, hogy a földosztó rendelet rossz és anarchiát teremt. De éppen ezt akarják. Az amerikaiak nem akarnak bolsevizmust, sem éhínséget Magyarországon, de számítanak arra, hogy Amerika még legalább egy évig el lesz foglalva Japánnal, tehát nem lesz ideje Európával törődni. Ezt az időt akarják kihasználni arra, hogy itt befejezett tényeket teremtsenek és Magyarországot orosz befolyás alá juttassák. Ehhez kell nekik az anarchia, de minél előbb! Azért volt olyan sürgős a földosztás. Azonban elszámíthatják magukat. A kultuszminisztertől tudom, hogy az ellenőrző bizottság amerikai tagjai — az angolok egyelőre lapítanak — csak arra várnak, hogy itt ellenállást lássanak és ezzel okot és alkalmat találjanak a beavatkozásra. Ez majd megjön, ha a magántulajdonba és szabadságba még jobban belegázolnak, amire minden kilátás megvan. Kalocsán pl. már ún. igaközpontot szerveznek. Ez azt jelenti, hogy mindenkinek, akinek fogata van, reggel jelentkezik egy meghatározott helyen, aztán megy dolgozni, ahová Keményné önágyasága vagy valamelyik elvtárs kirendeli, természetesen elsősorban az elvtársak zabrált földjére; az elvtársak majd zsebrevágott kézzel nézik és dirigálnak.

A kultuszminisztertől elmentem az apostoli nuncius úrhoz. Nagy örömmel fogadott, de mindjárt közölte velem a lesújtó hírt, hogy holnap 10 órakor el kell hagynia állomáshelyét; a többi Budapesten maradt külföldi követségnek már előbb el kellett távoznia. Az ok: A jelenlegi kormánynak nincsenek külföldi követei, tehát a külföldnek sem lehetnek itt követei. Az igazi ok: Moszkva nem akar tanúkat arra, amit itt történik.

Budapesten találkoztam Beresztóczyval, Witz Bélával, Mihalovics Zsigával és Hagyó-Kovács Gyula előszállási kormányzóval, aki szintén memorandumban fordult a kormányhoz a földosztó rendeletről kapcsolatban. Nagy örömet keltett látogatásom a Margit-intézetben, amely bizony csúnyán néz ki. A kápolna fölött a harmadik emelet bombatalálat következtében beszakadt, az egész második és harmadik emelet használhatatlan.

Borzalmas, hogy mivé lett a mi szép Budapestünk. Amerre jártam, nem láttam ép házat, részben használhatót se sokat. Elszomorító látvány a királyi palota, amelynek csak üszkös falai merednek az égnek. Ha tőlem függne, ezt így hagynám örök emlékeztetőül azokra az aljas gazemberekre: németekre és nyilasokra, akik fővárosunkat ilyen borzalmasan tönkretették.

Április 6.

Budapesten hallottam a megdöbbentő hírt, hogy a szombathelyi székesegyház bombatalálatot kapott. Virágvasárnap az angol—amerikaiak, rákövetkező kedden az oroszok bombázták a várost. A székesegyházból csak a tornyok és részben az oldalfalak maradtak meg. A halálos áldozatok száma körülbelül 2000 volt, köztük Kiss prelátus és Pintér kanonok. A jó Kiss prelátus, mikor a múlt ősszel itt járt, azt mondta Lexinek, hogy ha a szombathelyi székesegyház elpusztul, a székesegyház pusztulásával egyidejűleg ő is szeretne meghalni. Kívánsága teljesült. Nem élte túl annak a templomnak a pusztulását, amelyet annyira szeretett és mint őrkanonok évek hosszú során át annyi szeretettel gondozott. Én egyik leghűségesebb szombathelyi papomat és legderekbabb munkatársamat gyászolom benne. A megdöbbentő hírt ma megerősítette a cecei plébános, aki a napokban Székesfehérvárott járt és ott Bejczy püspöki titkártól hallotta ezeket a dolgokat. Bejczy meglátogatta Sopronban Shvoy püspök urat, akit a nyilasok az Isten Megváltó Leányai zárdájában internáltak. Visszafelé ellátogatott Szombathelyre és személyesen látta a szörnyű pusztulást a városban. A püspöki palota is kapott bombát. Kovács püspök úr idejében kiköltözött a sorokmajori intézői lakba s így neki nem történt baja.

Sopronban volt internálva Mindszenty veszprémi püspök úr is. Pesten hallottam, hogy a nyilasok a hercegprímást is el akarták hurcolni. Először Endre László próbálkozott vele. Ezt a bomirt gazembert őminenciája a szó szoros értelemben kidobta. Utóbb egy német ezredes állt autójával a prímási palota elé kijelentve, hogy karonfogva kihozza és magával viszi a prímást. Őminenciája, aki hónapok óta súlyos szívbajban szenvedett úgy, hogy orvosai a misézést is hetenként csak egyszer engedték meg neki, ágyban fektült. A súlyos betegen ágyban fekvő embert a német mégsem merte bántani. Mihalovics Zsiga nagycsüttörtökön meglátogatta a beteg hercegprímást. Ebéd előtt, tehát közvetlenül halála előtt elbeszélgetett vele. Őminenciája kedvesen emlékezett meg rólam is. A nyilasok ugyanis az egész uralmuk alatt levő országrészt, Esztergomot is teleszórták röpcédulákkal. A röpcédula egyik oldalán egy fejszével kettévágott kereszt volt, a másik oldalon pedig „a kalocsai érsek esete” cím alatt alávaló komisszággal el volt mondva, hogy a kalocsai érsek milyen örömmel fogadta az oroszokat,

mindenét odaadta nekik, mégis kivégezték. Ezzel kapcsolatban gondolt rám őeminenciája. Mihalovics Zsiga megnyugtatta, hogy semmi bajom, az egész röpcédula aljas hazugság és rágalom. A röpcédulán terjesztett hírt másfelé is elhitték. A cecei plébános Székesfehérvárról említett valakinek, hogy nemrég nálam járt, amire az illető csodálkozva kérdezte: Hát él az érsek? Farkas Pista irodatiszt pedig Szombathelyről hozta a hírt, hogy a jó Kiss prelátus, Szakos Gyuszi és mások is szidták Lexit, hogy mindig angolbarát volt, ő beszélt rá, hogy itt maradjak s így legalább ennyiben ő is oka halálomnak. Szombathelyen úgy tudják, hogy papjaimat, köztük Lexit is kivégezték az oroszok. Kovács püspök úr rá akarta beszélni Farkast, hogy igyekezzék kijutni Svájcba, hogy legalább valaki megmaradjon, aki az érseki hivatalról majd felvilágosítást tud adni.

A cecei plébános leírása szerint Székesfehérvár is borzalmas pusztulás képét mutatja. Mikor az oroszokat a németek kiszorították a városból, a mindössze 3 kilométerre levő szőlőhegyen vetették meg lábukat. Hat héten át innen lőtték a várost. Mikor a várost újra elfoglalták, sok embert kivégeztek, köztük a püspöki irodaigazgatót is, a püspöki palotát is olyan alaposan kifosztották, hogy mindössze három vánkos és egy paplan maradt meg. Autós kapitányunk szerint, aki a napokban Veszprém-ben járt, Veszprém is romokban hever. Esztergom a primási temetésén részt vettek szerint tűrhető állapotban van, de a primási palotában is fosztogattak hídépítő oroszok az őeminenciája halálát követő éjszakán. Úgy látszik, eddig mi úsztuk meg leginkább a háborút, dacára a nyilas propagandának. Hogy a magyar elvtársakkal hogyan boldogulunk, az még a jövő titka.

Április 7.

Estefelé megérkezett Balogh István szegedi plébános, miniszterelnökségi államtitkár. Valami népgyűlés lesz holnap. Erre jött Kalocsára. Itt lesz Gerő kommunista és Szakasics szociál demokrata elvtárs. Az államtitkárnak elmondtam Katus elvtárs garázdálkodásait. Megígérte, hogy segíteni fog. Elvégre a kommunista pártnak sem érdeke, hogy feleslegesen izgassa a polgárságot és minél több ellenséget szerezzen neki.

A kormány a napokban tényleg Budapestre költözik. Mivel a budai minisztériumi épületek tönkrementek, az összes minisztériumokat Pesten helyezik el. A miniszterelnökség a Kereskedelmi Bank Duna-parti palotájának első emeletére, a külügyminisztérium a Szabadság tér 15. számú palotába, a pénzügyminisztérium és iparügyi minisztérium a Pénzügyi Központ épületébe, a VKM. saját épületébe, a földművelésügyi és népjóléti minisztérium a földművelésügyi minisztérium épületébe, az igazságügyi és belügyminisztérium az igazságügyi minisztérium épületébe, a kereskedelemügyi minisztérium valószínűleg a MÁV Andrassy úti igazgatósági épületébe költözik.

Április 8.

A népgyűlés megvolt. A népet nem nagyon érdekelte. Körülbelül 700-an jelentek meg a Gabonapiac-téren Kalocsáról és környékéről és ezeknek is tekintélyes részét papok, kispapok, diákok és orosz katonák tették ki. A szónokok nem nagy diadalokat arattak. Gerő elvtársnak, aki állítólag a kommunista párt esze, a jelenvoltak leírása szerint ellenszenves képe van. Ha ezzel az ábrázattal akarják meghódítani az országot, no meg a Vörös Hadsereg és a párt dicsőítésével, aligha lesznek túlságosan nagy sikereik.

Április 9.

Az oroszok erősen kultiválják az érsekkertet. Elég rendesen viselkednek. De azért egészen nem tagadják meg természetüket. Ma reggel pl. az egyik kerti padot egy fa ágára felakasztva találtam.

A kórházak is költöznek. A Tanítók Háza már üres. Szedlay igazgató kezd berendezkedni.

A német kormány kérdést intézett Svájcához, hogy szükség esetén adna-e menedékjogot Mussolininek. A svájci kormány tagadó választ adott mondván, hogy olyanoknak, „di sich Verbrechen zu Schulden kommen liessen oder gegen die Interessen der Schweiz gehandelt haben”, nem adhat menedékjogot. A válasz a németeknél érthető megdöbbenést okozott, mert ezzel Hitler és bandája előtt is becsapták a kaput.

Április 10.

Már szombaton hallottam Balogh államtitkártól és tegnap állítólag az Új Szó híradása nyomán megint beszéltek a városban, hogy Apor győri püspök meghalt. Az egyik verzió szerint szívszélütésben halt meg, a másik verzió szerint agyonlőtték.

Az anarchia nő. A kalocsai gazdaságon most már a foktőiek is osztzni akarnak, Böddre a dunapatajiak mellé a géderlakaiak is bejelentkeztek. Talán sikerül majd összeveszniük a koncon. A derék géderiek szorgalmasan törik és lopják a kukoricát, a kukoricaszárat azonban az uradalommal, illetve a cselédséggel akarják leváгатni, merthogy nekik a föld megtisztítva jár.

Dunapatajon vasárnap hatalmas részvétellel megalakult a Kisgazdapárt. A megválasztott elnököt a kommunisták stante pede lefogták.

Ma 11.15-től 12.30-ig Katus elvtárrsal purparléztam. Az eset előzménye: Lexit valamivel 9 óra után a politikai rendőrség telefonon becitálta. Nem ment, sőt ismételt hívásra sem ment. Erre Katus kihallgatást kért tőlem. Fogadtam. Nagy hangon kezdte: hogy neki módja lett volna a kormányzót erőszakkal elvitetni, de nem akart „kultúrbotrányt”, azért jött hozzám. No, no — mondok — kultúrbotrány! Tudja, mi csak kibírtuk volna ezt, de hogy maga kibírta volna-e, az más kérdés. Aztán megmagyaráztam neki, hogy Lexi a következő három okból nem ment el: 1. Ő se, de én se ismerek ilyen szervet, hogy „politikai rendőrség”; tudom, hogy a rendőrségnek van vagy volt büntető osztálya, politikai osztálya stb., de politikai rendőrség? 2. Eddig, ha a rendőrség megidézett valakit, megmondta, hogy milyen ügyben és milyen minőségben idézi meg; Önök ezt nem tették. 3. Nem akarta Önnek megkönnyíteni elfogatását. Az elsőre csak annyit mondott, hogy a politikai rendőrséget a nemzeti bizottság alakította meg és hogy ilyen mindenhol van, de már arra a kérdésre, hogy milyen jogon szervezte meg a nemzeti bizottság a politikai rendőrséget, nem tudott felelni. A második hibát elismerte. A harmadikra azt válaszolta, hogy ő nem akarta a kormányzót letartóztatni, csak egy ügyet akart vele tisztáni.

A tisztázandó ügy Lexinek az intézőkhöz intézett körrendelete, amelynek lényege, hogy a bevetett területet a földigénylők most nem, hanem csak a termés betakarítása után vehetik birtokba; az intézők tehát dolgozzanak és csak azokat a területeket bocsássák a földigénylők bizott-

ságának rendelkezésére, amelyeket nem tudnak bevetni. Ezt a rendeletet annak idején a városházáról telefonon bemondták (igaz, most senki sem akar róla tudni), az irodában gyorsírással lejegyezték és ki is dobolták. Szerencsére úgy a gyorsírói feljegyzés, mint a dobolási szöveg megvan. Egyébként ugyanezt mondta szombaton nekem Balogh államtitkár és így tudják ezt maguk a földigénylők is, hiszen tegnap arra alkudoztak a kormányzóval, hogy az érsek úr jószántából átadhatná nekik a vetéseket is. Ebben tehát nincs semmi törvénytelenység. Azt is megmondtam neki, hogy még a vetések átadásáról is lehet szó, ez azonban nem politikai ügy, hanem gazdasági kérdés, amelyet a földhözjuttatottakkal kell elintézni: ha megfizetik a vetőmagot és a munkáltatási költséget, megkaphatják a vetéseket, ingyen azonban az után a gyalázatos viselkedés után, amelyet velem szemben tanúsítanak, nem. A kalocsaiak nekem köszönhetik, hogy Önnel egyetemben ma itt ágálhatnak. Ha én október 25-én a csendőri erőszaknak engedtem volna és elhagytam volna Kalocsát, a város lakosságát csordamódra hajtották volna el innét. Vajon hányan tértek volna vissza és a visszatértek mit találtak volna itt? Azt is jelenlétemnek és annak a jóviszonynak köszönhetik, amelyben az orosz parancsnokokkal kezdettől fogva voltam, hogy a lakosság itt sokkal kevesebbet szenvedett a háború következtében, mint máshol. A lakosság túlnyomó része ezt honorálja is, de vannak, akik egészen alávaló módon viselkednek. Ezeket nem szándékozom komiszságukért még külön jutalmazni is.

Ezzel kapcsolatban aztán még sok mindent megmondtam neki, egyebek közt

1. hogy én sokkal jobban szívemen viselem a „nép” ügyét, mint azok, akik a nép nevében szavalnak. Amíg ezek gyűléseznek és a földiken méricskélnek, én megfeszített erővel dolgoztatok, hogy a népnek a télen kenyere legyen. Mert az idő nem vár;

2. hogy neki veszettül rossz híre van a városban és joggal. Amíg ő nem került a politikai rendőrség élére, itt aránylag nyugodtan éltek az emberek. Azóta állandó izgalomban élnek. Mi szükség van erre? Ő is tudja, hogy itt semmiféle komoly „facista” mozgolódás nem volt. Az a pár csirkefogó, aki itt szájalni próbált, elmenekült. Mit zaklatja hát az embereket? Tegnap már azt beszéltek, hogy 500 cellát készített a fogházban és erősen súroltat, mert nagy emberfogás lesz. Erre a legutóbbi elfogatások javarészt a Gepu nyakába igyekezett varni, a fogházi tisztogatási munkákra meg az orosz kórház kivonulása után szükség van,

mert nem akarja, hogy „korela” legyen. Ő egyébként mindig az igazság embere volt és az most is. Tudja — mondom erre neki — az igazság, már mint az emberi igazság nagyon furcsa valami. Tegnap facista volt, ma demokrata, holnap kommunista lesz talán és holnapután megint más.

Szó volt még Lexi újságcikkéről a földbirtokreform ügyében és egyebekről. Közben akaratlanul is elárulta, hogy tulajdonképpen képmutató játék folyik itt, mert a földosztást nem a kormány csinálja, hanem a nép. Azaz van egy kormányrendelet és emellett van egy kommunista utasítás, hogy ne törődjenek a kormányrendelettel, hanem csináljanak, amit akarnak, a kormány aztán majd kénytelen a befejezett tényleket tudomásul venni. Hát ez mindenesetre épületes dolog! De akkor hogyan akarnak másokat felelősségre vonni azért, hogy a kormányrendeletet nem tartják meg?

A végén Katus elvtárs, miután még hosszasan tárgyalt Lexivel, megbékélve elment, mi pedig várjuk, hogy mi lesz tovább.

Április 11.

Katus a napokban lefogatta néhány napra Kertész ügyvédet és fogadott leányát. Előzőleg Kertész házában orosz tisztekkel mulatott. Éjfél tájban bement Kertész hálószobájába és arról kezdett szavalni, hogy sok országot bejárt, de rongyos embert csak Magyarországon látott. Kertész megjegyezte: Lehet, hogy csak Magyarországon látott rongyos embert, azonban Magyarországon még senki sem halt éhen, ellenben Oroszországban milliószámra pusztultak éhen az emberek. Erre Katus: Ne bántsa a hazámat! Kertész leánya: Ha Oroszország a hazája, miért van itt, miért nem megy oda? Erre Katus előkapta revolverét és kettőt a padlóra lőtt, de mert a keze a benne levő italtól reszketett, az egyik golyó Kertész lábát érte. Máskor ezért Katus elvtárs ült volna, most azonban demokrata igazság van. Amíg egyébként Kertész és leánya Katus „vendégszeretetét” élvezték, mulató társai, a hat hét óta Kertésznél lakó orosz tisztek mint igazi dzsentimenek kifosztották lakásukat és odábbálltak.

Ilyen mostanában a személy- és közbiztonság. Szerencse, hogy van itt magyar katonaság, amely legalább a zabráló oroszok ellen igyekszik a lakosságot megvédeni. A múlt hét elején egy 15 főből álló banda a Szőlőkben garázdálkodott. Az emberek katonákért szaladtak. Négy ka-

tona ki is vonult néhány nemzet- vagy polgárőrrel. Ezek a derék férfiak az orosz túlerő láttára fegyverüket eldobva vitézül meglógtak, a katonák azonban szembeszálltak az oroszokkal. Formális csatát vívtak. Az eredmény: 3 orosz holtan maradt a csatatéren, 3 súlyos sebesült a kórházban halt meg, a magyarok közül egy kapott halálos lövést. A derék katonát a lakosság tüntető részvétele mellett a múlt csütörtökön temették.

Az oroszok, a kórházak költöznek. A környező falvakban már alig van egy-két orosz, Kalocsán lassan fogynak.

Győrről rossz híreket hallottam. Egy Győrből Dusnokra hazatért katona elbeszélése szerint nagykeddtől nagypéntekig folytak a harcok a városban, különösen a Rába vonala szenvedett súlyos károkat.

Április 12.

Tegnap délután hivatalában letartóztatták dr. Hazai Gyula főszolgabíró, helyettes polgármestert. Egy orosz alezredez ordított, hogy szabotál, mert a járásban még nincs végrehajtva a földosztás. Ki magyarázza meg ennek a marhának, hogy a földosztáshoz a közigazgatásnak semmi köze? Így hát szegény Hazai egy darabig ülni fog hálából azért, hogy öt és fél hónapja vesződött a város ügyeivel, kiszolgáltatta az oroszokat és rengeteg kártól mentette meg a város polgárságát. Mint járási főszolgabíró ugyanis a városra kivetett szolgáltatások tekintélyes részét áthárította a járásra. A kommunisták hálásak lehetnek neki azért is, hogy az utóbbi időben tanúsított gyengeségével és határozatlanságával hatalomhoz segítette őket.

A német propaganda sok mindent összehazudott, de abban, úgy látszik, igaza volt, hogy az oroszok egész Európát bolsevizálni akarják. Meg kell hagyni, ügyesen csinálják a dolgot. Szinte észrevétlenül juttassák át a hatalmat a kommunisták kezére. Most Ausztriát maszlagolják az általuk hozandó nagy szabadság ígéretésével.

Az Úristen kemény próbára tesz bennünket. Először a nyilasok, aztán az oroszok és most ez az aljas, bitang társaság! Hogy keveredünk ki ebből? Néha szinte azt hiszem, hogy népünk megérett a pusztulásra. Szombathelyen még azt hirdetem, hogy a magyar az Úristen legtisztességesebb nációja, az elmúlt év tapasztalatai egyre jobban arról győznek meg, hogy rongy társaság vagyunk. Hallom, az angol—amerikai ellenőrző bizottság tagjai is meglehetősen lesújtóan nyilatkoznak rólunk.

Április 13.

Az Egyesült Államok elnöke, Rooseveltt tegnap meghalt. Halála számunkra is nagy veszteség. Az általános meggyőződés szerint nagy része van abban, hogy az oroszok elfogadható módon bántak a katolikus papokkal és hogy általában vallási téren enyhült a helyzet mindenhol, ahová az oroszok eljutottak.

A S. W. szerint az angol—amerikaiak Magdeburg alatt átkeltek az Elbán és mindössze 120 kilométerre vannak Berlintől és 175 kilométerre az Oderánál rostokoló oroszoktól. Hitlerék, úgy látszik, hiába szavalják, hogy minden várost és falut, sőt minden házat az utolsó emberig és az utolsó töltényig védeni kell, a Wehrmacht és a Volkssturm nem hajlandó magát egy veszett ügyért feláldozni, csak az SS próbálkozik még az ellenállással.

Königsberg parancsnokát is contumaciam kötél általi halálra ítélték, a haditörvényszék szerint, mert gyáván megadta magát, a S. W. szerint: mert a harc beszüntetésével 92 000 katonának és 500 000 Volksgenossenek megmentette az életét. Nem hinném, hogy a tábornokot különösebben érdekelné a dolog. Az ő élete az orosz fogságban bizonyára nagyobb biztonságban van, mint azoké, akik a halálos ítéletet kimondták fölötte. Az ember inkább azon csodálkozik, hogy annak a törvényszéknek a bírái még mindig nem látják, hogy Hitlerék eljátszották véres játékukat és azt végérvényesen elvesztették.

Április 14.

Bécs tegnap 7 napi harc után az oroszok kezére jutott. Hogy milyen állapotban van, nem tudjuk; semmi esetre se lehet olyan állapotban, mint a szerencsétlen Budapest. Bécs lakosságának több esze van, mint Budapestének; igaz, a németek magyarországi vereségei után előnyösebb helyzetben is volt.

Az angol—amerikaiak a S. W. szerint 90 kilométerre megközelítették Berlint. A többi között elfoglalták a buchenwaldi koncentrációs táborot és kiszabadítottak 21 000 politikai foglyot, köztük több mint 1000 katolikus és protestáns papot.

A R. M. éjjel elparentálta Rooseveltnél, olyan pimasz módon, amelyre nehéz volna megfelelő kifejezést találni. A magyar mindig lovas volt ellenfeleivel szemben. Igaz, ezek az aljas gazemberek nem magyarok. A R. M. azon megállapításán, hogy ezért a háborúért, amely száz és százmillió embernek hozott mérhetetlen szenvedést, Rooseveltnél a felelős, nem csodálkozom; ezt utána szajkózza a németeknek; de az egész beállítás olyan elképesztően ostoba, hogy az ember méltán kételkedik a rádióvezetőség józanságában. A fejtegetés gondolatmenete ez volt: Rooseveltnél szövetség a zsidósággal és megválasztotta magát az USA elnökévé; nem elégedett meg négyévi elnökséggel, hanem holtá napjáig elnök akart maradni, hogy aztán az elnökséget ráhagyhassa egyik fiára; ezt csak háború útján érthette el; Amerikában az utolsó farmer is tudja, hogy Amerikát Európától tenger választja el, viszont azonban Amerika a világ legbutább népe, amellyel mindent el lehet hitetni; bevette azt a maszlagot is, hogy Hitler meg akarja támadni és el akarja foglalni Amerikát; Rooseveltnél és a zsidók, valamint a velük szövetségben nagyipar sajtója útján gondoskodott róla, hogy bevegje; itt azonban csalódás érte a társaságot: Hitler nem tette meg neki azt a szívességet, hogy megtámadja Amerikát; erre Rooseveltnél felfegyverezte a kereskedelmi hajókat abban a reményben, hogy a németek löni fognak rájuk; ezt a szívességet se tették meg neki; erre ő lövött; ezt persze már nem nézhették tétlenül a németek: visszalöttek és készen volt a háború; most aztán utolérte Isten büntető keze, ugyanez az isteni kéz, amely Hitler Adolfot minden ellene elkövetett merényletben megvédte és meg fogja védeni ezután is, amíg a végső győzelmet ki nem vívja. Így az R. M.

A Kis Újság április 12-i számában olvasom, hogy Zerkovitz Béla „a legnépszerűbb budapesti slágerszerző, akit a náci és fasiszta rezsim hosszú évekig hallgatásra ítélt, a német és nyilas uralom sok kínoztatása után szerencsésen visszatért aggódó családjához és munkához látott; nemsokára tehát újra felcsendülnek a friss Zerkovitz-slágerek”. A boldogságunkhoz úgyis csak ez hiányzott. — Ugyanebben a számban olvasom, hogy a budapesti nemzeti bizottság legutóbbi ülésén „Kossa István javaslatára kimondták, hogy kérelemmel fordulnak a kormányhoz a minősítési törvény azonnali hatályon kívül helyezése érdekében, mert a törvény az iskolai végzettséggel nem rendelkező, de egyébként alkalmas egyéneket eddig kizárta számos állásból.” A javaslat időszerűsége kétségtelen az után, hogy egy piktorsegédnek sikerült olyan véres felfordulást

csinálnia, hogy az egész világ abba koldul. Ilyen luxust mi is megengedhetünk magunknak, hiszen kutyabajunk. Vigasztaló, hogy a világot nem forgatjuk fel, legfeljebb hazánkat, az meg kibír egy kis felfordulást.

Április 15.

Derék nemzeti bizottságunk tegnap délután elmozdította dr. Hazai Gyula kinevezett helyettes polgármestert és polgármesterré választotta Baksa elvtárs köművessegédet. Ennyire volnánk hát! És még mondja valaki, hogy nem mi vagyunk a világ közepe! Budapest javaslatokat terjeszt a kormány elé, Kalocsa cselekszik. Kíváncsi vagyok, hogy mit szól ehhez a belügyminisztérium.

Április 16.

Tegnap nagy osztozkodás volt a kalocsai gazdaságban. Az állatokon osztozkodtak az új kisbirtokosok. Meg kell hagyni, hogy ez egyszer tisztességesen viselkedtek. Szó nélkül meghagytak mindent, amire a felügyelő azt mondta, hogy ez az érsek úrnak kell. Sőt egymásra licitáltak a nagy igyekezetben. A dunapatajiak is kinéztek maguknak 6 darab ökröt. Mikor a felügyelő azt mondta nekik, hogy ezekre az érsek úrnak is szüksége volna, azt felelték: Az más! Akkor csak maradjanak itt! Erre a kalocsaiak: Nem úgy! A patajiak hagyjanak itt hármat, mi is hagyunk hármat; mi se vagyunk rosszabbak a patajiaknál. Az állatokról természetesen elismervényt adtak. Vajon ki fogja őket kifizetni és mikor?

Dr. Mojzes Péter pesti Szent Imre kollégiumi prefektus szombaton a Sós-malomból jövet találkozott három leánnyal, akiket valamikor tanított. Valamelyik faluból jöttek be hetivásárra. A lányok nagyon megörültek volt hitoktatójuknak. Beszélgetés közben megkérdezte tőlük, hogy igényeltek-e szüleik földet. Erre egyikük szinte szemrehányólag mondta: Tisztelendő úr, szegények vagyunk, de eddig megéltünk a kezünk munkájából, megélünk Isten segítségével ezután is; nekünk nem kell a másé! Ilyen emberek is vannak még Magyarországon. Hinni akarom, hogy az ilyen szegény, de becsületes magyarokért irgalmas lesz hozzánk az Isten az elkövetkező nehéz időkben.

Megbízható forrás szerint Budapest egyik kerületében próbaszavazást rendeztek. 16 000 szavazatból 4000-et kaptak a kommunisták. Egy másik hír szerint a budapesti kommunista központ agitátorokat küldött a Dunántúlra; egy sem tért vissza közülük; úgy látszik, agyonverték őket; most senki sem mer vállalkozni agitációs körútra ezen a vidéken. Hát ezért nem beszélnek választásokról Rákosiék és ezért nem sürgetik a választásokat az oroszok. Pedig a fegyverszünet megkötése és az ideiglenes nemzetgyűlés ülésezése idején ugyancsak fogadkoztak. Úgy látszik, érzik, hogy az a nép, amelynek nevében megkérdezése nélkül most olyan bátran beszélnek, elsöpörné őket.

Április 17.

Lexi tegnap délután orosz teherautón elindult Szombathelyre. Remélem, hogy szerencsésen odaér és a szombathelyiek meg tudják rólunk a valót. Vitéz Draskóytól, aki most jött meg Szombathelyről és tegnap beszélt Lexivel, hallottuk, hogy mennyi gyalázatot kentek ránk, nevezetesen rám a nyilasok nemcsak röpcédulákon, hanem újságcikkekben is és milyen megtorlásokat helyeztek kilátásba, mielőtt az oroszokkal kivégeztettek. A gyalázkodó cikkek forrásául egy érsekuradalmi főtitstet jelöltek meg, akinek sikerült az orosz megszállás alatt levő Kalocsáról átszöknie, de a főtitst nevét nem voltak hajlandók megmondani. Jóakaróim, köztük Draskóy és Lantay volt polgármesterünk mindenfelé kutattak a főtitst után, de természetesen a nem létező főtitstet sehol sem találták. Közben tényleg került Szombathelyre a környékről egy ember. Ez csodálkozva hallotta a Kalocsáról terjesztett híreket. Elmondta, hogy Kalocsa áll, a székesegyház épségben megvan, Kalocsán és környékén viszonylagos nyugalom van. Erre a többi hírre vonatkozólag is gyanút fogtak. Draskóyék elmentek az újságszerkesztőségbe, hogy tisztázzák a dolgot. Ott azzal utasították el őket, hogy „kérem, ez nem aktuális”. Lexitől most majd megtudják, hogy „a nemzeti vagyont” nemcsak nem adta oda az oroszoknak, hanem rengeteg küzdelem árán az érsekség állatállományának legalább 50%-át megmentettem április 15-ig, amikor nem oroszok, hanem hitvány magyarok osztottak meg rajta. Megtudják azt is, hogy a kalocsai érseknek a megszállás előtt és alatt tanúsított magatartása miatt milyen tekintélye

van nemcsak az oroszok előtt, hanem minden tisztességes magyar ember előtt is.

A vasárnapi osztozkodás, úgy látszik, nem egészen sikerült. Tegnap újabb aspiránsok jelentkeztek a koncra; nem lévén már min osztozkodni, nagy patáliát csaptak és azzal fenyegetőztek, hogy elmennek a kommunista pártba, az majd igazságot tesz. Erre Boromissza a parasztpárt nevében visszavágott: hogy csak rajta; a kommunistáknak 50 emberük van, neki 500; ha okoskodnak, úgy szétveri őket, hogy hírmondó se marad belőlük. — Az egyik atyafi tegnap visszahozta a vasárnap kapott csikót. Tegnapra ti. ez a derék új gazda rájött arra, hogy a ló eszik is, neki ellenben nincs takarmánya. Lexi csikóستul elzavarta, arra a kérdésre pedig, hogy mi a f-vel ettesem, azt felelte: Ezt kérdezze meg azoktól, akiktől kapta!

A szövetségesek hadijelentéseiből, de Hitler hadparancsából kiteszőleg is megindult az oroszok nagy támadása Berlin ellen. Hitler biztosra veszi, hogy a Reichshauptstadt előtt utoléri az oroszokat az ázsiaiak végzete: az orosz hatalom véresen és végzetesen összeomlik. Igen ám, de ugyanakkor az angol—amerikaiak is Berlin felé tartanak, ahonnan támadó éleik mindössze 60 kilométerre vannak. A német repülőgépek üzemanyag hiányában nem tudnak felszállni, s ugyanakkor az angol—amerikaiak a S. W. szerint a gépek ezreivel tisztogatják a támadó élek előtt a terepet és percek alatt tüntetik el a föld színéről az ellenállási fészkeket. Reméljük, hogy az európai háború most már hamarosan véget ér és megkezdődik a tisztulási folyamat az itteni káoszban is.

Az amerikaiak és angolok jogos felháborodással tárgyalják a buchenwaldi koncentrációs táborban talált állapotokat. Ha nem dugják be a fülüket és érdeklí őket, majd fognak hallani szövetségesükről és a magyarországi fogolytáborokról is egyet-mást, pl. Gödöllőről. Felháborodnak-e majd akkor is?

Április 18.

Hallom, Baksa elvtárs polgármesteri minőségében elment Pestre bemutatkozni az alispánnak, aki nem tudom, miféle szerzet lehet. Bizonyára szintén elsőrangú közigazgatási ember. Ugyan mit csinálnak ezek a derék atyafiak, ha a tisztviselőikben volna egy kis gerinc és nem szolgálnák ki őket?

A letartóztatások a főispánnak küldött jelentések és a belügyminisztérium ellenére vígan folynak tovább. A napokban lefogták Szentkereszty főintézőt állítólag azért, mert másfél éve internáltatni akart egy kalocsai kamaszt, aki nemcsak maga nem akart dolgozni, hanem társait is lázította; ez most népellenes cselekménynek számít, tehát a népbíróság elé tartozik. Ma Kélesről behozták Wagner segédtisztet; hogy miért, nem tudjuk.

A finn választásokkal nem dicsekszenek az oroszok. Érthető, mert a kommunisták gyalázatosan megbuktak, annyira, hogy 16 miniszteri tárcából egyet sem kaptak. Úgy látszik, ezért nem emlegetik nálunk sem a finn testvéreket mostanában.

Április 19.

A nemzeti bizottság megalakítván a városi képviselőtestületet, egy tagságot nekem is felajánlott. Elfogadtam azzal, hogy megbízottamként Lexit küldtem a képviselőtestületbe; elfogadtam, hogy a józan elemek számát eggyel szaporítsam.

A Bácskából megdöböntő hírek érkeznek. Egyes német községek egész itt maradt lakosságát egyszerűen elhajtották; hogy hová, senki sem tudja. Most a magyarok ezreit utasítják ki egy szál ruhában. Egyelőre olyanokról van szó, akik 1941 óta kerültek oda, és olyanokról, akik az oroszok közeledtére elmenekültek és utóbb visszatértek. A határon átvártak keserűen panaszozzák, hogy ebben a szerb partizánok mellett nagy szerepet játszanak az ottani magyar kommunisták. A kommunista ott is hitvány ember és ha magyar is, ellensége a magyarnak.

Tegnap itt járt egy holland dunai hajós. Az érsekség elsüllyesztett és legutóbb kiemelt, erősen megrongált uszályát akarta megvenni 10000 pengőért; el is adtam neki. Ez a hollandus mondta, hogy Belgrádban napirenden vannak az összetűzések a királypártiak és Titóék között; a halottak száma napjában 10 és 40 között változik. A király állítólag nem reflektál Bácskára; a Bácskából állítólag külön vajdaságot akarnak csinálni. A kiutasítottak szerint is tény, hogy a szerbek minden mozgathatót Szerbiába visznek a Bácskából. Ugyanez a hollandus, aki egyébként Baján stációzik, mondta, hogy Baján vagy

30 amerikai tiszt és katona van, akik egyre jobban beleavatkoznak a dolgokba. Legutóbb egy magyar bútorokkal megrakott orosz vonatot állítottak le; a bútort visszaadták a lakosságnak.

Április 20.

Tegnap estefelé megjelent egy Gessler nevű detektív a földigénylő bizottság három tagjával és egy cédulával, amely ezt a derék urat feljogosítja, hogy az érsekségnek az oroszok elől a pincében elrejtett dísz-szerszámait kettő kivételével lefoglalja a mezőgazdasági termelés céljaira. Mivel a cédula nem volt aláírva és a jószágkormányzó nincs itthon, Gyetvay Péter elutasította azzal, hogy majd ha a jószágkormányzó hazajön, vele tárgyaljon. A csirkefogó nagy dirrel-durral elment és azzal fenyegetőzött, hogy majd visszajön és átkutatja az egész pincét holmi rejtett kincsek után. A bizottsági tag urak, akik nyilvánvalóan restellték a dolgot, egy pohár borra még itt maradtak. Mikor vacsora után Gyetvay a dolgot jelentette, megmondtam neki, hogy a szerszámok kiadását megtiltom, a pinceajtót tartsák gondosan zárva; ha pedig a csirkefogó feltöri az ajtót és a szerszámokat erőszakkal elviszi, betöréses lopás címen perbe fogom, de perbe fogom a földigénylő bizottságot is, ha az ő rendeletére követi el a lopást. Majd meglátom, hogy van-e még jogrend Magyarországon. Ha nincs, ezt is tudomásul veszem, de viszont akkor én se törődöm a törvénnyel és úgy védekezem a tolvajok ellen, ahogyan tudok. A dísz-szerszámok nem tartoznak a gazdasági felszereléshez, tehát a földosztó rendelet szerint sem vehetők igénybe. Ma estig nem jelentkezett a csirkefogó. Ebből, valamint a bizottsági tagok viselkedéséből, mentegetőzéséből arra következtetek, hogy ez csak egy kis próbálkozás volt részéről olcsó lószerszámok szerzésére a maga számára, miután — amint hallom — ő is kapott 20 hold földet.

Kormányrendeletre minden katonaviselt vagy kiképzett embernek 18-tól 42 évig be kell vonulnia. Mi célja lehet ennek a háború mostani stádiumában? A földosztás után ez csak újabb kavargást okozhat. De talán valami jó is jön ki belőle, mert megbízhatóbb emberek kezébe is kerül fegyver.

Április 21.

Tegnap későn este megérkezett Lexi Szombathelyről. Amit az úton Cecétől Kőszegig látott, az tiszta siralom. Kiss prelátus és Pintér kanonok halála szomorú valóság, de nem a virágvasárnapi, hanem már a március 4-i bombatámadásban pusztultak el, amely észak—déli irányban borított szőnyeget a városra. A nyilas banditák éppen a székesegyház környékét lepték el abban a hiszemben, hogy ott lesznek a legnagyobb biztonságban. Hiába könyörgött nekik Kovács püspök úr, hogy ne tegyék ki a gyönyörű székesegyházat veszélynek. Úgy látszik, az angolok egészen pontosan tudták, hogy hol kell keresni ezt az alávaló bandát. Szerencsére a szemináriumot nem találták el, de a székesegyháznak tényleg csak a tornyai és falai állnak. A virágvasárnapi és nagykeddi bombázások inkább a vasút mentét érték. A romok eltakarításával most sem végeztek; még most is vannak halottak a romok alatt. Az oroszok szörnyű módon viselkedtek. Az idei nagyhetet a szegény szombathelyiek nem fogják elefelejtetni. Nagyheti szertartásokat sehol sem végeztek. Az emberek még most sem ocsúdtak fel: agyongyötörtek és fásultak. Lexi megjelenése az első pillanatban úgy hatott rájuk, mintha kísértetet láttak volna; annál nagyobb volt az örömük, mikor megtudták, hogy mindent, amit rólunk hallottak, és minden gyalázat, amit ránk kentek, alávaló hazugság.

A győri püspököt a püspökvárba menekült nők védelmében részeg orosz lőtte meg nagypénteken; a kórházban megoperálták, de húsvéthétfőn kora hajnalban szívbénulásban meghalt. A hírt két győri bencés tanár hozta Szombathelyre. Ezek szerint az egyik nádorvárosi káplán is agyonlőtték, de Miska barátunk él.

A székesfehérvári püspök már otthon van. Lexi visszafelé jövet beszélt vele. Mindszenty püspök is útban van hazafelé. Ellenben Mikes érsek a kiállott izgalmak hatása miatt nagypénteken szívszélhűdésben meghalt. Egyszerű, gyalultatlan fakoporsóban temették el Répcseszentgyörgyön.

Április 22.

A fejtelenség egyre nő. Ma kezembe került a hivatalos lap február 18-i száma. Az ebben közölt 30300/1945. számú földművelésügyi miniszteri

rendelet alkalmas lett volna arra, hogy a fenyegető éhínség elkerülésére minden megtörténjen, ami a gazdasági termelés terén lehetséges a mostani körülmények közt. De aztán néhány hétre rá megjött a földosztórendelet és a miniszter gyakorlatilag helyes elgondolásait fenekestől felborította. Az emberek munka helyett földigénylő bizottságokat alakítottak, gyűléseztek, a földeken méricskéltek, osztoztak és veszekedtek teljes egy hónapig és mire mindezzel végeztek, bevonulhattak katonának. A régi gazdát nem engedték dolgozni; a drága munkaidőből egy teljes hónap elveszett és most az új gazdák vissza akarják adni a földeket, állatokat, próbáljon velük csinálni a régi gazda, amit tud: szerezzen munkaerőt, ha tud; ha nem tud, az se baj; a fő, hogy bevonult volt cselédjeinek családját eltartsa; a tartásdíjat majd megállapítják az elvtársak úgy, hogy a cselédasszonyok nevetve nézhessék azokat, akik dolgoznak, ahogyan a napokban tették Izsákon, mikor látták, hogy hogyan gyözködik az intéző és a tanító nővére a töretlen kukoricával. Aztán ha a derék férfiak megkerülnek, kezdjük a mókát előlről és elosztjuk azt is, amit az uradalom közben mások segítségével produkált. De persze nem vagyunk bolondok: tartsák csak meg szépen a kapott földeket. Így jár az ország, ha a gazdasági életbe is politikát visznek és a gyakorlati életben ki nem forrott elméletekkel kísérleteznek.

Április 23.

A tegnap esti jelentések szerint Berlin külső kerületeiből 14 már az oroszok kezén van, Berlintől délre az orosz és angol—amerikai csapatok mindössze 40 kilométerre vannak egymástól s így Németország kettévágása már csak rövid idő kérdése, a hadifoglyok száma csak a nyugati hadszíntéren február 23. óta másfél millió, a német repülőterek 3/4 része az ellenség kezén van, de azért még mindig nem hagyják abba a németek a céltalan harcot. A gazemberek, akik a világot romlásba döntötték, még élni akarnak egy darabig. Hogy ez százezrek életébe és országrészek pusztulásába kerül, az nekik nem számít.

A bevonulások nem akarnak menni. Van község, ahonnan eddig senki sem vonult be. Hiába, vannak dolgok, amelyeket a magyar emberrel nem lehet megértetni. Ahogy nem értette annak idején, hogy mi keresnivalója van a Don partján, úgy most sem érti meg, hogy mit akarnak

vele esetleg valahol Németországban. Mellesleg azt sem kapiskálja, hogy mit keressen a „dicső” Vörös Hadsereg oldalán azok után, amiket ez Magyarországon eddig művelt és napról napra még mindig művel.

Katus elvtárs tovább feszíti a húrt. Tegnap este 10 órakor a Gepu kihallgatásra citálta Selmeczy tanítóképzőintézet helyettes igazgató leányát. Apja elkísérte. A szobában, ahová vitték, nagy dárídó volt. A mulatók közt volt Katus is, alaposan berúgva. A leánytól nem kérdeztek semmit; a kihallgatás csak ürügy volt, a leány másra kellett volna, de apja szerint állta a sarat: Katust lerészegdisznózta, a félrészeg Gepu tisztet, aki meg akarta ölelni, nekivágta egy szekrénynek. Közben atyja a rendőrségre ment segítségért. Onnan azzal küldtél el, hogy nekik nem szabad tudniuk arról, hogy hol van Katus ilyen időben. Egy óra tájban a leány és atyja hazamehettek.

Ma délután a jezsuita templom előtt megszólított egy kétgyermekes úrinő. Férjét nemrég vitték be; utána hamarosan rátört a védtelen asszonyra a polgári rendőrség néhány tagja és kifosztotta lakását. Tegnap éjjel 1/211-kor őt is kihallgatásra idézték a Gepura. Őt egy másik szobába vezették. A Gepu tiszt csak annyit kérdezett, hogy mit csinált a férje. Az asszony feleletére, hogy semmit, a tiszt a tolmácsot kiküldte, aztán nekiesett a szerencsétlennek és megbecstelenítette. Mikor említettem neki, hogy ugyanakkor a szomszédos szobában Katus mulatott, csak annyit mondott: Akkor tudom, hogy kinek köszönhetem a gyalázatomat.

Április 24.

Lexi és Karcsi vonattal elindultak Pestre. Kíváncsi vagyok, hogy milyen hírekkel és a városi ügyekben milyen eredményekkel térnek vissza. Vérmes reményeket nem táplálunk.

Vasárnap a városi képviselőtestületi ülésen Baksáék erősen hangoztatták, hogy ők semmiféle törvénnyel nem törődnek, az országot a törvények tették tönkre. Mit szólnak ehhez az illetékesek?

Úgy látom, a katolikus fronton dühöng az egység Pesten. Nemrég Szekfűtől kaptam levelet. Szekfű az A. C. egész vezetőségét el akarja csapatni és „nem kompromittált” embereket szeretne az A. C. élén látni, eleve kijelentve, hogy ő azonban nem vállal szerepet. Most Mihalovics

ír; ő viszont Szekfűt Kerkaival és Jánosival együtt baloldali katolikuskoknak minősíti.

Április 25.

Háromnapos hűvös, éjjeli faggal fenyegető idő után ragyogó napsugárban tartották meg a búzaszentelő körmenetet. A jó Isten hallgassa meg imánkat és tartsa meg legalább azokat a vetéseket, amelyek vannak!

Ma reggel óta magyar katona áll őrt a kastély előtt. Az oroszok egyre fogynak. A kisszeminárium és a belvárosi iskola már üresek, még a nagyszemináriumban, a csendőrlaktanyában és a jószágigazgatói épületben vannak néhányan. Lassan-lassan teljesül annak az öreg kalocsai néninek a kívánsága, akivel naponként találkozom a jezsuitáktól a zárdatemplomba menet. „Mindig kérem a szép szűz Máriát, járjon közbe szent Fiánál, hogy megszabadítson bennünket ezektől” — egyre ezt mondogatja. Teljesüljön másik kívánsága is: a szép szűz Mária vezérrelje haza „jó onokáját”!

Délután megérkezett dr. Oetter György rákospalotai plébános. A váci püspök úr megbízásából jött érdeklődni a földosztással kapcsolatos teendők iránt. A jóember február óta itt evett először kenyeret és sehogy sem tudta megérteni, hogy hogyan tudtunk mi annyi mindent megmenteni az oroszoktól.

Április 26.

Nagy öröm ért. M. Aquinától és M. Jácintától levelet kaptam Győrből. Sokat szenvedtek szegények, de — hála Istennek — megvannak.

A demokrácia, hallom, erősen készül május 1-jének megünneplésére. Baksa elvtárs úgyis mint polgármester 25 hl bort vetetett. Lesz miből berúgni. Állítólag ökörsütés is lesz.

Az emberek szörnyen gyávák. Katus kedden magához hívatta Selmeczyt és szemére vetette, hogy feljelentette a főispánnál, aki most felelősségre vonta. Selmeczy megmondta neki, hogy a feljelentést nem ő csinálta, hanem azok, akik elfogatásának tanúi voltak. Végül Katus kérésére aláírt egy nyilatkozatot, amely szerint letartóztatása indokoltnak

látszott, mert testvére nyilas képviselő volt, az ügy tisztázása után Katus azonnal elbocsátotta és addig is tisztességesen bánt vele. Selmeczy a vele és leányával történtek után aláírta ezt a nyilatkozatot, mialatt Gombos Karcsi az ő nevében is Pesten jár, hogy ettől a csirkefogótól szabadítsák meg Kalocsát. A végén kisül, hogy Kalocsán mindenki meg van elégedve Katussal — ha azok is, akiknek kellemetlenkedett, meg vannak vele elégedve, kinek lehetne ellene kifogása? — csak Gombos és Ságghy nem és esetleg még egypár reakcionárius alak.

Április 27.

Az esti rádiójelentések szerint Mussolinit, Grazianit, Farinaccit és Pavolinit az olasz partizánok a svájci határ mentén elfogták, Észak-Olaszország nyugati része az olasz partizánok és a szövetségesek kezében van, az oroszok és amerikaiak, az Elba melletti Torgauban egyesültek és ezzel Németországot két részre vágták, Regensburg, Ingolstadt, Bremen, Potsdam elfoglalva, Berlin 3/4 része az oroszok kezében! Közeledik a háború vége.

Április 28.

Este váratlanul megérkeztek Shvoy és Mindszenty püspök urak. Holnap elmegyek velük Pestre.

Himmler kapitulációs ajánlatot tett az angoloknak és amerikaiaknak. Pár nap és vége lesz a háborúnak.

Április 29.

Berta Imre szakmári plébános a Dunántúlról meghozta az egyik Kalocsával és személyemmel foglalkozó nyilas röpiratot. Az ékes írást melékelten őrzöm. Szép „való tényállás”, amelynek minden betűje hazugság. A gazemberek tudatosan gyártották ezeket a valótlanságokat. Németh Kálmán székely telepés lelkész észrevétlenül végighallgatta Sárváron Szálasiék propagandaminiszterének egy értekezletét. Az előadó

megállapította, hogy a nép jobban ragaszkodik papjaihoz, mint valaha, tehát a papságra kompromittáló dolgokat kell terjeszteni. Név szerint felemlítette a kalocsai érseket, akit a szombathelyi egyházmegyében nagyon szerettek és aki el akarta magát adni az oroszoknak, de megjárta velük. Mikor valaki megkérdezte, hogy igazak-e, amiket a kalocsai érsekről elmondanak, az illető azt felelte: Ilyesmiket most nem kell firtatni!

Április 30.

Tegnap du. 5 órakor szerencsésen befutottunk Budapestre. Az első, aki felkeresett, a kiskunfélegyházi iskolanővérek főnöknője volt. 160 hold földje van, amelyet végrendeletileg a kalocsai anyaháznak hagyományozott. 100 holdat a földigénylő bizottság szó nélkül meghagyott, de ő a fennmaradt 60 holdat is szeretné. Kívánsága, hogy az anyaház nevében igényeljem. Persze nagyon csodálkozott, hogy nem teszem meg.

Délelőtt felkeresett a pannonhalmi főapát út titkára. Ő is a földosztás ügyében jár pesten. A helyzet Pannonhalmán is ugyanaz, mint mindenütt: amit a németek és oroszok meghagytak, azt most elosztják a kommunisták. Jó Strickó bácsi még novemberben hirtelen meghalt. Az oroszok közeledését már nem érte meg. Meghalt jó Boros Alán is. R. i. p.

Az ifjúság, úgy látszik, nem akar lelkesedni a vörös május 1-ért. A Szent Margit intézetben a felsőbb osztályosok egyáltalán nem voltak hajlandók kimenni a Madisz ünnepélyére. Erika igazgatonővérnek könnyörögnie kellett, hogy kimenjenek, s így is sorshúzás útján kellett eldönteni, hogy kik menjenek.

Délben Mindszenty püspökkel a miniszterelnöknél és Balogh államtitkárnál jártunk különféle kérelmek és előterjesztések ügyében (letartóztatott papok, katolikus napilap, deportálások, kiutasított magyarok, magyarhú németek, autóengedély).

Május 1.

A nagy ünnepségekből semmit sem láttam. Tömegekben nem volt hiány, szavalásokban sem, de annál nagyobb volt a hiány igazi lelkesedésekben — azok szerint, akik kénytelenek voltak kivonulni. Az egyik érdekes magyar megszólította az egyik Margitos nővért: Tisztelendő nővér is az

angolkisasszonyok közül való? Nem — mondja a nővér. Merthogy — folytatta a magyar — azok nem valami fényesen látnak el bennünket a népkonyhán, de ma aztán becsülettel jóllaktam — ezért — és ezzel kiveszi a kommunista jelvényt a gomblyukából, földhöz vágja és ráköp, aztán mint aki jól végezte dolgát, elmegy.

„Dózsa népe” ledöntötte Verbőczy szobrát. Úgy látszik, nem elég még a rom Budapesten. Vagy ez az újjáépítés.

Az angol—amerikai bizottsági tagok közül senki se mutatkozott az ünnepegeken.

Május 2.

Mindszenty püspök úrral a kultuszminiszternél és az országos földbirtokrendező tanács ügyvezetőjénél, Kerék Mihálynál jártunk. A kultuszminiszternél a katolikus iskolák jövője és az iskolai hitoktatás ügye iránt érdeklődtünk. A miniszter a hitvallásos iskolák fenntartása mellett van, de jellemző a helyzetre, hogy kénytelen volt bevallani, hogy nem tudja, mi lesz két hét múlva. Lényegében ugyanez a helyzet a hitoktatás terén is. Szóba került a prímási szék betöltésének ügye is, nevezetesen az a kérdés, hogy milyen beleszólása lesz ebbe a kormánynak. Kénytelenek voltunk megmondani, hogy a történetek után (az Egyház anyagi tönkretétele, a nuncius eltávolítása, a papok zaklatása) a kormány nem számíthat arra, hogy az Apostoli Szentszék szóba áll vele. A kormánynak keresnie kell a módot a Szentszékkal való viszony helyreállítására és a sérelmek reparálására, akkor lesz módja beleszólni a püspöki székek betöltésébe, különben nem. Kerék úrnál semmiféle megértésre nem találtunk; hamarosan ott is hagytuk, miután megmondtuk neki, hogy a katolikus Egyház mindenesetre más bánásmódot érdemelt volna azokért a szolgálatokért, amelyeket az országnak 1000 éven át tett, és azért a helytállásért, amelyet püspökei és papjai legutóbb tanúsítottak.

Május 3.

Jártam a külügy-, belügy- és honvédelmi minisztereknél. A külügyminiszternél a bácskai kiutasítások ügyét, a belügyminiszternél a letartóztá-

tott papok és deportálások ügyét, a honvédelmi miniszternél a tábori lelkészek ügyét tettem szóvá. A minisztereknél kedvező fogadtatásra találtam, a belügyminiszter előszobájában azonban titkári minőségben egy igazi „sült paraszt” ült, aki valószínűleg még nem hallotta, hogy kalocsai érsek is van a világon; nem tudta, hogy mit kezdjen velem. Jártam a főispánnál, alispánnál és a vármegyei földbirtokrendező tanácsnál is. Az utóbbiak jószándékú embereknek látszanak, de jellemző, hogy a földosztó rendeletet még nem tanulmányozták át, az 50. par. új volt a számukra.

Május 4.

Délelőtt Tóth K. János külügyminisztériumi referens informált két órán keresztül személyekről és helyzetekről, délután Czettler Jenő járt nálam. Ahány emberrel beszéltem budapesti tartózkodásom alatt, annyiféleképpen látják a dolgokat; a helyzet elég zavaros ahhoz, hogy a vélemények és ítéletek eltérők legyenek. Délben a miniszterelnök adta vissza látogatásomat; úgy látom, torkig van már a budapesti vörösséggel.

Május 5.

Délelőtt Hamvas és Mindszenty püspök urakkal tárgyaltam egy a kormányhoz intézendő memorandumról és közös főpásztori körlevélről. Közben jelentették, hogy Kalocsán letartóztatták Strilich Karsci szertartómat.

Délután a külügyminisztérium politikai osztályának vezetője járt nálam, dr. Gombó. Beszélgetés közben szóba került a püspöki székek betöltésének ügye. Úgy látom, kormánykörökben arról ábrándoznak, hogy valami formában főkegyúri jogokat gyakorolhatnak. Körülbelül ugyanazokat mondtam neki, mint a kultuszminiszternek, hozzátevé, hogy a helyzet az Egyházhoz való viszonyt illetőleg napról napra rosszabbodik. Mit jelentsünk, ha erre mód kínálkozik, az Apostoli Szent-székek a magyar állapotokról, ha az Egyház kifosztása után egyre több papot tartóztatnak le? Vannak a kormánynak elgondolásai az igazságtalanságok reparálására?

Sajnos, csak ez után a beszélgetés után tudtam meg, hogy Strilich Karcsi saját csacsiságának áldozata. Az általa vezetett leánykörben tett május elsejével kapcsolatban olyan kijelentést, amelynek következménye lett letartóztatása. Nem lehet valami túlságosan komoly dolog. A bántóbb inkább az, hogy a hírhozónak, Szörényinek azt mondták Kalocsán, hogy ezt ne mondja meg az érseknek, mert akkor esetleg semmit sem tesz Strilich ügyében. Tehát az érsek blamálnak tartja magát. Szerencse, hogy Szörényi legalább Gombos Karcsinak elmondta a dolgot s így én is megtudtam, még mielőtt valamibe beugrottam volna.

Május 6.

Szokatlanul nyugodt napom volt. Csak délután volt nálam dr. Szabóky két és fél órán át és elmondta az ostrom alatt átélt szenvedéseiket.

Az emberek, úgy látszik, végképp megkeveredtek. Egy hete a Reggelben Schlachta Margit dicsekedett el egy interjú keretében, hogy mi mindent tettek a nyilas uralom alatt a zsidók megmentése érdekében: hogy szereztek nekik hamis okmányokat és paukoltatták be velük a hamis okmányok adatait, a mai Reggeli Újságban pedig egy Mezőfi nevű úr a jezsuitákról, nevezetesen P. Reissről mond el ugyanilyeneket (hamis keresztlevelek) és alaposan kompromittálta P. Railét. Róla elmondja, hogy hogyan mentett ki egy terhes zsidó nőt az utolsó pillanatban egy nyilasoktól körülvett házból. Az őrség vezetőjének odasúgta (civilben volt, kalapja huncutul félrevágva): „Te is férfi vagy, testvér, hát megérted; zsidó nő a babám, azt akarom kihozni.” Az ór cinkosan röhögött s néhány perc múlva P. Raile kísért a házból a nővel és elhelyezte egy zárdában. P. Jánosit is megdicsérték; érdemei jutalmául a hercegprímási szék jelöltjei közt emlegetik. És mit szólnak mindezekhez azok a szerencsétlen keresztények, akiket nem igyekeznek megmenteni életük kockáztatásával sem Schlachtáék, sem a „lélekmentő jezsuiták”, sem mások?

Május 7.

Ma meglátogattam az ideiglenes nemzetgyűlés elnökét, dr. Zsedényit. Karakán ember, aki immár torkig van a politikai rendőrség garázdálko-

dásaival és sok mindennel, ami minden magyar embernek fáj. Tudatában van a földosztó rendelet igazságtalanságainak és káros következményeinek. Ő a földosztást a nemzetgyűléssel akarta letárgyaltatni és a tárgyalások során az Egyház érdekeit is figyelembe vétetni, de aztán az oroszok szépen keresztülhúztak mindent; reméli, hogy az Egyház sérelmeit az erdőbirtok révén némileg reparálni lehet idővel.

Jártam az igazságügyminiszternél is Strilich ügyében. Arra kértem, adassa át nekem házi őrizetre garancia mellett, amíg ügye tárgyalásra nem kerül. Ez is nekiszontyolodott ember, akit szemmel láthatólag bántanak a politikai rendőrség túlkapásai, amelyeken segíteni nem tud. Strilich ügyében azt mondta, hogy ő ugyan utasíthatná az ügyészséget Strilich szabadlábra helyezésére, de mit nyerünk vele? A politikai rendőrség egyszerűen lefogja; erre nem egy eset volt eddig az országban; sőt arra is volt eset, hogy a népbíróság felmentett valakit és a politikai rendőrség mégis lefogta. Mikor erre megkérdeztem tőle, hogy miféle jogrend ez, csak annyit mondott lehangoltan: Hát ez így van! Talán a minden oldalról elhangzó panaszoknak mégis lesz valamelyes eredményük, főleg ha szaporodnak azok az esetek, amelyek elkeseredett magyarok védekezéséről szólnak, akik más fórum híján maguk szolgáltatnak maguknak igazságot.

Estefelé nagy felvonulások voltak a főváros utcáin annak öröme, hogy a németek az oroszokkal szemben is letették a fegyvert és ezzel az európai háború befejeződött. „Munkát, kenyeret, fasisztáknak kötelet — Föld, kenyér, szabadság, vesszenek a fasiszták” — hangzott kórusban, de úgy látom, a munka után nem nagyon törik magukat az emberek, anélkül pedig nem igen lesz kenyér, szabadságról meg bajos beszélni ebben a drágalátos országban.

Május 8.

Április 5. óta, amikor először jártam a felszabadult Budapesten, a város képe erősen és előnyösen megváltozott. Az élet megélénkült, sok üzlet megnyílt. A felszínes szemlélő ebből vérmes következtetéseket von le a jövőre vonatkozólag, pedig ez csak látszat: a legtöbb üzletben igazában csak végkiárusítás folyik, mert utánpótlás nincs, az árak borzalmasan

magasak (egy kiló zsír 400 P, egy pár vacak szandál 250 P). Az emberek felélik megtakarított pénzüket, eladható ruhaneműiket; mi lesz azután? Milyen fizetéseket kell adni a tisztviselőknek és munkabéreket a munkásoknak, hogy ezeket az árakat győzzék? És honnan teremtsen elő az állam a tisztviselői fizetéseket, a munkaadó a munkabéreket? Nem is történik tulajdonképpen semmi az újjáépítés terén. Imitt-amott vacakolnak egy-egy házon.

Május 9.

Tegnap estefelé jelentették, hogy Egerben teljes a felfordulás. A rendőrkapitányság vezetőjét lecsukatta a helyettese, ezt ismét egy másik rendőrtisztviselő; most mind a ketten ülnek. Letartóztatták és a jelek szerint bántalmazták Kriston Endre segédpüspököt is állítólag azért, mert valamikor a kommunizmus ellen beszélt vagy írt. Ma elmentem a miniszterelnökségre jelenteni ezt a dolgot és segítséget kérni. A miniszterelnökkel nem tudtam beszélni, de titkára feljegyezte a panaszt. A demokrácia egyelőre nagy svindli szép hazánkban.

Délután a pénzügyminiszter Varga Béla kíséretében autóján hazahozott Kalocsára. Tulajdonképpen azt kell mondanom, hogy kárba veszett minden lépés, amelyet Pesten tettem. A kormány tagjai részéről sok jóakaratot tapasztaltam, de szegények teljesen tehetetlenek. A hatalom egy törpe kisebbség kezében van, amely a Vörös Hadseregre támaszkodik. Amíg az oroszok itt lesznek, a helyzet lényegesen aligha változik. Pesti utamnak talán egyetlen haszna, hogy egy sereg emberrel találkoztam; talán akadt köztük, aki egy kis biztatást merített megjelenésünkből.

Május 10.

Vásáry István pénzügyminiszter és Varga Béla a Kisgazda párttal népgyűlést tartottak. Kár, hogy az idő rövidege miatt nem lehetett kellőképpen publikálni. Az embereknek szemmel láthatólag jól esett a bátor hang, amelyet az előadók megütöttek.

Május 11.

Strilich Karcsi ügyében ma magamhoz kérettem Katust. Szerettem volna rávenni, hogy helyezze ideiglenesen szabadlábra és bízza ügyének tárgyalásáig őrizetemre. Katus a kérést nem találta teljesíthetőnek, mert Strilich olyan veszedelmes ember, aki az egész demokratikus Magyarország jövőjét fenyegeti. A bemutatott jegyzőkönyvek szerint Strilich a Margit leánykörben azt mondta, hogy nem tisztességes leány az, aki a május 1-i ünnepségen részt vesz; ezenkívül kikelt egy leány ellen, akit a zárda másfél évig eltartott és aki ez alatt az idő alatt napi áldozó volt és nemrég tisztán polgári házasságot kötött. Nevét nem említett, de mindenki megértette, hogy kiről van szó. A dolog közvetlenül érintette Katust, mert ő vette el ezt a leányt, aki tisztviselőnő a rendőrségen. A jelek szerint el kellett vennie, mert a leány bajba jutott tőle. A Strilich ellen vallott leányok: Keréki, Vén, Molnár és Kecskeméti. Mikor láttam, hogy nem boldogulok vele, megmagyaráztam neki, hogy nagyon gyengén állhat a demokrácia Magyarországon, ha ilyen számárságoktól kell féltetni a jövőjét. Egyébként a magyar demokrácia közönséges humbug. Miféle demokrácia az, ahol csak egy ember mondhatja el 100 közül a véleményét, a többinek kuss? Aztán megkérdeztem tőle, hogy milyen valóságú. A kérdés valószínűleg meglepetés volt a számára, mert Moszkva emlőin nevelkedett kommunista létére azt felelte, hogy katolikus. Akkor — mondtan neki — már az elemi iskolai katekizmusból tudja, hogy mit tanít a katolikus Egyház a házasságról, nevezetesen, hogy mit mond az olyan házasságról, amelyet nem templomban és pap előtt kötnek. Katolikus pap nem hirdethet mást, mint amit az Egyház tanít. Ha ez bűn a demokrácia ellen, akkor minden tisztességes katolikus embert lecsukhatnak.

Katust elkísérte hozzám Beke kélesi uradalmi tanító, egyike azoknak az embereknek, akikben alaposan csalódtam. Nem tudom, hogy mi bírhatta rá ezt a szerencsétlen embert, hogy tanítói állását az ország-szerte gyűlölt politikai rendőrség szolgálatával cserélje fel. De hát mindenki maga a saját szerencséjének kovácsa. A kis tökéletlen Katusnál is jobban háborgott Strilich ellen.

Kopasz Károly subdiakónus levelet hozott a szombathelyi szeminárium rektortól. Tíz növendékünk tartózkodott az elmúlt hónapokban a szombathelyi szemináriumban. Október 13-án hatan, október 14-én ket-

ten október 29-én ismét ketten érkeztek oda. November 7-én jött el Mihály Ferenc, március 12-én a st. pölteni szemináriumba távoztak: Bedzsula Lajos, Fonó Ödön, Weber Károly, Wildmann Sebestyén és Pauli Márton, március 26-án teherautón Milano felé indultak: Bisztyó József, Aman Raimund és Norbert, április 23-án indult haza Kopasz Károly.

Május 12.

Pesti tartózkodásom alatt az oroszok az utolsó hadikórházakat is elvitték. A szeminárium felszabadult. Szinte furcsa, hogy nem látni oroszot a városban. Csak néhányan maradtak itt Golubov kapitánnyal, aki igyekszik mindent elpakolni, amit az oroszok hat hónapi itt tartózkodása után még meghagytak.

Május 13.

Júliusi hőség van. A legelők máris kezdenek kiégni. A gabonák szörnyen szenvednek a hőségtől. Az Úristen puhítja azokat, akiket az eddigi megpróbáltatások nem tudtak térdre kényszeríteni.

Május 14.

Kurdy népügyész magához kérette Gombos Karcsit. Bajban van szegény. Leiratot kapott az igazságügyminisztériumtól Strilich ügyében és most nem tudja, hogy mit csináljon. A leirat szerint magához kellene kérnie Strilich ügyiratait és mivel a vádak nem komolyak, Strilichet valószínűleg szabadlábra kellene helyeznie. De mit szólna ehhez Katus elvtárs? Hiába, bajos két úrnak szolgálni!

Május 15.

Kurdy dilemmája megoldódott. Strilichet dr. Hazaival és még egy emberrel a politikai rendőrség ma hajnalban felszállította Pestre az And-

rássy út 60. alá. Szegény Karcsi! Dr. Hazai ellen a vádak állítólag: 1. késleltette a földosztást a járásban; megjegyzem, hogy ehhez semmi köze sem volt, 2. nem ismerte el a dr. Keményné elnökségével megalakult nemzeti bizottságot; megjegyzem, ezt Budapesten sem ismerték el, azért küldött a kommunista központ ide egy titkárt, aki aztán egyesítette a két nemzeti bizottságot, megválasztatván elnökké a kisgazdapárti Sisitkát; 3. nem ismerte el a politikai rendőrséget. Az igazi ok, hogy helyet kellett csinálni Baksának.

Közben szabadlábra helyezték Zádorfalvi polgári iskolai igazgatót, aki most azon töri a fejét, hogy miért is kellett neki 47 napig a fogházban ülni. Hallom, vele is aláíratott Katus egy nyilatkozatot, hogy alapos gyanú alapján tartóztatták le, jól bántak vele és mihelyt ártatlansága kiderült, szabadon bocsátották. Ő is gyáván aláírta a nyilatkozatot.

Május 16.

Váratlanul előkerült Ruszty-Rusztok Károly egyházmegyei főtanfelügyelő. Március végéig Győrött volt, aztán öt hétig Szentgotthárdon élt. Borzalmas dolgokat mondott el az oroszok szentgotthárdi garázdálkodásairól és éppen nem épületes dolgokat a nyilas urak dőzsöléseiről a szentgotthárdi apátságban, ahová bevették magukat. Ha pezsgőzéssel meg lehetett volna menteni a házat, nem lett volna semmi baj. Május 5-én az oroszok mindenkit kizavartak az apátságból és kórháznak rendezték be az egész házat. Az öreg, nyugalomban ott élő cisztercitáknak a sekrestyében és templomban kellett meghúzniuk magukat. A jó főtanfelügyelő úr nem győz eléggé csodálkozni azokon az állapotokon, amelyeket Kalocsán talált: hogy a város minden háza ép és az embereknek ennivalójuk és ruhájuk van.

Május 17.

A felséges nép kezd foglalkozni az urakká vált elvtársakkal. Baksáról azt beszélnek, hogy egymásután adja a nagy vacsorákat. Az egyikre állítólag dr. Keménynét is meghívta — ez az esze; néha órákat ül nála

a hivatalban és okosítja — amire felesége kijelentette, hogy annak a kurvának nem főz, úgyhogy szakácsnét kellett fogadni. A vacsorán állítólag dr. Majunka törvényszéki elnök is ott volt és abban a szerencsében részesült, hogy dr. Keményné mellett ülhetett. A pletyka szerint Baksa válni kar a feleségétől, csak azt várja, hogy lebabázzék; állítólag úri nőt akar elvenni, némelyek szerint egyenesen dr. Keménynét.

A fáma azt is tudni véli, hogy mikor a legutóbbi sorozásnál a sorozást vezető tiszt iskolai végzettsége felől érdeklődött, Baksa restelkedve volt kénytelen bevallani, hogy csak öt elemije van. Arra a kérdésre, hogy a pártiskola nem számít-e, a tiszt azt felelte, hogy nem.

Május 18.

Este megérkezett a Margit-intézetből Laci a kellemetlen hírrel, hogy nem sikerült autót szerezni a jövőheti pesti úthoz. Így hát kocsin döcög-hetek.

Május 19.

A szövetségesek közt kiéleződnek az ellentétek. Az angolok és amerikaiak nehezményezik, hogy a szovjet lecsukatta azt a 16 lengyel államférfiút, akiknek ők a demokratikus lengyel kormányban szerepet szántak, továbbá hogy Ausztriában az ő megkérdésük nélkül alakítottak kormányt, végül hogy Tito Triest és Karintha egy részének megszállásával ott befejezett helyzetet akar teremteni. Churchill miniszterelnöksége ötödik esztendejének leteltével beszédet mondott az angol rádióban, amelyben hangsúlyozta, hogy Anglia az európai háború befejezésével még nem fejezte be munkáját: Anglia nem tűrheti, hogy a letört diktatúrák helyett máshol más diktatúrák keletkezzenek Európában és ezáltal az Angliától kitűzött hadicélok meghiúsuljanak és a legelemibb emberi szabadságjogok veszendőbe menjenek. Mi persze szívesen halljuk ezeket a dolgokat, de nem ringatjuk magunkat illúziókban: Magyarország kedvéért nem vesznek össze. Mirajtunk csak a jó Isten segít, ha érdemesek leszünk rá.

Május 20.

A főszékesegyházban 375 fiút és leányt bérmáltam. A Szentlélek kegyelme erősítse meg őket az eljövendő küzdelmekre!

Tito Karinthiából visszavonta csapatait. Az Istriával szemben levő partvidékről az angolok eltávolították az olasz lakosságot. Úgy látszik, komolyan veszik, hogy nem engednek befejezett helyzeteket teremteni.

Május 21.

A zárdában kedves szülők-napját rendeztek. Máskülönben a nap eseménytelenül telt el.

Május 22—29.

Kétnapos utazás után — a 22-ről 23-ra virradó éjszakát a tassi plébánián töltöttük — Lexivel és Bárd Jánossal 23-án délután 4 óra után megérkeztem Budapestre. Az iratok tömege várt, de arra sem volt időm, hogy átolvassam őket, mert a rám különféle ügyekkel várakozók egymásnak adták a kilincset késő estig. Ugyanígy jártam 24-én reggel, amikor dr. Homonnay volt budapesti főpolgármester tartott szóval mindaddig, amíg el nem kellett indulnom a püspöki konferenciára, amelyet az A. C. nagytermében tartottunk meg. Este 1/2 7-ig tartott a különféle ügyek tárgyalása. Az ordináriusok közül megjelentek: Czapik érsek, Shovy, Pétery, Hamvas, Kovács, Mindszenty püspökök, Kelemen főapát, Drahos és Pokorny káptalani helynökök. Hiányoztak: Papp érsek, Virág, Madarász és Dudás püspökök. 25-én a Kif ülését tartottuk meg 10 órától 1-ig. A délután fogadásokkal telt el. 26-án reggel Kulcsár dominikánus diakónust szenteltem áldozópappá a budai Szent Imre-templomban, utána megint fogadások. Délután 3 órakor Schönfeld amerikai követ fogadott P. Jánosi, Bárd és Tóth K. János társaságában. A követet tájékoztattam az egyházi és politikai helyzetről, nevezetesen azokról a nehézségekről, amelyekkel küzdünk. Népünk a megpróbáltatások után, talán éppen azok hatása alatt jobban ragaszkodik papjaihoz, akik a megpróbáltatások idején nem hagyták el, mint valaha. Most is tőlük vár segit-

séget és irányítást. Ezt megnehezítik: 1. a püspökök papjaikkal a közlekedési nehézségek miatt alig tudnak érintkezni, 2. hónapok óta hiába sürgetjük egy katolikus napilap engedélyezését, 3. a politikai rendőrség papokat és világi vezető embereket terrorizál, letartóztatja, sokszor brutálisan bántalmazza őket és ezzel minden szabadabb véleménynyilvánítást lehetetlenné tesz, 4. magunk is nélkülözzük Róma irányítását a nuncius eltávolítása óta. Politikai vonatkozásban még szomorúbb a helyzet. A szövetségesek hadi céljai között az első vonalban szerepelt a diktatúrák letörése és az igazi demokrácia meghonosítása az európai kis és nagy államokban. Magyarországon eddig csak a demokratikus elv megcsúfolását tapasztaljuk. Ennek jelei: 1. a nép megkérdése nélkül mélyreható reformokat hajtanak végre az ország mérhetetlen kárára, pl. a földreform, 2. az emberi szabadságjogok elfojtása a politikai rendőrség brutális terrorjával, 3. a pártközi életben a numerus clausus bevezetése, 4. a polgári lakosság deportálása minden tervszerűség nélkül; az oroszok az utcán összefogdossák az embereket, sokszor többgyermekes családapákat hurcolnak el, akiknek családja kenyérkereső nélkül marad. Mi nem akarunk katolikus pártot, bár ez sem volna antidemokratikus, de természetesen szívesen látnánk olyan pártot, amely világnézeti alapon áll és a keresztény elvek érvényesítéséért küzd. Hozzá olyan párt engedélyezéséről van szó, amely tevékeny részt vett az ellenállási mozgalomban és erősítené a demokratikus frontot, illetve annak polgári szárnyát. A párt engedélyezését főleg ez okból ellenzik egyesek, ami nyílt ellentétben áll a krími konferencia határozataival. A követ, akinél ötnegyed órát töltöttem, hangsúlyozta, hogy az ő megbízatása nem hivatalos jellegű, a tájékoztatást azonban szívesen veszi és alkalomadtán felhasználja, ügyeinket továbbra is jóindulatú figyelemmel kíséri és reméli, hogy kerseres helyzetünk nem fog túlságosan hosszú ideig tartani.

Délután 5 órakor Ravasz református püspökkel és báró Radvánszky evangélikus főfelügyelővel tárgyaltam a kormánynál a kerületi egyházak nevében teendő lépéseinkről. Majd 6 órakor felkerestem Puskin orosz követet, aki nagyon szívélyesen fogadott. Megköszöntem neki azt a jóindulatot, amelyet az orosz hatóságok és katonai parancsnokságok részéről tapasztaltunk egyházi vonatkozásban és kértem ezt a jóindulatot továbbra is; ezt a követ készségesen, sőt fokozott mértékben megígérte. Közben megemlítettem neki, hogy Kalocsán a helyzet egészen jó volt mindaddig, amíg orosz parancsnokaink voltak; az ő eltávozásukkal meg-

kezdődött a politikai rendőrség terrorja. Kitértünk Strilich esetére is; megígérte, hogy bár közvetlen befolyása ezekbe az ügyekbe nincs, az eset iránt érdeklődni fog.

Eddigi tapasztalatom az, hogy a helyzet főleg az utóbbi napokban jelentékenyen enyhült, amiben tekintélyes része van az amerikai és angol követ megjelenésének és annak, hogy a politikai rendőrséget minden oldalról döngetik. A kormány nyilatkozatot adott ki, hogy a rendőrséget átszervezi. Persze hogy mit tud csinálni, az még a jövő titka. A földosztás hibáit is egyre jobban látják. Már a szociáldemokrata párt is érdeklődik, hogy hogyan lehetne az Egyház helyzetén segíteni, a kormány gyűjti az adatokat az ellátatlanság állapotába jutott egyházi intézményekről, sőt Balogh államtitkár — közlése szerint — megegyezett a kommunistákkal, hogy a káptalanok fennmaradását is biztosítják olyan módon, hogy a kanonokok egy részének az 5-ik, a többieknek a 6-ik fizetési osztálynak megfelelő állami dotációt adnak a földbirtokreform során visszahagyott 100 hold mellett. Kezdenek komolyan foglalkozni a kegyúri kérdésekkel is. A főváros kommunista polgármestere utasította az illetékes ügyosztályt a kegyúri kötelezettségek folytatólagos teljesítésére.

Május 27-én Szentiványi Domonkos rendkívüli követ és meghatalmazott miniszterrel, egy elsőrendűen képzett és világos fejű emberrel, Teleki Pálnak éveken át hűséges munkatársával beszélgettem, majd résztvettem Bajcsy-Zsilinszky Endre temetési szertartásán az Országház téren, délután gr. Pálffy József keresett fel és tájékoztattott bizonyos dolgokról. 28-án majdnem másfél órán át az angol követtel tárgyaltam. Rendkívül szívesen fogadott és melegen érdeklődött a magyar viszonyokról. Neki is éppen úgy, mint az amerikai követnek elmondtam nehézségeinket. Láthatóan örült, amikor azt mondtam neki, hogy pusztá megjelenésük sokban hozzájárult a magyar viszonyok javulásához. Kértem, hogy kísérje továbbra is figyelemmel a magyar életet úgy, hogy ezt észre is vegyék. Ezzel magával is sokat segítenek rajtunk. Délben Ravasz református püspökkel és br. Radvánszky evangélikus főfelügyelővel megjelentem a miniszterelnök előtt és átadtam neki a püspöki kar memorandumát. Ravasz és Radvánszky közös memorandumot adtak be 25-én lefolytatott megbeszélésünk szerint. A memorandumok átnyújtásával kapcsolatban hangsúlyoztam, hogy mi nem akarunk gáncsoskodni és a kormánynak nehézségeket okozni; mi segíteni szeretnénk egy olyan Magyarország felépítésén, amelyben nem terror van, hanem

szabadság; arra kérjük a miniszterelnököt és rajta keresztül a kormányt, hogy vessen véget a terrornak és tegye lehetővé, hogy minden tisztességes magyar ember áldozatos lélekkel, de nyugodt légkörben munkálhassa a magyar jövőt. A miniszterelnök erősen kifakadt a politikai rendőrség ellen és megígérte, hogy a belügyminisztérium illetékes ügyosztályán rendet teremtsen. Utána felkerestem a budapesti főkapitányt és elmondtam neki Strilich esetét. Jelenlétemben felhívta a politikai rendészetet és kiadta a parancsot, hogy ha más vád nincs ellene, mint amiről az érsek tud, azonnal helyezték szabadlábra, mert ez nem-alap az eljárásra, annál kevésbé az előzetes letartóztatásra. Közben az orosz követ is érdeklődött Strilich ügye iránt. Délután 1/2 3-kor szabad volt.

29-én reggel 1/4 7-kor Strilich Karcival az egylovas kocsin elindultunk; 11-kor akartunk átszállni Kiskunlacházán a Bárdal előreküldött kétlovas kocsira; 11 óra előtt néhány perccel utolért bennünket a pesti Szent Imre-kollégium teherautója, amely élelmiszerekért jött Kalocsára; arra szálltunk át és 1/2 3-kor szerencsésen bevonultunk Kalocsára. Strilich Karcsi megjelenése a szenzáció erejével hatott. Mindenki úgy fogta fel a dolgot, hogy ez jókora pofon a Katus—Lengyel-féle konzorciumnak.

Május 30.

Strilich megjelenése kellemetlenül hatott a rendőrségre. Lengyel valahol úgy nyilatkozott, hogy mást is elbocsátottak már, aztán megint befogták. Csak merjenek hozzányúlni Strilichhez!

Május 31.

Az úrnapi körmenetet napsugaras időben tartottuk meg, csak az utolsó oltárnál kaptunk egy kis esőt, amely senkinek sem ártott.

Június 1—17.

Elfoglaltságom miatt erről a két és fél hétről nem tudtam részletes feljegyzéseket csinálni. Csak néhány dolgot említek meg.

Egyes pesti köröket szörnyen érdekel a szovjet követnél tett látogatásom. Szerencse, hogy a látogatásról magam adtam át egy rövid közleményt Balogh államtitkárnak, amely a lapokban meg is jelent néhány megjegyzéssel; ezek se tartalmaznak semmi különösebbet. Az említett pesti köröknek ez sehogy sem volt elég. Mindenképpen többet akartak tudni. A jezsuita provinciális először Tóth K. Jánost interjúvolta meg, majd mikor tőle semmit sem tudott meg, május 30-i kelettel nekem írt, sőt egy levéltervezetet is küldött, amelyet a szovjet követnek kellett volna elküldenem és másolatban az amerikai és angol követhoz is eljuttatnom. A levél az orosz követtel lefolytatott beszélgetés anyagát lett volna hivatva „lerögzíteni”. Június 1-jén megírtam a provinciálisnak, hogy a levéltervezetet nem használhattam, mert az abban foglaltakról az orosz követnél nem volt szó. A látogatás alkalmával az történt, amit az újságok leközöltek: megköszöntem az orosz hatóságok és parancsnokságok részéről tapasztalt jóindulatot, elsősorban azt, hogy a vallás szabad gyakorlását biztosították, és kértem ezt a jóindulatot továbbra is, amit a követ fokozott mértékben megígért. A többi: hogy Bárd mikor és hogyan tanult meg olyan nagyszerűen oroszul, hogy Kalocsán békességben éltek az emberek, amíg orosz parancsnokaink voltak és a politikai rendőrség nem zaklatta őket, hogy ceremonáriusomat miért fogták le és ehhez hasonlók, nem érdeklik a közönséget. Hogy a jövőben mikor és mit fogok az orosz követtel közölni, azt bízzák rám. A politikus urak szeretnének ugratni, de ezt egyelőre nem szándékozom megtenni. Néhány nappal utóbb megint kaptam levelet a jezsuita provinciálistól. A levélben szemrehányásféle volt, mintha rajtam múlt volna, hogy a Néppárt még mindig nem kapta meg a működési engedélyt; Balogh államtitkár is szörnyen a begyünkben van; az államforma kérdése is érintve volt benne, azért a levelet megsemmisítettem. Válaszom: Mindent megtettem, amit a Néppárt és katolikus napilap engedélyezése ügyében megtehettem. Kértem személyesen Mindszenty püspök úr társaságában, kértem írásban, kértem a püspöki kar nevében május 28-án beadott memorandumban; felpanaszoltam a dolgot a demokratikus hatalmak követei előtt. Mit csináljak még? Ha a miniszterelnök, aki mindent megígért, nem tud parancsolni belügyminiszterének és államtitkárának és a demokratikus hatalmak nem tudnak mást mondani, mint azt, hogy türelem, türelem, mit tehetek akkor én? Lázadást szervezzek vasvillával és kapával? — Ha én politikus volnék, látva ezt a hónapok óta tartó hiábavaló küzdelmet az új

párt engedélyezéséért, már régen más megoldást kerestem volna: kapcsolatot kerestem volna valamelyik polgári párttal. Nem hinném, hogy a kiscgazda pártot, amelynek két pap a vezetője, ne lehetne egy kis világnézeti tartalommal megtölteni; sőt talán a polgári demokrata párttal is lehetne tárgyalni, hiszen a párt vezére a hitvallásos iskolák fenntartása és a kötelező iskolai hitoktatás mellett van. A fő elvégre az volna, hogy egypár emberünk bekerüljön a parlamentbe; a többi majd adódik, ha ott lesznek. — Hogy a nyugatiaknak mi nem tetszik vagy mit várnának tőlünk, arra a jelen körülmények között nem kíváncsi senki. Tudják nemcsak a hozzájuk eljuttatott információkból, hanem ha látni akarnak, saját tapasztalatukból is, hogy Magyarországon ma terroruralom van, amely minden akaratnyilvánítást lehetetlenné tesz. Tegyenek róla, hogy amint hangoztatták és hangoztatják, a terror megszűnjön és igazi demokrácia legyen itt, akkor majd beszélhetünk arról, hogy mit csináljunk mi! De amíg mindenkit, aki ki meri nyitni a száját, lecsukhatnak anélkül, hogy az ember igazságot kereshetne; amíg ötven ember, akinek fegyvere van, tízezreket rettegésben tarthat, mert ezektől a bicskát is elszedték, addig ne csodálkozzanak a magyarok birkatürelmén vagy tehetetlenségén! Ami pedig a H-r. ügyét illeti, ezzel már régen úgy vagyunk, hogy ha ők akarják vagy meg tudják csinálni, megcsinálják nélkülünk is, ha nem akarják vagy nem tudják megcsinálni, nem csinálják meg: ebben mi nem számítunk. Az igazat megvallva, engem ez nem érdekel. Ha meglesz, jó, ha nem lesz meg, úgyis jó. Azt hiszem, nagyon kevés ember kivételével így gondolkoznak erről mások is. — Balogh államtitkárról megvan a véleményem, de jobb lesz, ha püspöke megtiltja neki a további politikai szereplést és visszarendeli az egyházmegyébe? Amit erősen kifogásolt cikkében az Egyház politikai szerepléséről mondott, azt már sokan elmondták és ha más körülmények közt mondta volna el, azok közül is sokan aláírták volna, akik most nagyon felfortyantak. Az egyházi vagyon kérdésében pedig ugyanazt vallja, amit a Szív. Ha a tárcaközi bizottságban, ahol célvagyon címen próbálunk valamit megmenteni, volna egy kis malícia, szépen a fejünkre citálni Szent Ferencet és Szent Domonkost és ezzel minden hadakozásunk el volna intézve; még pirulhatnánk is. Szerencsétlen gondolat volt ezt az állítólagos hagyományt minden további nélkül az egyébként sikerült cikk végére biggyeszteni és a tolvajokat abba a megnyugtató tudatba ringatni, hogy végeredményben Szent Péter útjára terelték a püspököket. Ilyenfajta ha-

gyománnyal azt is bebizonyíthatják, hogy nem kell napilap és párt, mert Szent Péter és az apostolok ilyenek nélkül is meghódították a világot. (A cikk hivatkozott része: A hagyomány szerint Assisi Szent Ferenc a pápa pompás és gazdag palotájára mutatott és így kiáltott fel: „Péter ma már nem mondhatja: aranyom, ezüstöm nincsen.” Mire Szent Domonkos így felet: „Valóban nem, de már nem is mondhatja: kelj fel és járj!” A magyar kereszténység egyszerűbb, szegényebb lett, a világnézeti harcokban kisebb nyájra zsugorodik, de amiben talán gátolta közéleti hatalma, töméredek vagyona, most megadhatja azt: Kelj fel, magyar nép és járj; hass, alkoss, gyarapíts! Szívet adok az isteni Szív mintájára, áldozatkész hősöket a nemzet újjáépítéséhez. Ez többet ér a nagy egyházi birtoknál, nagyobb kincs a közéleti hatalomnál.) A választ június 14-én Tóth K. János, aki 13-án du. váratlanul betoppant, vitte el a provinciálisnak. A politikus urak valószínűleg prűszkölni fognak, de ez az ő dolguk. Ha nem tudnak katolikus politikát csinálni anélkül, hogy mindent mi prezentáljunk nekik aranytálon, ne csináljanak! Ha tovább okoskodnak, legközelebb kénytelen leszek azt is megmondani, hogy olyan emberrel, aki a vallás parancsolatait nem tartja meg (Pálffy József gróf különváltan él feleségétől és állítólag viszonyt folytat egy elvált grófnővel), nem lehet katolikus politikát csinálni; ilyen emberrel csak kompromittálhatjuk magunkat.

Az illetékesek egyre jobban látják, hogy a földosztás gazdasági téren katasztrófába dönti az országot. Megtörtént az a jogi abszurdum, hogy a földosztó rendeletet erőszakosan keresztülhajtották és a végrehajtási utasításokat a végrehajtás után adták ki. A 3. végrehajtási utasítás pl. most június 5-én jelent meg, több mint 2 hónappal a nagybirtok tényleges felosztása után. A zavar nő, de nő a földhöz juttatottak elégedetlensége is, mert most jönnek a terhes részek. Akik eddig azt hitték, hogy csak le kell kaszálni a lucernát és a búzát, most ráébrednek arra, hogy a lucerna fele a régi gazdáé, a búzából meg kell téríteni a régi gazdának a vetőmagot (1 q), a szántást (1/2 q), egyéb munkákat (30 P) és jan. 1-től kezdődőleg nekik kell fizetni a földadót és járulékait. Az újságok arról írogatnak, hogy nem látnak és hallanak semmit arról, hogy mi lesz a termés; lesz-e kasza az aratáshoz, lesz-e szén a csépléshez, mi lesz a termés elosztásával? Most jó volna, ha a reakciót és feudalizmust lehetne felelőssé tenni a jelenlegi és elkövetkezendő bajokért! Nem régen még gúnyosan írkáltak a „jószághormányzó úrról, aki most a politikai

rendőrség fogadójában meditál gazdasági elgondolásairól és azokról az időkről, amikor még ő dirigált a határban”. Most talán jó volna, ha megmondaná, hogy mit lehet csinálni és bizonyára meg is mondaná, ha szépen megkérnék. Mert az ország gazdasági vezetéséhez, úgy látszik, mégsem elég egy vasmunkás szaktudása.

Tóth K. Jánostól hallom, hogy Csepelen a szociáldemokrata és kommunista munkások ezrei nemrég parázs tüntetést rendeztek. A megélhetés egyre nehezebb a városokban. A fizetéseket és munkabéreket egyre emelik, de ezek nem tudnak lépést tartani az élelmiszerek áraival. A búza métermázsájáért már 1000—1200 pengőt kérnek és adnak a feketepiacon, egy választási malacért 5000 pengőt, a zsír kilója 600—700 P Budapesten, a tojás 8—10 P, a ruhanemű, amiért eddig élelmiszereket cseréltek, fogytán van. Most megint jó volna, ha a nagybirtokosoktól hatósági áron el lehetne vinni azt, amire a városoknak szükségük van. A „jószágkormányzó úr” ezekre már februárban figyelmeztette a miniszter urakat, mégis megcsinálták a földosztást.

Az egyházi intézmények kérdésére, úgy látszik, most már komolyabb figyelmet fordítanak. A tárcaközi bizottság a földosztó rendelet 17. par-á értelmében megkezdte működését és a kalocsai szemináriumról pl. máris megállapította, hogy közérdekű célt szolgál s hogy a meghagyandó 100 hold a fenntartására nem elég, következőleg a hiányok pótlásáról az államnak kell gondoskodni. A pótlásról az összes egyházi intézményekre vonatkozóan tárgyalások folynak. Lexi, aki Budapestről Szombathelyre ment és június 10-én ért vissza Budapestre, éppen belecsöppent ezekbe a tárgyalásokba. Az eredményt reménykedve várjuk.

A jószágigazgatóságon június 17-én nagy tanakodások voltak megfelelő per és láрма kíséretében. A kormány Hilden 500 holdas állami mintagazdaságot akar létesíteni és mivel felszerelés nélkül az állam nem tud gazdálkodni, vissza akarja venni a földhözjuttatottaktól a felosztott felszerelést, egyebek mellett például a csornai gazdaság csikait; az új gazdák természetesen nem akarják visszaadni. Az egyik új gazda az uradalomnak akarta visszaadni csikait gondolván, hogy az uradalomtól majd visszaszerzi az elvtársak segítségével, ha a veszedelem elmúlt, az államtól ellenben nem kapja vissza. Lexi természetesen elzavarta.

Az oroszok mindenképpen ránk akarnak erőszakolni 23 darab ökröt. Eddig a Draskóy gazdaságban dolgoztak velük egy orosz katona ellenőrzése mellett. Az új gazdának momentán nincs szükségük rájuk, tehát minek etessék őket? A muszka is megunt őrzésüket, tehát vesződjünk velük mi, amíg valakinek eszébe nem jut visszakövetelni őket.

Tóth K. Jánostól hallom, hogy a Madisz Budapesten bomlóban van. A minap valami nagy nemzetközi ünnepséget próbáltak rendezni a Szabadság téren. Megjelentek összesen 150-en. A dolgot a lapok is szóvá tették; megütközve tárgyalták, hogy a magyar ifjúság milyen kevés fogékonyságot tanúsít a demokrácia iránt. Kalocsán most kezd a Madisz mozgolódni, remélhetőleg nem nagy eredménnyel. Ifjúságunk komolyabb része itt is csak mulat a puffogó frázisokon. Baksa elvtárs mint polgármester az itteni Madisz számára lefoglalta az ifjúsági egyesület helyiségét, én megtiltottam az egyesületnek, hogy helyiségeit átadja és a Madisz nem meri őket elfoglalni.

A napokban nálam járt a kalocsai népbíróság elnöke és két ügyésze. Erősen ki vannak rúgva a politikai rendőrség ellen. Kurdy vezető ügyész jószándékú, de begyulladt ember, Kerényi ügyész azonban kemény ember és elsőrendűen érti a dolgát. Velünk együtt várják a repülő bizottságot, amely hivatta van itt rendet teremteni.

Katus elvtárs tovább folytatja üzelmeit. A napokban az egész foktői községi előljárásságot lefogta. Baksa közbenjárására ugyan szabadon bocsátotta, de a foktői főjegyző hatásköri túllépés címen a polgári bíróságnál perbe fogta, Kurdy lebeszélése ellenére. Június 16-án letartóztatta Tóth Imre izsáki intézőt, állítólag azért, mert a magtárból gabonát adott ki. Az én rendelkezéseimre tette; tudtommal szabadon rendelkezem azzal, ami az enyém.

Június 14-én itt járt Pest vármegye főispánja. Pártállása szerint szociáldemokrata, itt azonban elsősorban a kommunistákkal érintkezett, amit pártja nagyon rossz néven vett neki. Előtte mint kétszínű alak mutatkozott be. Erősen védte Katust és Lengyelt, agyba-főbe dicsérte Baksát, mikor pedig Keményné került szóba, úgy tett, mintha ezt a nevet most hallotta volna először, pedig előző este nála vacsorázott. Megkínáltam cigarettával megjegyezve, hogy a dohány bizony csak érsekhalmi. Elfogadta mondván, hogy remélhetőleg nem nagyon fűízű. Aztán visszakínált finom trafikcigarettával megjegyezve, hogy ebből ők havonként 500—600 darabot kapnak kedvezményes 1 pengős áron. Hogy

kik azok az ők, azt nem kérdeztem meg tőle, magamban azonban elkönyveltem, hogy a demokráciában is van protekció és panama, csak az alanyok változtak.

Az itteni szociáldemokraták is megelégtették már Katus garázdálkodásait. A legszelídebb jelző, amelyet legutóbbi gyűlésükön kapott, a „disznó” volt. Ugyanakkor a paprikás Kovács kijelentette, hogy a váláshoz nem engednek hozzányúlni; életének legboldogabb napja volt, mikor kislánya első szentáldozáshoz járult; vegye tudomásul mindenki, hogy „arra a fehér asztalra nem engedünk rárendíteni”.

A demokrácia a vidéken is dühöng. A dávodi zárda főnöknője jelentette június 9-i kelettel: „Kis házunk csárda lett... Az óvoda helyiségeit berendezték táncteremnek, a mellette levő színpadot pedig Munkásotthonnak. Minden vasárnap és ünnepen tánc éjjelig. Mindenkit beengednek, még a kis elemi iskolásokat is, mert szabadság van. A kivilágított udvaron is táncolnak és az apró közönség a fák tetejéről nézi a mulatságot. Nem lehet szólni, mert a bíró megengedte. A jobb családok is felszólaltak a helyi hatóságnál, hogy mit csináltak a zárdából, de minden hiába. A munkások, akik köznapon abban a teremben tartották a gyűléseket, a keresztet kidobták a folyosóra. Húsvét vasárnapján a legények deputációval jöttek és vizszakérték a keresztet a táncterem falára. Fel is tették.” Kertjükből egy jó darabot a szomszéd udvarához csatoltak, mert a szomszéd ezt igényelte; a zárda egy hold földjét elvették. A keceli zárda 7 hold földjét is felosztották. Az érdekelt plébánosok a szükséges utasítást megkapták.

Demokratikus hatilapunk: A Kalocsa és járása, megérvén a 6. számot, június 9-én egyelőre kimúlt. Felelős szerkesztője, Grandpierre Lajos, ez a Kalocsa okosítására nem tudom honnan előkerült derék úr a 6. számban „A kis cseléd szerelme” címmel nagy disznóságot követett el. A közönség megbotránkozott, de a nagyobb baj, azt hiszem az volt, hogy a szépirodalmi babérokra pályázó elvtárs nagy bakot lőtt. A 16 éves kis cselédleányt nem egy „facista” vagy reakciós alakkal tétette csúffá, hanem a dolgozók társadalmának egyik képviselőjével, egy gépésszel. A lap egyébként mind a 6 számon keresztül borzalmas szellemi szegénységet áruolt el. Java részét a szakszervezeti vezetők megszokott frázisai töltötték ki a ránk virradt demokráciáról és a dolgozók jogairól. Hírfanyaga a semmivel volt egyenlő.

Június elején Hajósról egy sereg volksbundistát hoztak be asszonyostól, gyerekestől Kalocsára az érsekségi majorban létesített internáló táborba. Helyükre halasiakat és a Gödrökből kalocsaikat telepítettek ki Hajósra. Az utóbbiak, hallom, nem törik magukat a munka után, nem is értenek a szőlőműveléshez. A hajósiak napszámban tétlenkedtek itt, amikor nem lehetett napszámost kapni. Java részük kényszerűségből lépett be a Volksbundba akkor, amikor az államhű németek védtelenül ki voltak szolgáltatva a náci terrornak és csak a volksbundisták kaptak rézgálicot és egyéb közszükségleti cikkeket.

Katus egyik hőstette, hogy nyakon lőtte az egyik, foktői származású rendőrt. A szerencsétlen súlyos állapotban kórházba került, állapota hosszú időn keresztül válságos volt, de azért Katus tovább uralkodik.

Szentkereszty Ábelt, Draskóyt és az uszódi főjegyzőt a népügyészség június 1-jén szabadlábra helyezte, miután a lefolytatott vizsgálat igazolta ártatlanságukat. A politikai rendőrség ennek ellenére június 4-én újból lefogta őket és a hajósi németek közé internálta. A velük való bánásmód olyan alávaló, hogy minden tisztességes emberben felforr a vér. A legkeserűbb az, hogy nem tudunk rajtuk segíteni; pipogya kormányunk tehetetlen ezekkel a gazemberekkel szemben.

Június 18—20.

Tóth Imre izsáki intéző ügyében 19-én és 20-án kihallgatták Lexit. Alaposan kioktatta a politikai rendőrség hatalmasságait. Miután az intéző letartóztatását megokolni nem tudják, kiadtam az utasítást, hogy ha 21-én nem bocsátják szabadon, hivatalos hatalommal való visszaélés és személyes szabadság megsértése címen a polgári bíróságnál meg kell indítani ellenük az eljárást. Lexinek meghagytam, hogy ezt tudomásukra adja.

Június 21.

Sok munkát adnak a jótanácsot osztogatók és a különféle tervek kitalálói. Mindenki az Anyaszentegyházon akar segíteni. Ez örömdetes, mert az Egyház ügyei iránti érdeklődésről tesz tanúságot, bosszantó azonban az, hogy a tanácsadók és tervkitalálók megmaradnak a kitalálásnál, a

munkát és gondot ráhagyják másokra.. Terveiket, elgondolásait közvetlenül vagy közvetve eljuttatják hozzám, törjem rajtuk a fejemet én.

A minap az A. C. útján kaptam egy „pro memoria”-t. Megszerkesztője az elpusztult vagy megrongált egyházi épületeket akarja az amerikai katolikus magyarok segítségével újjáépíteni. ehhez beadványt ajánl a magyar kormányhoz és az ellenőrző bizottsághoz az engedély megszerzésére és egyéb körülményes dolgokat, sőt annak megszervezését is, hogy egyes egyházközségek kivándoroltjaikhoz fordulhassanak támogatásért.

Az utóbbit már régóta csinálják több-kevesebb eredménnyel; ezt nem kell megszervezni. Viszont nem lehet elképzelni olyan magyar kormányt, amely megakadályozná, hogy külföldről jó pénzt hozzanak be. Minek akkor az engedélykérés? Legfeljebb arról lehet majd szó, hogy az adománygyűjtők annak idején kiutazási engedélyt kapjanak; ennek azonban úgysem lesz nehézsége, mert okos kormány ezt úgysem tagadja meg. Az ellenőrző bizottságnak és a külföldi követeknek pedig kisebb gondjuk is nagyobb annál, hogy ilyesmivel törődjenek. Az adománygyűjtés engedélyezése különben sem hozzájuk vagy kormányaikhoz tartozik, hanem ahhoz az ordináriushoz, akinek területén a hívek között gyűjteni akarunk. Az amerikai követnek már megemlítettem a dolgot. Azt mondta, hogy az amerikai katolikus magyarok közti gyűjtésnek nem lesz akadálya és ő reméli, hogy azok segíteni is fognak. Más volna a helyzet, ha Amerika a külföld számára való adománygyűjtést megtiltaná; ettől azonban nem kell tartani, mert ott igazi demokrácia van. Gondolkozni lehet arról, hogy a gyűjtésbe valami egységet vigyünk bele. Jó volna, ha meg lehetne tiltani minden parciális gyűjtést és csak a magyar katolikus Egyház számára lehetne gyűjtetni, de van-e ehhez jogunk? Főképp pedig megtilthatjuk-e az amerikai katolikus magyarnak, hogy oda adja a pénzét, ahová akarja?

Június 22.

Tóth Imre izsáki intézőt szabadlábra helyezték.

Lexi tegnap két tanú jelenlétében ötnegyed óráig purparlázott Baksa polgármester elvtárrsal. Az elvtárs kapkodott, Katus dühöng, de Lexibe egyelőre nem tudnak beleharapni, bármennyire is fáj rá a foguk.

A Baksával lefolytatott tárgyalásról tanácsomra jegyzőkönyvet vettek fel. Jegyzőkönyvet vett fel Lexi azzal a nővérrel is, aki a budapesti gyermekek elhelyezése ügyében járt itt és közvetlenül utána járt Baksánál. Baksa olyan kijelentéseket tett, amelyekért alkalomadtán felelősségre lehet vonni. Egyébként a nővér szerint perceként át fel-alá rohant hivatali helyiségében és egyre azt hajtogatta: Legjobb lesz, ha lemondok! Nem sírnánk utána, de ezt az örömet nem szerzi meg Kalocsának.

Tóth Imréből különben, ahogy Lexinek elmondta, mindenképpen azt akarták kihúzni a rendőrségen, hogy Sággy és az érsek a magtárból kiadott gabonával Pesten feketéztek. Tóth Imre bizalmasan megsúgta nekik, hogy az érsekre és Sággyra még ha megnyúznák is, se tudna rosszat mondani, azt ellenben tudja, hogy a gabonát az uradalmi alkalmazottak és pesti egyházi intézmények kapták meg maximált áron. De hát miből él akkor az érsek? — faggatták tovább. Azt kérdezzék meg tőle — volt a felelet — egyébként az érsek olyan szerény ember, hogy megelégszik egy darab kenyérrel és egy darab szalonnával is.

Június 23.

Délelőtt nálam járt a jezsuita provinciális és egyebek mellett elmondott egyet-mást Endrédy zirci apát tárgyalásairól a különféle pártokkal. Az apát urat az Egyház és állam viszonya, a szerzetes iskolák sorsa és az iskolai hitoktatás kérdése érdekelte, illetve erre vonatkozó terveik. A szociáldemokrata párt egyházi szakértője Kétly Anna, a parasztpárt esze egy Kovács nevű 32 éves úr, akiről az apát megállapította, hogy kifejezőmódja messze felülmúlja egy 32 éves intelligens ember kifejezőmódját, tudása ellenben messze alul marad egy 32 éves intelligens ember tudásának. A szociál demokraták és a parasztpárt is a separatio mellett vannak, de ezt nem most vagy a közeljövőben akarják megvalósítani, hanem majd akkor, amikor fontosabb és sürgősebb feladataikat elvégezték. Csodálatos módon mindkét párt a szerzetes iskolák fenntartását hangoztatja, a szociáldemokraták az iskolai hitoktatás mellett vannak, ellenben a parasztpárt esze úgy vélte, hogy a gyermekekre kell bízni, hogy akarnak-e hitoktatásra járni vagy sem. Mikor erre az apát úr megkérdezte: Úgy képzelik, hogy egy hatéves gyerek el tudja dönteni, hogy szüksége lesz-e későbbi életében számtanra, földrajzra és meg tudja

mondani, hogy akar-e számtant, földrajzot tanulni? — meghökkenve felelte: Ejnye, erre nem gondoltunk! Mikor pedig az apát úr azt mondta, hogy ha már valakinek döntení kell a hitoktatás dolgában, akkor ezt a szülőkre kellene bízni, kapva kapott az éceszen mondván, hogy ez lesz a helyes. Tanügyi közigazgatásról ez a derék ember még nem is hallott. Mikor az apát úr megmagyarázta neki az igazgatás és felügyelet ügyét, katolikus iskoláink rendszerét jobbnak és demokratikusabbnak találta, mint az államiakét. Ilyen emberek intézik ma Magyarország sorsát!

A baloldal borzasztóan elégedetlen Dunántúllal. Megállapították, hogy Dunántúl települési viszonyai rosszak és nem felelnek meg a magyar fajnak. Az ideális és magyar az alföldi rendszer: a nagy egység a maga központjával (mezőváros) és tanyáival; a magyarral rokon népek települései ilyenek a Dunától Vladivosztokig; a nagy egységek központjai lehetnének a kultúrcentrumok mozival, színházzal és egyebekkel; a kis egységek ezeket nem bírják meg; ezért a Dunántúl elmaradott, tehát települési viszonyait meg kell változtatni: a kis egységeket meg kell szüntetni. Az embernek megáll az esze ilyen badarságok hallatára! Évtizedek óta általános a panasz az Alföld elmaradottsága miatt és most egyszerre ez az ideál, sőt egyenesen Ázsia a kultúrideál. Már négy évtizeddel ezelőtt a nyugati vármegyék (Győr, Moson, Sopron, Vas) vezettek az írni-olvasni tudás terén, alig 2—3% volt az analfabéta, és ezt a Dunántúl a kis egységeknek köszönhette, amelyek mindegyikének megvolt az iskolája, amelyeket minden gyermek télen-nyáron percek alatt elérhetett. A nagy egységek mellett ez egyszerűen lehetetlen. Minden tanya mellé nem építhetnek iskolát; bármilyen központ mellett is kilométereket kell a gyermekeknek gyalogolniuk. Állandó panasz és nehézség a tanyai közigazgatás is. Amit a dunántúli ember egy fél óra alatt elintézhet, mert a jegyző a falujában van, ahhoz az alföldi embernek egy egész nap kell; ezért próbálkoznak közigazgatási kirendeltségekkel, de hát minden tanya mellé ilyent sem állíthatnak. De legjobban rácsafol a badar elméletre az élet: egyre inkább tanyai központokba tömörülnek az emberek és ezek a tanyai központok mind önállóságra törekcsenek, mutatva azt, hogy nem az alföldi rendszer az ideál, hanem éppen a dunántúli.

Mindezeket persze a pesti csirkefogók is tudják. Nem is a Dunántúl „elmaradottsága” fáj nekik, hanem az, hogy a dunántúli embert nem lehet az orránál fogva vezetni; a dunántúli ember nem jó forradalmi anyag; a dunántúli ember együtt él vezetőivel: papjával, jegyzőjével, or-

vosával, tanítójával, ismeri őket, tehát nem engedi magát akármelyik jött menttől ellenük heccelni; a dunántúli emberrel józanságánál és kultúrájánál fogva nem lehet kommunizmust csinálni. Ez a baj! Ezért kell a kis egységeket széjjelszórni: el kell választani a népet eddigi vezetőitől, egy kicsit el kell butítani, akkor majd beveszi az ázsiai maszlagot.

Délután egypár csornai volt cseléd járt Lexinél. Bajban vannak szegények: nincs kenyérük és úgy látszik, nem is igen lesz. Eddig, ha saját gazdaságukban nem termett elég, termett az uradalomnak máshol: a konvenciójukat megkapták, de mi lesz most? És mi lesz az iskolájukkal? Eddig az uradalom fenntartotta, de mit csináljanak most? Hát ezeken aztán mi nem tudunk segíteni.

A földhözjuttatottakat egyik meglepetés a másik után éri. Amíg csak osztozkodni kellett, rendben volt minden. Most egyre több a baj. Valamelyik új gazda a minap keservesen panaszkodott, hogy lucernáját felesbe kaszáltatta le; most aztán a vonatkozó miniszteri rendelet szerint a termés felét át kell adnia a régi gazdának; mi marad neki? Ilyen az, mikor a magyar nép ezeréves álmát olyanok valósítják meg, akik nem értenek az álomfejtéshez.

Június 24.

A városi tanács ülést tartott. A rendőrkapitányság és a politikai rendőrség vezetői állására kellett javaslatot tenni. Hogy miért, a csuda tudja. A szociáldemokraták megint megrágták a szíjat. A múlt héten még ledisznózták Katust, most mégis az ő személyében egyeztek meg a kommunistákkal. A kisgazdák és polgári demokraták ellene nyilatkoztak.

Június 25.

Egyre többen jelentkeznek a régi ismerősök közül, akik túléltek a nagy vihart. Levelet kaptam az ikervári Jó Pásztor főnöknőjétől, Vámosy Máriától és Vértessy Vilmos volt szombathelyi MÁV-üzletvezetőtől. Mindegyik átélt szenvedésekről, izgalmakról és biztató reménységről szól.

Június 26.

Délelőtt tanúnak citálták a politikai rendőrségre dr. Kerner István kano-nok, szemináriumi rektort és dr. Belon Gellért spirituális, teológiai tanárt. Mindkettőt letartóztatták ezek a csirkefogók. Szörényit is ke-resték, de az egyelőre lábtöréssel a kórházban fekszik.

Június 27—július 4.

Kákonyi István, az új járási főjegyző Budapesten járt. Mikor napokon át nem került elő, azt beszéltek a városban, hogy nem mer hazajönni, mert attól fél, hogy a politikai rendőrség lefogja. A dolognak volt valami alapja. Előzőleg ugyanis Baksa tárgyalt vele; megkérdezte tőle, hogy mik a tervei. Kákonyi nyíltan megmondta, hogy a Kisgazdapártot akarja meg-szervezni a járásban. Ezt Baksa nagyon helytelenítette. Kákonyi aztán észrevette, hogy a politikai rendőrség igen kerülgeti. Pesten a dolgot je-lentette a főispánnak, aki biztatta, hogy csak jöjjön nyugodtan haza; ha a rendőrség hozzá mer nyúlni, sürgönyöztessen és ő karhatalommal jön rendet csinálni. Közölte a főispánnal Baksának azt a füle hallatára tett ki-jelentését is, hogy rendőreivel megvereti az érseket, aztán agyonlövi. A főispán fogadkozott, hogy két héten belül rendet teremtenek Kalocsán. Azóta megint várjuk a régóta beígért repülő bizottságot. Baksa kijelen-tését persze nem veszem tragikusan. Úgy járok-kelek a városban, mint eddig. Az ilyen handabandázás hozzátartozik a metódusukhoz: meg akarják ijesztetni az embereket; soknál sikerül, másoknál nem. Gombos Karcsinak és Sághy Lexinek már hónapok óta hordják az izenetet, hogy így rajta vannak a feketelistán, meg úgy vigyázzanak magukra, és nem történt bajuk. Ugyanezt teszik általában propagandagyűléseiken az intel-ligenciával. Eddig kettőt tartottak. A legutóbbin Baksa elvtárs éppen az intelligenciával foglalkozott. Csalogatta a pártba szép szóval, de bizton-ság okáért mindjárt meg is fenyegette arra az esetre, ha a szép szó nem használ: lemarad a jövő szekeréről, amelyre immár utolsó alkalom, hogy felszállhat. Ugyanezen a gyűlésen nagyon kikeltek Dunántúl ellen, amelynek népét a német és nyilas társaság annyira megmérgezte, hogy sem a kommunizmus, sem a földosztás nem kell neki. Az első propagan-da-gyűlésen viszont a kalocsai bölcs, Grandpierre Lajos elvtárs a vallás

ellen ágált: nekik nem kell Isten és másvilág, ők itt akarnak és fognak is paradicsomi boldogságot teremteni. Sajnos, a hallgatóságban nem akadt senki, aki megmagyarázta volna ennek a buta fráternek, hogy Isten és vallás nélkül legfeljebb olyan alakokat lehet nevelni, amilyeneket az elmúlt hónapokban ezrével láttunk Kalocsán, de földi paradicsomot teremteni nem. Ha egy csepp eszük volna, akkor most kiplakatíroznák, hogy a lopás, az embertársak szorult helyzetének kihasználása (feketetés) nemcsak a közösség ellen véték, hanem bűn az Isten előtt is, az állam közegeit ki lehet játszani, de az örök Isten szemét nem lehet bekötni és ő számon kéri tízparancsolatát. Akkor könnyebb volna a munkás elvtársak ellátása. De persze akkor a többi parancsolatot is meg kellene tartani.

Grandpierre elvtárs egyébként történelmi elmefuttatást is megengedett magának megmagyarázván az egyik ifjúsági gyűlésen, hogy a tatárjárás nem volt olyan szörnyű csapás, mint amilyennek eddig a reakciós történelem lefestette: a tatárok csak a nemeseket verték agyon, a szegény embereket nem bántották; a török világ sem volt olyan rettenetes valami, sőt egyenesen fellendítette a kereskedelmet; a szigetvári hős pedig csirkefogó volt, akit a bécsi haditörvényszék halálra ítélt és aki csak azért vállalta a kirohanással járó hősi halált, mert így is, úgy is meg kellett halnia. Ha ilyenformán állítják át a magyar történelmet, derék ifjúságot fognak nevelni.

Az embert egyébként is undor fogja el, ha a lapokat, különösen a kommunistákat, olvassa és néha bizony szégyenli, hogy magyar. Az a talpnyalás, amelyet az oroszokkal kapcsolatban elkövetnek, egyenesen undorító. Elvégre nekik is tudniuk kell, hogy mit csinálnak az oroszok Magyarországon most is napról napra, hogy a múltból ne is szóljon az ember. A fosztogatások, vonatrablások most is napirenden vannak. És az a liszt is, amelyet Budapestnek nagykegyesen kölcsön adnak, lopott magyar liszt. Az oroszoknak köszönhetjük, hogy Benesék olyan pimaszul viselkedhetnek velünk szemben: a magyarok százezreit akarják kiutasítani Csehszlovákia területéről és ki is fogják utasítani. Nekik köszönhetjük a bácskai magyarok kálváriáját is. És akad magyar lap, amely köszönetet szavaz déli szomszédainknak is azért, hogy olyan irgalmasan bánnak a magyarokkal: sokkal komiszabb bánásmódot érdemelnénk. Aztán csodálkoznak ezek a hazaáruló bitangok, hogy a magyar nép többségének nem kellene és nem kell a kommunizmusuk sem.

Baksa és Keller alaposan megmondogattak egymásnak az uradalmi műhely előtt a műhely személyzetének jelenlétében. Keller Gép és Gépjavító Szövetkezetet akart csinálni, amelynek persze ő lett volna az elnöke és műhelyfőnöke. Igen ám, de az uradalom gépeivel másoknak is voltak terveik; ezek járási Gép és Gépjavító Szövetkezetet akarnak létesíteni, amelynek viszont Baksa elvtárs lenne az elnöke. Ezen veszttek össze a derék urak. Nagyon nekigyürkőztek egymásnak, de aztán mégis meggondolták a dolgot: nem verekedtek meg mégsem a demokrácia nagyobb dicsőségére. Kár! Kalocsa élvezte volna a dolgot.

Július 5.

Tegnap este pártközi értekezlet volt. Az értekezletet a szociáldemokrata párt hívta össze elsősorban a Kalocsa és járása szerkesztői állásának betöltése ügyében. A kommunisták nem jelentek meg, okul adván, hogy nekik nincs miről tárgyalniuk. A lapszerkesztést a szociáldemokrata Lukács Mártonra bízta. Egyébként az értekezlet paprikás hangulatban folyt le. A megjelent négy párt tagjai egyhangúlag megállapították, hogy a kommunistákkal nem lehet együtt dolgozni, mert terrorisztikus eszközökkel egyeduralomra törnek, amit nem hajlandók tűrni, miért is elhatározták, hogy egymással az eddiginél is szorosabb kapcsolatot tartanak fenn és minden kérdésben egyöntetűen járnak el. Szegény jámborok!

Lexi és Gombos Karcsi délután Dunapatajon jártak; útközben betértek Böddre. Lehangoltan jöttek haza. A böddi búzatáblák éretten várják a kaszát, de úgy látszik, nincs aki arasson. Vajon ki felelős azért, hogy az a kevés is, ami megtermett, tönkremegy? Száz holdnál nagyobb terület megmunkálatlanul hever. Ha ez volt a magyar nép ezeréves álma, hagyják volna még egy darabig álmodni!

Szakmári híveim bomlanak. Szombaton egy deputáció jelent meg előttem dr. Gaál Gyula adminisztrátor ellen és azonnali eltávolítását követelte. Ma megjelent a kontradeputáció. Így aztán rendben van a dolog: veszekedjenek egymással, amíg be nem látják, hogy legjobb az ilyesmit a főpásztorra bízni.

A jó Isten Kalocsát most is a tenyerén hordozza. Mindenfelől arról hall az ember, hogy mennyi bajt és kárt okoznak a visszavonuló oroszok;

mi egy-egy átszaladó teherautón kívül eddig semmit sem láttunk a visszavonulásból.

Az ideiglenes nemzetgyűlés elnökének autóját a lapok szerint ismeretlen tettesek ellopták. Azt hiszem, mindenki tudja, hogy az ismeretlen tetteseket kik között kell keresni.

Rákosi Mátyás a budapesti egyetem bölcsészeti karán nagy hallgatóság előtt előadást tartott a magyar demokráciáról megállapítván, hogy az nem a nyugati hatalmak (Anglia, Amerika) demokráciája, nem is a szovjeté, hanem speciálisan magyar demokrácia. És a hallgatók nem röhögtek a szemébe és nem mondták meg neki, hogy a magyar demokrácia éppen olyan humbug, mint az orosz.

Július 8.

Délután meglátogattam Kernert és Belont az ügyészségi fogházban. A körülményekhez képest jól vannak. Kerner sürgeti ügyének tárgyalását, mert bízik abban, hogy felmentik és a zsidók nem engedik internáltatni. Az ügyészek szerint a zsidók nem tudnak rajta segíteni felmentés esetén és szerintem ebben igazuk van; itt a zsidók még annyira kevesen vannak, hogy nem számítanak, viszont a kommunisták annyira ki vannak rúgva ellene, hogy feltétlenül internálni fogják, ha másképp nem, orosz segítséggel és elvitetik Kecskemétre, ahol a német koncentrációs táborokat megszegényítő kegyetlenséggel bánnak a lefogott papokkal. Ennek nem akarom kitenni szegényt.

Július 10.

Dr. Madarász Gyula ügyvéd egy a mostani magyar viszonyokra jellemző esetet beszélt el Gombos Karcsinak. A napokban beállított hozzá egy kiskunhalasi ember és arra kérte, hogy segítse be a kalocsai ügyészségi fogházba. Így akarja elkerülni, hogy a kiskunhalasi politikai rendőrség lefogja. Megfelelő büntényt szívesen vállal. Az ügyvéd összeállított egy kis listát és elvitte az ügyészségre. Az ember a kapuban várt. Mikor az ügyvéd kijött, olyan hangon, mintha a lelke üdvösségéről van szó, megkérdezte: Ügyvéd Úr, felvettek? Az ügyvéd

megnyugtató válaszára megkönnyebülten sóhajtott fel: Hála Istennek! És boldogan foglalta el celláját.

Július 9—11.

9-én megérkezett Kecskemétről a vármegyei földbirtokrendező tanács. A földigénylő bizottságokat alaposan lekapta, egy párat elcsapott és minden eddigi tevékenységüket megsemmisítette. A szeminárium részére Érsekhalmán 70 hold szántót és 6 hold szőlőt jelölt ki, Hilden 500 holdas mintabirtokot hasított ki, elrendelte az uradalomtól elhordott gazdasági felszerelés pontos leltározását, a fajállatok visszaadását, illetve a hildi állami mintagazdaságba való szállítását, a vetőmag- és munkatérítménynek természetben való kiadását, megállapította az érsekség korlátlan rendelkezési jogát az érseki kerttel és a magtári készletekkel stb. Az atyafiak prüszköltek, de egyelőre kénytelenek voltak mindenbe belenyugodni.

11-én délutáni Lexi elindult Szombathelyre.

Július 12.

Az igazságügy-miniszter leírt az ügyészségre, hogy Kernert és Belont ideiglenesen helyezze szabadlábra és ügyüket soronkívül tárgyaltsa le. Az internálás veszélye miatt a szabadlábra helyezést nem mertük igénybe venni, de az igazságügy miniszteri leíratot közöltem a belügy-miniszterrel, sürgős utasítást kérve tőle a rendőrség részére, hogy a köz-igazgatási eljárást Kernerrel és Belonnal szabadlábra helyezésük esetén mellőzze.

Tegnap különben itt járt a régóta várt bizottság a rendőrség elleni panaszok megvizsgálására. Az eredmény az volt, amit már két hete izentek Pestről bennfentesek: Kalocsán nemcsak nincs baj, hanem olyan kiválóan mennek a dolgok, hogy mintaképül szolgálhatnának az egész országnak. Varjú a varjúnak nem vájja ki a szemét: ez régi igazság. A bizottság tulajdonképpen nem hallgatott ki senkit az érdekelt csirkefogókon kívül; ezek pedig azokkal a jegyzőkönyvekkel operáltak, amelyeket a panaszosokból megfelelő fenyegetésekkel kicsikartak.

Délután elutazott Ruszty-Rusztok Károly városi egyházmegyei főtanfelügyelő. Élőszóval és írásban megköszöntem neki azt az értékes munkát, amelyet a tanügy terén három éven át végzett.

Ma itt járt az alispán. „Eztet” a szegény kis emberkét — a mutató névmást a tárgyesetben következetesen így használja: eztet, aztat — az előző években, amint beszédéből kivettem, bérmozgalmi ügyek miatt egy párszor lefogták: baja ugyan nem történt, de ez a körülmény kvalifikálta őt arra, hogy az ország első vármegyéjének élére kerüljön. Jó két óráig volt nálam Kákonyi István járási főjegyző és Baksa polgármester elvtárs társaságában. Katus viselt dolgai iránt érdeklődött. Utálok az ilyen dolgokat, de mégis kénytelen voltam elmondani neki, amit tudtam, bár meggyőződésem, hogy ő sem tesz semmit. Baksa védelmébe vette barátját, derekasán hazudván. Selmeczi leányának a Gepeu-épületben való megjelenését pl. így tudja: Katust a Gepeu hívatta (vele is többször megtörtént, hogy éjjel hívták); nem akartak tőle semmit, csak egy kicsit mulattak; egyszer csak késő éjszaka nyílik az ajtó és belép egy Katus előtt ismeretlen nő, otthonosan leül a mulatók közé és velük mulat; utóbb egy időre eltűnt, majd megint visszajött és tovább mulatott; néhány órai mulatás után végleg elment. Katus csak azután tudta meg, hogy a Selmeczi leány volt. Erre a mesére csak annyit mondtam: Nem ismerem a Selmeczi leányt, de azt tudom, hogy intelligens nő és nem céda, aki Gepeu tisztekkel mulat. A leányt atyja is elkísérte; őt nem engedték be a szobába; az ajtó előtt látta állni egy asszony, akit ugyancsak a Gepeura citáltak azon az éjszakán. Selmeczi nem szállítja leányát orosz tiszteknek. A leány sem előtte, sem utána nem járt a Gepeu épületében. A Gepeu sem a Selmeczi leányról, sem egy asszonyról nem tudott, ellenben mindkettőről tudott Katus; ő vagy emberei mind a két házban házkutatást tartottak, csak ő citáltathatta a Gepeura éjjel; azért mondta az asszony, mikor megtudta, hogy Katus a szomszédban mulatott: „Tudom, hogy kinek köszönhetem a gyalázatomat.” Szóba került Kertész ügyvéd, Strilich Karcsi, Szentkereszty, Draskóy és Nyári uszódí főjegyző ügye, a foktői községi elöljáróság lefogása, a foktői rendőr meglovése és sok más. Az alispán közben elmondta a rendőrség szerepét az ilyen ügyekben: A rendőrség gyanúkok alapján letartóztat embereket; ezt régen is így szokták; kivizsgálja az ügyet, aztán átadja őket az ügyészségnek; ettől kezdve ezek az emberek a rendőrség számára nem léteznek. Érdekes — mondok — hogy aztán számára nem létező em-

bereket egyszerűen internál, amint ez Szentkereszty, Draskóy és Nyári esetében történt. Az alispán erre nézett; Baksa halandzsázott és legalább 15 gyilkosságot akart rákenni Draskóyra, amelyekről az ügyészség nem tud, de annál inkább tud a rendőrség. Próbáltam az alispánnal megértetni, hogy Katus üzelmei ártanak a demokráciának és a kommunista pártnak, mert az emberek természetesen ezek kontójára írják komizkodásait, de nem hiszem, hogy ezt kapiskálta.

Július 14.

Lexi írja, hogy a jövő héten okvetlenül fel kell mennem Pestre. Mihailovics Zsiga feljegyzéseiből látom, hogy jó lesz megint egy kicsit körülnézni Budapesten. Csak a feljutás ne volna olyan keserves.

Július 15.

A székesegyházban Kopasz Károly és Mihály Ferenc diakónusokat papokká szenteltem. Az örök Főpap legyen velük ezekben a nehéz időkben!

Július 17—29.

Délután 3/4 2 órakor Gombos Karcsival és Bárd Jánossal kocsin elindultunk Pestre. Tervünk szerint 1/2 8—8 órára meg kellett volna érkezünk Tassra, ehelyett megérkeztünk 9-re, mert baloldali első kerekünk be-melegedett. Másfél órai veszkődés után lekötött kerékkel bevontattuk a kocsit Tassra. A kovács csak másnap reggel tudta a kereket rendbe hozni, úgyhogy hajnali 5 óra helyett csak 1/2 9-kor tudtunk továbbindulni. Kiskunlacházáig szerencsésen eljutottunk, ott újból megvolt a baj ugyanazzal a kerékkel. A lacházai kovács másfél óráig vesződött vele. 12-kor továbbmentünk. Tíz kilométernyi út után megismétlődött a baj. Az elemőzsiás táskánkban 3 szelet kenyérünk, 8—10 darab sárgabarackunk és 1 darab zöldpaprikánk volt; ezt az árokparton Isten nevében megettük, mialatt a kereket lehúttuk; hol lépésben, hol kocogva vala-

hogy eljutottunk Dunaharasztiig; ott Gombos Karcival átszálltunk a HÉV-re és órákor gyalogszerrel bevonultunk a Margit-intézetbe. Bárdék egy vödör vízzel lehűtötték a kereket és 5 óra tájban ők is szerencsésen megérkeztek. Alighogy megérkeztem, jött Dr. Pataky Arnold egyetemi tanár, az Unio Eucharistica alapító főnöknőjével.

19-én délelőtt 10 órától 1/2 2-ig boldogítottak az ügyes-bajos emberek. A gödöllői premontrei perjel, Tóth K. János, a zirci apát, P. Siska S. J., dr. Korbuly jártak nálam különféle jelentésekkel és panaszokkal, délután Mindszenty püspök keresett fel. Az élet zajlik, az emberekről lehull az álarc. Megbízható jelentések szerint egyesek kiszolgáltatják az adatokat a kommunizmus ellen az elmúlt években harcolt papok ellen; nem egynek a letartóztatása ezeknek a hitvány embereknek a lelkén szárad. Még Sík Sándorban is csalódnunk kellett. Ez is a Szekfű—Cavallier—Katona Jenő társasággal fúj egy követ és purifikálni akar a katolikus táborban. Nem kevesebbet akart az A. C. meginduló lapjában, mint egy cikket írni arról, hogy mit tett a magyar katolikus Egyház a zsidókért az elmúlt rezsim alatt, és egy másikat íratni arról, hogy mit kellett volna tennie. A felelős szerkesztő, dr. Pénzes Balduin bencés nem vállalta ezeknek a cikkeknek a közlését — nagyon okosan. Erre, no meg Szekfű biztatására is sértődötten elvonult. Szekfű fünek-fának magyarázza, hogy ő idejében figyelmeztette a boldogult hercegprímást, aztán a kalocsai érseket is az A. C. körüli bajokra, a személyi változások szükségességére. A boldogult hercegprímás igazat adott neki — ezt persze könnyű most mondani — a kalocsai érsek azonban jó ideig nem válaszolt a levelére, amikor pedig válaszolt, közölte vele, hogy egyelőre a személyi változásokat az A. C.-ben nem látja szükségeseeknek; ezért aztán az Egyház először elvesztette vagyonát, folytatólag el fogja veszíteni közéleti pozícióját, sőt iskoláit is. Szegény! A földosztásnak az A. C.-hez semmi köze — ezt Szekfű éppen olyan jól tudja, mint a legegyszerűbb ember Magyarországon. További veszteségeinket pedig Rákosi Mátyásékon kívül az ilyen hitvány katolikusoknak fogjuk köszönhetni. Katona Jenő az esetleg engedélyezendő katolikus napi- vagy hetilapnak akar a szerkesztője lenni, Cavallier az A. C. titkára, sőt országos igazgatója. Egyikből se kérünk! Ilyen alakok ne beszéljenek a magyar katolikus Egyház nevében, még kevésbé dirigáljanak a katolikus Egyházban!

20-án délelőtt Kovács Béla és Farkas Mihály belügyi államtitkároknál jártam. Az utóbbi a hírhedt Zöld államtitkár utódja; kommunista.

de józan embernek látszik; megígérte, hogy Kerner és Belon szabadlábba helyezése ügyében azonnal intézkedik, a többi letartóztatott pap ügyét is revideálja és akinél komolyabb vádat nem talál, annak szabadon bocsátása ügyében haladéktalanul intézkedik. Az egyesületek ügyét is hamarosan előveszi.

Utána Zsedényit látogattam meg, majd a kultuszminiszter kéretett. A Szent István Társulat elnöki állása iránt érdeklődött. Megnyugtattam, hogy Majláth József gróf már lemondott, miatta tehát már nem kell félni. Utána a győri püspöki szék betöltésére vonatkozó terveit közölte velem, majd én interpelláltam meg a kötelező iskolai hitoktatás ügyében. Elmondtam neki, hogy Rákosi Mátyás kijelentette, hogy a kötelező hitoktatást rendeletileg el fogják törölni, mert 14 éves unokaöccse és fogadott fia, aki eddig Moszkvában nevelkedett és nem hisz Istenben, nem hajlandó hitoktatásra járni. „Ez annak az úrnak nem fog sikerülni — felelte a miniszter —, hacsak puccsszerűen ki nem dobnak a miniszterségből, ami persze megtörténhetik.”

Délután a Sophianum főnöknője, Rajkay Sándor, Witz Béla és Mihalovics Zsiga kerestek fel, 3/4 7-kor pedig jött Szentiványi Domonkos meghatalmazott miniszter a külügyből.

Witz Béla a Szekfü-féle társaság érdekében jött: engedjük őket dolgozni, nehogy ellenségeinkké tegyük őket. Megmondtam neki, hogy a katolicizmus érdekében való munkában senki sem akadályozza őket, az A. C.-ben is dolgozhatnak Mihalovics directiója alatt, de hogy Mihalovicsot és eddigi munkatársait félreállítsam és ezeket az embereket tegyem a helyükbe, arról szó sem lehet. Egyébként az A. C.-be való bekapcsolódásuk ügyét intézzék el Mihalovicssal, illetve Czapik érsekkel. Szentiványi Domonkos érdekes dolgokat mondott el személyekről és eseményekről. A külügyminisztériumot sikerült megrakni analfabétákkal. A nepotizmus virul: Szakasits elvtárs egész pereputtyát lasacsán elhelyezi a különféle minisztériumokban. Huszonkilenc éves fia immár miniszteri tanácsosi rangban a külügyben szolgálja a demokráciát.

21-én délelőtt Antall József újjáépítési minisztériumi államtitkárral tárgyaltam az elpusztult vagy megrongált egyházi épületek helyreállítása ügyében. Pestre való indulásom előtt Mindszenty püspök közölte velem, hogy egy miniszteri tisztviselővel való tárgyalása alapján megkérte az A. C. országos igazgatóját egy bizottság alakítására, amelynek feladata

lenne az egyházi épületkárok szakszerű összeírása és az újjáépítési minisztériummal való tárgyalások lefolytatása. Ezt nem tartottam célra-vezetőnek. Egy ilyen bizottság működése nehézkes, költséges, különösen a mostani közlekedési és érintkezési viszonyok között; egy külön apparátust kellett volna beállítani, amelynek költségeit nehéz lett volna összehozni, mert az egyházmegyék nagyon eltérően vannak érdekelve; Kalocsának pl. számottevő épületkára nincs. Az államtitkárral abban állapodtam meg, hogy minden egyházmegye külön írja össze kárait és terjessze elő kérelmét; ők mindenben segítenek, amiben csak tudnak: adnak segítyt és az anyagbeszerzésnél is segítségükre vannak. Az államtitkár mint egyenes és reálishan gondolkodó ember egyébként megmondta, hogy a minisztériumnak megvannak a tervei az ország újjáépítésére, de amíg az oroszok itt vannak, komoly munkáról nem lehet szó, mert ezek a ki- és beszámíthatatlan emberek mindent keresztülhúznak. — Az újjáépítési minisztériumot a pestiek a tisztességes emberek refugiumának tartják. A csirkefogók próbálják is fúrni Nagy Ferenc minisztert vagy legalább megbízható munkatársaitól elidegeníteni.

Utána Erdősi Károly prelátusnál, a Szent István Társulat alelnökénél jártam, délután pedig az Irgalmas Nővérek tartományi főnöknője és dr. Czettler Jenő kerestek fel.

22-én az egyik A. C. titkár és Zichy-Czikán Móric jártak nálam, 23-án az angol követnél jártam, aki Jánosi páter útján már régebben izent, hogy beszélni szeretne velem, az üzenetet azonban Jánosi páter nem tartotta szükségesnek továbbítani. Utána Ravasz László, Bereczky kultuszminisztériumi államtitkár és Witz Béla kerestek fel. Arról volt szó, hogy el kellene menni Vorosilovhoz és megkérni, járjon közbe a kormánynál, hogy rendőrhatalóságaink és népbíróságaink megfelelő utasítást kapjanak és a régebbi bolsevizmus elleni nyilatkozatokat ne minősítsék úgy, mintha azok a Vörös Hadsereg bevonulása után történtek volna. Mi Szovjet-Oroszországot nem ismertük, elzárkózottsága miatt nem is ismerhettük; Szovjet-Oroszországra vonatkozólag külföldi, nevezetesen nyugat-európai és észak-amerikai forrásokra voltunk utalva, ezek pedig Oroszországot mint egyház-, vallás-, sőt egyenesen istenellenes államot festették le előttünk. Az a hívő ember, aki ez ellen az istenellenes Oroszország ellen nyilatkozott vagy küzdött, természetes kötelességét teljesítette; ne minősítsék tehát ezt a cselekedetet bünténynek. Különben is nálunk a kommunizmus vagy bolsevizmus

elleni küzdelmet semmiféle törvény nem tiltotta, márpedig törvénytörés nélkül nincs bűncselekmény. Vállalkoztam arra, hogy ez ügyben deputációt vezetek Vorosilovhoz és a vonatkozó kérvényt átadom neki. Gondoltam, ha Vorosilov megfelelő nyilatkozatot tesz, a kormánynak lesz bátorsága a vonatkozó utasítást megadni. Ezzel sok megnyomorgatott emberen segítünk. Ugyancsak meg akartuk kérni Vorosilovot, hogy tegye lehetővé a magyarországi fogolytáborokban a foglyok lelkipásztori gondozását. Bereczky vállalta utunk előkészítését Vorosilovhoz.

Július 24-én Gyöngyösi János külügyminiszternél jártam és újból felhívtam figyelmét a jugoszláviai és speciálisan a Mura-vidéki (Alsó-lendva) magyarok szenvedéseire. Ez a könyvkereskedőből külügyminiszterré vedlett úr — a rossz nyelvek szerint kommunista igazolvánnyal ellátott kisgazdapárti ember — semmiféle megértést sem tanúsított az ügy iránt, úgyhogy kénytelen voltam neki elég energikusan megmagyarázni, hogy nem a kalocsai érsek vagy a katolikus Egyház kér tőle valamit, hanem meggyötört magyarok kérnek és várnak segítséget a magyar kormánytól. Ugyanakkor felhívtam figyelmét arra is, hogy az ország érdekében jó lenne valamilyen kapcsolatot keresni az Apostoli Szentszékkal. Hogy ezt még kevesebb megértéssel fogadta, az természetes. Felkerestem dr. Gombót, a Külügyminisztérium politikai osztályának főnökét és dr. Szellét, az elnöki osztály főnökét is. Aztán a Katolikus Tanügyi Főigazgatóságnál jártam. Ott hallottam, hogy iskoláinkat formálisan megostromolják a szülők. Mindenki katolikus iskolába akarja beíratni gyermekét. Nyugodtak akarnak lenni afelől, hogy gyermekeik jó nevelést kapnak. A tandíj nagysága nem számít. A Margit-intézetben is, ahol eddig csak kétosztályos elemi volt, három első osztályt kellett nyitni. Egy egyszerű rendőr mind a nyolc évre ki akarta fizetni leánya tandíját, csakhogy felvegyék a gimnáziumba. A csepeli munkások benecéseket kérnek szeptemberben megnyíló gimnáziumukba.

A pedagógusok átképző tanfolyamán előadást tartott Rákosi Mátyás. Körülbelül hatezen voltak együtt. Mikor arról beszélt, hogy Oroszországban milyen nagy becsülete van a tudománynak, egyetlen nő akadt a karzaton, aki tapsolt; a többiek úgy néztek rá, mint egy vízözön előtti állatra; ellenben mikor a kultuszminisztériumot mint a reakció fellegetvárát aposztrofálta, az egész társaság tüntetően ünnepelte Teleki Gézát, sőt Hómant is megéljenezték, mikor a nevét említette.

A „reakció” más formában is jeletkezik. Az igazoltatásoknál pl. ilyen kérdések, illetve feleletek hangzanak el: Hitt-e Németország győzelmében? Igen! Mikor kezdett hinni benne? Mikor Németország szövetséget kötött Oroszországgal.

Az elkeseredés az oroszok ellen egyre nagyobb. Egy-egy ártatlanul szenvedő magyarnak mégiscsak sikerül kiszabadulni az Andrássy út 60-ból, a Mosonyi utcai toloncházból vagy a gyűjtőfogházból. Sőt olyan is akadt, aki lefogatta magát és mind a három állomást végigjárta, hogy tapasztalatairól későbbi időkben beszámolhasson. Ezek persze elmondják, mit éltek át ezeken a hírhedt helyeken. A gázkamrákat leszámítva ezeknek a szadista gazembereknek nem kell magukat szégyellniük a német koncentrációs táborok pribékjei előtt. Az oroszok pedig világos nappal fosztogatnak az üzletekben és a város környékén, sokszor a magyar rendőrség asszisztenciája mellett, és egyébként is annyi kellemetlenséget okoznak a lakosságnak, amennyit csak lehet. A HÉV-ben mondta egy jóképű magyar, hogy Pest körül kilométeres körzetben most sem mernek az asszonyok kimenni a határba a megbecstelenítéstől való félelmükben. 19-én Bárd szemtanúja volt annak, mikor az Üllői út és a Körút sarkán két orosz lopott holmival meg-
rakodva jött ki az egyik üzletből; egy magyar katona el akarta tőlük venni a zsákmányt; mind a hárman előkapták revolverüket; a magyar katona mind a két oroszt lelőtte, a másodiknak a golyója azonban őt is eltalálta; elvágódott, mire a közelből odarohant oroszok a szó szoros értelemben széttiporták. Edit néni egyik reggel tanúja volt annak, hogy három orosz őrült vágatásban ment a városban egy kétlovas szekéren; utánuk tisztes távolságban magyarok szaladtak a rohanó szekér után és egy kerékpáros rendőr, aki azonban óvakodott attól, hogy a szekeret utolérje. Kitént, hogy az oroszok egyszerűen lezavarták a magyarokat szekerükről és elhajtottak vele. Az egyik főkommunista elvtárs remetekertvárosi villáját a napokban, amíg ő a városban járt közügyeket intézni, tökéletesen pucba tették, az egyik szoba parkettján tüzet raktak, gyönyörű gyümölcsösét alaposan megdézsmálták. A legjelesebb azonban mindenesetre az, hogy Grigorjev orosz követési tanácsos leányfalui villáját is úgy kifosztották, hogy egy szekér sem maradt benne. Így aztán nem csoda, ha a szerelem a magyarok és oroszok közt nem nagy. Az újságok írhatnak, amit akarnak: a nép nem lelkesedik a felszabadítókért.

25-én ismét a Kultuszminisztériumban jártam. A miniszter a pedagógusok átképző tanfolyamát látogatta meg; szűnni nem akaró tapsorkán és éljenzés fogadta; a társaság nem nyugodott, amíg nem szólt hozzájuk. Egy keleti mesét mondott el: Gyönyörű piros alma lógott a fán. Azt mondja a nap: Az enyém vagy! Jön a szél, megrázza a fát és azt mondja: Az enyém vagy! Jön az ember, felszedi a lepottyant almát és azt mondja: Az enyém vagy! Aztán beleharap, de ki is köpi a falatot és eldobja az almát, mert megszólalt a benne terpeszkedő férég: Az alma az enyém! A tanulság: Ma sokan vitatják, hogy a gyermek az övék. Vigyázzanak, hogy amíg ők vitatkoznak, a férég meg ne ölje a gyermek lelkét!

Délután Molnár apát és egy Herczeg nevű buzgó világi úr kerestek fel a budapesti nemzeti engesztelő kápolna ügyében. Említették Natália Jó Pásztor nővér látomásait és állítólagos kinyilatkoztatásait. Szavaikból azt vettem ki, hogy a jezsuiták már foglalkoztak ezekkel a dolgokkal és ennek következményeképp P. Gologit, aki a nővér lelki vezetője volt, eltiltották a nővérről való érintkezéstől. Szerették volna, ha a dolgot megvizsgálom és a jezsuitákat a tilalom visszavonására veszem rá. Kitértem előle azzal, hogy a vizsgálat az ordináriushoz tartozik, P. Gologi ügye pedig rendi belügy, amelybe nem avatkozhatom bele. Az engesztelés mindenképpen helyes és üdvös, függetlenül attól, hogy Natália nővér dolgai természetfölöttiek-e vagy sem.

26-án a pesti Szent Anna Kollégiumban miséztem. Utána Beresztóczyval elmentem a miniszterelnökségre. A zirci apát úrnak sikerült megszereznie az Országos Földbirtokrendező Tanács június 13-án hozott és 5621/1945. III. sz. a. a vármegyei tanácsoknak megküldött határozatait, amelyeket az újságok is lehoztak, de persze hiányosan. Az 1. és 2. pont szerint azok az egyházközségek, amelyeknek földingatlanuk nincs vagy földingatlanuk 30 holdnál kevesebb, 30 holdat igényelhetnek, illetve földingatlanuknak 30 holdra való kiegészítését. Ez áll arra az esetre is, ha egy helységben több plébánia, illetve egyházközség van; ez esetben azonban az igényelt összterület a 100 holdat nem haladhatja meg. Ez a rendelkezés nem vonatkozik az „ősi eredetű, de legfeljebb 1945. március 15-e előtt alakult egyházközségekre, melyek a 2. és 5. pont szerint külön jogi személyeknek tekintendők, tehát kérelmeik, illetve panaszaik akkor is külön elbírálás alá esnek, ha abban a helységben több plébánia is van. Eszerint pl. Kalocsán és Baján mindegyik plébánia külön jogi személynek tekintendő, mindegyiknek az ingatlana 100 holdig mentes

az igénybevétel alól és csak 100 holdon felüli ingatlanuk vehető igénybe, a kalocsai Szőlők-i lelkész pedig 30 holdat igényelhet. Ezt a földművelésügyi miniszter is, akivel a miniszterelnökség után tárgyaltam, elismerte. Sérelmes a rendelet 3., 4., 7. és 8. pontja. A 3. pont a különféle rendeltetésű ingatlanokat (lelkész, kántori stb.) egyesíti és az így egyesített ingatlanterületből hagy meg legfeljebb 100 holdat, a 4. pont az egyházi nagybirtokból semmit sem hagy meg a szemináriumok, tanítóképzők, iskolák, székesegyházak fenntartására, a 7. és 8. pontok szerint azoknak az egyházközségeknek, amelyeknek legalább 30 hold ingatlanuk van, semmit sem lehet juttatni a kegyúri terhek fedezésére.

A sérelmes határozatok ügyében akartam beszélni a miniszterelnökkel. A miniszterelnök mint szakértőt behívatta Balogh államtitkárt. Jellemző, hogy a határozatokról egyikük sem tudott. A miniszterelnök dühös lett, mikor a határozatokat elolvasta és azt mondta, hogy legközelebb kézigránátot vág Veres Péterhez, aki semmihez sem ért, csak mindent összekever, Balogh szintén kikelt Veres ellen és a határozatok sérelmes pontjaira vonatkozólag szakszerű átiratot kért a Kultuszminisztériumtól, aztán elmondta elgondolásait a szemináriumok és egyházmegyei hivatalok fenntartásáról (a szemináriumi előjárókat, tanárokat az állam fizetné, a növendékek után ugyancsak az állam valamelyik pesti kollégium tartásdíját fizetné, az aulisták fizetési osztályba kerülnének a püspökkel együtt; a 100—100 hold épületfenntartási célokat szolgálna; a székesegyház fenntartására szintén 100 holdat kell visszahagyni; a káptalani tagok az V., illetve VI. fizetési osztálynak megfelelő javadalmat kapnának). Megmondtam neki, hogy ez így mind igen szép, de már csináljanak valamit, mert tervekből és elgondolásokból nem lehet megélni. Tőle átmentünk a földművelésügyi miniszterhez, akivel egy óránál tovább tárgyaltunk. Itt éppen úgy, mint a miniszterelnökségen erősen hangsúlyoztam, hogy most nem rólam vagy az Egyházzól van szó, hanem a népről, amelynek mindezek a terhek a nyakába szakadnak, amelyeket eddig a nagybirtok viselt, ha másképp nem gondoskodnak róluk, és a nép nem az Egyházat fogja szidni ezek miatt, hanem azt a rendszert, amely az új terheket a nyakába varrta. Ne gondolják, hogy a nép pusztulni hagyja templomait. Most jobban ragaszkodik hozzájuk, mint valaha, tehát fenn fogja őket tartani, de nem felejtí el, hogy kiknek köszönheti új terheit. A miniszter ezt maga is érzi és amint mondta, töri a fejét, hogy hogyan lehetne ezeken

a bajokon segíteni. Az erdőjövedelem átengedésére gondol, de nem tudja, hogy ez elég lesz-e. Megnyugtattam, hogy állami kezelésben nem lesz elég; az állam örülhet, ha erdőgazdálkodására rá nem fizet. A legnagyobb baj, hogy kevés a föld. Azt persze, hogy a földosztást elsiejtve és éppen azért rosszul csinálták meg, egy világért el nem ismerte volna. Viszont kénytelen volt bevallani, hogy nagy bajban van, mert jönnek az új igénylők (katonák), akiket nem tudnak kielégíteni, mert nincs föld, noha ő figyelmeztette a földigénylő bizottságokat, hogy tartalékoljanak valamit. De azok persze fütyültek a figyelmeztetésre, Veres Péter pedig a markába röhögött. Törődik is Veres Péter a miniszterével vagy a kormánnyal! Ezt megmondtam a miniszterelnöknek is. Ezért is dühödött meg annyira, hogy kézigránátot ígért Veres Péternek.

Mivel Szekfű minduntalan azt hangoztatja, hogy az Egyházat csak Magyarországon forgatták ki vagyonából és pedig a katolikusok, sőt egyenesen a püspökök magatartása miatt, meginterpelláltam a földművelésügyi minisztert, aki különben kommunista, hogy mi az igazság ebben és hogyan állunk e tekintetben a szomszéd országokban, nevezetesen a Szekfű által megnevezett Romániában és Lengyelországban. Felelete: Romániában a már régebben végrehajtott földbirtokreform következtében nem voltak nagyobb terjedelmű ingatlanok az Egyház kezén, Lengyelországban pedig a lakosság elpusztulása következtében annyi a föld és azonkívül Németországból akkora területeket kap, hogy nincs szükség a nagybirtok felosztására. Magyarországon egyszerűen azért kellett hozzányúlni az egyházi birtokhoz is, mert sokkal több az igénylő, mint a rendelkezésre álló föld.

Amíg a miniszterelnökre vártunk, Beresztóczy elmondta, hogy hogyan járt Sík Sándorral a Klosz szadai kurzusán. Sík meghallgatta előadását, amelyben a Klosz karitatív feladatairól beszélt, egyebek mellett elmondván, hogy ma mindenki csak a deportáltakról beszél, pedig más támogatásra szorulóak is vannak, pl. a hadifoglyok hozzátartozói. Sík elpirult, majd felugrott és magából kikelve szavalta, hogy igenis elsősorban a deportáltakkal szemben van jóvátennivalója az országnak és társadalomnak is. Erre persze Beresztóczy is megnyomta a szót és tudomására adta Síknek, hogy a katonák sem a maguk jókedvéből mentek ki a frontra és a hősi halottak hozzátartozói is magyarok, akiket nem szabad pusztulni hagyni.

Just Béla, a Szekfű-féle klikk egyik tagja, megjelent a Szent István Társulat vezetőségénél és követelte egy szépirodalmi osztály felállítását, amelynek természetesen ő lesz a vezetője; mindjárt kijelentette azt is a szemtelen, hogy ő nem olcsó fiú. Az igazgatóság egyelőre elutasította.

27-én Gombos Karcsi és Bárd János Balogh előszobájában összeakadtak Grigorievvel, aki bocsánatot kért, hogy írásos meghívásomra eddig nem válaszoltak; kalocsai útjuk ügyében ismételten érdeklődtek a Miniszterelnökségen és a Külügyminisztériumban; sem az egyik, sem a másik nem értesített se engem, se Tóth Jancsit. Grigoriev másnapra kérte őket az orosz követségre, hogy kalocsai útjukat megbeszéljék.

28-án Bárd János és Tóth Jancsi próbáltak bejutni az orosz követségre, hogy Grigorievvel beszéljenek. Nem sikerült, bár abból a helyiségből, ahol az engedélyeket a követségre osztogatják, telefonon is felhívták Grigorievet és a követet. Nem voltak találhatók. Amíg ebben a helyiségben másokkal együtt várokoztak, az altiszt jelent meg és levelet akart átadni a követség részére. A szolgálattevő nem vette át őket, mert nem volt rajtuk cirillbetűs címzés. A dolgot Bárd tolmácsolta az altisztnek; majd megkérdezte tőle, hogy honnan jön. Kisült, hogy a városházáról Vas Zoltán polgármester elvtársától. Egy ideig várt még, aztán elkeseredetten csak annyit mondott Bárdnak: Ez mindennap bolondot járat velem. Nem sokra becsüli jelenlegi gazdáját.

Szekfű, úgy látszik, hiába akarja kiszolgálni a demokráciát, sőt hiába járt Moszkvában is mint tudós és jófiú, az elvtársak nem bíznak benne. Sok mindent írt, amit most a fejére olvasnak. A Népszava mai vezércikke az angol választásokkal kapcsolatban így aposztrofálja: „Kezdődő demokráciánkban mindvégig ki akartak tartani (ti. a gentry, a magyar középosztály) amaz eszmények mellett, amelyeket Szekfű Gyula fogalmazott meg például a Magyar Történetben hangoztatva a vallásos-heroikus-barokk világ gyönyörűségét...” A mindenáron felülmáradni akaró emberek előbb-utóbb így járnak: régi híveik elfordulnak tőlük, új barátaik nem fogadják be őket.

Az angol választások eredményének a szociáldemokrata pártban legerősebb a visszhangja. A Népszavának külön élvezet, hogy az angol miniszterelnököt, Clement Attleet elvtársnak szólíthatja; még a párt nevében küldött sürgönyben is egyszerűen elvtársnak címezik. Lehet persze, hogy ezt csak a Népszavában merik megtenni. A hagyományokhoz görcsösen ragaszkodó angolokkal nem tanácsos lóhátról vagy váll-

veregetve beszélni; esetleg tudomásukra adják az elvtársaknak, hogy a Brit Világbirodalom miniszterelnökével nem lehet egyszerűen „per elvtárs” beszélni. Lehet persze, hogy a sürgönyt el se küldték, csak egy kicsit dicsekszenek az itthoni elvtársak önérzetének emelésére. Mindenestre várjuk az angol válaszról szóló híradást.

A városból hozzák a hírt, hogy az éjjel a Keleti pályaudvar közepében formális csata volt oroszok és amerikaiak között; állítólag 5 orosz és 3 amerikai maradt a csatatéren.

29-én délután Zsedényi Béla autóján hazahozott Kalocsára.

Augusztus 9.

Dél előtt meglepetésszerűen megérkezett gr. Teleki Géza kultuszminiszter a feleségével és Varga Bélával, a Kisgazdapárt alelnökével, délután Zsedényi Béla a leányával és Tóth K. Jánossal, este pedig Dittrich tengerészkapitány, az amerikai katonai misszió egyik tagja. Vacsora után megbeszélést folytattak, amelyen nem vettem részt. Este megkerült Sággy Lexi is Szombathelyről és pedig autóval. Szombathelyen szerezte kormánybiztosi engedéllyel. Ütött-kopott jószág, autórongsokból tákolták össze, de a motorja és kerekei jók.

Augusztus 10.

A vendégek eltávoztak. A Kultuszminiszter vállalta, hogy a Lexi által szerzett autóhoz megszerzi a kereskedelemügyi minisztérium engedélyét. Reméli, hogy augusztus 20-ra meglesz; ha nem, értem küldi kocsiját.

Augusztus 20.

Az autóengedély nem jött meg. Így tegnap a kultuszminiszter autóján jöttem fel Pestre dr. Bárd és Lexi társaságában. Csak 3 defektünk volt, két tömlőcserével és egy ragasztással. Hét óra helyett este 1/2 10-re érkezünk a Margit-intézet elé, ahol sötétség fogadott. Lexi átmászott a csukott kapun és felferte a házat.

Ma reggel a szentmise előtt olyan meglepetés ért, amely könnyekre fakasztott. A főnöknő odasúgta, hogy itthon van a Szentjobb. A Magyarországon működő amerikai misszió tagjai hozták haza Salzburgból. Napközben megtudtam a részleteket. A kezdeményező Kovach George Stephen alezredes volt, aki a miniszterelnökség útján augusztus első napjaiban írást kért Witz Béla érseki helytartótól, a Szentjobb őrétől a Szentjobb hazahozása ügyében. Ezzel az írással elindult. Társai voltak a vállalkozásban: Simonite Henry ezredes, Czerniuk Edward őrnagy és Schmergel Stephen őrmester. Salzburgban csatlakozott hozzájuk Diefenbach Ralph katolikus századoslelkész. A salzburgi amerikai katonai parancsnok táviratilag kérte a Szent-
atya engedélyét a drága ereklje hazaszállításához; megkapta; az érsek azonban, aki a kulcsot őrizte, nem volt otthon; utána mentek Luggauba, aztán augusztus 18-án éjfélkor megindultak. Linzben reggel rövid időre megpihentek, szentmisét hallgattak a vasárnap miatt és este 1/8 8-kor megálltak az Angolkisasszonyok Váci utcai zárdája előtt. A Szentjobbot hozó autót páncélos autó kísérte fegyveres amerikai katonákkal. El sem képzelhető az az öröm, amelyet a Szentjobb váratlan megérkezése a zárdában és azokban keltett, akik még este tudomást szereztek megérkezéséről. Szent István napján futótűzként terjedt el a városban a hír, délután pedig 120 000-es tömeg köszöntötte boldogan a főváros utcáin végigvonuló Szentjobbot, amely hitet, reményt hozott a meggyötört magyar szíveknek. A Szent István-bazilika elé érkező Szentjobbot tapsorkán fogadta, P. Badalik beszéde alatt a hatalmas tömeg lelkesen éljenezte az amerikaiakat és a szónok által hirdetett igazságokat. A körmenet után 8—10 000 résztvevő tüntetést rendezett az amerikai követség és a katonai misszió tagjainak lakása előtt.

Augusztus 21.

Amilyen boldogság volt a Szentjobb hazaérkezése minden jóérzésű magyar számára, olyan kellemetlen meglepetés volt a baloldaliaknak. Az amerikaiakba nem mertek belekötni, a körmeneten történtek ellen sem tehettek semmit, annál szorgalmasabban kutattak a körmenet utáni tüntetés ügyében. Ma már korán reggel megjelentek híres rendőrségünk em-

berei az A. C. központjában, a Szoc. Testvéreknél, a Dominikánusoknál és mindenképpen meg szeretnék volna tudni, hogy ki rendezte és melyik rendőrtiszt engedte meg a tüntető felvonulást. Nem tudtak meg semmit. A lelkesült tömeg csinálta — volt a válasz — rendőrtisztet pedig nem is láttak.

Augusztus 22.

Witz Béla, Mihalovics Zsiga, dr. Bárd János és dr. Tóth K. János társaságában elmentem az amerikai katonai misszió vezetőjéhez, Key altábornagyhoz, majd Schönfeld Artúr amerikai követhez és megköszöntem nekik azt az örömet, amelyet a magyar nemzetnek nem mes gesztusukkal szereztek; ezt Amerikának sohasem felejtjük el. A misszió tagjai külön is élvezték, hogy a tisztességes magyaroknak szerzett öröm mellett sikerült a Szentjobb hazahozásával a baloldaliaknak borsot törniük az orruk alá. Ők is, Schönfeld követ is megnyugtattak bennünket, hogy a körmenet utáni tüntetésből kifolyólag senkinek sem történhetik baja. Nem is történt. Schönfeld nagyon biztatott bennünket. Nekik amerikaiaknak, nagy öröm, hogy a Szentjobb hazahozásával megmutathatták, hogy törődnek Magyarországgal. A magyarok éveken át el voltak zárva a külvilágtól s így nem tudhatták, hogy mi történik Nyugaton; talán ez volt az oka annak, hogy az elmúlt hónapokban olyan elhagyatottaknak érezték magukat és hazájuk sorsát olyan kétségbeejtőnek látták. Most már nemcsak a misszió gesztusából, hanem Truman elnök és Bevin angol külügyminiszter beszédéből is láthatják, hogy a nyugati hatalmak törődnek velük; bízzanak hát!

Truman beszédét, amelyben Magyarországról is megemlékezett mint olyan országról, amely egyik nagyhatalom érdekkörébe sem fog tartozni, hanem független állam lesz, a magyar lapok nem közölték le — érthető okokból. Ezt az amerikai rádió is szóvá tette, az amerikai követ pedig demarsot intézett a külügyminiszterhez és követelte a beszéd leközlését. Erre ugyan leadták, de kihagyásokkal. Újabb követelésre aztán a hiányzó részeket is közölték.

Szekfü mégsem hiába volt jófiú. A napokban kinevezték Magyarországot moszkvai követévé. Ebben része volt annak is, hogy Moszkva

kijelentette, hogy kommunistát nem fogad el, a budapesti egyetem rektora pedig nem fogadta el a követi kinevezést.

A szociáldemokraták még mindig várják a választ Attlee elvtársnak küldött sürgönyükre. Közben egyik meglepetés a másik után éri őket az angol „elvtársak” részéről. Ilyen volt Bevin legutóbbi éles oroszellenes nyilatkozata. Lassan-lassan talán rájönnek, hogy az angol munkapárt nem azonos a magyar szociáldemokrata párttal.

Vorosilov az érdeklődésre annak idején azt válaszolta, hogy a magyar keresztény egyházak képviselőit szívesen fogadja, majd megizeni, hogy mikor mehetünk. Az üzenetet a mai napig várjuk; azt hiszem, ítéletnapig várhatunk rá. Rákosiék vigyáznak, hogy tisztességes emberek ne juthassanak hozzá.

Augusztus 23.

Megvan a Szentjobb hazajövetelének első eredménye. Az oroszok észrevették, hogy az amerikaiaknak és angoloknak nagyon megnőtt a becsületük a magyarok előtt. Nekik is tenniük kellett valamit. Bejelentették hát, hogy nem várják meg a békekötést, hanem már most hazaengedik a hadifoglyokat. A baloldali lapok hozsannáznak: ez aztán a nobilis gesztus! Ilyen még nem fordult elő a világtörténelemben! A jó magyaroknak éremleg a gyomruk. A rádióból tudják, hogy az angolok már egy hónappal ezelőtt egymillió német hadifoglyot hazaengedtek. Németet! Azt is gyanakvással fogadjuk, hogy csak azokat engedik haza az oroszok, akiket háborús bűncselekmény nem terhel, de ezt ők állapítják meg. Tiszt tehát nem fog hazakerülni.

Délben a miniszterelnöknél voltam. Egy rövid „pro memoria”-t adtam át neki az ún. politikai foglyokkal szemben elkövetett aljasságokról. Kár, hogy csak két percig tudtam vele beszélni, mert Vorosilov magához rendelte, s így nem mondhattam meg neki, hogy ha nem tesznek már valamit a politikai rendőrség megfékezésére, őt is és a kormány többi tagjait is agyon fogják verni, ha a magyarok egyszer lélegzethez jutnak. Zsedényit, akinél utána jártam, megkértem, hogy ezt a miniszterelnöknek mondja meg. Nem érdemel mást az a magyar kormány, amely eltűri, hogy alávaló gazemberek szabadon kínozhassanak magyarokat ezerszámra.

Augusztus 27.

Pénteken a kultuszminiszter autóján szerencsésen hazakerültem.

Ma Sisitka járt nálam és elmondta, hogy a múlt pénteken délelőtt egy Fodor nevű úr jelent meg Kalocsán mint a város új rendőrkapitánya, magához hívatta a kommunista párt helyiségébe a pártok vezetőit és közölte velük programját, nem hozzászólás végett, hanem egyszerűen csak tudomásvétel végett. Aztán kijelentette, hogy délután felmegy az érsekhez és megmondja neki, hogy tartsa rendben papjait, mert ha nem, majd talál helyet a számukra. Sisitka megjegyezte, hogy csak vigyázzon, mert az érsek karakán ember, aki már elintézett egypár ilyenfajta alakot. Fodor úr nem jelent meg nálam, mert közben felrendelték Pestre, vasárnap pedig elcsapták. Kisült róla, hogy nyilas volt.

Szeptember 1.

Tegnap új rendőrkapitány jelent meg. Működését azzal kezdte, hogy letartóztatta Losonczy elvtársat, az internálótábor parancsnokát lopás miatt és komoly vizsgálatot indított Baksa és Katus elvtársak ellen. Még javában folyt a jegyzőkönyvezés töltött revolverek mellett — Gombost és Sághyt is kihallgatták — mikor Bánó főkapitány elvtárs elcsapta és Kecskemétre rendelte. Nem Kecskemétre ment, hanem Pestre, kijelentve, hogy nem tűri a kalocsai disznóságokat és ha kell, Bánót is lefogja.

Szeptember 4.

Tegnap megjelent Bánó és új rendőrkapitányt hozott. A múlt heti rendőrkapitány akciója tehát nem sikerült; minden marad a régiben. Bánó ma nálam is járt. Életemben nem találkoztam unszimpatikusabb alakkal. Igazi pesti körúti jampec. Nem kevesebbet kívánt, mint hogy fogjam be a számát és ne avatkozzam bele a kalocsai pártok veszekedésébe. Kedves! Megmondtam neki, hogy a pártok veszekedésébe eddig sem avatkoztam bele, a többi disznóságot meg csak csinálják tovább, nem nekem ártnak vele, hanem az ügynek, amelyet szolgálni vélnek: a demokráciának és a magyar—orosz barátságnak.

Szeptember 5.

Estefelé megjelent Szölgyémy budapesti Karitásztitkár és egy szabályszerűen lepecsételt levelet adott azzal, hogy Witz érseki helytartó küldi. A pecsét a pápai államtitkárság pecsétje volt, a levél tartalma: Mindszenty veszprémi püspök esztergomi érseki kinevezése. A kapcsolatos teendők végrehajtásával engem bíztak meg. Kellemes meglepetés volt a számomra: megszabadultam a felelősségtől és gondoktól, amelyek a boldogult hercegprímás halála óta terheltek.

Szeptember 10.

A prímási kinevezéssel kapcsolatos dolgokat (a kinevezés közlése az érdekelttel és beleegyezésének kivétele) írásban akartam elintézni; a vonatkozó levelet 6-án meg is írtam, de nem küldtem el, hanem Lexi biztatására 7-én kölcsönautón elindultam Veszprémbe. Ezt az utat egyhamar nem felejttem el; a pechhek sorozata volt. Úgy számítottuk, hogy a zádori révnél átmegyünk a Dunán, 10 órára a túlsó parton leszünk, délre Veszprémbe és estére megint itthon. Csak 1/4 1-kor kerültünk át a paksi partra; kegyetlenül rossz úton eljutottunk Cecéig, ott a falu végén egy kis erdőcske szélén megebédeltünk elemózsiás táskánkból, aztán valamivel jobb úton folytattuk utunkat. Sárbogárdon túl bedöglött az autónk, de végérvényesen. Egy kilométert még vontattuk egy szekérhez kötve, aztán közös erővel betoltuk egy útmenti tanya udvarára. Ott álltunk Székesfehérvártól 30 kilométerre. Ötnegyed óráig kerestünk a tanyákon lovaskocsit, amely legalább Székesfehérvárig elvigyen, de nem találtunk. Az egyetlen lovas gazda, akinek a lovai otthon voltak, először 3000, majd 5000 pengőt kért az útért; mikor ezt is beígértük neki, semmi pénzért sem volt hajlandó befogni. Elindultunk hát gyalog, majd felkapaszkodtunk egy diákfiút Székesfehérvárra vivő tolnaszigeti gazda szekérére. Heten voltak már rajta 4 diákmesterember betyárbútorával, de jó szívvel felvettek minket is. Én a saroglyából, Lexi a szekéroldalról lógatta le a lábait, de 1/2 9-re szerencsésen beértünk a székesfehérvári püspöki palotába, ahol a kedvesnővérek kikéfélték bennünket a porból és kimosdattak bennünket. A püspök urat nem találtuk otthon. Lefeküdtem szobájában, amely a megrongált palotában dolgozó

és háló is. Szeptember 8-án egy teherautó szívességből átvitt Veszprémbe. A püspök Andocson volt. Este 1/2 9-ig vártunk rá. Fél tíztől 1/2 12-ig tárgyaltam vele. Sehogysem akarta kimondani a beleegyező igent; hiába magyaráztam és bizonyítottam, hogy a Szentatya rendelkezésének eleget kell tenni és a nehéz keresztet vállaira venni; a püspök 48 órás gondolkodási időt kér és ehhez az álmatlanul eltöltött éjszaka után 9-én is ragaszkodott.

Az éjszakát az irodaigazgató hálósobájában töltöttem, mert a palotában vendégszoba nincs. Ép ablak sem igen van. A püspök dolgozószobájának ablakai is félig deszkával vannak beszegezve; a deszka résein és a hézagos üvegtáblákon vígan sétálgat be és ki a bakonyi szél. A palota bútorzatából is alig sikerült megmenteni néhány darabot. A palota nagy részét a szeminárium foglalja el. A teológusokat eszik a poloskák.

9-én 1/2 10 tájban megint teherautón elindultunk Budapestre, ahonnan a kultuszminiszter vitetett haza Kalocsára.

Se Székesfehérvárról, se Veszprémből nem lehetett telefonálni Pestre. Szegény sofőrünk 2 napig rostokolt bedöglött autója mellett a tanyán.

Ütifelszerelésem a 3 napra egy zsebkendő és 25 db cigaretta volt és Veszprémbe egy darab szappant se tudtak adni mosakodáshoz.

Szeptember 14.

Levélben és sürgönyileg végre megjött a veszprémi püspök beleegyezése; erre kinevezését publikáltam. Pest egyébként már előzőleg tele volt kinevezése hírével, sőt a Magyar Nemzet a hét elején leköszölte, hogy kinevezése néhány napon belül megjelenik. Hogy honnan veték, nem tudom. Talán a levél hozója tudott valamit és elkotyogta a dolgot.

Szeptember 17.

Dr. Bánáss László debreceni prépostplébános beleegyező nyilatkozata alapján közzétettem veszprémi apostoli kormányzói kinevezését.

Szeptember 23.

A Kiszgazdapárt és a kommunisták közt nagy vita folyik akörül, hogy kit terhel a felelősség a budapesti élelmezési nehézségek miatt. A kommunisták a kiszgazdapárti főispánokat azzal vádolják, hogy nem hajtják végre a beszoigáltatási rendeleteket. Ezzel szemben a Kiszgazdapárt adatokkal bizonyítja, hogy főispánjai vezetnek a beszoigáltatásban. Hát igen! A Moszkvában megjelenő Új Idők című szovjet lap szerint Herman amerikai tábornok a bajorországi eseményekkel kapcsolatban ezeket mondta: „A nácik hosszú időn keresztül vezették Németországot és minden kiváló üzletember vagy kereskedő az ő táborukban volt. Patikusok nem irányíthatnak vonatokat és cipészek nem vezethetnek gyárakat. Sokszor kénytelenek vagyunk nácikat alkalmazni, mivel ők jártasak a német közigazgatásban. Politizálni pedig nem engedjük őket.” Nálunk még nem jöttek rá arra az elemi igazságra, hogy kőművesek, szabók és vasesztergályosok nem vezethetnek gyárakat, de városokat és vármegyéket sem. Itt a baj! Igaz viszont, hogy a kőműveseket, szabókat és egyéb derék munkásokat nem is azért állították a városok és vármegyék élére, hogy azokat vezessék, hanem hogy az átkos reakciót letörjék és pozíciójukat a kommunista párt erősítésére használják fel. Hogy reakció nincs, az mellékes. A fő, hogy minél többet beszéljenek róla!

Jellemző a helyzetre a Kis Újság 1945. szeptember 22-i számában megjelent „Őszinte beszéd a krumpliról” című közlemény. Nem kevésbé érdekes a Kis Újság ugyanazon számában leközölt „Feljelentést teszszek...” című írás.

Ez a gyönyörűséges magyar demokrácia! Ezen persze senki sem csodálkozik, legfeljebb a belügyminiszter úr, aki ezt az aljas bandát rendőrség címen ránk szabadította. Mi már régen tudjuk, hogy derék kommunistáink tekintélyes része egy évvel ezelőtt még nyilas volt és hogy a háborús bűnösök és reakciósök kínzóinak egy része az SS pribékektől tanulta mesterségét. Aminthogy azt is mindenki tudja, hogy az egész ellenállási front is csak közönséges humbug. Kommunista munkásaink éppen úgy lapultak vagy kiszolgálták a nácikat, mint azok, akiket ma nép-bíróság elé állítanak.

Szeptember 26.

A Kis Újság szeptember 25-i száma újabb csemegével kedveskedik a belügyminiszternek „a belügyminiszter és a savanyú szőlő” címmel. Ezúttal a szabolcsi mintarendőrségről van szó. Mindenesetre épületes olvasmány. Nekünk reakciós magyaroknak persze ez sem újság. Hasonló dolgokat Kalocsáról is lehetne regélni.

A harc a kispapok és kommunisták közt változatlanul tovább tart. A derék elvtársak kezdenek éhezni. Ki ennek az oka? Nagybirtok nincs, hát ki más lehetne, mint a gazdák, akik szaboltálnak, feketéznek, sztrájkolnak, szóval reakcióskodnak? Csakhogy az emberek gondolkodnak is néha és a szemük nyitva van. A földművelésügyi miniszter, Nagy Imre elvtárs a napokban tett nyilatkozatában megállapította, hogy Magyarországon az idén mindössze 9 millió métermázsza búza termett, ennek a fele vetőmagra és jóvátételre kell. Hát ez a baj! Mert ami ilyenformán megmarad, abból mindössze körülbelül 60 kg esik egy emberre. Ami ezenkívül még található az országban, azt szorgalmasan lopják az oroszok; ezt azonban hangosan nem szabad mondani.

Szeptember 27—október 25.

A Kis Újság szeptember 27., 29., 30., október 19., 20. és 25. számai újabb olvasmányokkal szolgálnak Erdei belügyminiszternek derék rendőrségéről és a magyar demokráciáról.

November 4.

Kár, hogy a közbeszó időről nem tudtam részletes feljegyzéseket készíteni. Eseményekben nem volt hiány. Igaz, hogy ezek inkább országos jellegűek voltak. Ezek közül kiemelkedik a budapesti községi választás október 7-én, amely óriási meglepetést hozott a kommunista-szociáldemokrata egyesített listának. A szavazatok megkezdése pillanatában Vas Zoltán polgármester elvtárs minimálisan 70%-os győzelemre számított és az eredmény csúfos bukás lett 44%-kal annak ellenére, hogy Budapest lakossága többrendbeli vaskos csalásokról tud, amelyeket a

munkáslista javára követtek el. Az elvtársak hápogtak. Hirtelenében nem tudták, hogy kit okoljanak vereségükért. Először a nőkbe kötöttek bele, de aztán rájöttek, hogy ez nem jó; a nőkre még szükségük lehet az országos választásokon. Harmadnapra kitalálták a reakciót, minden múlt, jelen és jövő bajunk forrását. „A Független Kisgazdapárt vezetői — írja a kommunista Szabad Nép október 10-i száma — el akarják hitetni a világgal és önmagukkal, hogy a budapesti választások eredménye az igazi demokrácia diadalát jelenti. Ezzel a véleményükkel azonban egyedül állnak. A magunk nézetére nem akarunk hivatkozni. De itt van testvérpártunk, a szociáldemokrata párt véleménye: A Kisgazdapárt jobb szárnya — írja a Népszava — menedékül szolgált minden reakciós, fasiszta jellegű irányzatnak. A Kisgazdapárt tagadhatatlanul a reakciósok, fasiszták, leplezetten vagy leplezetlenül nyilasok búvóhelye lett. Itt van a Parasztpárt véleménye: A budapesti községi választás — írja a Szabad Szó — megmutatta, hogy Budapest lakóinak 51%-a kitart a konzervatív politika mellett. A Szabad Szó kimutatja, hogy a Kisgazdapárt a budai kerületek reakciós és fasiszta szavazóinak köszönheti többségét.”

Miután az elvtársak imigyen könnyítettek a lelkükön, valószínűleg azt hitték, hogy Budapest lakossága elszégyelli magát, mint a csínytevésen vagy éppenséggel latorságon rajtacsiptett gyerek és meaculpázva azt mondja: Ne haragudjanak a bácsik, többet nem csinálok ilyen csúnyát! Azonban Budapest népe nem szégyellte el magát, hanem derős ábrázattal fütyült az elvtársakra. A reakció öt hónappal ezelőtt még nagy mumus volt. Sokan — nem tudván, mi fán terem, nagyon megijedtek tőle. Ma már a kutya se hederít rá. Bevin munkáspárti angol külügyminiszterről is megállapította már a Ludas Matyi, hogy reakciós; ő se bűjt szégyenletében a föld alá, hanem vígan külügyminiszterkedik tovább; hát miért éppen a pesti polgár restelkedjék miatta?

Az elvtársak egyébként, úgy látszik, még nem vették észre, hogy a reakciót csak keleten emlegetik. Nyugaton nem ismerik ezt a fogalmat. Angliában is van konzervatív párt, amely nemegyszer szembekerül a kormánnyal, de ott senkinek se jut eszébe, hogy ezt a pártot reakciónak mondja. Amerikában is van ellenzék, de kinek jutott valaha eszébe, hogy ezt reakciónak titulálja? Csak nálunk reakciós mindenki, aki nem kommunista vagy legalább is szociáldemokrata. A legcsodálatosabb pedig mindenesetre az, hogy nálunk a demokrácia nagyobb dicsőségére nem a kisebbség a reakciós, hanem a többség.

A Kisgazdapártot éppen úgy meglepte a győzelem, mint az elvtársakat a bukás. Egyszerűen nem tudott vele mit kezdeni. Pesten minden a régiben maradt. A Kisgazdapárt sietett Vas Zoltán polgármester elvtársat bizalmáról biztosítani. Még jó, hogy nem kért bocsánatot azért, hogy győzni mert. Szerencséje, hogy a nagyszerű magyar demokrácia lehetlenné tette egy valamirevaló polgári párt idejében való szervezését, mert különben csúfosan járhatott volna az országos választásokon pesti pipogya magatartása miatt.

A pesti választást az elvtársak propaganda-eszköznek szánták az országos választásokhoz. Pesten biztosra vették győzelmüket, azért választattak csak ott. Azt hitték, hogy győzelmükkel telelármaíthatják a világot és ezzel az országos választásokra is befolyást gyakorolhatnak. Miután ez nem sikerült, más trükköt találtak ki, hogy legalább mentsék a menthetőt. Barátjukkal, a nagy Vorosilovval összehívták október 16-án a pártvezéreket és közöltették velük, hogy Magyarországon a polgárháború csak úgy kerülhető el, ha az ellenállási frontban egyesült pártok közös listán indulnak az országos választáson. A Kisgazdapárt vezetői, úgy látszik, belementek volna ebbe a disznóságba is, de a nagyválasztmány október 23-án ellene döntött. A Polgári Demokrata Párt eleve a közös lista ellen foglalt állást. A közös lista megbukott és nem lett polgárháború. Vorosilov akciójával az angol és amerikai rádió is foglalkozott. Mikor a kísérlet nem sikerült, Vorosilov jó orosz módszer szerint mindent letagadott és a pártvezérek — elfelejtvén, amivel október 16-án telekürtölték a fővárost — szekundáltak neki mondván, hogy a közös lista gondolatát ők vetették fel a béke kedvéért.

A közös lista megbukván újabb maszlagot kellett kitalálni, hogy valahogy az elvtársak le ne maradjanak arról a szekérről, amelyen eddig ők ültek és amelyre ők invitálták ígéretekkel és fenyegetésekkel a reakció felé kacsingató magyarokat. A Kisgazda-, Kommunista-, Szociáldemokrata- és Parasztpárt közös kiáltványt adott ki, amelyben függetlenül a választás eredményétől a koalíciós kormányzat mellett kötötték le magukat. A választás közeledtével jöttek az újsághírek, hogy a pártvezérek tanácskoznak az új kormányról, a tanácskozások jó mederben haladnak, a választás eredményének kihirdetése után azonnal megalakul az új kormány. Az eredményt egy hete kihirdették és az új kormány még mindig nincs meg. A hírek szerint azért, mert a kommunisták ragaszkodnak a kulcsminisztériumokhoz, így elsősorban a Bel-

ügyminisztériumhoz, amelyhez a rendőrség tartozik, hogy kisebbségük ellenére is a hatalom a kezükben maradjon. Kalocsán is váltig hangoztatják, hogy a hatalmat nem adják ki a kezükből és a rendőrséget sem; a választási eredményre fűtülnek. A pártok közti barátságra egyébként jellemzők a mellékelt újságközlemények.

Közben Mindenszentek ünnepén a templomban felolvasták a püspöki kar közös körlevelét. Az elvtársak dühöngtek, az említett négy párt nyilatkozatot adott ki ellene, a rádió másfél napon át fújta ezt a nyilatkozatot, az ország népe pedig örvendezve hallgatta a püspökkari körlevelet; végre kimondta valaki azt, ami milliók lelkében élt. A kommunisták a szavazatok 17%-át kapták. Elég nagy szám, de hol van ez a többségtől?

Kalocsán a választásokkal kapcsolatban mindössze az történt, hogy előző nap esetefelé véresre verték Kákonyi István járási főjegyzőt és egyik társát, a bátyai Herner fiút. Az Árpád nyomdában kapták el vagy húszan a kommunisták Katus elvtárs vezetésével, ütötték-verték, a nyakendőjével fojtogatták és mindenképpen ki akarták húzni az utcára, hogy „a nép ítéljen fölötte”. Az utolsó pillanatban mentették ki kezükből kénytelen-kelletlen a rendőrök. A rendőrkapitány tanúja volt a befejező aktusnak, de azért Katus elvtárs szabadlábon jár. Kákonyiékat az érseki kastélyban mosdatták ki, biztonság okáért az éjszakát is itt töltötték. Az elvi harc eredményének tanúja volt az éppen itt lévő Dittrich amerikai tengerésztiszt. Dr. Keményné a városháza erkélyéről rikácsolt és rekedtre kiabálta magát a választás előestéjén, de azért 20%-nál többre itt se vitték.

Az élet zajlik. Dr. Keményné a Kalocsa és Járása című világlapban november 4-én egy cikket követett el az érsekség ellen. Dr. Sághy a november 11-i számban a Nyílttérben helyreigazította a cikk téves adatait és közölte, hogy a személye ellen intézett támadás miatt becsületstérségi és rágalmazási pert indít a némbér ellen. Az elvtársak prüszköltek, az emberek pedig derültek. A lapot az utolsó példányig szétkapkodták.

Baksa elvtárs polgármestert eszi a méreg. 150 q búzavetőmagra volna szüksége. Természetesen az érsekségtől szeretné megszerezni, illetve elrekvirálni, de hát mi nem aratunk. A mi vetésünket a földhözjuttattak aratták le. Baksa töri a fejét, hogy mégis miből élünk. Azon spekulál, hogy hogyan vehetné számból ki a falatot. Csak spekuláljon! Ma

csúnyául összeveszett a termelési bizottság elnökével, a parasztpárti Gruberrel, aki aztán alaposan megmondta neki véleményét a polgármesteri hivatalról Keménynével kapcsolatban s most Pestre készül patáliát csapni.

Pestről érkezett hírek szerint Vorosilov felkereste Miklós Béla miniszterelnököt és egy nyilatkozatot kért tőle, amely szerint a Vörös Hadsereg ittmaradását szükségesnek tartja és a kormány nevében kéri. Miklós Béla tekintettel arra, hogy órái a miniszterelnökségben meg vannak számlálva, kitért a nyilatkozat aláírása elől. Erre Tildyhez ment, a leendő miniszterelnökhöz. Tildy szintén ellenállt, majd elszaladt az angolokhoz. Mikor az angol követségen Vorosilovtól a dolgot számon kérték, természetesen mindent letagadott. A tárgyalásról állítólag hanglemezt vettek fel, amelyet aztán az angol ügyvivő repülőgépen Londonba vitt.

Szeptember 30-án Homokmégyen, október 21-én Kiskőrösön, november 11-én Soltvadkerten voltam egyházközségi napot tartani. Az emberek mindenhol örömmel és szeretettel fogadtak a nagy vihar után, amely hazánkon és főegyházmegyénken is végigszárguldott. Október 7-én hatalmas rózsafüzér-körmenetet tartottunk Kalocsán, október 14-én megtartottuk az A. C. ifjúsági napját. A kommunisták, akiknek du. 3 órára hirdetett választógyűlésére 1/2 4-kor még senki sem jelent meg, meg akarták zavarni a székesegyház előtti téren tartott és nagyszerűen sikerült gyűlést. A buta Gepeu-tiszt, akit odaküldtek, pont a cselédleányok szónokát akarta elvinni, de persze ez sem sikerült.

Fiatalságunk általában remekül viselkedik. Öntudatosan katolikus és bátor. Élvezi a harcot. A Madisz pedig semmire sem megy. Sem benn, sem kinn nem veszik komolyan. A Londonba összehívott nemzetközi ifjúsági kongresszusra a Madisz akart kimenni. Tudomására adták, hogy a Madisz nem léphet Anglia területére.

A szemináriumba jóformán minden héten beállít 1—2 szekér. Hozzák az élelmiszert a kispapoknak a községekből. Többen a szállítók közül eljöttek hozzám is. Meglátszott rajtuk, hogy milyen szeretettel gyűjtötték össze az adományokat és milyen boldogok, hogy hozhattak valamit leendő papjaik neveltetésére. Olyan kedvesek, mikor szerényen elmondják, hogy mi is hoztunk valamit, ha nem is sokat, de majd hozunk még. És mikor az ember megkérdezi tőlük, hogy mégis mit hoztak, kiténik, hogy ugyancsak megrakták a szekerüket. Mindent hoznak: búzát, kukoricát, kenyér- és főzőlisztet, babot, borsót, lencsét, zsírt, tojást,

vajat, diót, mákot, mézet; az egyik plébános jelezte, hogy annyi teát küld, hogy az egész szeminárium két hónapig azt reggelizhet. Jánoshalmáról már kétszer jártak itt; Soltvadkertről mi hoztunk az autónkon egy nagy láda tojást és vajat; a többit majd elhozzák szekereken, amint a vetési munkákból egy kicsit kikeverednek.

Nem tudom, hogy milyen világ jön, de ezt papjainknak sohasem szabad elfelejteniük. Azzal a tudattal kell menniük missziójukra, hogy azokhoz mennek, akik annyi szeretettel gondoskodtak róluk. Milyen más lesz a viszony a pap és hívei között, ha a pap azzal köszönt be hozzájuk: Eljöttem, hogy megháláljam, amit értem tettetek. Mert mikor a szeminárium földjét elosztották és az érsek úrnak sem maradt semmije, amiből ellátásunkról gondoskodhatott volna, ti voltatok azok, akik mindennel elláttak bennünket, hogy legyenek, akik a szentáldozatot bemutatják értetek, akik tovább hirdessék az evangéliumot, gyermekeiteket a szent igazságokra tanítsák és mint lelketek pásztoraival mellettek legyenek életek minden mozzanatában a bölcsőtől a sírig. Hálából is jó pásztorotok akarok lenni s ti is úgy nézzetek rám, mint akit a magatok számára neveltetek!

November 15.

Hosszú vajúvás után ma megszületett az új kormány. A Kisgazdapárt 60%-os többsége ellenére a miniszteri tárcáknak csak 50%-át kapta, de a leghetehetlenebb minisztériumokat (pénzügy, földművelésügy, közellátás) a nyakába varrták. Ellenben a Belügyminisztériumot a kommunisták, az Igazságügyminisztériumot a szociáldemokraták csípték el. Úgy látszik, sok volt az eszkimó. Hogy ezeket kielégíthessék, egy sereg új minisztériumot kreáltak maguknak a hazáért önzetlenül szavaló, de nem dolgozó vezérek. A Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztériumból kettőt csináltak, felállítottak egy tájékoztatásügyi minisztériumot és megszerveztek három tárca nélküli államminisztériumot. A 10 vármegyére összezsugorodott országnak imigyen 18 minisztere van és Balogh személyében egy miniszteri rangban levő államtitkára. Tessék ehhez hozzávenni a politikai és adminisztratív államtitkárok seregét! Ez a kezdete annak a „kiadáscsökkentésnek”, amelyet a függetlenségi front a választások előtt olyan nagyhangúan meghirdetett! Ha a program többi

pontját is ilyen derekasan valószínűsítják meg, akkor jampec nyelven szólva „jól fogunk kinézni”.

A derék elvtársak a választás előtt nagy dörgedelmeket írtak a pazarlásról, amely egyebek mellett abban is megnyilvánul, hogy míg a Felvidékkel megnagyobbodott országban 116 000 köztisztviselő volt, ma 175 000 van, de ez nem akadályozta meg őket abban, hogy most legalább 5 teljesen felesleges minisztériumot létesítsenek és ezek révén pártvezéreiket (Rákosi, Szakasits) a lerongyolódott országgal tartassák el. A párttitkárok és egyéb érdemes férfiak mint nemzetgyűlési képviselők, részben pedig mint közfunkcionáriusok (államtitkárok, min. osztályfőnökök, min. tanácsosok, főispánok, alispánok, polgármesterek) szintén az ország terhére éldegélnek. Hát nem gyönyörű ez a magyar demokrácia? De csak merjen valaki erről vakkantani! Majd elbánnak a reakcióval, amely ellen az új kormány máris meghirdette a kíméletlen harcot!

A lakosság jóérzésű része elkeseredett, a csirkefogók ujjonganak. Igazuk lett: az ország ellenük szavazott, de a hatalom a kezükben maradt.

November 17.

Lexi két napig Pesten volt. Tegnap este jött haza. Pestet szintén elkeserítette az új kormány ábrázata. Az általa felszedett hírek szerint a kormányalakítás előzménye az, hogy Vorosilov egyszerűen odatett Tildy elé egy listát azzal, hogy ezek lesznek a miniszterek. Tildy egy hétig küszködött vele és ismételten elszaladt az angolszászokhoz. De ezek ráérnek. Vorosilov viszont az ország közigazgatási megszállásával fenyegetőzött Lengyelország és Románia mintájára. Lényegében tehát engedett a nyomásnak és most fő a feje, hogy pártja vidéki tagjaival elfogadtassa ezt a szükségmegoldást. A kártyát Balogh keverte az oroszok javára. Ezért kapott hálából miniszteri rangot és fizetést.

A pesti publikum egyébként azzal vigasztalódott, hogy a kommunisták szempontjából mégis csak kudarccal végződött választás után Vorosilov maga elé citálta Rákosi Mátyást, keserű szemrehányásokat tett neki és a végén lekent neki egy hatalmas pofont. Más verzió szerint ezt a műveletet Molotov követte el Moszkvában. Lehet, hogy mind a kettő. Az oroszok állítólag milliárdokat bocsátottak a kommunisták rendelkezésére és mégis csak 17%-ot tudtak elérni. Az álom, hogy Ma-

gyarországon már ez évben szovjet-tagállam lesz, Matyi fogadkozása ellenére is szétfoszlott. Ezért kapta a pofont, amelyet senki sem sajnál tőle.

A rendőrséget állítólag a kisgazdapárti belügyi államtitkár kapja meg teljes rendelkezési joggal. Legfőbb ideje volna, hogy ebben a bitang társaságban valaki rendet teremtsen. Lexi egy röpiratot hozott Pestről, amely Bánó Mihály délpestvármegyei főkapitány viselt dolgairól számol be. Bánó elvtárs, ez az aljas gazember állítólag már nincs Kecskeméten. Egy cseppet se csodálkoznék, ha érdemei elismeréséül a közeljövőben mint rendőr-vezérezredes Pesten tűnnék fel. Mert ebben a szerencsétlen országban minden lehetséges.

Erdeklődéssel olvastam Mihalovics Zsigának egy a hercegprímáshoz küldött jelentésének másolatát. Mihalovics október 29-én Balogh államtitkárnál járt papírügyben. Akkor zajlott legjobban minden a püspök-kari körlevél miatt. Balogh volt a központ, ahol minden összefutott. Mihalovics sok mindent látott és hallott az alatt a másfél óra alatt, amíg Balogh szobájában volt. Ez az ember egyebek mellett ezt merete mondani Mihalovicsnak: „Ha a püspökök figyelmeztetnék a kormányt a felmerülő visszaélésekre, bajokra, azonnal gondoskodnának az orvoslásról. A püspökök azonban, akik nála jártak, csak földjükről beszéltek, meg termékeikről és mást nem mondtak neki.” Ahány szó, annyi hazugság! A kormánynak mindent tudomására adtunk szóban és írásban, amit a körlevél kifogásolt, de semmit sem tett. A földre vonatkozólag pedig már akkor, amikor Kalocsán életemben először találkoztam vele, azt mondtam neki, hogy engem ez érdekel legkevésbé. Azóta se tárgyaltam vele „földjeimről és termékeimről”, de igenis tárgyaltam vele intézményeinkről, amelyeket ez az egyszerűen eltulajdonított föld tartott el eddig.

November 20.

Vasárnap és hétfőn Bácsalmáson jártam. Előzőleg azt a hírt kaptuk, hogy a választás után tüntetés volt Bácsalmáson, amelynek során az egyik verzió szerint a plébánost megverték, a másik verzió szerint ablakait verték be. Egyik sem volt igaz. Körülbelül 150 kommunista lármázott, mert Bácsalmáson is gyalázatos kisebbségben maradtak, az egyik szomszédos házban egypár ablakot betörték, de más baj nem történt. A szervezetek számaránya sem változott meg. Az egyházközségi nap program-

ja szépen folyt le annak ellenére, hogy éppen vasárnap kezdték meg az ideiglenesen Bácsalmáson elhelyezett bácskai és bánáti németek elszállítását a megszokott embertelen módon. Hétfőn a bácsalmási Szőlőkben miséztem és beszéltem. Ebédre megjelentek a kerületi papok is.

A bunyevácok Bácsalmáson is éppen úgy, mint másutt megbolondultak: a kommunistákkal tartanak. Így mutatják ki szimpátiájukat Titó iránt.

Ma levelet kaptam Bisztyótól és a két Aman fiútól Rómából. Szerencsésen odaértek és most mind a hárman a Germanicumban vannak. Hírt adtak Pauli, Bedzsula, Fonó, Weber és Wildman teológusokról is; ezek Bichstettben vannak. Így most már csak Krevenkáról nincs hír az elmenekült teológusok közül.

Hallom, Baksa polgármester elvtárs és társai, köztük Beke volt uradalmi tanító is, nagy bajban vannak. Mikor a hajósi németeket önhatalmúlag internálták Kalocsán, állítólag nagy tolvajlásokat követtek el. Az államügyészség már hetek óta folytatja a vizsgálatot és állítólag az eddigi adatok alapján Baksa elvtárs azonnali felfüggesztését kérte a főispántól. Kíváncsi vagyok, hogy nem fűjják-e le az egész dolgot és nem viszik-e el Baksát államtitkárnak valamelyik minisztériumba. A lopott jószágokból állítólag nálánál nagyobb potentátok is részesültek. Csak nem hagyják majd cserben ezt a derék urat! Baksa egyébként már puhatolódzott az ügyészségnél, hogy nem lehetne-e a dolgot elsimítani; az ügyészség egyelőre keményen tartja magát.

November 24.

Az egyik kalocsai orvos ma elmondta Gombos Karcsinak, hogy a napokban Baksa járt nála egy jókora göbbel a fején. Arra a kérdésre, hogy ezt hol szerezte, csak annyit mondott, hogy a kisgazdáktól. Állítólag egy szervezett társaság dolgozik itt, akik eltanulták a kommunisták módszerét: ahol érik őket, szó nélkül lekennek nekik egyet, aztán odébb állnak, mintha mi sem történt volna. A hírek szerint Keményné is kapott már. Nem dicsekedett el vele. Nem éppen épületes dolgok ezek, de érthető, hogy az emberek úgy segítenek magukon, ahogyan tudnak. A rendes utat hiába járták hónapokon át: a kormánynál minden panasszal süket fülekre találtak.

Lexi két napig Hilden, Érsekhalmán és Kélesen járt. A földhözjuttattak tele vannak panasszal. Kevés a kenyérük. És hozzá az ezeréves álom is kezd szétfoszlani. Azt hitték szegények, hogy önálló gazdák lesznek, és most szövetkezeti gazdálkodásba akarják őket belekényszeríteni. A szövetkezetbe való belépés ugyan nem kötelező, azonban az uradalomtól „kiigényelt” felszerelés, állat a szövetkezeté és csak a szövetkezet tagjai használhatják. Az oroszok pedig vígan fosztogatják — immár nem az uradalmat, hanem őket. A napokban elvitték az egyik volt cseléd kétgyermekes özvegyének egyetlen disznáját, és most nincs uradalom, amely gondoskodna róla, hogy éhen ne pusztuljanak.

Baksa elvtárs nem régen megbeszélésre hívta össze az ügyészség tagjait. Nagy szpicset mondott nekik, amelynek végén felállt Kurdy népiügész, bámulattal adózott Baksa intelligenciájának, egyben azonban elpanaszolta, hogy kollégái milyen kevés megértést tanúsítanak az új idők szelleme iránt, és őt is, aki mint meggyőződéses kommunista híven szolgálja a demokráciát, bojkottálják. Mikor kifelé jöttek a kommunista párhelyiségből, ahol az okosítás folyt, a gyéren megvilágított folyosón Kerényi ügyész egy hatalmas pofont mért le neki mondván: Úgy, most aztán jártathatod a szádat! Most legalább van okod a panasza!

November 26.

Lexi tegnap Géderlakon járt. A földosztásból kifolyólag a géderi földhözjuttattaktól vetőmag és munkamegtérítés címen kb. 100 q búza jár az érsekségnek. A géderiek nagyot néztek, mert a legutóbbi járási termelési bizottsági gyűlésen ezt a 100 q-t Keményné vetőmagnak adta ki nekik. A géderieknek ugyan nem volt szükségük vetőmagra, de a nagy kínálatra kiigényelték. Miért ne igényelték volna ki, mikor Izsákon másfél kiló búzáért egy liter bort lehet kapni? Szereztek is bort szépen az érsekség búzáján és isznak is rendesen. De megértették, hogy Keménynének nem volt joga a búzát kiadni, és megígérték, hogy a búzát természetben beszolgáltatják.

A pénznek immár semmi értéke sincs. Nem is adnak pénzért semmit. A mai kalocsai vásáron csak cserekereskedés folyt. Egy 20 éves lóért a gazdája egy takaréktüzhelyet és egy szőlőprést kért; meg is kapta;

a spórt és prést egy 200 kilós hízott sertésért szerezte meg a vevő. A jezsuiták egyik tehene 15 hl borért kelt el.

Az ellenállási front pártjai nagyon felhorkantak annak idején amiatt, hogy a püspöki közös körlevél szavá merete tenni a vonatrablásokat. Azóta két miniszter is kénytelen volt beismerni, hogy ilyesmi bizony van szép Magyarországon és hogy ez komoly veszedelem. A Kis Újság november 20-i száma arról tanúskodik, hogy Csepel élelmezési nehézségeit jórészt ezek okozzák, miért is a közellátásügyi miniszter vonatkísérő osztagok kérését határozta el a honvédelmi minisztertől. A Kis Újság november 25-i számának tanúsága szerint Gerő elvtárs közlekedésügyi miniszter is kénytelen foglalkozni ezzel az ügygel. A miniszter közölte a sajtó képviselőivel, hogy „a szállítmányok kísérésére teljes mértékben igénybe fogják venni a tavasszal felállított vasút-biztosító zászlóaljakat. Azonfelül a vasútvonal mentén levő rendőrség is erélyes intézkedéseket tesz a fosztogatók kézrekerítésére”. Az ember csak azt nem tudja, hogy mit csinált eddig a már tavasszal felállított vasútbiztosító zászlóalj. Egy kicsit attól is tartunk, hogy egypár kisebbfajta tolvajt ugyan elfognak majd, de a nagy tolvajokat nem merik észrevenni. Orosz katonáknak ugyanis nem lop: ezt nem szabad megcáfolni. Az ország népe egyébként várja, hogy mikor tesznek majd valamit az utazóközönség kifosztásának megakadályozására is. Itt a helyzet könnyebb volna, mert tudnivaló, hogy ezeket a vonatrablásokat „orosz ruhába öltözött fasiszták” követik el. Egy ilyenfajta intézkedésnek dupla haszna volna: a közönség megvédése mellett mindjárt egy csomó fasisztát is elcsíphetnének. Csodálatos, hogy mégsem tesznek semmit. A közönség szerint ennek oka az, hogy az orosz ruhába öltözött fasizmus körül néminemű bajok vannak: az orosz ruha nem fasisztákat takar. Igaz viszont, hogy tulajdonképpen utazóközönség nincs, mert a vonatok nem járnak. Ha valaki a tehervonatokra felkapaszkodik, az az ő dolga. A kormány nem felel érte.

A székesegyház körül orosz katonák hatalmas gödröket ásnak. Ide hozzák a környékről hősi halottaikat.

November 30.

A szavak lassanként új értelmet kapnak. Így pl. a fasiszta szó nálunk egyre inkább az antiszemita szóval kezd egyértelmű lenni és a reakció

a kereszténységgel, legalábbis azoknál, akik ma a lehangosabbak Magyarországon. A kalocsai népbíróságnál a kommunista párti „bíró” a legszigorúbb büntetést indítványozta Szekeres főhadnaggyal szemben, akinek az volt a bűne, hogy egy-két munkaszolgálatos zsidón végigvágott a lovaglóostorával. Az eljárás során beigazolást nyert, hogy az alája rendelt 9 munkaszolgálatos zsidóval a leghumánusabban bánt, egyik-másik azonban visszaélt bizalmával, ezért kapta az ütést. Ezzel szemben ugyanaz a kommunista fel akart mentetni olyanokat, akik önként léptek be a Waffen—SS-be. A kommunisták tudvalevőleg a népbíróságban és az igazolóbizottságokban is utasításra beszélnek és szavaznak s így bizonyosra vehető, hogy másfelé is ez a helyzet.

Mihalovics Zsiga írja, hogy az Új Ember kiadója értesítést kapott Kállai miniszterelnökségi államtitkártól, amely szerint a november 19-én tartott államminiszteri értekezlet határozata értelmében az Új Ember az ország súlyos papírhelyzetére való tekintettel papírkiutalásban nem részesülhet. Az államminiszteri értekezlet Tildy elnöklete alatt Rákosi-ból, Szakasitsból és Dobiból áll. Az utóbbiról nem tudom, hogy miféle szerzet; mivel a Komárom megyei Szőnyből emelkedett a miniszteri székbe, tartok tőle, hogy református. Hogy ennek a társaságnak nem kell a katolikus Új Ember, ez természetes. A lap egyébként az utóbbi hetekben olyan szellemi fölnyről tett tanúságot a magyar szellemtelenségben, hogy nem csoda, hogy a mostani irányzatnak kellemetlen. Így akarják tehát megfojtani. Mert a papírhelyzet súlyossága nem igen látszik meg a többi lapokon. Mindenesetre megjegyezzük magunknak, hogy egyetlen katolikus hetilapunk megfojtását a kisgazdapárti miniszterelnök vállalta.

Ugyancsak Mihalovics Zsiga írja, hogy az egyetemi és főiskolai diákság diákságparlamentet választ. A Pázmány Péter Tudományegyetemen a bölcsészeti kar már megválasztotta delegátusait. A katolikus diákság Pázmány listája a leadott 828 szavazatból 492-t és ezzel 8 mandátumot kapott a négy baloldali lista 336 szavazatával és 6 mandátumával szemben.

A harcban általában inkább csak a nőkre és a fiatalságra számíthatunk. A férfiak nem sokat érnek: túl óvatosak, más szóval gyávák. A napokban jelentette a kalocsai rektor, hogy az Urak Kongregációja még mindig nem tudja megkezdeni működését; a választmány Máté-Tóth Jenővel az élén a működés megkezdése ellen nyilatkozott: figyelnek

bennünket, ne provokáljunk esetleges támadásokat! A december 8-ra hirdetett kongreganista közös szentáldozáson sem mernek testületileg részt venni. Mondtam a P. rektornak, hogy hagyja ezeket a „hősöket” és kezdje meg a kongregáció működését egypár új emberrel! Békében nem nagy dolog csörtetni a kardot.

Figyelem a Szív „Hol vannak a férfiak?” című rovatát. Mennyi zöldséget írnak össze-vissza ebben a rovatban, különösen a férfiak, akik hozzászólnak a témához. Nemrég pl. az egyik ezt írta: „A férfi tevékeny természetű; ámde a templomban csak szentmisét „hallgat”, beszédet „hallgat” a mai hitbuzgalmi életünkben. Azért van több nő a templomban, mert a női lélek passzív, tehát „befogad”, jobban elbírja a mai hitbuzgalmi rendszerünket. Ezt az állításomat bizonyítja a Szentírás is: mikor királyt várt a nép, akkor a férfiak jöttek; mikor azonban szenvedni ment Jézus, csak a nők tartottak ki mellette. A szentbeszédnek is igen passzív, csak gyönyörködtetnek, de nem mondják meg, mit tegyünk. Pl. a kongregációban 60 férfi közül csak három volt aktív, de ezeket is a többi jámbor csak valami különcnek nézte. Viszont tessék megfigyelni a templom előtt, a nagymise után, összejönnek a férfiak, hosszú ideig tárgyalnak, mert tevékenyek lehetnek; itt többet lehet elérni gyakran beszélgetéssel, mint a templomi szentbeszéddel, mert ők is bekapcsolódhatnak.” Szóval ha a templomban pipaszó mellett politizálni vagy trágázásról lehetne tárgyalni, akkor ott volnának. Dehát a templomban Krisztus Urunk óta az Isten ígését hallgatja az ember, de a szentmisét már nemcsak hallgatja az igazi katolikus ember, hanem abba imádsággal, énekkel tevékenyen bekapcsolódik. Egyébként a levélíró bölcs önkéntelenül rátapintott az igazságra: mikor királyt várt a nép, jöttek a férfiak, mert a királytól várni lehet valamit: miniszteri tárcát vagy legalább egy pletcsnit a mellkasra, a szenvedő Jézus mellett legfeljebb gúnyt és gyaláztatot lehet kapni. Arról aztán nem tehet a mai hitbuzgalmi rendszer, hogy Jézus útja a századok folyamán inkább kálváriajárás, mint diadalút. No és a három különc a 60 kongreganista közt! Különc, mert aktív és nem lapul, mint a többi 57. A baj éppen az, hogy mikor tevékenykedni kellene, akkor nincsenek a férfiak sehol. Persze ez megint azért van, mert ott nincsenek, ahol a tevékenységhez az erőt és bátorságot magukba kellene szívni.

A Szabad Nép természetesen szörnyen elégedetlen a bölcsészeti-kari választással. Szerinte a katolikus Diákszövetség a legerőszakosabb

módszerekkel agitált és nyíltan hirdette reakciós céljait és kapcsolatait. Nono! Amazok persze a fülükre feküdtek a választás előtt és várták a boldog felvirradást a választás után. Hogy a bölcsészek köztudomás szerint úri módon csinálták a választást, az mellékes: a fiaskót menteni kell, jöjjön hát az erőszak és a reakció! Az emberek kárörvendve derülnek.

A Szabad Nép november 24-i száma írja: „Sajószentpéter lakosai a hercegprímás pásztorlevele ellen. Az a felháborodás, amelyet Mindszenty hercegprímás pásztorlevele váltott ki, napról napra fokozódik. A katolikus Egyház demokratikus elemei Diósgyőrött és egész Borsod vármegyében tiltakoznak a hercegprímás eljárása ellen. Sajószentpéter lakossága a következő szövegű tiltakozó jegyzéket juttatta el a hercegprímáshoz: Tiltakozunk Mindszenty hercegprímás pásztorlevelének kibocsátása ellen. Mint a katolikus Egyház tagjai nem tűrhetjük, hogy a templomba, az Isten házába bevigyék a reakció szennyes politikai harcát. A vallásunkat politikától mentesen tisztán kívánjuk tartani. Ezért követeljük a pásztorlevél azonnali visszavonását, ellenkező esetben kilépünk a katolikus Egyház kötelékéből és egy másik egyház keresztségét vesszük fel. Sajószentpéter, 1945. november 3. Százhuszonkilenc aláírás.” — Hát ez felette jeles dolog. Csak kár dicsekedni vele. A sajószentpéteri plébániának 3470 híve van. És ezek között csak 129 gyászkatolikus akadt. Ettől még nem kell a hercegprímásnak megijednie, még ha tényleg ki is lépnének az Egyházból. Nagyon gyanús a tiltakozó „jegyzék”-nek az a passzusa, hogy „egy másik egyház keresztségét vesszük fel”. Katolikus ember, ha egyébként még olyan együgyű is, ilyent nem mond. Az átkeresztelkedés, kikeresztelkedés kifejezés valamelyik párttitkártól származhatik. Ilyen tiltakozó jegyzéket különben a Szabad Nép akár ezret is produkálhatott volna. Egypár hitvány katolikus minden plébánián akad, nevet meg annyit hamisíthatnak a jegyzék alá, amennyit akarnak.

December 1.

A fennálló postaközlekedés mellett néha újságot is kapunk. Ma pl. egyszerre két Kis Újságot is kaptam, a november 27-i és 28-i számot. A november 27-i szám vezércikke a kormány feladatairól szól, különösen kiemelve ezek közül a pénzügyi helyzet rendbehozását. „Hogy az

egyensúly érdekében a kiadásokat apasztani, a bevételeket növelni kell, azt mindenki tudja” — mondja igen bölcsen. A gyakorlatban azonban baj van. „Ha például most — olvasom a cikkben — mikor a kormány csak a közbizalom birtokában kérheti a lakosságtól a lemondást és az áldozatokat, egy nagy múltú és tekintélyű testület azzal fordul hozzá, hogy mentesítse a dolgozókat, a kereső lakosság többségét a jövedelmi adó alól, vagyis éppen most mondjon le legbiztosabb és legnagyobb bevételi forrásáról, hogyan követelheti a következő mondatban az infláció megállítását? Hogyan állítható az meg bevételek nélkül? És hogyan teremthetünk gazdasági egyensúlyt, ha többet fogyasztunk, mint termelünk? Ha így támasztják alá a rekonstrukció munkáját, ez meddő marad és minden béremelés dacára elsősorban a dolgozók vallják kárát, mert a forgalom teljesen átterelődik az árucserére, a proletároknak pedig alig van mit cserélniük.” Ezt valószínűleg ama nagy múltú és tekintélyű testület (szakszervezeti tanács) tagjai is tudják, de csak nem állhatnak oda elvtársaik elé azzal, hogy fizessenek adót, mert különben miből tartjuk fenn az országot? Ennyit a régi urak és parlamentek is tudtak! Mire jó hát akkor a demokrácia? „Egyre csak a betegség csúnya tüneteit: a valutázást, feketézést emlegetjük — olvasom tovább —, ahelyett hogy kertelés és szépítés nélkül az alapvető kérdésekre hívnánk fel a figyelmet és minden polgár egyéni felelősségérzetét és áldozatkészségét igyekeznénk a végsőig fokozni.” Ez szép, csak azt nem tudom, hogy mivel akarják az egyéni felelősségérzetet és áldozatkészséget fokozni, mikor a nép azt látja, hogy az ország csirkefogók eldorádója lett?!

A november 28-i szám vezércikke az igazi és álparlamentarizmusról elmélkedik mondván, hogy az elmúlt időkben „harminckettes bizottságokkal, ideiglenes felhatalmazásokkal a szó szoros értelemben megcsontították, meghamisították a parlament jogkörét, munkafeladatát. Szinte tervszerűen csökkentették a tanácskozó testület hatalmát, korlátok közé szorították akarátának kifejezésre juttatását, csak látszatok fenntartására törekedtek és lényegében elsikkasztották annak lehetőségét, hogy az országgyűlés részletesen beleszóljon a kormányzásba, kezdeményezési joggal, ellenőrzési és felelősségrevonási lehetőséggel bírjon. Nem törvényhatóság az, amelyben csak ünnepi beszámolók hangzanak el és amelyben utólag adják a felmentést fontos, jelentős kezdeményezésekben. De még kevésbé országgyűlés az, amelyben nincs korlátlanul biztosítva a szólásszabadság, a kezdeményezés joga, amely nem ellenőrzi ál-

landóan a kormányzás munkáját, nem irányítja az országos politikát. Szóval nemcsak törvényalkotás, intézkedéseknek és rendeleteknek utólagos jóváhagyása a feladata a nemzetgyűlésnek és országgyűlésnek, hanem aktív részvétel a politikai élet minden fázisában.” Kíváncsi vagyok, hogy ebből lesz-e valami, nevezetesen arra, hogy meddig tudják együtt tartani a demokratikus alapon november 29-én összeült nemzetgyűlésünket és milyen felhatalmazásokat adat magának a kormány, amikor szélnek ereszti a képviselő urakat. Az ideiglenes nemzetgyűlés 11 hónap alatt kétszer ült össze. Első alkalommal elindította a demokrácia szekerét felhatalmazván az ideiglenes kormányt mindenre: arra is, amire neki magának sem volt joga, másodsor tudomásul vette, amit a kormány eddig csinált és újabb felhatalmazást adott megint mindenre. Az ideiglenes kormány élt is a felhatalmazással és orosz parancsra úgy összekuszálta az ország dolgát, hogy ember legyen, aki kiismeri magát benne.

December 4.

Az oroszok a székesegyház mellett elvégezték munkájukat; öt tömegsírt szerkesztettek. Most más elfoglaltság után néznek éspedig hasznosabb elfoglaltság után. Tegnap egyikük korán reggel ráfogta a puskáját Janek borbélyra az üzlete előtt, cigarettát követelvén tőle; Janeknek nem lévén cigarettája, ugyanezt a műveletet megismételte egy arra járó fiúval; annak se volt cigarettája. Valaki észrevette a dolgot és rendőrért kiáltott. Erre a muszka fellökte a fiút és odébbállt. — Délelőtt a Ligeti patikába azzal a kérdéssel állított be egy ember, hogy van-e itt biciklis ember? A patikában tartózkodó Bíró városi tiszti ügyész jelentkezett. „Csak azért kérdezem — mondja erre az ember — mert egy orosz éppen most karikázik el egy biciklivel a patika előtt.” Bíró kirohant, de már csak botlalt üthette az orosz és biciklije nyomát. — Ugyancsak tegnap két orosz beállított Lázár óráshoz. Az egyik ráfogta az órára a puskát, a másik pedig szedte az órákat. Valaki kívülről észrevette és rendőrért kiáltott. A rendőrök előkerültek és a két oroszt a rendőrségre vitték. Ott azt mesélték, hogy ők nem loptak, csak órájukat adták be javításra és erre az időre kölcsönöztek egy-egy órát. Két órát át is adtak. A rendőrök a két órát vissza is vitték Lázárnak. Ott kisült, hogy több óra is hiányzik, de mire a muszkákat elővették volna, hűlt helyük volt. — Kertész ügyvéd-

nél 6 barom ment neki egy 13—14 éves leánynak. — Farkas Pista irodatisztünk szerencsésen járt. Csacsifogaton egy hordó bort hozott befelé a városba. A Vajas hídján két orosz botlott bele. Kérdezték, hogy mi van a hordóban. Kézze-lábbal magyarázta nekik, hogy nagymosás van otthon és ő vizet szállít a Vajásból a nagy művelethez. A kultúremberek elhitték s így a hordónak nem történt baja.

Panna néni megint elkezdheti a fohászkodást a szép Szűz Máriához, hogy szabadítson meg bennünket ezektől.

Panna nénivel húsvéthétfőn ismerkedtem meg a jezsuita templom előtt. A kollégiumra a hercegprímás halála hírére kitűzték a fekete zászlót. Panna néni megszólított: Tessék már megmondani, kegyelmes érsek úr, miféle halottjuk van ezeknek a jezsovitáknak? Nem a jezsovitáknak van halottjuk — mondok — hanem a bíboros hercegprímás halt meg. Ó, ó — mondja Panna néni — no majd megimádkozunk érte az egyletben: elmondjuk érte a rózsafüzért. Derék dolog — mondom — és ezzel kettesben elkezdünk ballagni az apácák felé. Amint a szeminárium táján meglátjuk az első orosz, Panna néni elfohászkodja magát: Ó ezek a бүдösök! A következőnél: Ó ezek a tetvesek! Aztán csak mondja: Mindig kérem a Szűz anyát, járjon közbe szent Fiánál, hogy ezek a бүдösök eltisztuljanak innét!

Azóta sokszor találkoztam vele. Mert jámbor lélek, sokat imádkozik: minden rózsafüzérájtatosságon, litánián ott van. Utoljára vasárnap találkoztam vele az apácáknál a templomból kijövet. Akkor is az oroszok miatt fohászkodott: Hogy mikor mennek már el! Az oroszok mellett az „onokái” a nagy gondja. Az egyik kilencedet a másik után végzi értük. Az egyiket már hazaimádkozta a fogságból, a másik is írt: karácsonyra várja haza. Egyszer majd csak sikerül neki az oroszokat is elimádkozni innét.

Beke elvtársat, hallom, az új dél-pestvármegyei főkapitány felüggesztette. Úgy látszik, a hajósi disznóságokban ő is érdekelve van. Szegénynek kicsiny volt Macedónia, a kéleesi tanítói állás; bevágódott a politikai rendőrséghez és járási vezetőig vitte. Most aztán bevágott a mennydörgős mennykő! A rendőrkapitány, hallom, nem akarja a felüggesztési rendeletet végrehajtani. Lehet, hogy egy ideig sikerül még evickélnie, de a közérzete — azt hiszem — nem valami kitűnő. Egyik patrónusa, Katus elvtárs, már levitézlett, a másik, Baksa elvtárs lábai alatt is inog a talaj.

Az Új Ember december 2-i számában olvasom, hogy Kerék Mihály a Kisgazdapárt lapjában „a földreform eddigi őszinte mérlege” címmel

cikket írt, amelyben egyebek mellett ilyeneket mond: „Nyugtalanásra nem annyira a földszerzőknek van okuk, mint azoknak, akikre a föld-reform befejezetlen ügyeinek rendezése vár. Az egész országnak érdeke, hogy ezen a téren mielőbb rend legyen. Mert mondjuk meg őszintén, most rendtelenség és zavar van. A földreformot sok helyen előbb elkezdték, mint ahogyan a szükséges kormányrendeletek megjelentek. A földosztás-nál a hivatalos szervek sokszor csak asszisztáltak. Sokszor nem törődtek a rendeletekkel és olyan birtokot is szétszítottak, amelyhez a rendelet értelmében nem lett volna szabad nyúlni. Ez aztán óriási zűrzavart teremtett. A földművelésügyi miniszter bizonyos esetekben igyekezett utólag legalizálni ezeket a törvénytelen igénybevételeket”, de fellebbezések folytán ezek az ügyek jórészt az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz kerültek, amely nem képes a felgyülemlett munkával megbirkózni, s ez az állapot „nagy területre kiterjedő bizonytalanságot teremt mind a volt birtokosok, mind az új gazdák között”. A végrehajtás szekere kátyúba jutott, a volt birtokost nem engedik a vitás földre, az új gazda pedig nem műveli, mert hátha mégsem az övé a föld. „A végrehajtás szervei között is rendet kell teremteni. Mindenek előtt sürgősen fel kell számolni az illegális szolgálatot a miniszteri biztosok visszarendelésével. Legtöbb helyen túltették magukat a jogszabályokon és törvényellenes rendelkezéseikkel — tisztelet a kivételnek — sok bonyodalmat és nagy zűrzavart okoztak. Mindenkinek meg kell értenie, hogy semmi jó nem származik abból a közre, ha a földreformot bárki is népszerűség szerzésére használja fel.” A földigénylő bizottságokról megállapítja a cikk, hogy többnyire jól végezték feladatukat, „csak ott van baj velük, ahol a bizottságok vezetőségébe nem megfelelő elemek furakodtak be, akik önzéstől, helytelenül értelmezett pártérdektől vagy bosszúvágytól hagyták magukat vezettetni”. Ezek gyakran terrorizálták a bizottságokat. Ez sajnos elég gyakori eset és alkalmas arra, hogy megrendítse a jogrendbe vetett hitet. „A rendcsinálás lehetőségéről addig szó sem lehet, amíg bárki is a maga felfogása szerint értelmezett külön földreformot hajt végre.”

Lám-lám! Mikor a püspöki kar tette szóvá a földreform végrehajtása során elkövetett hibákat és szabálytalanságokat, az egész front felhördült és reakcióról kiabált s most az Országos Földbirtokrendező Tanács ügyvezetője igazol bennünket. Erre nem hördül fel a front?

Ezek a megállapítások azonban nem mentik fel Kerék Mihályt a felelősség alól. Mindezekre idejében felhívtuk a kormány figyelmét,

én már április 5-én a miniszterelnöknek, a földművelésügyi, a vallás- és közoktatásügyi minisztereknek átadott beadványomban és még részletesebben a május 28-án a miniszterelnöknek személyesen átadott püspökkari memorandumban, amelyben egyebek mellett ezeket írtuk: „A kisajátítást vagy elkobzást szenvedettek az ellenük foganasított intézkedésekről nem kaptak értesítést. Birtokukat tudtukon kívül szét-szedik, felszereléseiket széthurcolják, helyrehozhatatlan károkat okozva a nemzetgazdaságnak és nincs hová orvoslásért forduljanak és biztosításuk maguknak legalább azt a csekély jogot, amelyet a földreformrendelet legalább papíron meghagyott... Kérjük a magyar kormányt, hogy minden erejével biztosítsa legalább a saját rendeletének egyes tudatlan és felizgatott emberek önkényeskedésétől ment végrehajtását, a birtokokon levő nemzeti vagyonnak és termelőeszközöknek megmentését, a volt birtokosok megmaradt kevés jogának, így a még őket illető termények betakarításának lehetőségét, a velük való tisztességes bánásmódot stb. Mert bizony megesisik, hogy a volt birtokost azonfelül, hogy birtokát elveszíti, népellenes magatartás vagy a földbirtokreform szabotálása címén letartóztatják és elzárják...” Sőt május legelején Mindszenty jelenlegi hercegprímással, akkor még veszprémi püspökkel éppen Kerék Mihálynál személyesen is jártunk, majd július 26-án a miniszterelnök, Balogh államtitkár előtt tettem szóvá magának az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak önkényeskedéseit, sőt Nagy Imre földművelésügyi miniszter előtt is, aki egyik-másik dologra ugyan vakarta a füle tövit, de azt egy világért el nem ismerte volna, hogy a földreformot rosszul hajtották végre. Kerék Mihály úr ne keressen bűnbakot sehol. Ő is egyike azoknak, akik az ország gazdasági romlásáért felelősek.

December 7.

Baksa elvtárs polgármester beváltotta régebbi fenyegetését: az egyre jobban elhatalmasodó reakció letörésére oroszokat szerzett Kalocsának. Valamilyen kommandó jön ide 60 emberrel. Az elhelyezésükkel azonban bajok vannak. A legtermészetesebb lett volna a kommandót a Vámosházba tenni, ahol az orosz parancsnokság székelte annak idején hónapokon át. Igen ám, de ezt lefoglalták maguknak a szakszervezetek és azért Gradpierre elvtárs nagy lármát csapott lefoglalása ellen. Erre az

egyik városházi csirkefogó a szálláscsináló muszkát kedden estefelé a Kujáni-féle kanonoki házba vitte és ezt lefoglalta. Ebben a házban Kujáni öméltóságán kívül még négy család lakik. Ezek természetesen energikusan tiltakoztak. Erőszakoskodni nem mertek. Szerdán a városi főjegyző kijelentette, hogy a lefoglalás egyéni akció volt, és a kisszeminárium kulcsait kérte. Ezt foglalták le, de úgy látszik — az oroszoknak ez nem tetszett. Volt eszem, mikor májusban az orosz hadikórház kivonult belőle; nem engedtem nagy költséggel rendbe hozatni, hanem csak a piszkot engedtem kihordatni. Csütörtökön aztán az oroszok választás elé állították a város urait: vagy a Vámos-féle házat, vagy a rendőrség épületét vagy magát a városházát követelték. A díszes banda még egy kísérletet tett: délben a rendőrkapitány felhívta az érseki kastélyt, hogy az érsek bocsásson egy egyházi épületet az orosz kommandó rendelkezésére merthogy iskolát (szeminárium) vagy középületet nincs joguk lefoglalni más alkalmas épület pedig nincs. Megkapta a választ, hogy az érseknek erre a célra nincs épülete, hacsak nem kívánják, hogy a kastélyt engedje át. Erre lenyelték a békát és átadták a Vámos-féle házat, a szakszervezeteknek pedig a városházán adtak helyet. Estefelé szalmazsákokat kerestek; nem kaptak, mert nincs. Ha még valamiért jönnek, megmondják nekik, hogy az oroszokat csak lássák el azok, akiknek szükségük van rájuk és akik ezt a bandát a nyakunkra hozták. Baksa nincs itthon. Képelem, hogyan eszi majd a méreg, ha előkerül és megtudja, hogy drága barátai nem a reakciósokat piszkálták ki otthonukból, hanem az elvtársakat.

Szerdán reggelre leesett az első hó; egy kicsit lucskos a járda, de a háztetők fehérek. Délután 2 órára megérkezett Teleki Géza volt kül-tusztiszt feleségével és kétéves kisfiával. Sok érdekes dolgot mondott el már eddig is. Így pl. Tildi, Rákosi és Szakasits felsülését a püspökkari közös körlevéllel kapcsolatban. Ezek a gyászmagyarok — nem tudván, hogy a hercegprímás a körlevelet előzőleg bemutatta az ellenőrző bizottságnak — a körlevél megjelenése után elszaladtak Vorosilovhoz panaszt tenni és segítséget kérni. Az eredeti tervzetben volt egy mondat amelynek kihagyását kérte Vorosilov. Ez a mondat így szólt: „A legmélyebb fájdalommal kell igazat adnunk az angol külügyminiszter szavainak, hogy úgy látszik, mintha Magyarországon az egyik totális szellemi zsarnokságot egy másik váltotta volna fel.” Ezt a hercegprímás ki is hagyta. Vorosilov megkérdezte a társaságot, hogy mi kifogásuk van a pásztor levél ellen. Egyebek mellett — felelték — az, hogy durván megtámadt:

a Vörös Hadsereget a vonatrablásokról szóló passzussal. A körlevélben — mondotta Vorosilov — egy szó sincs az oroszokról; az oroszok egyébként nem rabolnak, ezt mindenki tudja, tehát ez nem vonatkozhatik rájuk. Illetéktelenül beleavatkozik a választásokba — volt a következő panasz. Hogy-hogy? — kérdezte Vorosilov. A körlevél felszólítja a katolikusokat, hogy olyan jelöltre adják szavazatukat, aki az erkölcsi tisztaság, a jog, az igazság és a rend érdekében fog síkraszállni; vannak talán a pártok jelöltjei közt olyanok, akik nem ilyenek? Vegyük egyébként tudomásul, hogy a körlevelet előzőleg láttam és kiadásához hozzájárultam. Erre a gyászmagyarok szégyenkezve elsomfordáltak, Szakasits pedig szemrehányást tett Telekinek, hogy nem szólt neki és hagyta, hogy blamálja magát.

Szakasits elvtárs, amióta Rákosi elvtárs kebelbarátja és nagy ember lett, úri módon igyekszik élni. Miért ne tenné? Drága pénzen egy szép autót vett az oroszoktól. Felesége, aki a rossz nyelvek szerint olyan széles, mint egy búbos kemence, a szép autón felrándult Bécsbe — vesztére. Az autó ugyanis lopott volt és a gazdája felismerte abban a pillanatban, amikor Szakasitsné Bécsben kiszállt belőle. Az ügy a bécsi rendőrség elé került, ahol az autó gazdája szabályszerűen igazolta, hogy az autót tőle lopták el, amire a bécsi rendőrség Szakasitsnétől még szabályszerűbben elvette. Szakasitsné két nap múlva bevonult Budapestre, de autó nélkül.

Estefelé tíznapi távollét után Szombathelyről előkerült Lexi. Szombathelyen szerinte annyi az orosz, hogy az egész város hemzseg tőlük. A zabrálás rendszeresen folyik; nem egyszer az utcán vetkőztetik le az embereket. Ez különben Pesten is napirenden van. Visszafelé jövet Beresztóczytól hallotta, hogy a napokban egy autóbust, amely az Operából szállította a publikumot hazafelé, Budán a Gellért-hegy alatt egy orosz banda lefogott. A közönséget beterelték az egyik barlangba és levetkőztették: a férfiakon egy szál alsónadrág, a hölgyeken kombiné maradt; így sétálhattak aztán haza hideg esőben.

Bíró városi tisztiorvos biciklije megkerült; egy orosz hadnagy karikázott el vele a Ligeti-féle patika előtt. Mikor elcsípték, kereken tagadott, azt állítván, hogy a biciklit Kiskőrösről hozta magával. De a biciklin rajta volt Bíró névlapja. Ezt ti. a számár ruszki elfelejtette levenni. Persze nagyot nézett, mikor az orrát beleütötték. Nagyobb baja nem történt, csak a biciklit vették el tőle. Legközelebb majd másikat lop magának.

December 8.

Baksa megkerült és délfelé telefonált. Udvarias hangon azt kérte, hogy az érsek hasson oda, hogy az egyházi intézmények adjanak át használatra az oroszoknak 60 darab lepedőt és egyebeket. A szemtelen arra mert hivatkozni, hogy a lakosság az elmúlt időkben már elég áldozatot hozott, most hozzon áldozatot az Egyház is. Gyetvay Péter kevésbé udvarias hangon elutasította. Ezt a szívességet nem tesszük meg Baksa elvtársnak. Csak hadd lássák a kalocsaiak, hogy mit köszönhetnek kiváló polgármesterüknek! Áldozatot pedig eleget hoztunk mi is. Hét hónapig használták az oroszok a küsszemínáriumot és a belvárosi iskolát és három hónapig a nagyszemináriumot és a jószágigazgatóságot, ők használták az érsekség tulajdonát képező rendőrségi épületet is, amíg el nem tisztultak innét; azóta derék rendőrségünk tanyázik benne. Egyébként is minden jogunkból lassan-lassan kiforgatnak bennünket. A főintézői lakást lefoglalta a Gép- és Gépjavító Szövetkezet, az uradalmi magtárban levő marhasót a „szükség törvényt bont” elve alapján lefoglalta Baksa elvtárs stb. És még szívességet mer kérni ez az alak!

Vas Zoltán elvtárs számára, miután a budapesti polgármesteri állásról lemondott, új foglalkozást keresett derék kormányunk, nehogy ez a nagy ember kenyér nélkül maradjon avagy az ország nagyszerű képességeit az újjáépítésben nélkülözni legyen kénytelen. A Magyar Nemzet december 7-i számában olvasom, hogy a Gazdasági Főtanács főtitkárává nevezték ki államtitkári ranggal és fizetéssel. Budapest közéletelmzését tavasszal nagyszerűen megoldotta. A Budapestre vezető utak csakúgy hemzsegték a batyuzó emberektől és feketézőktől, mert Vas elvtárs kormánybiztos nem gondoskodott a főváros éhező népéről. Most majd az ország gazdasági ügyeit intézi el éppen ilyen jól. Önmagáról mindenesetre gondoskodott.

Megszakításokkal napok óta havazik. A földet 20—25 cm-es hóréteg takarja.

A Magyar Nemzet december 5-i számában olvasom dr. Bárányos Károly kiscsapatpárti közellátásügyi miniszter felhívását Budapest lakosságához: „Az országunkon dúlt véres háború, valamint a német megszállás kiűritésének következtében közellátási helyzetünk rendkívül súlyos. Ezért, hogy az újjáépítésben részt vevő dolgozók élelmézése a lehetőséghez képest biztosítható legyen, a magyar kormány figyelmez-

teti a főváros lakosságát, hogy mindazok, akiket nem köt közérdekű foglalkozásuk Budapesthez, a most következő nehéz hónapokban hagyják el a fővárost...” Ennyire Vas Zoltán elvtárs is eljutott már tavasszal. Kíváncsi volnék, hogy hány elvtárs hagyja el a fővárost erre a felhívásra. Ámbár lehet, hogy ezek mind közérdekű foglalkozást űznek, ki a tőzsde körül, ki máshol.

A Kis Újság december 6-i számában viszont azt olvasom, hogy az új osztrák kormány összesen 10—12 miniszterből fog állni és nem lesznek benne államtitkárok. A magyar kormánynak 18 miniszter, egy miniszteri rangban levő államtitkára és eddig 21 kinevezett politikai államtitkára van. Úgy látszik, az osztrákok komolyabban veszik a gazdasági talpraállást, mint a mi kormányunk. Ugyanott olvasom, hogy az új osztrák kormány hamarosan megismétli Renner kancellárnak azt a korábban előterjesztett javaslatát, hogy csökkentsék az Ausztriát megszálló szövetséges csapatok létszámát. A mi kormányunknak ilyesmi nem jut eszébe. Pedig, ha az országunkban levő másfél millió oroszból 1 400 000-et elvinnének, ez lényegesen javítana az ország gazdasági helyzetén. A lefegyverzett ország megszállására és a nem létező reakció féken tartására 100 000 orosz is sok volna. No de csak nem bánthatjuk meg a minket annyira szerető orosz testvéreket azzal, hogy kitessékelyük őket! Még rossz néven vehetnék tőlünk! És akkor a nagy Oroszország nem segítene bennünket az ország talpraállításában — az ország kifosztásával!

December 9.

Lexi délelőtt Hajóson járt. A vármegyei földbirtokrendező tanácsot kereste, de nem találta. A jegyzőnél hallotta, hogy az addigi tanúvallomások szerint néhány száz hektoliter bor és egyebek mellett másfél vagon zsírt vitt el a Baksa—Katus—Beke társaság. A szálak Rákosi Mátyásig vezetnek. A dolog kezd kellemetlen lenni a kisebb és nagyobb csirkefogóknak. De majd a tovarisok segítenek. A napokban egy Gepeu tiszt figyelmeztette a jegyzőt, hogy jó lesz befogni a száját, mert ha nem, segítenek a baján.

Este szóba került a pesti hír, hogy Vorosilov a választások után megpofozta Rákosit. Teleki azt mondta, hogy bár ezt pozitíve nem tudja, de valószínűnek tartja, mert Vorosilovnak igen gyors a keze járása: egy

vacsorán, amelyen rajta kívül a magyar miniszterek is részt vettek, palam et publice Puskin követnek is lekent két pofont, mert olyasmit mondott, ami neki nem tetszett.

Mihalovics Zsiga írja, hogy Balogh államtitkár autóját egy Teréz körüti ház előtt, ahol rövid ideig tartózkodott, elzabrálták az oroszok.

A nemzetgyűlés 8 napig bírta az ülésezést. Természetesen sok szó esett a reakcióról, amelyről immár biztos, hogy „intézményesen és kemény kézzel” letöretik. Persze nem túl gyorsan. Először is a reakció szívós mint a macska. Másodszor pedig mi a frányát kezdenénk reakció nélkül? Ki vagy mi lenne felelős a netalántáni bajokért? Hát csak hadd éljen még egy darabig! „A reakció — miként miniszterelnökünk mondta — továbbra is meg fogja kísérelni, hogy úgy politikai, mint gazdasági téren bizonytalanságot, zűrzavart és bizalmatlanságot keltsen.” Így aztán egy ideig csak rendben leszünk még. Rajk László kommunista vezérszónok a pénzügyi és gazdasági helyzet orvoslására az egyszeri progresszív vagyonadó bevezetését és az állam dologi és személyi kiadásainak csökkentését követelte. Hát ekörül alighanem néminemű nehézségek lesznek. A miniszterek és politikai államtitkárok számát, miután ezek az újjáépítés agymuftijai, nem lehet csökkenteni, egy-pár fogalmazó és segédfogalmazó elbocsátásával meg nem sokra megyünk, progresszív vagyonadót pedig ugyan kire akarnak kivetni, mikor a vagyonokat gyönyörűen sikerült tönkretenni. Felszólalt Veres Péter is, mondván, hogy „a földreform gyors befejezése érdekében szükség van, hogy a földreformtörvény szellemének egységes magyarázata érdekében megfelelő magyarázatok jelenjenek meg” és elfeledkezvén arról, hogy az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöki székeében éppen neki sikerült teljes anarchiát teremtenie. Révay József kommunista képviselő a közigazgatásnak a reakciótól való gyors és teljes megtisztítását követelte és a népi rétegek, ipari munkások és parasztok bevonását a közigazgatásba, mert — úgy látszik — még nincs benne elég analfabéta, és egyben megállapította, hogy a nemzeti haladás hősei nemcsak a parasztforradalmárok, hanem Szent István és Hunyadi János is. Szent István és Hunyadi János ennek bizonyára örültek fenn a magasságos egekben.

Nyolcnapi lötyögés után Tildy Zoltán a régi és leszólt álparlamentarizmus mintájára háromhónapi rendkívüli felhatalmazást kért kormánya részére arra, hogy a fennálló törvényektől függetlenül rendeletileg

intézkedhessen egyes gyors megoldásra váró kérdésekben (Kis Újság, december 5.) és a honatyákat karácsonyi vakációra küldte.

A Magyar Nemzet december 7-i száma közli nagynevű tudósunknak, Szent-Györgyi Albertnek a Magyar Tudományos Akadémia főtítkárához intézett pimasz hangú levelét. Nem tudom, hogy mi a baj a Tudományos Akadémia körül. A nyáron egyszer már lemondatták az Akadémia tagjait és újra megválasztották azokat, akiket megválasztottak. Úgy látszik, nem került be elég elvtárs; ezért haragszik ez az úr, akit egyébként alaposan kifizetett az amerikai misszió egyik tagja. Többen voltak együtt, a misszió tagjai közül Telekivel. Szent-Györgyi valamivel elégedetlenkedett és azzal fenyegetőzött, hogy kivándorol, természetesen nem kelet, hanem nyugat felé. „Ugyan hová? — kérdezte az amerikai — Azt hiszi, Önt azok után, amiket tett, befogadják valahol?”

December 10.

Ma délben Teleki Géza rövidesen elmondta, hogy hogyan került Faragó vezérezeredessel és Szentiványi Domonkossal a kormányzó megbízásából 1944. szeptember végén Moszkvába. Az előzetes fegyverszüneti szerződést, miután a szöveget a kormányzónak titkos kulccsal leadták és ő azt elfogadta, 1944. október 11-én aláírták. Hogy miért nem mondta ezt meg október 15-i kiáltványában és miért nem ment ki a megállapodás szerint az aláírás megtörténte után valamelyik csapattesthez, az egyelőre rejtély. Az előzetes fegyverszüneti szerződés aláírása után a kormányzó azt kérte az oroszoktól fenti megbízottjai útján, hogy hadseregük a Tiszánál 2 napra álljon meg, hogy ideje és módja legyen a csapattesteket hátravonni a keleti frontról egy esetleges pogrom megakadályozására. Teleki ellenezte ennek a kérésnek a közvetítését, Szentiványi azonban közölte Molotov helyettesével, ez pedig az ugyanakkor Moszkvában tartózkodó Eden angol külügyminiszterrel. Az oroszok a kérést teljesítették. A németek az orosz hadsereg megállását kihasználták, sőt támadásba mentek át. Ezzel az orosz előretörés megakadt, a németek pedig időt nyertek a felkészülésre Budapest védelmére. Enélkül valószínűleg egy hét alatt lerohanták volna Budapestet és valószínűleg Magyarország nagy részét is. Teleki az összes vonatkozó iratokat még ez év tavaszán eljuttatta a Vatikánba, hogy alkalomadtán felhasználhatók legyenek.

A kalocsai uradalmi magtárban 30—40 q festett marhasó van. Baksa ezt megtudva a sôt november 29-én közfogyasztás céljaira zárolta. A lefoglalás ellen mint teljesen jogtalan intézkedés ellen tiltakoztunk. Erre fel Baksa a Kalocsa és járása december 2-i számában „szükség törvényt bont” címmel cikket írt, közölve a dolgot a lakossággal és egyben felszólítva az embereket, hogy december 5-től kezdődőleg jelentkezzenek sójegyekért a városi közellátási hivatalon. Hogy mi jött közbe, nem tudom. Annyi tény, hogy a sôt sem elvitetni, sem kiosztani nem merte. Talán megmagyarázta neki valaki, hogy jogtalan intézkedésével megütheti a bokáját. Mert mára mást eszelt ki: a magtárban megjelent a földigénylő bizottság, hogy leltározzon. Lexi kioktatta őket; erre eltisztultak. Lexi eltávozása után valahonnan előkerült Keményné, két bizottsági tagot fölönfogott és jegyzőkönyvet vett fel velük, hogy a földigénylő bizottság a sôt igénybe veszi és a polgármesternek közfogyasztás céljára rendelkezésére bocsátja. Majd meglátjuk. Mert hogy a só nem mezőgazdasági termelési eszköz, az nyilvánvaló. A marhasóra nincs szükségünk. Ha a lakosságnak kell, szívesen odaadom, de hogy a kommunisták feketézzenek vele, olyan nincs.

Baksa egyébként bajban lehet. Hallom, azt hirdeti, hogy az oroszokat az érsek hívta Kalocsára, sôt egy kanonoki házat is ajánlott fel nekik. Kíváncsi vagyok, hogy akad-e Kalocsán olyan hülye ember, aki ezt elhiszi.

December 11.

A sóügy kezd rendbe jönni. Ma délelőtt a jószágigazgatóságon megjelent a földigénylő bizottság elnöke két bizottsági taggal, elkérte Lexitől a Keményné-féle jegyzőkönyvet és darabokra tépte mondván, hogy ilyen marhaságot nem lehet csinálni, egyben azonban tisztelettel kérte a jószágkormányzón keresztül az érsek urat, hogy a sóból juttasson nekik is. Lexi megnyugtatta őket mondván: Látják emberek, ez okos beszéd. Ezt megértjük. Az érsek úr maguknak is, másoknak is szívesen ad sôt, sôt mást is, amit tud, de a kommunistáktól jogaiból kiforgatni nem engedi magát. Úgy látszik, a rendőrkapitány is figyelmeztette az elvtársakat eljárásuk jogtalanságára, mert amikor Lexi ma felkereste, feltűnő kész-

séggel ígért rendőri segítséget szükség esetére. Ő is kért sőt rendőrei részére; kap is.

Déltájban egy ismeretlen ember jelent meg a kastélyban egy levéllel. A levélben egy Potyondy nevű székesfehérvári kanonok civil ruhát és pokrócot kért elmondván, hogy „orosz fogságból menekül, az oroszok munkatáborba akarták vinni, reverendában a kommunisták miatt nem mer menni”. A levelet hozó ember szerint Potyondy Perczel főispánnal egy orosz teherautóról szökött meg, amíg az oroszok a kocsit javították; ő a Duna töltésén a Meszesig hozta őket szekéren; ott akarnak átmenni a Dunán; a szekeret otthagya 12 éves leányával és gyalog jött be Kalocsára. A dolog felettébb gyanús volt. Dr. Potyondy Imre székesfehérvári püspöki helynököt ismerjük. A levél aláírásánál a Dr. hiányzott, a keresztnév el volt húzva és inkább Józsefnek vagy Jánosnak látszott. A levél tartalma és megfogalmazása is furcsa volt. A levél hozóját az író „pártfogoltamnak” mondta. Gyanús volt az is, hogy miért hagyta a levélhozó kocsiját Meszesen és jött gyalog Kalocsára stb. Be akart bennünket ugratni? Vagy egyszerűen így akart valaki ruhát és pokrócot szerezni? Az embert papjaim azzal küldték el, hogy mondja meg annak a Potyondynak, hogy ha egypár percre is, de jöjjön be Kalocsára. Baja nem lesz s itt mindennel ellátjuk. Estig nem került elő, pedig 4—1/2 5-re itt lehetett volna.

December 12.

Néhány perccel 11 óra után előzetes bejelentés után megjelent Baksa elvtárs polgármester. A múlt héten Pesten járt. Lehet, hogy a Belügyminisztériumban mondták meg neki, hogy vegye elő a jobbik eszét és intéze el békességben dolgait az érsekkel. Lehet, hogy itteni fiaszkói térítették észre. Elég az hozzá, hogy igen jámbor ábrázattal jött. Néminemű kertelések után áttért a sóügyre. Elmondta, hogy milyen nehéz helyzetben van a város lakossága sóellátás szempontjából stb. Megmondtam neki: Látja, ezzel kellett volna kezdeni két héttel ezelőtt és nem azzal, hogy „zárolom, lefoglalom”, és az újságban sem kellett volna cikkezni és az érsekség ellen hangulatot kelteni akarni; akkor a város lakossága már régen megkaphatta volna azt a marhasót, amelyre az uradalomnak úgy sincs szüksége. Az ügy technikai lebonyolítását beszélje meg

a jószágkormányzóval, aki majd alaposan megmossa a fejét, a jövőre vonatkozólag pedig jegyezze meg magának, hogy az érsekség szívesen segít, amiben tud, de csak akkor, ha tisztességes formában fordulnak hozzá; ha tovább izgatnak a papok ellen vagy ha hátulról akarják belénk döfni a bicskát, ezután is ráülünk a jogainkra és védjük a magunkét. Vigyázzon a szájára is! Én ugyan nem veszem tragikusan az ilyen kijelentéseket, hogy „azt a gazember érseket elvertem a rendőreimmel, aztán agyonlövöm”, de hogy az ilyesmit nem alkalmasak jó viszony kialakítására, azt gondolhatja. Hallom, hogy a kommunisták a só miatt tüntetést akarnak rendezni az érsekség ellen. Ettől mi nem ijedünk meg, csak önmaguknak ártanak vele. Ezeket és ezekhez hasonlókat mondogattam neki. A vége az lett, hogy szeretné likvidálni ellentéteit az érsekséggel. Megmondtam neki, hogy rajtunk nem múlik a dolog; ez kíváncsian is volna a város közönsége érdekében. Kíváncsian várom, hogy lesz-e eredménye az egyórás beszélgetésnek. Én nem bízom benne, mert ezek mind jellemtelen gazemberek.

A rossz nyelvek egyébként azt mondják, hogy Dr. Keményné jelenleg egy negyvenházi legényhez pártolt.

December 14.

Teleki Géza beszélgetés közben sok érdekes apróságot mond el.

Minisztersége idején egy szép napon beállított hozzá az orosz misszió egyik tagja és kimutatást kért tőle a minisztérium tisztviselőinek politikai pártállásáról, a külső tanügyi közigazgatáshoz tartozókról is. Az illető nagyon csodálkozott, mikor kérését kereken megtagadta, annál is inkább, mert állítása szerint a többi minisztériumból minden nehézség nélkül megkapta az adatokat. „Nem az ő dolguk — felelte Teleki —, én nem politikai pártállásuk szerint ítélem meg a minisztérium és külső tanügyi közigazgatás tisztviselőit, hanem munkájuk után.” — Egyik legderekbabb osztályvezetőjéhez, aki a becsületesség, hozzáférhetetlenség és lelkiismeretes kötelességteljesítés mintaképe: Bassola Zoltánhoz egy napon beállított egy barisnya és a Vörös Hadsereg nevében illő tisztelettel meghívta egy bizonyos házba. Bassola megköszönte a megtiszteltetést, de a meghívást udvariasan elhárította magától. „De kérem — ágált a hölgy — az orosz hadsereg

meghívását nem lehet el nem fogadni.” „Beszéljünk őszintén — felelte Bassola — a Vörös Hadsereg elküldhet értem két fegyveres katonát és elvitethet abba a házba, de magamtól nem megyek oda, ahonnan hasonló barátságos meghívás után már több tisztviselő nem tért vissza. Azonban figyelmeztetem, hogy nekünk itt speciális berendezésünk van, amellyel mindent lefényképezünk, ami a minisztériumban történik.” Ettől kezdve orosz nem tette be lábát a Kultuszminisztériumba. — Miklós Béla miniszterelnöksége vége felé Teleki Géza jelenlétében egyszer keményen nekiment Balogh államtitkárnak, mert az ő nevében aláírt valamit, amit nem lett volna szabad aláírnia. A végén azt mondta neki: „Tudod, mi vagy te? Országárúsító gazember vagy! Azt hiszed, én nem tudom, hogy mi történik itt mellettem ebben a kiárúsító boltban? Dokumentumok vannak a kezemben.” Balogh szó nélkül zsebre vágta ezeket a kemény szavakat. És ez az ember azóta érdemei elismeréséül miniszteri rangot és fizetést kapott a kormányban!

T. G. közel három hónapig volt Moszkvában. Elhelyezésük a lehető legprimitívebb volt. Három hónap alatt lakásukon egyszer sem tudott megfürödni, bár fürdőszobájuk volt, csak nem volt használható. Egyszer voltak gőzfürdőben, de a piszok miatt többször nem kíváncsoztak oda. Káposztalevesen kívül amerikai húskonzerven éltek. A hozzájuk beosztott tiszt nélkül egy lépést sem tehettek lakásukon kívül, de azért egyet-mást sikerült ellesniük az orosz életből.

Moszkva körülbelül akkora területen fekszik, mint Nagybudapest; ezen a területen van összezsúfolva 4 millió ember. A lakóházak 2/3 része még a cári időből származó ház. Akárhány házban négy lakószobához, amelyekben esetleg több család is él, egy konyha tartozik. Az újabb építésű házak legnagyobb része nincs bevakolva. Vannak többemeletes házak, amelyek már másfél évtizede elkészültek, de az erkélyek ma sincsenek meg, csak a vastraverzek állnak ki a falból jelezve, hogy ide szánták az erkélyt. A katonák Moszkvában éppen úgy zabrálnak, mint Budapesten. Tanúja volt annak, amikor egy alezredes a főutcán egyszerűen leállított egy autót, revolverrel kizavarta a bennülőt, beült és elhajtott vele. Három nap múlva a szolgálatukra rendelt tiszt jelentette, hogy az autó megkerült: valahol Moszkva határában megtalálták. A polgári lakosság általában rongyos. A konyhájukat ellátó asszony és leánya hóban-fagyban is könnyű szandálban jártak-keltek. Emberi szabadságnak, a kommunista párt tagjait leszámítva, se híre, se hamva. Mindenki

retteg a Gepeutól. A férfiak, ha meglátnak egy kék- vagy sárga kabátos Gepeust, átmennek az utca másik oldalára. Hazafelé jövet vonatjuk megállt egy ukrán község állomásán. Az ott ólálkodó emberektől megtudták, hogy a községben alig van 25 férfinember, azok is öregek. Nem a németek hurcolták el őket, nem is a háborúban pusztultak el; egy évvel a háború kitörése előtt egy napon megjelent a Gepeu, összetereelte a férfilakosságot, a párttagokat és öregeket félreállították, a többit elvitték messze északra valamilyen közmunkára. Remélik, hogy 1/3 része egyszer még hazakerül. Van a városban 3 élelmiszerüzlet, ahol minden kapható, de csak az útlevelemmel rendelkező idegenek számára. A többi üzlet kirakatában papírmáséból díszellegnek azok a dolgok, amelyeket el szeretnének adni, az üzletben Sztálin képe látható, egyébként üresek, csak néha-néha lehet bennük valamit venni. Az állapotok minden vonalon siralmasak, nyugati ember számára általában elképzelhetetlenek. Teleki órájának eltört az üvege. Heteken át kerestek Moszkvában órast; mire nagy keservesen találtak egyet, nem volt neki üvege. Az oroszok otthon is éppen olyan lusták és dologtalanok, amilyeneknek itt ismertük meg őket. Szállásukról heteken át figyeltek egy épülő házat. 40 kőműves dolgozott rajta; egyre körülbelül 4 méternyi falrész esett; soha egy nap alatt nem raktak fel többet két sor téglánál. Kétemeletnyi magasságban dolgoztak. A téglát valami szalagrendszerű szerkezeten húzták fel, amely kosárfélékkel volt ellátva. Minden kosárba két téglát raktak lenn, amelyet kétemeletnyi magasságban kellett kiszedni. Egy darabig csak ment a munka. Aztán valakinek eszébe jutott beszélgetni a felső téglaszedőkkel. Cigaretta sodortak és nyugodtan füstöltek. A szerkezet járt, a ki nem szedett téglák szépen visszaestek, legalább a fele összetört, de ezt mindenki rendjén levőnek találta; a beszélgetőket senki sem zavarta. Faszállítást is figyelt meg. Amit öt orosz munkás egy 5 tonnás teherautóval beszállított, azt három magyar ember két lóval vígan megcsinálta volna ugyanannyi idő alatt. És ezek az idétlenek akarják boldogítani a világot! A gázszolgáltatás mizérabilis volt. Természetesen a németeket szidták: azok tették tönkre szénbányáikat. Az igazság ezzel szemben az, hogy szénbányáikat ők maguk tették tönkre visszavonulásuk idején és azóta sem hozták helyre. Egyik társuk, aki 1940-ben is volt Moszkvában, csendesen megjegyezte, hogy akkor is éppen ilyen mizérabilis volt a gázszolgáltatás, pedig akkor még nem volt háború és a bányák is rendben voltak. Mikor decemberben eljöttek Moszkvából, megajándékozták őket;

a cipő amerikai, a ruhaszövet romániai volt, csak orosz dolgot nem kaptak.

Néha egészen értelmes dolgokat hall vagy olvas az ember ebben az áldott demokráciában. A Köznevelés december 1-i számában egy Herold-Deák Emília nevű hölgy pl. ezeket írja: „Utóbbi időben sok szó esik a népoktatás tökéletesítéséről, a magyar tanítók képzésének hiányosságairól. Javaslatok látnak napvilágot, amelyek a pedagógusok szakszerűbb képzését célozzák. Új tantervek készülnek, lázas munka folyik a szellemi emelkedés érdekében. — Azelőtt nagyon sokat kellett tanulnia annak, aki közösségek vezető tisztviselője akart lenni. Sokakat serkentett tanulásra az, hogy csak bizonyos iskola elvégzése után nyerhetett el valamilyen állást. Ma — csekély iskolai végzettséggel polgármester, jegyző, bíró, hivatalnok stb. lehet bárki. Minek akkor tanulni?... Állítsák meg azt az erősen hömpölygő áradatot, amely csekély iskolai végzettségű egyéneket állít jövedelmezőbb, de nagyobb tudást igénylő állásokba. Különben néhány év múlva lankad a tanulási kedv és érezhetjük a szellemi süllyedést a sokat hangoztatott és sokak által óhajtott emelkedés helyett.” Hát ez világos! Csak az a szerencse, hogy az emberek tudják, hogy a szabólegények, kőművessegédek és vasmunkások alispánkodása, polgármesterkedése és bírószkodása csak addig tart, amíg a közösségek szekerét bele nem vitték a kátyúba. Akkor aztán megint elő kell venni azokat, akik tanultak valamit.

Annál ostobább a Köznevelés ugyanazon számában Simon László államtitkár úr cikke: A demokrácia iskolái. Ebben egyebek mellett megállapítja ez a derék úr, hogy „magyarságunk ügye a demokrácia ügyével áll vagy bukik.” Aztán a következő bekezdésben ezt írja: „Közismert dolog, hogy a demokráciát nemcsak minden ember értelmezi másként, hanem más a véleménye róla az egyes társadalmi osztályoknak, más a véleménye a demokráciáról minden országnak, másként értelmezi azt Kelet és Nyugat. Ha ma valahol bármilyen érdekek ütköznek, az ellenfelek mindig és mindenütt a demokráciára hivatkoznak... Alig tettük meg a vérben-vasban, egy borzalmas háború szenvedései között megszületett új rendszerben az első tétova lépéseket, máris megindult a nagy pör ennek a rendszernek lényege és értelme körül.” Szegény magyarság! Mi lesz belőled, ha ügyed olyasvalamivel áll vagy bukik, amiről egyelőre azt se lehet tudni, hogy micsoda!

December 15.

Néha Kalocsára is eltéved egy-egy újság. Ezekből aztán értelmes dolgokat olvashat az ember. Így a Kis Újság december 6-i számában olvasom Kerék Mihály cikkét. Új feladatok előtt a szövetkezeti mozgalom. A cikk, ahogy az a mai mentalitáshoz illik, alaposan leszólja a régi szövetkezeteket, de ezeknél is jobban leszólja a földművelésügyi miniszter által alapított új földművesszövetkezeteket és a végén nagy bölcsen kilyukad a Hangyánál, merthogy ez az igazi. Szóval minden demokratikus kitalálásnál jobb a régi, a feudális Károlyi Sándor gróf által alapított Hangya. A Kis Újság ugyanazon számából megtudhatja a magyar, jelesen az éhező pesti polgár, hogy a honatyák számára a parlamentben büfét rendeztek be, amelyben jó és olcsó ennivaló kapható, de persze idegeneknek tilos a bemenet; megismerkedhetik Kossa István elvtársnak, a Szakszervezeti Tanács főtitkárának „jó mondásával”, amely ekképpen szól: „Tiszta szerencse, hogy a képviselői fizetés mellett kapom a villamoskalauzi nyugdíjamat is. Így legalább van miről költenem.” A honatyai fizetés, illetve „tiszteletdíj” jelenleg ha 300 000 P. Mellékesnek ez is valami azért a nagy munkáért, amelyet a honatyáknak végezniük kell. — A Magyar Nemzet december 6-i számában olvasom Kovács Imre parasztpárti szónok nemzetgyűlési beszédének kivonatát: „Rámutatott, hogy a nép, amikor szabadsághoz jutott, kevés megtorlással élt azokkal szemben, akik elnyomták. Ha voltak is kilengések, ezekben az esetekben a nép csak vissza akarta fizetni mindazt, amit kapott. Elismeri, hogy az ideiglenes rendőrség megszervezése körül hibák történtek. Szerinte a rendőrség szervezése akkor történt, amikor csak az igazi demokraták mertek az utcákon járni és amikor az utcákon szedték össze a rendőröket. Erdei a legnehezebb körülmények között szervezte meg a rendőrséget... Felhívta a földművelésügyi miniszter figyelmét arra a vandál pusztításra, ami az erdőirtásnál mutatkozik. Néhol teljesen megváltozott az Alföld képe és ez katasztrofális szárazságot okozhat. Fásítani, fásítani, ez legyen a jelszó... A közegészségnél különösen a venereás betegségek elleni küzdelmet sürgette. Megállapította, hogy vannak faluk, ahol a lakosság 60—70%-a fertőzött.” Azt elfelejtette megmondani a népnek ez a derék fia, hogy a vandál pusztításokat az erdőkben ki vagy kik végezték. Aminthogy elfelejtette megmondani azt is, hogy kinek vagy kiknek köszönhető a venereás betegségek borzal-

masan nagy száma. Ezeket mégsem lehet a reakció nyakába varrni! A legjelesebb azonban mindenesetre az, hogy Erdei volt belügyminiszter politikai rendőrségének gazságait a nép nyakába varrja. Nem Bánó Mihály főkapitány-elvtárs és pribékjei, nem Katus elvtárs és a többi csirkefogó, nem szadista suhancok kínoztak százezerszámra magyar embereket, ó dehogy, hanem a szabadsághoz jutott magyar nép, amely egy „kevés megtorlással élt azokkal szemben, akik elnyomták és vissza akarta fizetni mindazt, amit kapott”. Egy nappal előbb a kisgazdapárti B. Szabó István ugyanabban a nemzetgyűlési ülésteremben azt mondta, hogy „nekünk kisgazdáknak különösen sokat kellett szenvednünk a rendőrségnél uralkodó állapotok miatt”. Tán bizony ők is az elnyomók közé tartoztak, akikkel szemben a népnek egy „kevés megtorlással” kellett élnie. Az is persze a mesék világából való, hogy volt idő, amikor csak az igazi demokraták mertek az utcákon járni” és hogy az utcákon kellett összeszedni a rendőröket. Ellenben igaz, hogy sok tisztességes ember volt a polgárőrségben, de Erdei Ferenc kommunistái ezeket kidobták a „demokratikus” alapon megszervezett rendőrségből és a szervezetet megtömték az utcáról összeszedett csirkefogókkal. És az is igaz, hogy vannak helyek és napszakok, ahol és amikor az emberek ma sem mehetnek ki az utcára a mezítelenre való vetkőztetés veszélye nélkül.

Ünnepelt tudósunk, Szent-Györgyi Albert a Magyar Nemzet december 6-i száma szerint nyilatkozott a sajtó képviselői előtt. Az Akadémia purifikálása mellett azt mondta, hogy „nyomorúságunk racionális enyhítését csak akkor érhetjük el, ha minden fontos pozícióban képzett szakemberek, nem pedig az úgynevezett korszellem lovagjai ülnek”. No lám, mire nem jó a vitamin! Igaz, hogy Nagy Mihály patkolókovács-mester ezt már régén tudja.

December 18.

Az államrendőrség budapesti főkapitányának november havi jelentése (Magyar Nemzet, december 11.): „A múlt hónapban előfordult 8874 lopás, 207 rablás, 1864 sikkasztás, 443 orgazdaság, 452 csalás. Az élet és testi épség elleni bűncselekmények száma az előző hónaphoz viszonyítva 33%-kal emelkedett. Nagy mértékben megszorodtak az éjszakai útonállások, az ún. levetkőztetések, vasúti fosztogatások és gépkocsi-

lopások. Ezeknek a bűncselekményeknek az elfajulása összefüggésben van a gazdasági viszonyok egyre tartó romlásával.” E megállapítás igazolására álljon itt a Budapestről december 15-én elindult Selmeczi tanítóképző intézeti helyettes igazgatótól elmondott eset. Ő is és a többi „nemdolgozó” utas a vasúti kocsik tetején kuporgott a Keleti pályaudvaron. Egyszerre csak megjelent egy orosz tiszt egy pár csirkefogóval és kiadta a jelszót: Akinek nincs munkás igazolványa, le a vonatról! Néhányan leszálltak, köztük egy férfiember. Az utóbbi zsákja fennmaradt a kocsik tetején. Mikor kérésére volt szomszédjai leadták, az orosz tiszt megtapogatta és érdemesnek találván az elrablásra, hamar eldugta egy közeli épületromban; a pasinak az épület előtt kellett várnia. Utána az orosz lövéssel jelt adott társainak. Mikor a jeladásra nem jött senki, odaintett egy rendőrt, a pasit a rendőr őrizetére bízta és meghagyta nekik, hogy el ne mozduljanak és az épületbe be ne tegyék a lábukat, amíg ő vissza nem jön. Ezzel elment keresni a társait. A rendőr szerencsére tisztességes magyar ember volt. Megkérdezte a pasit, tudja-e, hogy hova tette a ruszki a csomagját. Persze nem tudta. De a vonat tetejéről valaki figyelte a ruszkit és jelentkezett. Hamar kiszedték, a pasit zsákostól (kb. 7 millió értékű holmi volt benne) felrakták Selmeczi mellé a vonat tetejére és ezzel a rendőr eltűnt. Mikor az orosz visszajött és rendőrnek, pasinak és zsáknak hűlt helyét találta, elkezdett ordítani, majd bement a vasúti kocsiba és ott kezdett garázdálkodni. Szerencsére megindult a vonat. Erre a bennülők nekibátorodtak és a ruszkit egyszerűen kilökték. Ezekről természetesen nem beszélhet a főkapitány. Derék felszabadítóinkat, a kormány kedvenceit nem szabad megsérteni, tehát mindent a gazdasági viszonyokra kell kenni! „A titkos prostitúció egyre terjed — folytatja a főkapitányi jelentés — és megfékezésére mind ez ideig semmiféle intézkedés nem történt. A nemi betegségek is ijesztő mértékben szaporodnak, ami nemcsak a főváros, hanem az egész ország egészségét veszélyezteti ... Az internálótáborokban még 8536 személyt tartanak őrizet alatt. A táborokban az elhelyezés hovatovább tarthatatlan. Az internáltak rongyos, szakadozott ruhákban, ablak nélküli helyiségekben tartózkodnak, élelmezésük sem kielégítő és emiatt a betegek száma egyre nő.” Ezt nem valami reakciós alak mondja, hanem Budapest főkapitánya hivatalos jelentésében, 5 héttel a Kisgazdapárt választási győzelme után, Tildy miniszterelnöksége alatt! No de mit számít a magyarok pusztulása! A fő, hogy a nagy Vorosilov „A Tildy Zoltán, Nagy

Ferenc, Varga Béla és mások szakértő vezetése alatt álló Kisgazdapárttal” meg van elégedve és ennek a Kisgazdapártnál tett látogatása alkalmával legmagasabb kifejezést is adott (Magyar Nemzet, december 11.). Bizonyára Rákosi Máttyás, Szakasits Árpád és a többiek is meg vannak elégedve, hiszen csak magyarok pusztulnak!

December 29.

A december 20-án tartott püspöki konferencia alkalmából személyesen mentem el a Belügyminisztérium egyesületi osztályába a kalocsai ifjúsági egyesület és földmunkásegylet ügyében. Simon miniszteri tanácsos előzékenyen fogadott és azonnal elintézte a dolgot: a polgármesteri és rendőrfőkapitányi határozatokat megsemmisítette és az egyesületi helyiségeket visszaítélte. A határozatokat 21-én személyesen hoztam haza. Az ifjúsági egyesület még aznap kitessekelte a Madiszt az egyesületi otthonból és birtokba vette házát. December 25-én karácsonyi előadást, 26-án táncot rendeztek. A polgármestert eszi a méreg. Azonnal nagy tanácskozásokat kezdett barátjával, Sáska járási kommunista titkárral és egy pár Madiszos csirkefogóval (a két Nyitrai fiú, akit az ifjúsági egyletből régebben kidobtak, Somogyi András múlt évben végzett képzőssel, Vén Sándorral). Sáska kiadta a jelszót: Dinnyés Gergely külvárosi káplánt, az egylet egyházi vezetőjét el kell tenni láb alól és pedig, mivel az itteni rendőrségre ebben számítani nem lehet, a Gepeu segítségével. A terv: Dinnyést feljelentik az itteni orosz parancsnokságnál, hogy annak idején oroszellenes kijelentéseket tett; ha kell, három gazember erre esküt tesz; a többi már az oroszok dolga. A fentiekén kívül akadt valaki a jelenvoltak között, akinek a lelkiismerete ezt a gázságot nem bírta el. Kerülő úton figyelmeztette Dinnyést a veszedelemre. majd mikor látta, hogy Dinnyés nem veszi komolyan a dolgot, a figyelmeztetést 27-én megismételte. Dinnyés erre sem reagált. Azonban 28-án telefonon felhívták a külvárosi plébániát a Vámos-házból, hogy Dinnyés jöjjön az orosz katonai parancsnokságra. Dinnyés nem volt otthon. Mikor megtudta a dolgot, eljött hozzám. A parancsnokságra természetesen nem engedtem el, a plébániára sem engedtem vissza, hanem egyelőre itt fogtam a kastélyban. Egy-két napig lessük a fejleményeket. Hát ilyen aljas gazemberek akadnak a magyarok közt! Azaz bocsánat: nem a magyarok

közt, hanem csak a kommunisták közt, akiket nem számítok a magyarok közé. A magyar ember ellenségével szemben is egyenes és becsületes: akivel leszámolnivalója van, azzal szembe is áll. Ezeknek a piszkoknak még arra sincs bátorságuk, hogy ha hátulról is, de maguk bökjék ellenségükbe a bicskát; az oroszok mögé bújnak.

Hallom, Keménynét két rendőr és egy orosz kíséri, illetve őrzi. Úgy látszik, tényleg kapott már egy párat és ezt nem találta kellemesnek.

Lexi tegnap Szegeden járván benézett Kélesre. A földhözjuttatottnak átadott 13 ökörből az oroszok aznap 9-et elvittek. Szegények kétségbe vannak esve: most aztán kapával, ásóval kapargálhatnak a földjükön és csinálhatják a többtermelést.

A székesfehérvári püspök írja, hogy Potyondy Imrének nincs semmi baja; él és virul. Jó, hogy a nevében írt levélnek nem dőltünk be.

December 31.

Dinnyést 28-án du. 3 órakor másodszor is kereste az orosz katonai parancsnokság telefonon. Mivel ez is hiábavaló volt, Somogyi vállalkozott rá, hogy elcsalja a parancsnokságra. Este 6 órakor elment az egylet házába, ahol választmányi ülés volt, de nagy meglepetésére Dinnyést Gombos és Gyetvay is elkísérték. A terv nem sikerült. Erőszakoskodni az oroszok mégsem mernek. Most a gazemberek máson törik a fejüket. Hallom, Somogyi és Vén fel akar menni Pestre és letartóztatási parancsot akarnak kieszközölni Dinnyés ellen a belügyminisztertől, merthogy fasiszta volt, aminek bizonyossága egy könyv, amelyet az egylet könyvtárában „találtak” a meg sem tartott házkutatás alkalmával. Ez a könyv ugyan sohasem volt az egylet könyvtárában, de annyi baj legyen! Egy hazugsággal több vagy kevesebb, nem számít! Remélem, kirúgják őket. Az egyleti fiúk egyébként biztatják Dinnyést, aki 30-án reggel visszament a plébániára, hogy semmitől se tartson. Ketten mindig elkísérik jóra való fokossal, amellyel ha kell, ütnek is.

Az orosz katonai parancsnok „Magyarország belügyébe nem avatkozunk be” jelisével a napokban összehívta a pártok vezetőit, sürgette a magyar—orosz kultúrszövetség megalakítását, aztán igen melegen ajánlotta a Kolhoz-rendszer bevezetését azzal, hogy szívesen bocsát rendelkezésünkre a rendszert dicsőítő plakátokat. Keményné is jelen lévén

a parancsnok érdeklődött, hogy ki az az asszony. Megtudta, hogy a kommunista párt titkára. Erre állítólag a következő kérdések és feleletek hangzottak el: Mi a foglalkozása? Pedagógus. Hol tanít? Sehol. Hát akkor miből él? 10 hold földje, illetve bérlete van. Akkor nem a kommunista pártban van a helye, hanem a Kisgazdapártban. Különben mióta van a pártban? Egy esztendeje. Keményné nyelt egyet, az orosz meg nézett. Ha volna esze, rájönne, hogy az egész társaság piszok banda, amelynek nem a kommunizmus a fontos, hanem az a kis pecsenye, amelyet a kommunizmus tüzénél sütögetni lehet.

Hallom, Baksa elvtárs valahonnan felszedett egy orosz tisztet, elvitte a városházára, odahívatta a népbíróság helyettes elnökét (az elnököt nem találták) és a népbíróságot és lehordatta őket, hogy az összes fasisztákat futni hagyják. Próbálták neki megmagyarázni, hogy az ügyész csak vádol, a bíró csak a tárgyalást vezeti szavazati jog nélkül, az ítéletet a népbírák hozzák meg: az ítéletekért tehát ők felelősek, köztük a kommunista, szociáldemokrata, parasztpárti és szakszervezeti elvtársak mint „népbírák”. Hogy megértette-e, nem lehessen tudni. De a gazember Baksára mindenestre jellemző, hogy nem az igazságügyminiszternél vagy a népbíróságok országos tanácsánál kereskedik, hanem az oroszoknál, akik „nem avatkoznak be az ország belügyeibe”.

A mai nappal befejezzük az eseményekben és megpróbáltatásokban olyan gazdag 1945. esztendő. A lelkünk Te Deum-ot énekel. Az Úrban bízunk és nem szégyenültünk meg. Sok mindent elvesztettünk, de ezek mulandó értékek voltak. A lelkünk ereje nem tört meg. Legyen érte hála a Mindenhatónak! Az Úrban bízva nézünk a jövőbe. Dr. Udvardy szép beszédet mondott a hálaadó ájtatosságon a Titkos Jelenések égi karának énekéről: „Dicsőség, hálaadás és erősség a mi Istenünknek.”

1946.

„Ó szép Jézus, ez új esztendőben légy híveiddel! Ó Mária, esedezél értünk, édes reményünk!” Szól az ének a meggyötört magyarok ajkán. Száll az imádság az égbe egy boldogabb esztendőért, mint amilyen az elmúlt volt. Vajon az lesz-e? Boldogabb lesz-e?

Január 4.

Hallom, tegnap a rádióban valaki egészen alávaló módon nekiment a hercegprímásnak. Nagyon a begyükben lehet. Ezek a szellemi szegénylegények nem sejtik, hogy tehetetlen nyelvtöftögetésükkel csak növelik tekintélyét minden tisztességes magyar ember előtt.

Déltájban a városban jártam. A Gabonapiactér vidékén a szekerek egész tömegét láttam. Hordják az orosz hadsereg negyedévi ellátására kivetett gabonát, zsírt stb. Az érsekségre is kivetettek 50 q kukoricát, 25 kg zsírt. A városgazda ugyan megmondta a kivetést eszközöző bizottságnak, hogy az érsekségnek össze-vissza sem termett ennyi kukoricája, miután földjét elosztották, de ez nem zavarta őket. Azt mondták: nem baj, hátha mégis van. Man probiert! Szénát is követelnek az oroszok. Valaki a bizottságban megkockáztatta a kérdést: Minek nekik a széna? Minek? — felelte az egyik bizottsági tag. — A vasútállomáson már hetek óta rothad a régebben összehordott széna. A napokban benyitott hozzám egy orosz és azt mondta, adjak neki bort, akkor annyi szénát hordathatok el az állomásról, amennyit akarok. Hát erre kell a széna! És erre kell sok más is!

Somogyi András, ez a piszok alak, miután az oroszok nem mertek beleharapni Dinnyésbe, a kalocsai rendőrséggel próbálkozott. Rádi, aki a belügyminiszteri végzést már megkapta és felfelé mégsem akarja elrontani a dolgát, lehordta, izgága fráternek mondta és elzavarta. Képelem, hogyan pukkadozik Baksa és díszes társasága, hogy sehol sem akar nekik babér teremni.

A földművelésügyi miniszter az új gazdák számára tanfolyamot rendelt és annak megszervezésével Szentkereszty Ábelt bízta meg. Szentkereszty a járási gazdasági felügyelővel együtt végigjárta a pártokat. Összesen 2 tanulni vágyó új gazda jelentkezett a tanfolyamra. Így a tanfolyamból semmi sem lett. Az embereket egyelőre nem a tudomány érdekli, hanem az oroszok számára történő rekvirálások.

Január 6.

Kalocsa legújabb szenzációja: Baksa elvtárs, úgyis mint városunk kiváló polgármestere, elverte a feleségét. Erre az asszony otthagya derék férje-urát és hazament az édesanyjához a Szőlőkebe. A kórházban orvosi látteleletet vetetett fel. Rádi rendőrkapitány felesége pedig Szekendy Sárival, a városi pénztáros húgával pofozkodott össze. A demokrácia szépen alakul. Dr. Keménynét állítólag Oroszországból most hazakerült testvére verte el alaposan, mikor megtudta, hogy milyen nagy nő lett. Testvére kitapasztalta az orosz boldogságot. Azt mondta az asszonynak, hogy először pakoljon, menjen ki egy évre Oroszországba, utána majd szájalhat, ha kedve tartja.

Varga Béla lemondott nemzeti főtanácsi tagságáról. Kisgazdapárt elégedetlen szárnyának nyomására történt? Vagy a lelkiismerete szólalt meg? Egy kicsit későn történt. Az orosz—magyar gazdasági szerződést ő is aláírta. Ezzel segített eladni az országot. Nem tudom, hogy hogyan ... ezért.

(A Napló itt megszakad.)

FÜGGELÉK

Jelentés a Szentatyának 1945

SZENTSÉGES ATYÁM!

Magyarország Apostoli Nunciusa eltávozása után első ízben látom alkalmasnak az időt arra, hogy mint a magyar Püspöki Kar rangidős érseke jelentést tegyek Szentséges Atyámnak a magyarországi Egyház jelenlegi állapotáról.

Mindenekelőtt mélységes hódolatomat és hálámat fejezem ki a magam, püspökeink és híveink nevében Szentséges Atyánk előtt azért a nagy kegyességért, hogy bennünket a legkülönlegesebb privilegiumokkal ellátott. Számunkra az isteni kegyelem és az anyaszentegyház áldásait oly közel hozta, hogy a legnehezebb időkben is saját intézkedéseinkkel és az érintkezési nehézségek kikapcsolásával közvetlenül és gyorsan cselekedhetünk.

Magyarország szomorú sorsáról és pusztulásának végnapjairól, úgy gondolom, az eltávozott Nuncius Úr Őexcellenciája szóban részletes jelentést tehetett Szentséges Atyámnak. Ő végigszenvedte az országot feldőlnő háborút, Budapest ostromát és a viharos felhők elvonultával láthatta romokban heverő szegény hazánkat és porbahullva annak koronáját, székesfővárosunkat, Budapestet. Különösen a királyi vár, ahol a magyarok szíve dobogott, ahol a hagyomány és ezeréves történet virrasztott, lett a pusztulás színhelyévé. Akkor a Nuncius Úr még ott lakott — erre mindig hálával gondolunk. Bár Őexcellenciája mindent megtett, hogy a védősereg parancsnokságát a céltalan harcok megszüntetésére rábírja és ezzel a várost a teljes pusztulástól megmentsé. Amikor Őexcellenciája elhagyta az országot, még nem tudhatta, hogy a vidéken, de különösen az ország nyugati részében hasonlóan szörnyű a pusztulás. A folyó évi március 29-én elhunyt bíboros hercegprímás, dr. Serédi Jusztinián temetésén láthatta Esztergomot, a magyar Siont romjaiban, súlyosan megrongált bazilikájával, amelyről a káptalani helynök legutóbbi körlevelében ezeket írja:

„A főegyházmegye székesegyháza, gyönyörűséges bazilikánk, az ország első templom, mely az esztergomi Sion ormán fonséges méltósággal emelkedik az ég felé a hatalmas Isten dicsőítésére, nagyon erősen rongált, romsos állapotban használaton kívül van. Megszámíthatatlan kis, néhány nagy — köztük egy-két leszakadás veszélyével erősen fenyegető — seb tátong az új jegyest, az új főpásztort, az ország

első főpapiját váró főszékesegyházon. A bazilikának megrongált szent kövei szemrehányóan, helyesebben esdően beszélnek és azt a kiáltást küldik felénk, az egész táj és az egész ország felé: Könyörüljetek rajtam. Könyörüljetek rajtam... Nekünk, akik — itt az ősi székvárosban, a bazilika lábánál élünk, nap-nap mellett a szívünkbe hasít az a megrázó figyelmeztetés és ennek akarok e néhány sorban visszhangja lenni.

Az Isten teljesen rendkívüli segítségével nagy alázatossággal, de rendíthetetlenül bizakodva nekifogtunk a legszükségesebb helyreállítási munkáknak. A munka — igaz, szerény — zaja már hangzik is a szent hegyen.

Magunk is szinte megszedülünk merészségünkötől. A bazilikát négy nagynevű prímás építette és díszítette teljes anyagi erejének, sőt közben kivételesen más egyházi javadalomnak is birtokában. Mellettük volt az egész jólétnek örvendő ország. Az egyes vármegyék külön is felajánlották adományaikat. Ilyen anyagi megalapozottsággal és ilyen összefogással folyt évtizedeken át e szentély emelése. És most, amikor nem állnak rendelkezésre az egyházi birtokok, amikor olyan nagy az anyaghiány és akkora a drágaság, üres tarisznyával nekifogtunk az óriási munkának. Nemcsak mi, de még a szakértők sem tudják előre megállapítani a szükséges fedezetet. Hogy ez mekkora lehet, mutatja már az is, hogy a propileum egyik nagyon sérült oszlopának, amelynek kijavítása az esetleges súlyos következmények miatt elodázhatatlan, helyreállítása egy hónap előtti szakértői becslés szerint kb. egymillió pengőt igényel. Hol van még a többi nagy munka, főképpen a kupolák vörösréz burkolata, mely mielőbbi teljes kicserélést igényel, hiszen a szakértői hozzávetőleges számítás szerint a kupolán ötvenezernél több, köztük méteres átmérőjű, sőt nagyobb lyuk is van!”

Erősen megsérült a székesfehérvári székesegyház, leégett az ostrom alatt a régi győri székesegyház és romokban hever bombázás következtében telitalálatától érve az ország egyik legszebb temploma, a szombathelyi püspöki székesegyház, ami valamikor az én székesegyházam is volt. Bombatalálat következtében erősen megrongálódott a szombathelyi püspöki rezidencia, megsérült az esztergomi és székesfehérvári. Teljesen kifosztották a székesfehérvári és veszprémi rezidenciát. Részen kifosztották az esztergomit és győrit.

A magyar katolicizmus e nagy építményei mellett 100 és 100 számra pusztultak és rongálódtak meg a fővárosi és vidéki templomok,

kolostorok és rendházak, amelyek pusztulása és használhatatlansága annál fájóbb, mert a hívek mindennapi lelki szükségletét szolgálják és nélkülük a lelkek gondozása igen nehezen lehetséges. Egyelőre a felépítésük és tatarozásuk lehetetlennek látszik, mert nincs építőanyag, nincs eszköz. Főleg az átvonuló útvonalakon több templomot kifosztottak, sok plébániát és szerzetesházat kiürítettek, átmenetileg néhány szemináriumot is lefoglaltak. A háború a főváros mellett, különösen a székesfehérvári, veszprémi és győri egyházmegyékben sok mindent tönkretett.

Amikor Nuncius Úr Őexcellenciájától búcsút vettem, még nem tudtuk, hogy Apor Vilmos báró győri püspök is e harcok áldozata lett. Palotájának pincéjében az odamenekült nők tisztaságának védelmében kapta azt a lövést, amely folyó évi április hó 2-án halálát okozta. Haláláról a győri Káptalan nagyprépostja a következőket írja:

„Placuit Divinae voluntati peramantissimum Antistitem ac Patrem nostrum charissimum L. B. Guilelmum Apor e medio nostri ad superna vocare.

Gratiosissimus Praesul hora 1/2 7 vespertina, quae erat in Parasceve, ie. die 30. Martii, inter arma vulneratus, post horas in Nosocomio publico per operationem chyrurgicam paulisper recreatus est, attamen viribus de momento in momentum diminutus, et ideo Sacramentis Ecclesiae rite donatus, hora 1-a diei 2. Aprilis, quae erat feria II. Paschatis, placido vultu obdormivit in Domino. Pastorem optimum, qui vere animam suam pro ovibus posuit, Aeterno Pastori devote commendans, cum Capitulo, Clero, fidelique Populo enixis precibus Excellentiam Vestram Reverendissimam rogo, ut luctum, quo deprimimur, Beatissimo Patri deferre, pupillisque absque patre paternae confortationis auxilium impetrare non dedignetur.”

Hasonló körülmények között kapott szívszélhűdést a szombathelyi püspökség répceszentgyörgyi kastélyában folyó évi március 23-án gróf Mikes János c. érsek, akit gyalulatlán deszkából összetákolt ládában temettek el. Dr. Horváth Győző kalocsai segédpüspök 1944. december 19-én és Bubnics Mihály rozsnyói püspök folyó évi február 22-én természetes halállal haltak meg.

Az esztergomi főszékesegyházi Káptalan Dr. Drahos János prot. kanonokot, a rozsnyói székesegyházi Káptalan Dr. Pobožný Róbert pápai prel. kanonokot, a győri székesegyházi Káptalan Pokorný Miklós c. apát kanonokot választotta meg káptalani helynökké.

Shvoy Lajos székesfehérvári és Mindszenty József veszprémi püspökök, akiket a nyilasok elhurcoltak és Sopronba internáltak, folyó év április közepén tértek vissza székhelyükre.

A papság főpásztoraik példájára és parancsára, kevés kivétellel, a háborús idők viharában a helyén maradt. Többen a harcok következtében, néhányan híveik vagy tulajdonaik védelmében életüket veszítették. A katonák vadságának, sajnos szerzetesnők is áldozatul estek, főleg Budapesten. Néhányat agyonlőttek, többeket megbecstelenítettek. Az utóbbiak száma az eddigi jelentések szerint hála Istennek nem túlságosan nagy, a húszat valószínűleg nem haladja meg.

Az áldozatok számbavétele, valamint az épület-károk felbecsülése most van folyamatban. Eddig ez az érintkezési nehézségek miatt szinte lehetetlen volt, a postai közlekedés csak a legutóbbi időben állt úgahogy helyre, a leveleket az ország nagy részében most is cenzúrázzák.

Az áldozatok és épületkárok ellenére meg kell állapítani, hogy a megszálló csapatok parancsnokai az egyházi személyekkel és épületekkel, felszereléssel általában tisztelettel bántak. Legtöbb esetben különös védelmet biztosítottak és hivatalosan a papi, szerzetesi és szerzetesnői házakat a hadsereg egyes tagjainak túlkapásaitól igyekeztek megmeníteni. Az említett szomorú eseteket és visszaéléseket egyesek akciójának kell tekinteni. A vallás szabad gyakorlása, az istentiszteletek megtartása mindenhol biztosítva volt. Az iskolákban több-kevesebb nehézséggel és kisebb-nagyobb megszakításokkal zavartalanul folyt a tanítás.

Híveink nagyon sokat szenvedtek az elmúlt hónapokban, különösen a főváros és Dunántúl népe sok helyen borzalmas kínokat állott ki. A férfilakosságból nagyon sokat elhurcoltak; hogy mennyit, nem lehet tudni, hiszen ezekről a dolgokról beszélni sem szabad; állítólag több százezerre rúg az elhurcoltak száma. Az elhurcolások minden tervszerűség nélkül történtek. Bármilyen cím alatt összeterelték egy-egy község vagy vidék férfi lakosságát és elhajtották hóban-fagyban. Megfelelő élelmezés nélkül az út fáradalmaiban nagyon sokan elpusztultak. Csak Kalocsán kb. huszonötezret hajtottak át. Az elhurcolások, ha kisebb mértékben is, most is tartanak. (Amint a fosztogatások és gyilkolások is napirenden vannak. Sok helyen a nők egy részét a 9 éves leányoktól 70 éves öregasszonyokig megbecstelenítették.)

*

... A háborús megpróbáltatások alatt úgy látjuk, hogy híveink lélekben közelebb jutottak Istenhez. Az óvóhelyeken működő sok-sok lelkipásztor nagy megtérésekről, buzgó imádságokról, fogadalmakról és nagy átalakulásokról tesz tanúságot. A szenvedés Istenhez emeli az embert, ezt tapasztaltuk mindenfelé. Mennyiben lesz tartós a lelkek felbuzdulása, nem tudjuk, de félő, hogy lassan-lassan az elfásultság vesz erőt rajtuk. Az európai háború már több mint 3 hónapja véget ért, de népiünk szenvedése tovább tart. Nagyon nagy azoknak a száma, akiket a hozzátartozóikért való aggodalom emészt, hiszen alig van család, amelynek tagjai mind együtt volnának. A Németországba hurcoltak vagy menekültek, a több százezer orosz hadifogságba esett katona és elhurcolt polgár egyéni sorsa jogos aggodalommal tölti el az itthonlevőket. A Nyugaton elfogott katonákat lezárt marhavagonokban viszik át az országon, a foglyok a kiszivárgott hírek szerint napokon át nem kapnak élelmet és vizet, az ország területén levő fogoly- és gyűjtőtáborokban tízezrek vannak összezsúfolva. Ezek sorsa szinte leírhatatlan; sokan éhségtől és leromlástól már alig vánszorognak és kiszabadulásukra egyelőre semmi remény sincsen. Tervszerűtlenül visszatartva, gondozatlanul hagyva, a kétségbeesés felé közelednek azok, akikkel még az állatoknál is rosszabban bánnak. A magyar nép és különösen szegény hozzátartozói megdöbbenve és kétségbeesve látják ezt, de teljesen tehetetlenek vagyunk és minden itteni közbelépésünk hiábavaló. Mintha a magyar népet mindenki elhagyta volna, mintha a háborúért nemzetünk volna egyedül felelős. Pedig Szentséges Atyánk aki egykor köztünk járt és ismer bennünket, tudja, hogy nem mi voltunk a legrosszabbak és mint kis nemzet nem is akartunk háborút, csak belesodródtunk akaratunk ellenére a nagy népek küzdelmébe. Esdve kérjük, ha lehetséges a Nemzetközi Vöröskereszt útján segítsen szegény hadifogoly és elhurcolt fiaink helyzetén.

*

A lelki szenvedéseket növelik az anyagi gondok. A háború fölémésztette az ország élelmét, elpusztította gyárainkat, tönkretette kereskedelmünket, hídjainkat, vasúthálózatunkat, sőt a legtöbb család házi berendezését is, úgy hogy sokan vannak egy öltözet ruhában, mely tőlük már nem volt elszedhető.

A közép- és nagybirtokos osztályt pedig teljesen tönkre tette az ideiglenes nemzeti kormány által 1945. március 17-én kiadott földbir-

tokreform rendelet. Ez a magyar katolikus Egyházat is nagyon érzékenyen és komolyan érinti. Hazánkban Szent István király óta a katolikus Egyház nagy földbirtokkal rendelkezik, amelynek jövedelméből élt és tartotta fent templomait, szemináriumait, iskoláit, szerzetes házaikat és egyéb intézményeit. Ezt egyszerre mind elvették és birtokosokként legfeljebb 100 kat. holdat hagytak meg, amely a volt földbirtoknak oly csekély része, hogy százalékban ki sem fejezhető. Az egyházi birtoknak felosztása ellen, de különösen a nagy kiterjedésű erdőségek államosítása ellen a magyar Püspöki Kar nevében az ideiglenes nemzeti kormánynál azonnal tiltakoztam. Belátjuk, hogy bizonyos mértékű, akár jelentős nagyságú földreformra a háború után a nép érdekében szükség van, de semmi okot nem találunk mentségül arra, hogy a róm. Katolikus Egyház erdőbirtokait az állam egyszerűen szekularizálta. A földbirtokkal együtt felosztották a megmaradt gazdasági fölszerelést is. Különösen keményen sújtja a magyar katolikus Egyházat a hirtelen beállt nincstelenség akkor, amikor az ország így elszegényedett és a hívek sem lehetnek a papok, templomok, iskolák segítségére, mert maguk sem tudnak megélni. A hivatkozott kormányrendelet ugyan elvben kimondja a birtokosok kártalanítását, azonban a kártalanítási összeg nevetségesen csekély (a kataszteri tiszta jövedelem hússzorosa, egy kat. holdért tehát maximálisan 10 q búza ára) és ez is teljesen bizonytalan. A rendelet szerint az állam csak teherbíró képessége szerint fizeti a kártalanítást, márpedig az ország teljes elszegényedése és a ránk nehezedő hadi kárpótlás miatt az állam belátható időn belül nem lesz abban a helyzetben, hogy fizetni tudjon.

A rendelet szerint a közcélú alapítványok ingatlanaiból 100 holdat visszahagynak, az ennek jövedelmén felüli szükségletéről a kormány gondoskodik. Ide tartoznak azok a szemináriumok, amelyeknek külön ingatlan vagyonuk van. Ugyancsak a rendelet szerint a kegyúri terhek fedezésére és az egyházi birtok által fenntartott intézmények fenntartására földet igényelhetünk. Ezt megtettük. A rendelet ezen pontjának végrehajtását a Püspöki Kar nevében állandóan sürgetem a kormánynál, de eddig kevés eredménnyel. A lelkészkedő papság fizetését a kormány rendezte, de minden egyéb a levegőben lóg. Tervek, elgondolások vannak, de hogy ezek realizálódni fognak-e, az még a jövő titka. Így egyelőre teljesen bizonytalan a káptalanok sorsa, szemináriumaink, székesegyházaink, kegyúri épületeink fenntartása, az egyházmegyei hiva-

talok és az egyházi nagybirtok által fenntartott iskolák ügye. Az utóbbiak tekintetében vigasztaló momentum, hogy híveink most jobban ragaszkodnak a katolikus iskolákhoz, mint valaha és így remény van arra, hogy minden erejüket megfeszítik iskoláik fenntartása érdekében. Iskoláink ügyében egyébként eddig sérelmes intézkedés nem történt. Ha aggodalommal tekintünk a jövőbe, ennek oka az, hogy ami ma nálunk van, az nem demokrácia, hanem a demokráciának megcsúfolása. Országunkon egy baloldali kisebbség uralkodik, amely ugyan a nép nevében beszél és rendelkezik, de a nép megkérdezése nélkül. Bármely pillanatban hozhatnak iskoláinkra vonatkozólag is sérelmes rendelkezet. Tehetetlenek vagyunk vele szemben, mert az orosz fegyverekre támaszkodik.

*

Tetézi bajainkat, hogy a politikai rendőrség működése és a népbírósról szóló kormányrendelet következtében a személyi és jogbiztonság erősen csökkent, sőt majdnem megsemmisült. A népbíróságokról szóló kormányrendelet célja a háborús bűnök megbüntetése, a népellenes bűncselekmények megtorlása és a fasizmus kiirtása. E rendelet alapján az említett baloldali kisebbség és a szolgálatában álló politikai rendőrség ezrével tartóztat le olyan embereket, akiknek a háborúhoz és fasizmushoz semmi közük nem volt, akik igen sokszor csak egyéni bosszú áldozatai. Nagyobb részük nem is kerül a népbíróság elé, de hetek, néha hónapok telnek el, amíg szabadságukat visszanyerik, mert nincs fórum, ahol a politikai rendőrség túlkapásai ellen védelmet lehetne keresni. Amit ezek alatt a hetek vagy hónapok alatt el kell viselniük, szinte leírhatatlan. A világ elszörnyűködve értesült azokról a kegyetlenkedésekről, amelyeket a német koncentrációs táborok áldozatainak el kellett szenvedniük, elszörnyűködve fog egykor értesülni azokról a kegyetlenkedésekről is, amelyeket a magyar politikai rendőrség áldozatainak kell szenvedniük. A népbíróságok pedig súlyos elmarasztaló ítéleteket hoznak olyan cselekményekért, amelyek elkövetésük idején nem voltak tilosak és sem isteni, sem emberi törvénybe nem ütköztek. Pl. azért, mert valaki évekkel ezelőtt a kommunizmus vagy orosz bolsevizmus ellen beszélt vagy írt. Ezért tartóztatták le és kínozták heteken át Kriston Endre egri segédpüspököt és ítélték el 10 évi kényszermunkára Csernus Mihály endrődi apát-plébánost. Ezért van letartóztatva immár közel két hónapja

Dr. Kerner Istváb kalocsai kanonok, szemináriumi rektor, Dr. Belon Gellért kalocsai szemináriumi lelki igazgató. És ezért volt vagy van jelenleg és letartóztatva számos pap, katolikus vagy protestáns egyaránt az ország területén. Közel 3 hónapja letartóztatásban van Zadravecz István volt tábori püspök anélkül, hogy tudni lehetne, mi a bűne.

A politikai rendőrség túlkapásai ellen a Püspöki Kar nevében ismételtlen tiltakoztam a kormánynál, de kevés eredménnyel, bár a kormány tagjainál általában megértéssel találkoztam. Az egyik belügyi államtitkárt, a politikai rendőrség főnökét, kicserélték, néhány papot és polgári egyént is szabadon bocsátottak, de a helyzet lényegesen nem változott, mert a kormány maga sem ura a helyzetnek.

Sok és súlyos zaklatásnak van kitéve az ország német ajkú lakossága. Ismételt közbenjárással sikerült elérni annyit, hogy a kormány legalább elvben leszögezte álláspontját a kollektív büntetés ellen és erre vonatkozólag rendeletet is adott ki.

*

A szövetségesekkel kötött fegyverszüneti szerződés Magyarország határait egyelőre a volt trianoni határookban jelölte meg. Ennek következtében az 1938 óta az országhoz visszacsatolt területekről az összes magyar hatóságoknak és tisztviselőknek távozniuk kellett. E rendelkezés az egyházmegyéik határait is újból megbolygatta és az egyházkormányzatban is új intézkedéseket tett szükségessé. Dr. Madarász István kassai püspököt eltávolították székhelyéről több kanonokjával és papjával együtt. Eltávozás körülményeiről az eltávozott Nuncius Úr Ó Excellenciájához intézett és a) alatt idemellékelte jelentési szövegét. Madarász püspök a kassai püspökség hejcei kastélyában él és onnan kormányozza az egyházmegye magyarországi plébániáit. Ugyancsak legyen szabad b), c), d), e) alatt csatolnom Dr. Czapik Gyula egri érsek, Virág Ferenc pécsi, Kovács Sándor szombathelyi püspökök, valamint Dr. Scheffler János szatmári püspök és nagyváradai apostoli kormányzó jelentéseit is.

A kalocsai főegyházmegyéjétől újból elszakították az 1941-ben visszacsatolt Bácskát. Lelki gondozásáról úgy intézkedtem, hogy Budanovich Lajos volt apostoli adminisztrátort 1944. december 20-án 7400/1944. szám alatt vicarius generálissá neveztem ki. A kinevezési iratot másolatban szintén csatolom. Anyagi vonatkozásban 1945. május hó 5-én

1280/1945. szám alatt az alábbi nyilatkozatot adtam neki: „Alulírott kalocsai érsek 1944. december 20-án 7400/1944. sz. a) kelt levelemmel átadtam nagyméltóságú és főtisztelendő Budanovich Lajos püspök úrnak az általa már 1941. év előtt is vezetett és most ismét elvált egyházmegyei rész teljes jogú kormányzását. Főpásztori kormányzói jogom teljes átruházásával püspök úr a legfőbb hatalmat kapta a lelkiekre és anyagi ügyekre vonatkozóan, hogy azokban szabadon, a legjobb belátása szerint intézkedhessen. Ennek kövekeztében az Egyház 1941. év előtt birtokolt javai, különösen a bácsi-dernyei erdő és mezőgazdasági birtokok fölött, mint közvetlen hatóság intézkedik; azok használata, jövedelme tekintetében a fennálló állami és egyházi jog szerint ő intézkedik.” A kommunikáció vele igen nehéz, alkalmi futárookra vagyunk utalva.

Ugyancsak elszakították a pécsi és szombathelyi egyházmegyéktől az 1941-ben Magyarországhoz visszakerült és az érdekelt püspökökre, mint apostoli kormányzókra bízott plebániákat. Az esztergomi káptalani helynöknék egy körlevéli jelentéséből látom, hogy az ő egyházkormányzati ténykedéseit is lehetetlenné tették azon a területen, amely 1938-ban került vissza a főegyházmegyéhez a nagyszombati apostoli adminisztratúrától.

A Magyarországtól újból elszakított területekről teljesen megbízható híreket alig lehet kapni, mert a határok le vannak zárva. Az átszivárgó vagy alkalmi küldönc révén érkező hírek azonban mélyen elszomorítóak. Így Budanovich püspök jelentése szerint Bácskában a partizánok eddig 13 papot végeztek ki, többeket pedig elhurcoltak; ezek sorsa ismeretlen, többen idejében magyar területre menekültek; újabban tízet egy szál ruhában áttettek a határon, ezek ellátása az egyharmadára összezsugorodott főegyházmegye gondja. A partizánok által kivégzett magyarok számát ugyanott 25-30 ezerre teszik. Újabban tízezreket dobtak át a határon egy kis batyuval. A németek legnagyobb részét elhurcolták. Hasonló kegyetlenséget jelent a pécsi püspök úr másolatban fenn csatolt iratában. A szombathelyi egyházmegyéhez tartozó muravidéki apostoli kormányzóság területén a múlt hó elején elhurcoltak 500 magyar férfit, utóbb az asszonyokat és gyermekeket is elvitték. Hírek érkeznek arról, hogy Csehszlovákia területéről az összes magyart ki akarják telepíteni. Eddig is sok papot utasítottak ki, akiket most az esztergomi főegyházmegyének kell elhelyeznie.

*

1945. május 24-ére Budapestre püspökkari értekezletet hívtam össze. Megjelentek: Dr. Czapik Gyula egri érsek, Shvoy Lajos székesfehérvári, Dr. Pétery József váci, Dr. Hamvas Endre csanádi (szegei), Kovács Sándor szombathelyi és Mindszenty József veszprémi püspökök, Kelemen Krizosztom pannonthalmi főapát. Dr. Drahos János esztergomi és Pokorny Miklós győri káptalani helynökök. Hiányoztak, de életben vannak: Papp Antal c. érsek, miskolci apostoli kormányzó, Virág Ferenc pécsi, Dr. Dudás Miklós hajdúdorogi és Dr. Madarász István kassai püspökök, csak a közlekedési nehézségek és a távolság tartotta őket vissza. Jómagam is lovas kocsival tettem meg az utat Kalocsáról Budapestre, a 120 km-es út két napig tartott. A püspökök nagy része a vonat postakocsijában jött fel, mert vonaton utazni szinte lehetetlen; az utazóközönség zöme a vonat tetején és lépcsőjén csimpaszkodva utazik; sok szerencsétlenség származott már ebből. Az értekezletből, amelyen aktuális problémáinkat beszéltük meg, közös pásztorlevelet intéztünk híveinkhez és memorandumot a kormányhoz. Mindkettőt csatolom.

Magam hamarosan Kalocsa megszállása után körlevelet intéztem híveimhez. A front akkor 5 km-re volt székesvárosomtól északra; a németek, kik hellyel-közzel 100 km-re is visszaverték akkor még az oroszokat, visszajöhettek, mint Debrecen, Székesfehérvár, Esztergom stb. városoknál meg is történt, amelyek többször is cseréltek gazdát. Megjegyezni kívánom, hogy a magam meggyőződéséről és tapasztalataimról ebben a körlevélben nem igen nyilatkoztam, inkább csak arra hivatkoztam benne, hogy miről biztosított ez vagy az a magas rangú orosz tiszt vagy nyomtatványaik. Mind a körlevelet, mind annak mellékletét f), g) alatt csatolom.

*

Még 1945. június 13-án felkeresett Punykó Sándor püspöki titkár, a munkácsi egyházmegyéből. Szeretett volna eljutni Rómába, hogy jelentést tegyen az egyházmegye helyzetéről. Terve, bár Zágrábon át eljutott Fiumeig, nem sikerült. Nálam hagyta az egyházmegye készülő sematizmusát azzal a kéréssel, hogy azt alkalomadtán juttassam el Szentségedhez és egyben jelentsem a következőket: Mivel Dudás püspök, apostoli administrator az egyházmegyével érintkezni nem tud, a jurisdictio gyakorlását a kapott kinevezés, illetve instrukció szerint Romzsa Tódor

püspök vette át. Helyzetük szomorú. Az ideiglenes kárpátaljai kormány a területnek mint önálló köztársaságnak, a Szovjetunióba való fölvételét kérte és ebben az irányban igyekszik a népet befolyásolni. Szeretné, ha a püspök és a katolikus papság is ilyen irányban dolgoznék. A püspök és papság tartózkodó, ezért rengeteg kellemetlenségben van része. Az egyházi vagyont átadták az egyházközségeknek, az egyházközségeket pedig különféle erőszakoskodással és trükkökkel pravoszlávossítják. Ilyen trükk: Népgyűlésen felszólítják a népet, nyilatkozzék: Nyugathoz vagy Kelethez akar-e csatlakozni? Az orosz fegyverek árnyékában természetesen a jelenlevők Kelet mellett nyilatkoznak. Erre aláíratnak velük egy ilyenfajta nyilatkozatot, néhány nap múlva aztán csalódva ébrednek rá arra, hogy ők pravoszlávok; templomuk, plebániájuk, egyházuk minden vagyona a pravoszláv egyházközségé, papjuknak el kell hagynia a községet. Hiába próbálnak tiltakozni, a felelet a tiltakozásra csak ennyi: Ott voltak a gyűlésen? Aláírtak? Igen? Akkor mehetnek, nincs tovább! Eddig 45 templomot vettek így el, a papok minden ígéret és csábítás ellenére eddig hűségesen kitartottak. Magát a püspököt is felszólították már, hogy legyen pravoszláv. A csehszlovák kormány kifelé ugyan úgy tesz, mintha ennek a területnek hovatartozása még tárgyalás kérdése lenne, tényleg azonban lemondott róla. A nép megdolgozása arra az esetre szól, ha a nyugati nagyhatalmak okoskodnának és esetleg népszavazást kívánnak. Az újságok szerint ennek a területnek a Szovjetunióba való fölvétele meg is történt.

*

Legyen szabad jelentésemhez még a következőket hozzáfűznöm:

Szerencsétlen hazánk gazdasági helyzete napról napra romlik. Az idei termés részben az ősszel és tavasszal az országban folyt harcok miatt, amelyek jelentékeny területek bevetését lehetetlenné tették, részben a tavaszi szárazság miatt nagyon gyenge volt. A megszálló hadsereg az utóbbi időben fokozott mértékben fosztja ki az országot és elhord mindent, ami elhordható. Ebben, sajnos a magyar kommunisták is segítségére vannak. A városok, különösen Budapest élelmezése máris katasztrofálisan rossz és a télen még rosszabb lesz. Tüzelő nincs, és ami van, a közlekedési nehézségek miatt nem szállítható. A kormány minduntalan emeli a tisztviselői fizetéseket és munkabéreket, ezek azonban

nem tudnak lépést tartani a drágasággal. Félő, hogyha külföldről nem kapunk élelmi- és gyógyszereket, olyan nyomorúságnak nézünk eléje, amilyent hazánk évszázadok óta nem élt át. Viszont ha az esetleges külföldi segítséget a kormány kapja meg, félő, hogy minden vagy legalább nagy része illetéktelen helyre megy. A kormány ugyanis csak névleg birtokosa a hatalomnak. A tényleges hatalom az orosz fegyverekre támaszkodó kommunista párt kezében van. A kommunista párt segélyakciója (Nemzeti segély) nagy pénzösszegekkel rendelkezik, de a segélyek felosztása erősen párttagság szerint történik. Ugyanígy történik a rendelkezésre álló élelmiszerek elosztása is. Az apostoli Nuncius Úr Óexcellenciája által megszervezett pápai segélyakció az Actio Catholicával karöltve segít, amiben tud: népkonyhákat tart fenn és a nyáron 4500 budapesti és Budapest környéki szegény gyermek vidéki nyaraltatását tette lehetővé.

Az ország gazdasági jövője teljesen kilátástalan. Tavasz óta osztják a földet és ma is teljes a bizonytalanság; az emberek még mindig nem tudják, hogy tulajdonképpen mi az övék, azért most az őszi munkálatok idején is alig dolgozik valaki a földeken. A nagybirtok felosztása kapcsán földhözjuttatottak állat és gazdasági felszerelés hiányában különben is csak gyengén tudják megművelni földjüket; az ipari növények termelése, néhány állami birtokot leszámítva, megszűnt. A munkamorál is erősen megfogyatkozott. Az emberek inkább politizálnak vagy illegitim kereskedelmet folytatnak.

Ugyanez a bizonytalanság uralkodik a közigazgatás terén is. A kormány hiába adja ki a rendeleteket, a minősítési törvény mellőzésével kinevezett új tisztviselőket, akiknek nagy része egyszerű munkás, nem tudják, sokszor nem is akarják végrehajtani. Ők is inkább politizálnak. Így aztán az országban ez a csoport azt csinálja már, amit akar. Akik rádiót hallgatnak, irigykedve gondolnak Németországra, ahol az angol és amerikai csapatok által megszállt részben máris normális az élet, nagyobb a rend és komolyabb újjáépítési munka folyik, mint a mi szerencsétlen hazánkban.

Mint örömdetes eseményt jelentem, hogy a kormány vállalta az esztergomi bazilika helyreállítási munkálatainak költségeit. A vallás- és közoktatásügyi, pénzügyi és újjáépítési miniszterek jóvoltából remény van arra, hogy a többi egyházi épületek helyreállításához is tekintélyes segélyeket kapunk.

A nagy nyomor és pusztulás országából ezeket jelentem Szentséges Atyámnak, aki a virágzó Pannónia idején még mint pápai követ látta hitben, reményben és boldogságban élő nemzetünket.

Mint szerető Atyánkat kérjük, emlékezzék gyakran és kegyesen rólunk és mint azt dicső elődei évszázadokon keresztül tették, nyújtson reménysugárt, mutasson utat Szent Péter székéből az ismét árvaságra jutott magyar népnek egy újabb boldogulás felé. Kegyes jóságának tanújelét már örvendve tapasztaltuk, midőn kegyesen engedélyt adott arra, hogy az idegen országba elhurcolt Szentjobbot az amerikai katonaság elhozza Budapestre. Budapest népének százezeres tömege örömkönyekkel s a Szent Péter-templomban felcsendülni szokott tapssal fogadta szent ereklyénket és hálás szívvel fordult Róma felé, amely az ország-alapító és a kereszténységet a magyar nép lelkébe plántáló szent Király jobbát ismét közénk küldte. Hála legyen érte Szentséges Atyánknak.

Szentséges Atyám lábaihoz térdelve a magyar nemzet hódolatát és könyörgését:

Kalocsa, 1945. szeptember 2. Szent István király ünnepén.

Grósz József
kalocsai érsek

GRÓSZ JÓZSEF ÉLETÚTJA

Gyermek- és ifjúkor

A Féltorony, vagy Halbturn névre hallgató, majd Trianon után Ausztriához tartozó, kétezer lelket számláló Moson megyei község templomát 1714-ben építették. A barokk kori újjáépítés, gazdagodás az egész községre jótékony hatást gyakorolt. A Harrach család számára ekkortájt épített kastélyt J. L. Hildebrandt, s a nagyterem mennyezetét valamivel később F. A. Maulbertsch díszítette festményével. Mindez, ha nem is közvetlenül, mégis kihatott a környezetre. A békés fejlődés ezen a tájon áthúzódott a következő, XIX. századra és lehetővé tette a szorgos gazdák tisztas gyarapodását. 1887. december 9-én, itt látta meg a napvilágot az a gyermek, akit a gondos szülők és keresztszülők néhány nap múltán a keresztség szentségével Szent József pártfogása alá helyeztek, s akinek a Gondviselés felnőtt korára felelősségteljes, főpásztori feladatokat, súlyos kereszt-, sőt bilincshordozást rendelt. Az édesapa, Grósz Ferenc száz hold földön gazdálkodott, és szívből örült annak, hogy fiú született, hiszen fölcseperedve majd viheti magával mezőre-szántóföldre, s átadhatja neki annak a mesterségnek sok-sok titkát, amelynek műhelye a tágas határ. Az édesanya, Kiss Magdolna, mint a falu asszonyai, a Biblia-béli jó feleség és családanya mintájára serényen végezte a ház körüli munkákat a gyermekek nevelése mellett. József után még két fiú- és egy leánygyermek született.

A boldog gyermekkor a Grósz-csemeték számára is olyan volt, mint minden falun született és nevelkedetté a múlt század utolsó évtizedeiben. Ez még az igazi, „békebeli béke” kora. A szülők gyermekeiket nem kényeztették agyon játékokkal, s azok találékonyságukra hagyatkozva vidáman fölfedezték az udvar, a kert, az erdő-mező, a szántóföld titkait, s ha nagyon muszáj volt, vagyis amikor beléptek az iskolaköteles korbá, a betűk, a kréta és a tinta, no meg a nádpálca rejtelseit és a zordlelkű tanítóbácsi igazságérzetét vagy éppenséggel hullámozó kedélyét. A kis József szülőfaluja iskolájában járta ki a 4 elemi osztályt 1894—1898 között, majd 1898 ősztől Győrben végezte az 5. osztályt a magyar nyelv

tanulása végett. Ugyanis a burgenlandiak németjét beszélték — írták — olvasták az otthoni iskolában, s tízéves korában a kisfiúnak végre komolyan kellett foglalkoznia a magyar nyelvvel, ha gimnáziumba akart járni. Igaz, hogy ez neki nem nagyon akaródzott, az atyai parancs azonban őt 1899-től a bencés szerzetesek győri gimnáziumába irányította.

Grósz József élete alkonyán erről így emlékezett:

„Aranymisém alkalmából azt írta valaki, hogy már gyermekkoromban ébredt bennem a papi hivatás. A valóság az, hogy csak felsős gimnazista koromban. Kisgyermekkoromban nem akartam pap lenni. Rendes szántóvető ember akartam lenni, amilyenek a szüleim is voltak. Akaratom ellenére írtattak be a győri bencésekhez. Egy néninél laktam. A néni azt hitte, hogy én mindennap az iskolában vagyok, holott elmentem a Duna-parti fák közé madárfészket szedni. Így teltek a hetek, hónapok. Egyszer aztán a bencések megkérdezték a nénit, hová lett a Grósz-gyerek. Akkor sült ki a turpisság. Persze olyan is lett a félévi bizonyítvány... Erre a szállást adó néni azt mondta: »Ha nem akarsz tanulni, akkor azt mondják majd rólad a faluban: Ebből a gyerekből a szülei urat akartak csinálni, de olyan számár, hogy megbukott és azért visszajött a faluba.« Még hogy én számár vagyok, azt már nem! — válaszoltam. Nekifeküdtem a tanulásnak és az év végére már jó bizonyítványt szereztem.”

A nyolcosztályos gimnáziumot a felcseperedő gazdafiú 1899—1907 között végezte Győrött a bencés atyáknál, először négy évig egy családnál lakott, majd a győri egyházmegye küsszémináriumának növendéke lett, és így fejezte be, kitűnő eredménnyel érettségizett.

Az immáron érett fiatalembert Széchenyi Miklós püspök vette föl a győri egyházmegye kötelékébe. A fiatal főpásztor a komoly megfontoltsággal választott hivatás mellett azonnal fölismerte az ifjú kiváló szellemi képességeit, s abba az intézménybe küldte tanulni, amelyet ő maga is jól ismert, hiszen 3 évig rektora volt, vagyis a bécsi Pázmáneumba. A magyar papság képzésének egyik külhoni fellegvára a Pázmány Péter bíboros, prímás, esztergomi érsek által 1623-ban alapított papnevelő intézet, amely később az alapító nevét vette föl, s innen származik a növendékek neve: pazmaniták.

Grósz József a bécsi egyetem teológiai karának előadásait látogatta, hiszen a német nyelv nem okozott neki gondot. A filozófiai és teológiai tudományok ekkorra már megújultak. Részben IX. Piusz pápa

(1846—1878) erélyes föllépésének köszönhetően, mert nem engedte az eretnokségek konkolyának növekedését az egyházi tanítás búza-táblájában; részben XIII. Leó (1878—1903) jóvoltából, aki a tomista filozófia pártolásával az újskolasztika kibontakozását döntő módon segítette. Természetesen az idősebb professzorok jóvoltából némi jozefinista szellemmel is találkozhatott, hiszen a jozefinizmus jóval túlélte névadóját, II. József császárt.

Az akkor érvényben lévő egyházi törvény szerint négy év teológiai tanulmány befejezése után Fischer-Colbrie Ágost kassai püspök, a Pázmáneum egykori rektora az intézet kápolnájában szentelte pappá a fiatalembert 1911. július 14-én.

Az újmisézt az ifjú „áldozár” otthon, szülőfalva templomában tartotta; szülei, testvérei, rokonai boldogan fogadták, majd útnak bocsátották első kápláni helyére.

A fiatal pap, majd püspök

A Sopron megyei Farád nagyjából akkora falu volt ezidőtájt, mint Féltorony; tehát jól ismert körülmények között kezdte meg Grósz József lelkipásztori munkáját. A következő évben Oroszvárra került, ugyancsak kápláni beosztásban. Különbség annyi volt az előző helyhez képest, hogy az oroszvári kastély nevezetes lakóval büszkélkedett: a tragikus és titokzatos körülmények között elhunyt Rudolf trónörökös özvegye, Stefánia hercegnő itt élt második férjével, Lónyai Elemér gróffal. Stefánia példaadó vallásossága jótékonyan hatott a környékeliekre, s a Bécsben tanult fiatal pap pedig a tragikus ember-sorsok kapcsán elmélkedhetett a földi nagyság és dicsőség mulandó voltán.

Változást jelentett a kápláni élethez képest az 1913-ban kapott beosztás. Széchenyi Miklós püspök 1911-ben Győrből Nagyváradra távozott, az új győri püspök, Várady Lipót Árpád, a későbbi kalocsai érsek pedig maga mellé rendelte Grósz Józsefet, s a levéltárosi, iktatói munkakört bízta rá. A fiatal pap a kissé álmos, falusi légkör után először itt, Győrött szembesült a XX. század második évtizedének sajátos egyházi, társadalmi gondjaival. A győri kanonok, Giesswein Sándor, néppárti képviselő, mint a keresztényszocialista mozgalom hazai úttörője, ébren tartotta azt a szociális érzékenységet, amely a kereszténység történel-

mében mindig jelen van, legfeljebb más és más megjelenési formákban. Mellette Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök valóban társadalmi méretekben gondolkodott és hatással volt papokra, világiakra egyaránt. Az I. világháború alatt, majd azt követően néhány szerzetesrend szinte erején felül vállalt feladatokat a szociális tevékenység területén. Az 1900-ban kezdődött országos katolikus nagygyűlések a 10-es, 20-as években már a hazai katolikusság öntudatra ébredését és a korproblémák iránti fogékonyságát jelezték. Az I. világháborút követő összeomlás (melynek során Grósz József szülőfaluja is külföldre lett és 1921-ben nevét Halbturnra cserélte), az 1919-es politikai káosz és diktatúra mind éreztette hatását az egyházi életben. A vörös terror megszemélyesítői a „tanácsköztársaság”-nak nevezett uralkodásuk alatt a katolikus papok sőt apácák életét sem kímélték. A püspöki aulákba gyorsan eljutott annak híre, ami 1919 júniusában a Duna—Tisza közén történt. Gyilkos körútját a főhőhöz Szamuely június 24-én Kalocsán fejezte be. Hiteles források szerint 16 embert kötél, hármat pedig golyó által végeztetett ki. Az akasztott emberek egész éjjel a jezsuiták kollégiuma előtti celtiszfákon lógtak, mialatt az érseki palotába erőszakkal behatolt terroristák díszvacsorát rendeztek, mint cinikusan hangoztatták, „a sikeres tisztogatás” tiszteletére. A fiatal Grósz József, aki időközben 1914-től püspöki szertartó, majd szentszéki jegyző, mindezeket hallotta, s nem gondolta, hogy három évtizeddel később az 1919-es vörös terror helyeslőivel, szellemi örököseivel kell majd szembeszegülnie a rábízott nyáj hitének, alapvető emberi jogainak védelmében. S a börtönbe éppen Kalocsáról hurcolják el. Ekkor; a világháborút követő évek alatt benne is, mint sok más egyházi személyben, újra tisztázódott, még világosabban megfogalmazódott annak tudata, hogy a „kollektív és evilági paradicsomot” megteremteni akarók, az evilági messianizmust hajszolók minden embertelenségre hajlandók, és hangzatos ígéreteik mögött végig megszállott hatalomvágy, s nem jámbor humanizmus rejtőzik. Az ártatlanul legyilkoltak emlékéért Kalocsán, a kivégzés helyén állandóan égő örökmécses tartotta ébren, ami 1945-ig világoskodott.

A győri egyházmegye élén 1914-ben ismét változás történt. Várady Lipót Árpád Kalocsára távozott. XV. Benedek pápa óhajára 1914. december 6-án Fetser Antal nagyváradai segédpüspök került Győrrre, és elődeihez hasonlóan nagyra értékelte Grósz József munkásságát, aki a püspöki szertartói tisztségből 1921-ben előlépett, s püspöki titkár, zsi-

nati vizsgáztató lett, a következő évben szentszéki bíró, majd 1924-től püspöki irodaigazgató. Fetser püspök atyai bizalmának jele pedig 1928-ban vált véglegessé. Az idősödő győri püspök egészsége gyengültével segédpüspököt kért maga mellé, és nyilvánvalóan az ő kérésére — javaslatára XI. Piusz pápa 1928. december 7-én címzetes orthoziai püspök — győri segédpüspök minőségben az igencsak fiatal, két nap híján 41 éves Grósz Józsefet nevezte ki Fetser püspök mellé. A győri hívek körében a kinevezés története a következőképpen terjedt el: „Az idősödő megyéspüspök segédpüspököt kívánt. Sorba kérdezte a kánonokat, elfogadják, elvállalják-e, hogy segédpüspök legyen valamilyük? Mind azt felelte, hogy csak utódlási joggal. Utoljára kérdezte a legfiatalabbat, Grósz Józsefet. Aki mosolyogva elvállalta, a fenti megkötés nélkül is.” Ha ez a hatvan évvel később, 1988-ban papírra vetett korabeli történet nem is állja ki minden pontban a szigorú, tárgyilagos vizsgálatot — pl. Grósz József csak 1931. január 1-jén kapott kánonoki kinevezést a győri káptalanba; Cesare Orsenigo pápai nuncius pedig közbejött a püspöki kinevezéseknel —, mégis a leglényegesebbet közli Grósz Józsefről. Ő a püspöki méltóságot, az apostolutódi feladatok teljesítését a legteljesebb önzetlenségből, a szolgálat szellemében vállalta el, s további, főpásztori működése alatt ennek számtalan tanújelét adta.

Az újonnan kinevezett főpapot 1929. február 24-én szentelték püspökké a győri szeminárium kápolnájában. Az ősi székesegyház helyett azért itt, mert nagy hideg volt, és Fetser püspök betegen is részt akart venni a szertartáson. Grósz József ekkor választott jelmondatot: „*Cor pro corde* — Szívet szívért”; és ez a jelmondat az eddigi és a további munkásságát, papi-püspöki életét találóan jellemezte. Fél évszázad múltán is ezt a derűs szeretetet idézik föl egykori hívei: „Mi, akkori győriek, nem tudjuk őt másképpen elképzelni, csak mosolyogva. »Ilyeneké a mennyek országa« — meghatározású derű sugárzott mindig a szeméből. Ez a derű vonzotta őt az iskolás gyermekekhez. Mint felszentelt püspök, nem zárkózott be a székesegyház — győriesen az öregtemplom vagy nagytemplom — fenségébe, hanem minden áldott nap lejött 1/4 8-kor az orsolyita zárda templomába misézni. Ez a szentmise ősszel és tavasszal diákmise volt, a tanítóképzős lányoknak kötelező. Minden szombaton ott gyóntatott a sekrestyében. Mi, akkori tanítóképzősök, együtt álltunk sorba a 7—8 éves kicsikkel az ő gyóntatószéke előtt. Ha nyaralásainkból írtunk neki, egy lapon mindig megköszönte. Nagy tisztelője volt a Szent

Szívnek. Az elsőpénteki ájtatosságot, szent beszéddel együtt gyakran ő tartotta a zárdatemplomban. Amikor Szombathelyre kinevezték, egy ilyen prédikációban szomorúan búcsúzott.”

Azonban mielőtt új állomáshelyére került volna, egyre több területen volt szükség munkájára. Kanonoki kinevezése, amely 1931. január 1-jén kelt, már említésre került. A stallum mellé feladatnak kapta a katolikus iskolák felügyeletét, s emellett püspöki szegényügyi biztos lett. Még ez évben az egyházmegyei *Actio Catholica* megszervezése is rá hárult. Az egyre gyakrabban betegeskedő megyéspüspök mellett 1933-ban általános püspöki helynökként szolgált, majd Fetser Antal 1933. október 6-án bekövetkezett halála után káptalani helynökké választották és átmeneti tiszte lejártaival, az új megyéspüspök, Breyer István megérkezése után annak is általános helynöke lett.

Ekkora egyházkormányzati gyakorlattal, mint a győri segédpüspöké, kevesen rendelkeztek, és amikor a szombathelyi egyházmegye kormányzásáról Mikes János püspök lemondott, majd nyugalomba vonult, a Szentszék választása joggal esett rá, hogy a sok körütekintést igénylő feladatkört átvegye. XI. Piusz pápa 1936. január 10-én írta alá Grósz József szombathelyi apostoli adminisztrátori kinevezését. Az apostoli adminisztrátor nemes egyszerűségével gyorsan megnyerte Szent Márton egyházmegyéje papjainak — híveinek a szívét, és az egyházkormányzói tapasztalatából forraszó bölcsessége a nehéz ügyek megoldásában biztos iránymutatással szolgált. A Szentszék teljes megelégedését már az új pápa, XII. Piusz azzal is kifejezésre juttatta, hogy 1939. július 10-én szombathelyi megyéspüspökké nevezte ki. A székfoglalót és az ünnepélyes beiktatást a II. világháború kitörése után, pontosabban 1939. október 1-jén tartották. Ez a tény már előrevetítette annak árnyékát, hogy a nemzet, sőt az egész kereszténység számára is a legnehezebb időkben kell apostolotódként, igazi „jó pásztorként” helytállnia. Amikor a Mura-vidék 1941 áprilisában magyar fennhatóság alá került, XII. Piusz pápa május 20-i dátummal őt nevezte ki erre a területre apostoli adminisztrátornak. Ezentúl a háború okozta sebek gyógyítása is órá várt a tekintélyes kiterjedésű működési területen.

Nyolcéves szombathelyi kormányzása alatt hét plébániát és öt lelkészséget állított föl, s hogy a papi hivatások számát növelje, kishazai szeminárium alapítására szánta el magát, a gimnazista papnövendékek gondos nevelését elősegítendő. Nem volt kislelkű, nem félt attól, hogy

kisszeminaristái esetleg külső befolyásnak engedve, hivatás nélkül lépnek érettségi után a papnevelő intézetbe. Tudta, hogy a gimnazista papnövendékek megőrzik egyéni, személyes döntésükhöz a jogot, amint az ő egykori döntése is önálló, személyes állásfoglalás volt. Ő maga ügyelt arra, hogy a kisszeminárium előjárói ezen a területen, más területekhez hasonlóan, szintén kellő bölcsességet tanúsítanak, s ne engedjenek a túlbuzgóság kísértésének. Ugyanakkor hitte, hogy Isten a fiatalokat is megszólíthatja, mint egykor az Ószövetségben a gyermek Sámuelet, s az Úr a papi hivatás kegyelmének fölébresztésekor időnként nem az emberi törvényekben megszabott nagykorúság dátumához igazodik. Emellett gondja volt a „felnőtt” kispapokra, mert a régi szeminárium épületét új szárnyal bővítette, s ebben freskókkal, üvegablakokkal díszes kápolna és emelvénnel ellátott nagyterem készült az istentisztelet és a közösségi élet méltóbb keretek közé helyezésére. A szombathelyi szeminárium az ő atyai gondoskodása folytán jópár más magyar szemináriumnál modernebbnek számított, mert a kispapoknak folyóvízzel ellátott, egyágyas szobák nyújtottak otthont. A számtalan tennivaló mellett jutott ideje és ereje arra, hogy a székesegyház mögött, a püspökkertben végzett ásatásokat pártfogolja, s az eredmény nem maradt el. Azóta a régészek világában nemzetközi ismertségre szert tett mozaik-maradványok, ókeresztény bazilika alapjai és a híres római út egy szakasza kerültek elő a föld alól, másfél évezredes betemetettség után.

A Gondviselés kifürkészhetetlen terveiben az állt, hogy Grósz püspök Szent Márton szülővárosából, Szombathelyről újabb egyházmegye, ezúttal már érsekség élére álljon, s mert Kalocsa ősiségben rögtön Esztergom után következik, a magyar Egyház második főpapja legyen. XII. Piusz pápa őt 1943. május 7-én kinevezte kalocsai érsekké, ám ez nem jelentette azonnal az eddigi munkásságtól történő mentesülést. Ugyanis a Szentatya május 23-án a szombathelyi egyházmegye további vezetésében megerősítette, mint apostoli kormányzót. Eddigi egyházmegyéje élén 1944. március 25-ig maradt meg új minőségében.

Zichy Gyula kalocsai érsek 1925-től 1942-ben bekövetkezett haláláig 17 éven át irányította a kalocsai főegyházmegye életét. Glattfelder Gyula csanádi püspök kapott kinevezést a Szentszéktől Kalocsára, ám betegsége miatt nem foglалhatta el, s hamarosan meghalt. Utána következett Grósz József. A II. világháború során történt ha-

tárváltozások jelentősen növelték az érsekség területét, hiszen a bácskai rész ismét közvetlenül Kalocsa alá tartozott. A helyzet azonban sokkal bonyolultabb volt, mintsem hogy néhány személycserével megoldható lett volna, s igazi kormányzói bölcsességet kívánt. Maga XII. Piusz pápa is személyesen foglalkozott a bácskai apostoli kormányzóság problémájával, s Grósz püspöknek a Muraköz némileg hasonló helyzetében tanúsított magatartását alapul véve őt látták legalkalmasabbnak, mind vatikáni, mind magyar részről a kalocsai érseki tisztségre.

A háború s a béke vihara

Grósz József beiktatása a kalocsai székesegyházban a kinevezés után hamarosan, 1943. július 11-én megtörtént. Az új főpap ezzel átvette annak a főegyházmegyének az irányítását, amely a nemzet történelme folytán talán a legtöbbször vált részesévé a nagy, sorsfordító küzdelmeknek, éppen déli fekvése, határhelyzete miatt. A középkor folyamán a kalocsai érsekség bástyát képezett a dél felől alattomosan beszivárgó, az ország és az Egyház egységét egyaránt aláaknázó, különböző alattomos eretnekségekkel szemben. Nem tekinthető véletlennek, hogy a mohácsi csatamezőn elesett főpapok között ott volt Tomori Pál kalocsai-bácsi érsek. A török hódoltság korát a nagy, újjáépítő érsekek sora követte, akiknek munkássága évtizedek alatt tüntette el az évszázadok pusztításait. Az I. világháború után a főegyházmegye területének nagyobb része az utódállam fennhatósága alá került, s a bácskai katolikus hívek egyházi életének irányítása végett apostoli kormányzóság jött létre, amelynek sajátos helyzete a háborús változások következtében tovább bonyolódott. A kalocsai-bácsi érsekség még Trianon után jugoszláv fennhatóság alá került nagyobbik részén lévő 89 plébániája számára létesítette a Szentszék a bácskai apostoli kormányzóságot 1923-ban és élére Várady Lipót érsek korábbi helynökét, a hívek és papság körében vitathatatlan tekintélynek örvendő Budanović Lajos szabadkai plébánost állította. Az új apostoli kormányzó lelkipásztori buzgóságát mi sem bizonyította jobban, mint az, hogy több mint nyolc évig tartó, komoly előkészület után egyházmegyei zsinatot hívott egybe, majd az elkészült statutumok gyakorlati alkalmazását-kivitelezését szorgalmazta. Kitűnő

szervezőként a plébániák-lelkészségek alkotta hálózatot valósággal megújította. A magyar hívekkel és papokkal szemben azonban nem tudott mindig olyan pártatlanságot felmutatni, mint amilyen egy főpásztortól több nemzetiségű területeken megkívántatik. Ez is közrejátszott abban, hogy Bácska 1941-es visszacsatolása után a katonai hatóságok Budanović püspök mozgásszabadságát korlátozták, majd Hóman Bálint kultuszminiszter és Angelo Rotta pápai nuncius közbejöttével eltávolítását kezdeményezték. A személyes érdekektől sem mentes ügy fejleményeként a püspököt a budapesti domonkos kolostorba parancsolta a nuncius és hivatala alól fölmentette. Ijjas József kalocsa-megyei pap, a Budapesti Központi Papnevelő Intézet prefektusa, mint a kultuszminisztérium megbízotta átvette Szabadkán az irányítást és ezt a már készen talált helyzetet az új érsek, Grósz József jóváhagyta és Ijjast mint érseki biztost megerősítette. Angelo Rotta, a Budapesten székelő pápai nuncius tőle telhetően igyekezett a nehézségeket elsimítani, ám a háborús idők a békés diplomácia felett időnként úrrá lettek. Az új érsek tehát főként a bácskai területen szinte megoldhatatlannak tűnő problémákkal szembesült. Jelentős esemény volt a közel háromezer bukovinai székely család áttelepedése 1941-ben Bácskába, az egyik elmenekült szláv etnikum helyébe. A népvándorlás tragikus voltát mi sem jellemzi jobban, mint az 1944 októberében bekövetkezett újabb vándorlásuk tovább, Baranyába.

A bácskai apostoli kormányzóság élén Ijjas József érseki biztos munkálkodott az egyházi közigazgatás, hitélet folyamatos fönnmaradásán, ám a hadihelyzet s főként az 1944-ben bekövetkezett politikai változás miatt 1944 őszén neki is ott kellett hagynia állomáshelyét.

A német csapatok visszavonulásával párhuzamosan, a német anyanyelvű hívők távozása — ami inkább volt menekülés vagy kényszerű száműzetés — magával vonta papjaik távozását a bácskai apostoli kormányzóságból német területekre. A háború végén elszabadult erőszakhullám számos papot menekülésre kényszerített, a helyükön maradtak közül pedig nem kevesen erőszakos halál áldozatai lettek. Grósz József érsek papjai és hívei védelmében igyekezett eljárni a különböző hatóságoknál, s több pap neki, az ő határozott és bátor föllépésének köszönhetette életét vagy szabadságát. A pápa, XII. Piusz nyomdokain ő is fölemelte szavát minden lehető alkalommal az üldözöttek érdekében, s próbálta enyhíteni szenvedéseiket. Mindez talán cseppnek tűnik a tengerben, ám

az emberiség, szelíd szeretet cseppje mégis ott volt az embertelenség, gyűlölet tengerében. A magyar katolikus egyházfők és hívek bátor helytállása a II. világháború alatt eddig nem képezhetett átfogó vizsgálat tárgyát — igaz, a nemzet ekkori sorsa és történelme is csak mostanság válik kutathatóvá —, a jövő egyháztörténet-írás majd méltó emléket fog állítani a hőselkű kalocsai-bácsi érseknek.

Az 1944-es esztendő számtalan, drámai változásának egyike az érseki biztos már említett távozása volt Bácskából; s ennek további következményeként a kalocsai-bácsi érsek 1944. december 20-án kelt dekrétuma alapján a bácskai apostoli kormányzásban visszaállt a háború előtti helyzet a személyi vezetést illetően, Budanović Lajos püspök ismét apostoli kormányzóként működött.

Az 1944-es év októbere újabb próbatételt tartogatott Grósz József számára. A német katonai vezetés kényszeríteni akarta székhelye elhagyására, de az ő válasza ez volt: „A pásztornak a nyája mellett a helye.” A város vezetését ha nem is adminisztratív, de lélekben átvette. Egybehívta a különböző iskolák felelős vezetőit, és a növendékeket hazaküldte. A kalocsai szeminárium lakóinak, kispapjainak meghagyta a szabad döntés lehetőségét. Azok maguk dönthettek, hogy hazamennek vagy maradnak. A maradóknak az érsek megígérte, hogy gondjukat viseli. A szeminaristák, a főegyházmegye jövője iránt mindig atyai jószággal viseltetett. Nem volt bőbeszédű irányukban, de a kispapok néhány szavából, gesztusából is kiérezték atyai törődését.

Október végére az orosz csapatok Kalocsára érkeztek, s parancsnokuk 30-án tisztelgő látogatásra jelentkezett az érseki palotában. A főpap személyes bátorsága imponálhatott neki, hiszen Grósz József burgenlandi származása, németes neve ellenére bátran kitartott, bevárva a hódítókat. Bárd János, a későbbi segédpüspök időközben oroszul tanult, és most tolmácsként szolgálhatott az érsek és a katonatiszt között.

Az érsek látta a bizonytalanság felé tartó menekült áradatot, bölcs mérséklete és Kalocsán maradása a hívek számára példaértékű volt és számosan megmenekültek a hazátlanná válás rémétől.

Ezzel megkezdődött az a több, mint négy évtizedig tartó időszak, amelyben az elérkező béke sem fog igazi békét jelenteni, és a hatalom új birtokosai harcot fognak hirdetni minden ellen, ami a múltban gyökerezik, s elsősorban az Egyház, a vallás, a kereszténység, következképpen annak képviselői ellen. A főpásztor aggódva figyelte előbb a

menekülők áradatát, majd a hódítók érkezését és a Dunántúlról érkező híreket, köztük azt, ami a veszprémi püspök, Mindszenty József letartóztatásáról, elhurcolásáról érkezett. A Gondviselés úgy akarta, hogy a háború utolsó szakasza alatt már tehermentesüljön a szombathelyi egyházmegye kormányzásától, mert oda az új püspök, Kovács Sándor személyében 1944. március 25-én megérkezett és ezzel az ő apostoli kormányzósága befejeződött.

Az 1944-es esztendő háborús karácsonyán a külföldi rádiók ismét közvetítették a pápa, XII. Piusz békeszózatát, amely a jövőbe előretekintve az igazságosabb s következőképpen tartósabb béke eszmei alapvetésének számított. A világnak azon a részén, ahol a népek önrendelkezési joga ismét helyreállt, a politikusok egy része a hívek tömegei mellett szintén odafigyelt a pápa szavára. Magyarország keleti részében az újonnan érkezett idegen hatalom már kezdett berendezkedni, s az általa támogatott kisebbség megindította harcát a politikai hatalomért. Mindez világos volt a főpásztorok előtt, akik aggódva tekintettek a jövő felé a rombadőlt vagy még harcoltól dúlt ország érseki, püspöki székvárosaiban.

Az ország nyugati sávjában még öldököltek a fegyverek, amikor váratlanul gyászba borult a magyar Sion, Esztergom. 1945. március 29-én meghalt a bíboros, hercegprímás, Serédi Jusztinián érsek. A magyar katolikusság élére ekkor Grósz József kalocsai érsek került a magyar történelmi hagyomány jogteremtő ereje következtében, Róma legteljesebb támogatásával. Ez utóbbit bizonyítja, hogy Vatikán igyekezett segíteni munkáját a különleges felhatalmazásokkal, melyekre annál inkább szükség volt, mert a pápai nunciust, Angelo Rottát valósággal kitoloncolták az országból a szövetséges hatalmak nevében, Vorosilov marsall intézkedésére, néhány nappal a prímás halála után. Grósz József még apostoli adminisztrátort is kinevezhetett szükség esetén, s ez a pápa és környezete bizalmát jelentette.

Az első nagy gondot a földreform képezte a Püspöki Kar új elnöke számára. A minisztertanács ugyanis 1945. március 17-én elfogadta a földreformról szóló 600/1945. számú rendeletet, ami az egyházi intézmények, iskolák, szerzetesi közösségek, papság létalapját egyik napról a másikra megszüntette. Március 29-én pedig a Csongrád megyei Pusztaszeren megkezdték a földreform-rendelet végrehajtását. Időközben Mindszenty József veszprémi püspök kiszabadult a fogságból, április 20-

án pedig visszatérhetett székhelyére. Grósz József érsek, eddig is a tettek embere, májusban püspökkari elnökként már az egész magyar Egyház ügyeit próbálta intézni, mint ő maga is érezte, időnként nem sok sikerrel.

A II. világháború utáni első püspökkari konferenciát 1945. május 24-én tartották Budapesten. Ezen született meg a Püspöki Kar első, háború utáni körlevele. Grósz József ennek megfogalmazását Mindszenty Józsefre bízta. A drámai erejű és hangú megnyilatkozás a háború alatt és után hatalmas erővel működő propaganda-gépezet hazugságaival ellentétben az igazságot nyíltan kimondta, amikor szólt a hadifoglyokról, az elhurcolt ártatlanokról, a deportálásból vagy menekülésből hazatérőkről, s összefogást, egyetértést, megbocsátást sürgetett. A politikusok nem mertek vagy nem akartak beszélni, a győztes nyugati szövetséges hatalmak Közép-Európában semmit sem óhajtottak látni vagy hallani, hiszen a Jaltában megkötött és örökéletűnek hitt szerződés titokban teljesen kiszolgáltatva a keleti hatalom birtokosainak többedmagával Magyarországot. Egyedül a nyáját védő pásztoroknak volt merszük fölemelni szavukat.

Az 1945-ös év tavasza, nyara tele volt küzdelmekkel, s a háború utáni ország helyzetéről az érsek, mint a Püspöki Kar elnöke szeptember 2-án XII. Piusz pápához 16 oldal terjedelmű beszámolót intézett. E történelmi értékű dokumentum — amely a Napló függelékét képezi — mindennél hitelesebben szól az egész nemzetet érintő kérdésekről éppen úgy, mint a katolikus Egyház helyzetéről. Áttételesen pedig tanúskodik szerzője vagy szerzői (talán Mindszenty József is?) éleslátásáról, bölcsességéről, prófétai előretekintéséről, amely előtt nem maradtak rejtve a vészjósló előjelek sem.

A jelentés megírása, elküldése után hamarosan megtörtént az esztergomi szék betöltése. A megbízást, hogy a Szentszék választását az érintettel tudassa, Grósz József kapta feladatul. Ez a Napló talán legismertebb része.

A következő három évben az érsek a háború után ismét kisebbé vált kalocsai főegyházmegye helyreállításán dolgozott, ám a Püspöki Kar második embereként az egész magyar Egyház gondjaiban is osztozott. Róma a háborús viszonyok miatt csak 1946-ban tudta elküldeni a kalocsai érseknek járó palliumot, és ez még erősebb szálakkal kötötte Szent Péter székéhez és a mindenkori Péter-utód pápához az eddig is töretlen hűségű főpapot.

Újra a Püspöki Kar élén

Mindszenty József bíboros, hercegprímás ellen a baloldal támadásai már 1945 telén elkezdődtek, s ehhez a sajtó emberei kevés kivételtől eltekintve készséggel bocsátották áruba íráskészségüket. Az egyházi nagybirtokok elvétele gondot jelentett az intézmények fenn-tartása miatt, ám a főpapság nem volt a földosztás esküdt ellensége, amint azt a politikusok alaptalan állításai nyomán a sajtó hangadói unos-untalan hangoztattak. Maga Mindszenty József veszprémi püspök korában földreformot kezdeményezett, ám a hadigazdaság érdekeire hivatkozva az állam emberei tiltakoztak a nagybirtokrendszer megbontása ellen. Az iskolák államosításáért folytatott propaganda-hadjárat viszont súlyosan érintette az Egyház jogos, elemi érdekeit. A hatalom igazi birtokosai csak megjátszották a tárgyalásra való készséget, a főpapok átlát-tak hamisságukon. Grósz József és vele együtt a prímás mindezt jó előre tudták, és a határozott magatartás részükről nem kompromisszum-készség hiánya volt, hanem logikus következménye a másik fél addigi lépéseinek. Az 1947/1948-as Mária-év a hívek tömegeinek hitvallásra adott lehetőséget, és az ország katolikussága egységben ott állt a főpap-ság mögött. Az iskolák államosítását követelők részére viszont a megszálló hatalom teljes politikai eszköztára rendelkezésre állt, s 1948 nyarán elérkezett az Egyház szétzúzásának első állomása, az iskolák ál-lamosítása és a pedagógus szerzetesek, apácák tétlenségre kárhoztatása. Ezek után következhetett a második állomás, az előre megtervezett per az ország legelső lelki tekintélye ellen. Ám ezt megelőzően, 1948. no-vember 3-án a püspökkari konferencián Grósz József kezdeménye-zésére, nagyrészt az ő szövegezésében a magyar püspökök ünnepélyes nyilatkozatban felsorakoztak a támadások állandó pergőtüzében álló Mindszenty prímás mögött, s vele teljes egységet, közösséget vállaltak.

Hamarosan bekövetkezett az, ami előre látható volt: 1948. decem-ber 26-án, karácsony másnapján este Mindszenty bíborost érseki palo-tájában letartóztatták és Esztergomból elhurcolták. Grósz József ekkor lett másodízben püspökkari elnök. „A prímás az állam és Egyház ki-békülésének akadálya” — állították az Egyház ellenségei, de a moszk-vai mintára szervezett első magyarországi koncepciók perrel más volt a szándékuk. A magyar Katolikus Egyház szétzúzására, sőt az egész ország megfélemlítésére törekedtek. Mekkora hatalmuk lehet, ha egy

bíborossal ezt merik tenni? — kérdezte magában az egyszerű halandó. A szégyenletes eseményeknél tétlenül asszisztáló politikai pártok mulasztásukra hamarosan rádöbbsenek, de akkor már késő volt, a vallás- és lelkiismereti szabadság sárba tiprásában a reális hatalom bitorlóinak cinkostársaivá váltak. Két nappal később Kádár János, akkor belügyminiszteri posztton, Grósz József érseket lemondásra szólította fel arra hivatkozva, hogy a bíboros a kalocsai érsekre terhelő vallomást tett. Ez a felszólítás arról árulkodik, hogy nemcsak a prímás személye, hanem a mögötte álló főpapság és valójában az egész magyar Katolikus Egyház útjában volt a demokráciából csúfot űző, egyre nyíltabban politikai egyeduralomra törő baloldali kisebbségnek. 1949. január 4-én Grósz érsek elnökletével tanácskoztak a püspökök, s a helyzetjelentés, amit az elnöklő érsek tett, nyílt kiállásnak számított a bebörtönzött bíboros mellett, meg nem alkuvásnak a totális hatalommal szemben. Olyan nyilatkozatot fogalmaztak meg Grósz érsek vezetésével, ami jottányi engedményt sem tett a hatalom felé. Még aznap este átadták a legfelsőbb állami vezetésnek, amely azt hitte, hogy végre sikerült a főpásztorok ellenállását megtörni. Az események ettől kezdve tovább gyorsultak, a bíboros elítélése után papok, világiak letartóztatása, megfélemlítése került napirendre szerte az országban. A püspöki kar tagjaira a legkülönbözőbb módokon igyekeztek nyomást gyakorolni. Jellemző erre a Magyar Értelmiség Nemzeti Bizottságának kérése 1949 tavaszán, hogy a katolikus püspökök tesületileg álljanak ki a béke mellett a protestáns egyházi vezetők példájára. A levelet a Szabad Nép hozta nyilvánosságra. Az elzárkózó püspököket a sajtó a világbéke ellenségeiként igyekezett föltüntetni. Grósz József érsek vezetésével a püspökök ellenálltak másfél éven keresztül, bár a hatalom emberei mindent megtettek azért, hogy egységüket megbontsák. A történelmi igazságot abszolút értéként tisztelő kutatás ezen a területen majd tovább mélyíti az ismereteket, ám az vitathatatlan tény, hogy csak a teljes magyar szerzetesség, pontosan 11 538 rendtag 1950 nyarán történt deportálása kényszerítette ki a magyar katolikus Püspöki Kar nevében Grósz József aláírását arra a dokumentumra, amely az állam és Egyház közötti „megállapodás” néven vonult be a köztudatba. A főpapság álláspontja mindvégig az volt, hogy ilyen nagy horderejű megállapodásban a Szentszék lenne illetékes, és ezt a véleményüket nem is rejtették véka alá. A „megállapodás” megítélésénél egyrészt figyelembe kell venni, amit az egyik politikus mon-

dott: „a magyar Egyház csak vagonkérdés”; másrészt pedig a csekély létszámú, ám annál hangosabb békepapi mozgalom indulását. Ha a pástorok a háború viharában a nyáj mellett maradtak, a totális diktatúra vészkorszakának beköszöntekor sem hagyhatták magukra a rájuk bízottakat.

A Vatikán tisztviselői nem látták át teljes egészében a magyar helyzetet. Ennek tulajdonítható az a Vatikánban, 1950. október 9-én kelt levél, amelyben az államtitkárság munkatársa, Angelo Dell' Acqua az állam-Egyház közötti egyezmény aláírása miatt a Szentszék rosszallását fejezte ki. (E megnyilatkozás értékelése csak további dokumentumok együttes ismeretével válik majd lehetségessé.)

A per, börtönévek, alkonyat

A hatalom urainak mindez nem volt elegendő: meghirdették a harcot a hitoktatás ellen, majd újabb látványos lépésre szánták el magukat. Közvetlen előzménye ennek az volt, hogy a Püspöki Kar megtagadta a magát Béketanácsnak nevező propagandaszervezet felhívásának az aláírását, és a püspökkari elnök, Grósz érsek elzárkózott a küldöttség fogadása elől. A szemtanú, aki az érsek közeli munkatársaként Kalocsán, az érseki palotában tartózkodott az itt olvasható események idején, a következőképpen emlékezik vissza: „A Mindszenty-perhez hasonlóan a Grósz ellen koholt vádak is kampány előzte meg. Az érseket rágalmazó és gyalázó feliratú táblákkal fiatal kommunisták tüntettek az érseki palota előtt, a sajtó is támadásba lendült. Ezt követően érsek úr kiadta, hogy a rezidencia főkapuja mindig zárva legyen, oda csak papot vagy apácát szabad beengedni. Az utasításnak eleget is tettek, mígnem 1951. június első napján, már a kora délelőtti órákban, addig soha nem látott, civil ruhás emberekre lettek figyelmesek. a szürkület beálltával aztán az egyik, a kastélyban elszállásolt pap, akiről később derült ki kollaboráns mivolta, sétálni indult. A kapus ki is engedte, ám amikor a sötétség beálltával visszafelé indult és csöngetett, már nem egyedül érkezett. Pillanatok alatt ÁVH-s nyomozók lepték el a házat, s az előkerülő irodaigazgatótól azt követelték, mutassa meg az érsek lakosztályát. Az igazgató arra hivatkozva, hogy ilyen késői órában már nem szokták zavarni az érseket, ezt megtagadta. Maga kitűnő jogász lévén meg-

kérdezte, van-e írásos parancsuk, mire a vezetőjük átadta a letartóztatási parancsot. Miután megnézte, pontosan felsorolta azokat a paragrafusokat, amelyek egy ilyen okmányt hivatalossá tesznek. Ugyanis a letartóztatási parancsról hiányzott a dátum. Mire a jelenlevő tiszt odakanyarította, s kérte, hasonlítsa össze az aláírással. Ebből aztán kiderült, hogy maga az ÁVH parancsnoka is jelen van Grósz érsek letartóztatásánál. Az érsek, hallva a gyanús lármát, bezárkózott, ám a fürdőszoba ajtaját tolvajkulccsal kinyitották, s két másik munkatársával együtt elvezették, majd a házkutatás során egész sor dokumentumot, levelezést, köztük a kortörténeti jelentőségű naplóját is lefoglalták.”

Ez az ügy már nem volt olyan sürgős, mint a Mindszenty-per, amelyben szinte azonnal elkészült a vádirat; mert most június 11-i dátummal jelent meg a hivatalos vád államellenes összeesküvés, kémkedés, valutaüzérkedés miatt, s hozzákapcsolva egy gyilkosság, mintha az érsek személyének ehhez is köze lett volna.

A vádirat reá vonatkozó része így szólt:

Grósz József vádlottat 1948. novemberében Mindszenty József magához rendelte és bizalmasan közölte, hogy a köztársaság megdöntésére összeesküvést szervez és vezet. Részletezte, hogy háború esetén, vagy ha az összeesküvés ki-robbantására megfelelő helyzet alakul ki, kormányt alakít és kiáltványt bocsát ki. Erről Grósz József beismerte:

„Mindszenty azért hívott, mert számítva őrizetbe vételére, tájékoztatni akart arról, hogy megbízást adott dr. Bozsik Pálnak a rendszer megdöntésére irányuló szervezethez kiépítésére és kormányprogram kidolgozására. Megbízott, hogy őrizetbe vétele esetén vegyem át helyette a vezetést.”

Mindszenty József letartóztatása és elítéltetése után Grósz József az összeesküvés vezetését átvette. Dr. Bozsik Pál és dr. Farkas Endre vádlottak több titkos összejövetelen leszögezték ún. „jogfolytonossági elvüket”, amely szerint Mindszenty József akadályoztatása miatt a király visszatéréseig Grósz József az ideiglenes államfő. Erről Grósz József vádlott

beismerte, hogy összeesküvő társai közvetítésével 1950. július 5-én az alábbi írásbeli nyilatkozatot küldte el az egyik imperialista állam budapesti követségére:

„Az ősi magyar törvények szerint a király távollétében és a hercegprímás akadályoztatása folytán, mint Magyarország homo regiusa, vállalom az államfői tisztség betöltését és átmeneti kormány kinevezését.”

Dr. Bozsik Pál és dr. Farkas Endre összeesküvő társaikból össze is állították a kormánylistát, amelyet Grósz József jóváhagyása után jelentettek egyik imperialista követségnek. A népellenes kormány összeállításával kapcsolatban Grósz József több ízben tárgyalt Payr Hugó volt gyáros, királypárti politikussal is. Tárgyalásaik alapján Grósz úgy döntött, hogy az eredetileg jelölt miniszterelnök, dr. Bozsik Pál helyett a kormány elnöke, dr. Friedrich István, a horthysta ellenforradalom első miniszterelnöke legyen. Friedrich a „kinevezést” elfogadta.

Grósz József vádlottnak dr. Farkas Endre rendszeresen jelentést tett az összeesküvés szervezésének előrehaladásáról. A bűnjelek között elfekvő tervezetek szerint fő célkitűzésük volt, hogy a nagybirtok-rendszert visszaállítsák, a gyárakat és bányákat visszaadják a tőkéseknek.

A népi demokratikus rendszer megdöntésére irányuló szervezkedéssel kapcsolatban Grósz József a következőket vallja:

„Beismerem, hogy az általam vezetett összeesküvés megkezdte fegyveres csoportok szervezését, amelyek feladata volt a népköztársaság megdöntése és a hatalom átvétele.”

Grósz József kapcsolatot épített ki több imperialista állam budapesti követségeivel, amelyek bizalmas anyagokat közvetítettek a Vatikán és Grósz között. Grósz jelentései, amelyeket az imperialista követségeknek adott át, titkos gazdasági és politikai kémadatokat tartalmaztak. (Tárgyi bizonyítékok kötet: eredeti okmányok I.)

Grósz József mindent elkövetett, hogy minél több, számukra megbízható népellenes elemet tartson közvetlen irányítása alatt. Ezért gyilkosokat és más körözött bűnözőket segített a hatóságok előtti bujkálásukban.

A háborús büntetteiért körözött Iványi Endrét segítette szökésében és anyagi támogatást küldött részére — dollárban — búvóhelyére, a hűvösvölgyi múzeumba és rendházba. A gyilkosság miatt körözött Vezér Ferenc IX. vádlott, volt pálos szerzetesnek hamis igazoló iratokat állított ki, másokat pedig a felelősségre vonásuk elől külföldre szökésükben segített.

A szerzetesek illegális továbbműködésének támogatására bizalmas köriratot bocsátott ki. (Tárgyi bizonyítékok kötete eredeti okmányok II/13.)

Az összeesküvés anyagi fedezetét elsősorban a kalocsai érsekségen Grósz József által irányított valuta- és aranyüzérkedés biztosította. A megtartott házkutatás során a nyomozó hatóságok ebből 2500 dollárt, 120 angol fontot, 1100 svájci frankot, és más külföldi fizetési eszközöket, Napóleon-aranyakat és nagy mennyiségű tört aranyat lefoglaltak.

(Tárgyi bűnjелеk I. csomagja a. (f.) borítékjaiban megküldtem.)

A kalocsai érsekség könyvtárában őrzött, nagy nemzeti értéket képviselő kulturális műkincset, az ún. „kalocsai kodexet” és tíz darab nemzetközileg, nyilvántartott ősnymtatványt külföldre csempésztetett és az érték kapott, mintegy félmillió forint értékű valutát külföldön letétbe helyezte. Folyamatosan kapott külföldről csempész úton több százezer forintnyi összeget, amelyet a kiszökött Zágon Endre volt győri kanonok küldött. Ebből a pénzből többek között Endrédy Vendel vádlottnak 50 000 forintot adott.

Szabad Nép, 1951. június 19.

A belpolitika irányítói tartottak attól, hogy mindez nem éri el a hatását, magyarul: a tömegek nem hisznek az olcsó politikai fondorlatokból összetákolt hazug vádaskodásnak. Ezért több egyházi vezetőt arra kényszerítettek, hogy a kalocsai érseket sajtóban megjelenő, rádióban elhangzó nyilatkozat útján ítélje el. Az alsópapság, megfélemlített vagy

karriert hajhászó, békepapi mozgalomban tevékenységet vállaló részét nem kellett kényszeríteni, önként írta a különböző napi- és hetilapokba az elítélő levelek tucatjait. A Grósz-pernek ez a szégyenletes következménye az „elbukottak” (*lapsi*) számára több évtizeden át cipelt lelkiismeret-furdalás oka lett. Azt azonban a tárgyilagosság kedvéért hozzá kell tenni, hogy 1949—1954 között az ország összlakosságának 2%-a internálást, börtönt, kitelepítést kényszerült elszenvedni. A papság egy részének megfélemlítése ilyen körülmények között természetesen sikeres volt. A per maga július 22-től 26-ig tartott, s 28-án hirdettek ítéletet. A fővádott Grósz József 15 év szabadságvesztést kapott a koncepció perben. (Nyolc vádlott-társa volt, három vádlottat halálra ítélték és ki is végeztek.) Az érsek később, szabadulása után közvetlen munkatársainak elmondta: nem verték, csak az első három napra egy teljesen sötét pincébe zárták, és ennek folytatását ígérték, amennyiben „nem ismeri be népellenes bűneit”. Az ÁVH akkori vezetője fölkereste még az ítélet-hirdetés előtt és ezt mondta neki: „Ne féljen, csak 15 évet fog kapni!” Úgy is lett. Az érsek később elmesélte, hogy az ítélet után nagyon nyugodt volt, mert tudta: semmiért sem felelős. Több börtönt megjár, de nem ismerte, éppen hol van, kivéve a legutolsót, a váci fegyházat, a hajók kürtjelzései jóvoltából. A mellette levő cellák mindig üresek voltak, nehogy kopogás révén kapcsolatba kerüljön valakivel. Az egyik jóindulatú őr titokban közölte vele: „Maga bérált engem Szombathelyen.” Börtönemlékeiről nem igen beszélt, legfőljebb ha rákérdeztek. Egyszer Belon Gellértnek azt mondta: „Tudja, Gellért? Van úgy, hogy akkor is boldog lehet az ember, ha egy tiszta inget kap, pláne, ha gomb is van rajta”...

A kormány 1955 nyarán Mindszenty József bíborost a Mecsek keleti lankáin fekvő Püspökszentlászló határában álló régi, püspöki nyaralóba szállíttatta, s október 10-én Grósz József érseket is ide hozták. A két főpap, mert beszélniük tilos volt, írásban érintkezett egymással. A telelésre alkalmatlan, nedves épületből november elsején az északi határ közelében fekvő Felsőpetény „államosított” kastélyába szállították őket. Grósz érseket 1956 januárjában a Szolnok melletti faluba, Tószegre vitték, s itt, a plébánia egyik szerény szobájában töltötte házi fogságát. A templomban az érsek kijelölt oltár mellett misézhetett és sétálhatott a faluban. Grósz József világéletében szeretett szóba elegyedni a legegyszerűbb emberekkel, s állandó kísérei — őrei ezt kénytelenek voltak

elnézni. Jelentős változás állt be Czapik Gyula egri érsek halálával (1956. április 25.), aki 1951-től a Püspöki Kar elnöke volt. A püspökök 1956. május 11-én elhatározták: amnesztiát kérnek Grósz érsek számára. Másnap a miniszterelnök fogadta a püspököket, kérésüknek azonnal helyt adott, a kalocsai érsek elfoglalhatta székét, átvehette a Püspöki Kar irányítását, immáron harmadszor. A titkára még aznap hozzá siethetett: „A Központi Szeminárium épületében jelentkeztem a lesoványodott Grósz érseknél szolgálatra. Éppen akkor érkezett vissza a kötelező programként beiktatott dunaújvárosi látogatásról, amiről csak annyit mondott: — Meg kell hagyni, ott nagyot műveltek. Másnap Egerbe indultunk, hogy Czapik érsek hagyatékából az intéznivalókat átvegyük. Amit Kalocsán máig emlegetnek, Grósz József 1956. május 19-én tért vissza a városba és vette át újra a főegyházmegye kormányzását. Fogadására több ezer ember gyűlt össze, azóta sem ünnepeltek olyan lelkesen senkit.”

Az 1956-os októberi forradalom alatt a kiszabadított primáshoz hasonlóan, az érsek rádióbeszédében a békés alkotómunkát hirdette meg. A következő évben elkezdődött a papság egységének helyreállítása, amit az 1950-ben indult kisszámú papi békemozgalom, legalábbis látszatra, megbontott. A konszolidációnak csúfolt megtorlás kezdetén egyházi tilalmakkal semmire nem ment volna a Püspöki Kar. Ezért más taktikát választott, amint Hamvas Endre csanádi püspök, később kalocsai érsek bizalmasan elmondta környezetének. Ha a püspökök testületileg belépnek a mozgalomba egy új szervezet, az *Opus Pacis* keretében, az állam emberei nem tudják a hierarchia ellen ütőkártyaként kihasználni a „békeszerződést”. Grósz József érsek vállalta magára a tárgyalások terhes föladatát cserébe azért, hogy az Egyház lélegzethez jusson, legalább a hitoktatás terén. Az 56-os forradalomban részt vett, azzal rokonszenvező fiatal s főként növendék papság értetlenül állt a börtönviselt érsek taktikájával szemben, aki réges-régen leszámolt azzal az illúzióval, amit az októberi események ismét fölébresztettek. A nagy ábránd a nyugati segítség volt, vagy legalábbis az, hogy Nyugat odafigyel az újfajta önkényuralom tombolására. A kalocsai érsek és főpásztor-társai a túlélés mellett döntöttek és a Szentszék megértést mutatott az új kényszerhelyzetben hozott döntés iránt. Ez már a Vatikán keleti politikájának egy újabb fejezetéhez tartozik, s a nagy történelmi összefüggésekbe ágyazottnak kell vizsgálni. Közben az érsek túljutott főpásztori szolgálatának harmadik évtizedén s lassan az örök hazába térésre készülődött.

Amikor 1961 nyarán elérkezett az aranymiséhez, kalocsai működését számba véve, a nagy történelmi viharok pusztításai ellenében végzett békés építőmunkára tekinthetett vissza: 25 pélbániát vagy lelkészséget létesített a tanyákon szétszórta élő hívek lelki gondozására, és érseksége alatt 10 helyen épült templom vagy kápolna. Jubileuma országos jelleget öltött, mert volt egyházmegyéi is követelték maguknak az aranymisés érsek áldását. S Grósz Józsefnek, a Péter székéhez börtönében is hűséges főpapnak aranymiséjére Krisztus földi helytartója, a Péter-utód pápa, XXIII. János írt levelet, áldást küldve. Ezzel végérvényesen világossá vált, hogy az érsek kényszerhelyzetekben hozott döntéseit — nagyobb távlatok figyelembe vételével — a Szentszék is helyesnek tartja.

Az idős főpásztor jócskán megviselt szívét talán a nagyszabású ünnepségsorozat is terhelte, és halálát siettette. 1961. október 3-án reggel, székházának érseki kápolnájában a szentmise vége felé rosszul lett. Széken ülve fejezte be a legszentebb áldozat bemutatását, amely egyben az ő utolsó miséje volt. A titkár szobájába kísérte az érseket, ahol az összeesett. A betegek kenetének szentségét fölvette, ám mire az orvos megérkezett, megfáradt szíve már nem dobogott, s a „szívet szívért” programot választott főpap Örök Bírāja előtt adott számot munkásságáról. Holttestét az érsekség földszintjén lévő Szent Sebestyén-kápolnában ravatalozták fel, majd 5-én átvitték a székesegyházban felállított kátafalkra. A gyászmisét, temetést a következő, pénteki napon tartották. A requiemet Kovács Sándor szombathelyi püspök végezte, a gyászbeszédet Hamvas Endre csanádi püspök mondta.

Az elhunyttól a boldog föltámadás reményében, ám a földi rehabilitáció reménye nélkül búcsúztak.

Jelenlegi utóda, Dr. Dankó László érsek 1989-ben kezdeményezte Grósz József rehabilitálását, s ez 1990. május 18-án hivatalosan is megtörtént. Kalocsa városa pedig ezzel párhuzamosan a sokak által szeretett érseket *post mortem* „Kalocsa Város Díszpolgára” kitüntetésben részesítette.

Küzdelmes életének, Jézus Szentséges Szívét tisztelő papi egyéniségének emlékét a főegyházmegye papsága hűségesen őrzi.

Török József

A kalocsai-bácsi főegyházmegye papjai a Naplóban

- Amann Norbert teológus
Apatin, 1924—1948—1984
- Amann Raimund teológus
Budapest, 1922—1947—
- Angeli Ottó dr. teológiai tanár
Baja, 1902—1925—1992
- Antal József teológus
Szabadka, 1923—
- Bárd János dr. teológiai tanár
Mérk, 1908—1933—pp: 1951—1982
- Bedzsula Lajos teológus
Szabadka, 1920—1946—1987
- Belon Gellért dr. hittanár
Füzesabony, 1911—1934—pp: 1982—1987
- Berencz Ádám apatini lelkész
Apatin, 1898—1921—1968
- Berger Antal tavankúti plébános
Kunbaja, 1884—1909—1944
- Berta Imre szakmári plébános
Várkesző, 1895—1924—1972
- Budánovič Lajos püspök, apostoli adminisztrátor
Bajmok, 1873—1897—pp: 1927—1958
- Czár Menyhért lelkész
Öregcsertő, 1906—1930—1976
- Cserhádi Gergely bajmoki plébános
Szabadka, 1901—1924—1977
- Csipak Ferenc szabadkai plébános
Zenta, 1906—1932—
- Dinnyés Gergely káplán
Szakmár, 1911—1937—1987

Dombay Ernő kisszeminarista
 Magyarkanizsa, 1922—1947—
 Egerth Jakab apátkanonok
 Hódság, 1883—1908—1962
 Erdős József dr. zárdaiskolai igazgató
 Péterréve, 1900—1922—1971
 Fonó Ödön teológus
 Dunaföldvár, 1924—1948—
 Gaál Gyula dr. magyarkanizsai káplán
 Kalocsa, 1909—1932— hivatását elhagyta.
 Gombos Károly dr. érseki irodaigazgató
 Újverbász, 1907—1932— hivatását elhagyta: 1956—1978
 Gonczlik Kálmán dr. bajai apátplébános
 Mohol, 1885—1909—1965
 Gyetvai Péter dr. érseki titkár
 Péterréve, 1912—1938—1988
 Horváth Győző dr. püspök
 Csütörtök, 1867—1890—1944
 Huber Lipót prelátus, kanonok
 Zombor, 1861—1885—1946
 Ijjas József dr. apostoli adminisztrátor
 Baja, 1901—1925—pp: 1964—1989
 Kaiser József teológus
 Bács, 1920—1946—
 Kandler Mihály keceli káplán
 Csonoplya, 1912—1936—1975
 Kerner István dr. szemináriumi rektor
 Nagymajtény, 1889—1914—1960
 Kopasz Károly teológus
 Zenta-Tornyos, 1920—1945
 Kőszeghy Mihály kanonok
 Mélykút, 1874—1897—1946
 Krevenka János teológus
 Szentfülöp, 1922—1946—
 Kujáni Ferenc érseki helynök
 Géderlak, 1890—1913—1964

Lebovics János sebesicspusztai vikárius
 Szabadka, 1908—1933—
 Lémájer Béla zentai hittanár
 Szabadka, 1912—1934—1958
 Magyar István ny. plébános
 Kalocsa, 1866—1889—1950
 Majer Ferenc jánoshalmi káplán
 Paks, 1911—1934—1975
 Mihály Ferenc teológus
 Mindszent, 1921—1945— hivatását elhagyta: 1971
 Mihályfi István jánoshalmi káplán
 Baja, 1911—1935—1964
 Milla Frigyes csonoplyai káplán
 Szilberek, 1913—1937—
 Némédi Kovács Vince szabadkai plébános
 Zenta, 1906—1928—
 Nikl Jenő ny. káplán
 Dunaföldvár, 1872—1895—1945
 Pauli Márton teológus
 Szilberek, 1921—1948— exkardinálva: 1978
 Petrányi Ferenc óbecsei plébános
 Baja, 1879—1902—1944
 Pintér László dr. bajai plébános
 Nagykikinda, 1900—1923—1967
 Porvay János bajai hittanár
 Baja, 1906—1929—1987
 Raich Balázs szabadkai plébános
 Szabadka, 1878—1902—
 Sággy Elek dr. jószágkormányzó
 Bő, 1906—1931—1992
 Schönberger József temerini káplán
 Újpetre, 1917—1942—
 Szabó Dénes tótfalusi plébános
 Horgos, 1893—1916—1944
 Sztrilich Károly érseki szertartó, titkár
 Zenta, 1917—1940—1964

Takács Ferenc dr. péterrévei plébános
 Akasztó, 1894—1918—1944
 Tantos Gyula prelátus
 Tolna, 1877—1902—1951
 Tassi Ferenc levéltáros
 Budapest, 1911—1933—
 Tóth István prépost
 Szakmár, 1876—1900—1946
 Udvardy József dr. teológiai tanár, prefektus
 Bácsalmás, 1911—1936—pp: 1969—
 Varga Lajos moholi plébános
 Szeged, 1891—1914—1944
 Veres Mihály vitéz hercegszántói plébános
 Kiskundorozsma, 1882—1907—1953
 Weber Károly teológus
 Kúla, 1924—?— exkardinálva: 1976
 Werner Mihály monostori apátplébános
 Bácsszentiván, 1883—1906—1944
 Wildmann Sebestyén teológus
 Szentülöp, 1922—1949—

KIADÓI UTÓSZÓ

Grósz József kalocsai-bácsi érsek Naplójának fönmaradt része, melyet most kézhez vesz az olvasó, hű képét adja a háborús, előbb németektől majd oroszoktól megszállt Magyarországnak és az 1944—45-ös politikai, egyházi életnek s mindennapoknak. A Napló 1990-ben került vissza az érsekség tulajdonába a Belügyminisztérium levéltárából. A folytatása, becslések- emlékek szerint legalább ennyi, elkallódott vagy továbbra is lappang valamely állami szerv irattárának őserdejében.

A Napló kiadásának formáját illetően eredetileg 773 lábjegyzettel ellátott szövegen dolgozott e sorok írója, ám a végleges változat a Napló gazdájának le nem írt, ám a sorok mögött jelen lévő szándékához igazodott. Grósz József érsek ugyanis nem a nagy történelmi eseményeket akarta elsődlegesen rögzíteni, hanem mindennapjainak történetét, az olvasottakat és benyomásait azokkal a személyekkel kapcsolatban, akikkel közvetlenül vagy közvetve dolgozott, illetve találkozott. Önmaga számára jegyezte föl a jót és a rosszat egyaránt, de mert a jót mindannyiunkhoz hasonlatosan természetesnek vette, hát inkább a negatív vonásokat kényszerült rögzíteni. A helybéli történelem nem egyházi szereplőinek adatai azért nem kerültek további pontosításra, mondhatni: kiadói tapintatból, hátha még élő vagy közelmúltban elhunyt személyekről esik szó, cselekedeteik alapján éppenséggel nem hízelnének.

A Napló témáit illetően a befejeződő háború és az elérkező béke áll az író-érsek érdeklődésének homlokterében, sajátosan egyházfői-vezetői szempontból. Mélységes hit és tudatos felelősség hatja át minden megnyilatkozását, akár az egész magyarságról, a bácskai németiségről, akár a magyar katolikus hívekről, ezen belül a reábizottakról esik szó. A politikai helyzettel kapcsolatban nincsenek illúziói, ezért a Napló alcíme bátran lehetne: *korforduló illúziók nélkül*. Ezt a szellemet hűségesen tükrözi az a — függelékként közreadott — levél, amelyet a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnökeként 1945. szeptember 2-án XII. Piusz pápához intézett. A magyar egyházi vezetők tisztánlátása, őszintesége ezekben a majdnem fél évszázadot döntően meghatározó időkben prófétai látásmóddal párosult. A földreformmal kapcsolatos

kérdések tisztázásához Grósz József véleményének közzététele kiemelkedően fontos.

Az akkori politikai élet szereplőinek hason megnyilatkozásai csak magánbeszélgetések során hangoztak — hangozhattak el, a Napló tanúsága alapján. Némileg ez is oka annak, hogy e politikusok, közéleti katolikusok e kiadás apparátusában nem jutottak nagyobb szerephez. A fő érv azonban az, hogy ki nem mondottan, ám állandó érvennyel jelenlévően Grósz József érsek mellett az akkor még kalocsai-bácsi főegyházmegye papsága az igazi főszereplő. Ennek a ténynek tulajdonítható a mellékelt névmutató, amely a főegyházmegyes papok születési helye, dátuma, szentelési éve, esetleges halálozási éve mellett azt a beosztást tartalmazza, amelyet az illető éppen a 448 különálló (később egybefűzött) oldalra gépelt Napló írása idején betöltött. Nemi hiányosság annak ellenére is jelen van, hogy a főegyházmegye *schematismus*-sorozatát (1942, 1975, 1985, 1990) példamutató gondosság jellemzi. (Az 1950-es kéziratban elkészült, egyetlen példánya az érseki iroda levéltárában van.) A hiányosságot, esetleges hibát, elírást találó olvasó tulajdonítsa ezt annak a hátrányos helyzetnek, amelyben a nem kalocsai egyházmegyes kutató, mint a jelen sorok írója is, óhatatlanul leledzik.

A nem főegyházmegyes egyházi személyek külön listát érdemeltek volna. Egyházi körökben azonban legtöbbjük ismertsége (pl. Mindszenty József, az akkori püspökök, Sík Sándor, Badalik Bertalan stb.) olyan mértékű, hogy ez a fősorolás-útmutatás mellőzhető. Mindezeket a személyeket Mindszenty József Naplója szintúgy tartalmazza, nemkülönben Salacz Gábor „A magyar Katolikus Egyház tizenhét esztendeje” (1948—1964) című tanulmánya (kiadta Adriányi Gábor, München, 1988), amely Rogács Ferenc pécsi püspök feljegyzései és iratai alapján készült.

A német esetleg latin nyelvű, csekély számú és mennyiségű rész a Napló írója szellemének hűségesebb idézése végett nem került lefordításra; föltehetően ez nem jelent nehézséget az olvasók számára. A földrajzi nevek jegyzéke helyett a térképmelléklet segít eligazodni, szemléletesebben, mint az esetleges lábjegyzet. Az érseki levéltár archívumában őrzött gazdag fénykép-anyagból készült válogatás — remélhetőleg — még közelebb hozza a Naplót forgatókhoz annak érsek-szerzőjét és közvetlen munkatársait.

Az ábrázolt kor megelőzőinek írásba foglalt emlékezései jelentősen segítenék a későbbiekben teljesebbé teendő Grósz-életrajzot; valamint gyarapíthatnák az érseki levéltárat. A főegyházmegye felelőseinek kérését tolmácsolom tehát azon oltártestvérek felé, akik javításokat-kiegészítéseket javasolhatnak: írják le emlékeiket és küldjék meg az érseki irodába; gazdagítsák ezzel is az ezeréves érsekség történelmi önismeretét.

Remélhetőleg tudományos igényű tanulmányok is születnek majd, licencia- vagy doktori értekezések formájában. Ez utóbbiak sora már elkezdődött Zapletán Géza: „Részleges egyházi jogalkotás a Bácskában” (1923—1983) című disszertációjával, amelyben a szerző a bácskai egyházkormányzat megszervezését, alakulását dolgozta fel a címben jelzett időszakban. Az értekezést 1994-ben a budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán folytatott tanulmányai befejezéseként készítette el.

A Napló sajtó alá rendezése során tanúsított bizalomért és türelemért külön köszönet illeti Dr. Dankó László érsek urat. A munka során Széll János, Dombay Ernő, Kühner János paptestvérek készséges támogatása és segítsége nélkülözhetetlennek bizonyult, amit ezúton köszönök.

T. J.

KÉPMELLÉKLETEK

Grósz József érsek

Az érseki palota

Grősz József bevonulása Kalocsára, 1943. július 17-én. A kereszttel
Czeizlinger Lajos kórházi lelkész, az érsek mögött dr. Gyetvai Péter
érseki szertartó.

A kalocsai székesegyház az érseki kertből

Grősz József érsek és a Kalocsai Érseki Főszentszék bírói: dr. SzedHay István,
dr. Gonczlik Kálmán, Grősz József, dr. Horváth Alajos,
dr. Egerth Jakab, dr. Gyetvai Péter, dr. Ijjas József, dr. Koszterszitz József,
Morvai István, dr. Angeli Ottó. 1960. január 20.

Grósz József érsek papok társaságában, Tószeg, 1956 tavaszán.

Grósz József érsek temetési szertartása a kalocsai székesegyházban, pluviáléban Kovács Sándor és Shvoy Lajos püspökök. 1961. október 6.

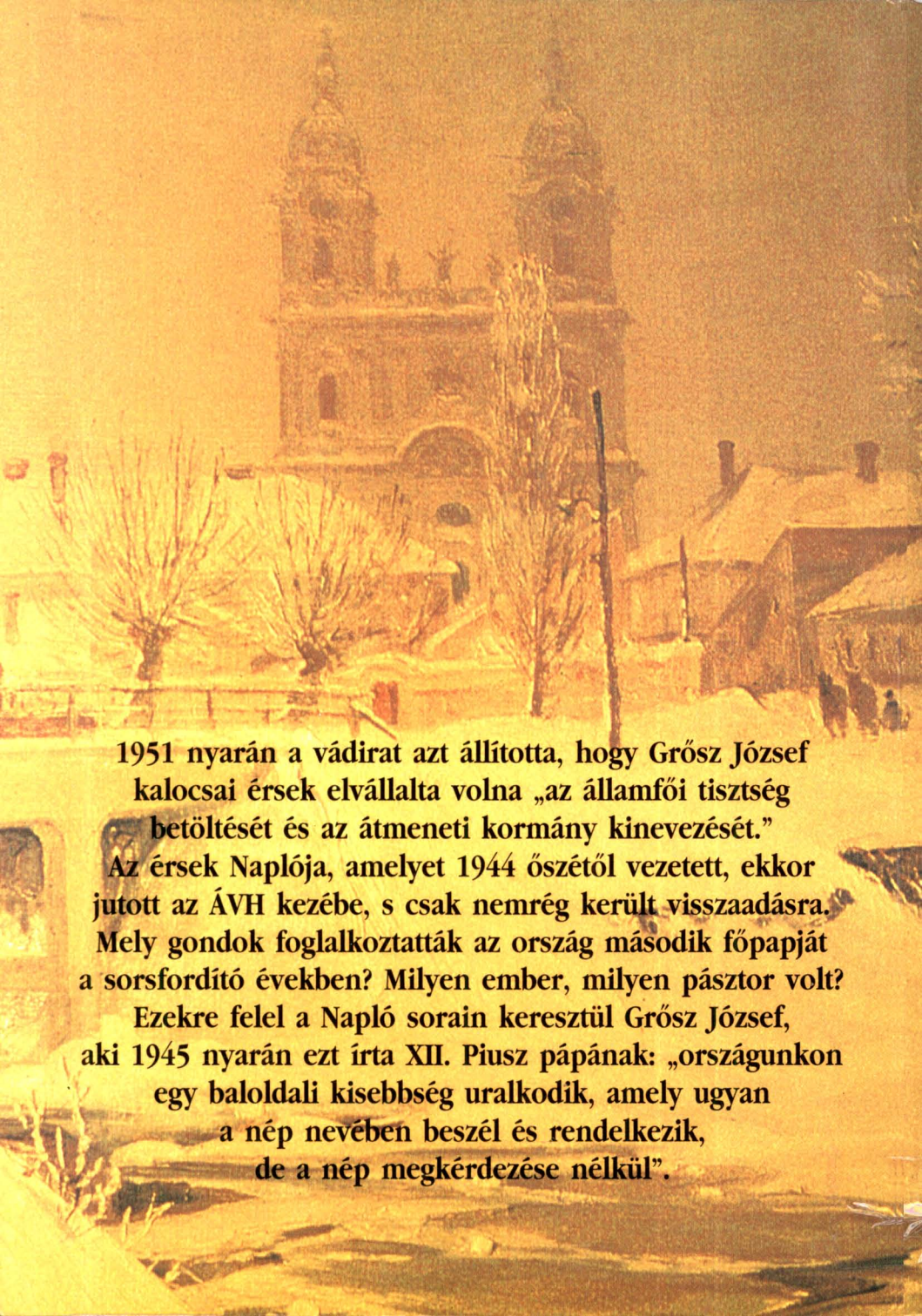
Requiescat in pace!

Kalocsa és vidéke

TARTALOM

Ajánlás	5
Napló	9
Jelentés a Szentatyának	305
Grősz József életútja	319
A kalocsai-bácsi főegyházmegye papjai a Naplóban	341
Kiadói utószó	345
Képmelléletek	349
Kalocsa és vidéke-térkép	359

1951 nyarán a vádirat azt állította, hogy Grósz József kalocsai érsek elvállalta volna „az államfői tisztség betöltését és az átmeneti kormány kinevezését.”

Az érsek Naplója, amelyet 1944 őszétől vezetett, ekkor jutott az ÁVH kezébe, s csak nemrég került visszaadásra. Mely gondok foglalkoztatták az ország második főpapját a sorsfordító években? Milyen ember, milyen pásztor volt?

Ezekre felel a Napló sorain keresztül Grósz József, aki 1945 nyarán ezt írta XII. Piusz pápának: „országunkon egy baloldali kisebbség uralkodik, amely ugyan a nép nevében beszél és rendelkezik, de a nép megkérdezése nélkül”.